

Fremsat den 9. april 2014 af justitsministeren (Karen Hækkerup)

Forslag

til

Lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love

(Revision af reglerne om behandling af civile sager og syn og skøn, forhøjelse af beløbsgrænse for anke, indførelse af deltidsordning for dommere m.v., medieannoncering af tvangsauktioner, tvangsfuldbyrdelse af digitale lånedokumenter, skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande m.v.)

Justitsministeriet

§ 1

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1139 af 24. september 2013, som ændret bl.a. ved § 1 i lov nr. 1242 af 18. december 2012 og senest ved § 1 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændringer:

1. Overalt i loven ændres »syns- og skønsmænd« til: »skønsmænd« og »syns- eller skønsmænd« til: »skøns- mænd«.

2. I § 1 a, stk. 1, indsættes efter nr. 4 som nyt nummer:
»5) sager efter § 51 f om afsked før tilkaldeperiodens ud- løb,«
Nr. 5 og 6 bliver herefter nr. 6 og 7.

3. I § 5, stk. 2, 1. og 2. pkt., indsættes efter »en præsidet og«: »mindst«.

4. I § 5 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:
»Stk. 3. For at give mulighed for, at landsdommere kan overgå til ansættelse på deltid, jf. § 51 a, kan der udnævnes yderligere op til 4 landsdommere. Ved ledighed i en dom- merstilling ved en landsret, hvor der er udnævnt en eller flere yderligere dommere efter 1. pkt., bestemmer Domstols- styrelsen, om stillingen skal søges besat, og i givet fald ved hvilken landsret stillingen skal placeres.«
Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

5. § 9, stk. 12, 2. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:
»For at give mulighed for, at dommere kan overgå til an- sættelse på deltid, jf. § 51 a, kan der udnævnes yderligere op til 8 dommere. Der kan højst udnævnes yderligere 6 dom- mere ved Københavns Byret, yderligere 5 dommere ved

hver af de retter, der er nævnt i stk. 3-5, yderligere 4 dom- mere ved hver af de retter, der er nævnt i stk. 6-10, og yder- ligere 1 dommer ved retten på Bornholm.«

6. I § 14, stk. 1, indsættes efter »2 vicepræsidenter og«: »mindst«.

7. I § 14 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:
»Stk. 2. For at give mulighed for, at dommere eller vice- præsidenter kan overgå til ansættelse på deltid, jf. § 51 a, kan der udnævnes yderligere 1 dommer.«
Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 3 og 4.

8. § 20, stk. 2, 1. pkt., affattes således:
»I ankesager i landsretten kan retten bestemme, at retten under hovedforhandlingen skal tiltrædes af sagkyndige med- lemmer.«

9. I § 31 b, 1. pkt., og § 41 c, stk. 1, ændres »og 878« til: », 878 og 930 a«.

10. I § 44, stk. 1, indsættes efter 1. pkt.:
»En pensioneret højesteretsdommer kan dog tilkaldes for at virke som dommer efter § 51 e.«

11. Efter § 44 d indsættes:

»§ 44 e. Landsrettens præsidet kan meddele en byrets- dommer midlertidig beskikkelse i op til 1 år som dommer ved en anden byret som led i, at to byretsdommere midlerti- digt bytter stilling. Midlertidig beskikkelse efter 1. pkt. med- deles efter ansøgning fra de pågældende byretsdommere og efter indstilling fra vedkommende retspræsidenter.

Stk. 2. Landsretternes præsidenter kan meddele landsdom- mere midlertidig beskikkelse i op til 1 år som landsdommer ved den anden landsret som led i, at to landsdommere mid-

lertidigt bytter stilling. Midlertidig beskikkelse meddeles efter ansøgning fra de pågældende landsdommere.

Stk. 3. Den midlertidige beskikkelse tilbagekaldes af landsretspræsidenten.«

12. Efter § 51 indsættes:

»§ 51 a. En dommer, som er fyldt 65 år, kan efter aftale med vedkommende retspræsident overgå til deltidsansættelse, hvis retspræsidenten vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede, jf. dog stk. 2. Arbejdstidens længde kan ikke nedsættes til under halv tid.

Stk. 2. Retspræsidenter og højesteretsdommere kan ikke overgå til deltidsansættelse.

§ 51 b. Domstolsstyrelsen kan efter anmodning fra en byretspræsident, som er fyldt 62 år, indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som yderligere dommer ved en af de byretter, der er nævnt i § 9, stk. 2-6. Det samme gælder for Tinglysningens retspræsident.

Stk. 2. Udnævnelse kan ikke ske ved den byret, hvor den pågældende har været byretspræsident, eller ved en byret, hvor der allerede er udnævnt en yderligere dommer efter stk. 1.

Stk. 3. Stillingen bortfalder første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende byret.

§ 51 c. Domstolsstyrelsen kan efter anmodning fra en landsretspræsident, som er fyldt 62 år, indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som yderligere dommer ved landsretten eller ved den anden landsret.

Stk. 2. Stillingen bortfalder første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende landsret.

§ 51 d. Domstolsstyrelsen kan efter anmodning fra Sø- og Handelsrettens præsident indstille til justitsministeren, at den pågældende, når denne er fyldt 62 år, udnævnes som yderligere dommer ved en af de to landsretter.

Stk. 2. Stillingen bortfalder første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende landsret.

§ 51 e. En dommer, der er pensioneret på grund af alder eller svagelighed, kan af vedkommende retspræsident tilkaldes for at virke som dommer ved det pågældende embede i en nærmere bestemt periode. Kun under særlige omstændigheder kan tilkaldeperioden forlænges ud over dommerens fyldte 72. år.

Stk. 2. En dommer, som er tilkaldt efter stk. 1, kan afskediges før tilkaldeperiodens udløb på grund af uegnethed eller sygdom.

§ 51 f. Sager om afsked uden ansøgning før tilkaldeperiodens udløb af en pensioneret dommer, som er tilkaldt efter § 51 e, indbringes af Domstolsstyrelsen for Den Særlige Klageret. Retsplejelovens § 54 a finder i den forbindelse tilsvarende anvendelse.«

13. § 54, stk. 2, 3. pkt., ophæves.

14. I § 54 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Bestemmelserne i §§ 51, 51 e og 51 f finder tilsvarende anvendelse med hensyn til fuldmægtige.«

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

15. I § 55 indsættes efter »midlertidigt beskikkede dommere«: », dommere og fuldmægtige tilkaldt efter § 51 e«.

16. I § 58, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

»Formanden for Arbejdsretten kan beskikke ansatte ved retten til at foretage telefonforkyndelser.«

17. I § 60, stk. 1, nr. 4, ændres »syns- eller skønsmand« til: »skønsmand«.

18. Efter § 148 a indsættes:

»§ 148 b. Retten kan bestemme, at processkrifter skal forsynes med original underskrift, når den finder anledning hertil.«

19. I § 149, stk. 7, ændres »syns- og skønsmand« til: »skønsmand«, og to steder ændres »syns- og skønsmanden« til: »skønsmanden«.

20. I § 175, stk. 1, indsættes som efter 1. pkt.:

»Retten indkaldelse af vidner i civile sager skal ske hurtigst muligt efter berømmelsen af hovedforhandlingen, og parterne skal underrette deres egne vidner om tidspunktet for hovedforhandlingen, så snart den er berømmet.«

21. I § 175, stk. 2, indsættes efter nr. 5 som nyt nummer:

»6) kravene til vidnets forberedelse, jf. § 180, og«.

Nr. 6 bliver herefter nr. 7.

22. Kapitel 19 affattes således:

»Kapitel 19

Syn og skøn

§ 196. Parter i en borgerlig sag kan over for retten fremsætte begæring om optagelse af syn og skøn. En kopi af begæringen sendes samtidig til modparten.

Stk. 2. Af begæringen skal fremgå oplysninger om genstanden for syn og skøn og formålet med forretningen. Begæringen kan være vedlagt spørgsmål til skønsmanden.

Stk. 3. Retten træffer på baggrund af begæringen og en eventuel udtalelse fra modparten afgørelse om foretagelse af syn og skøn.

§ 197. Når retten har truffet afgørelse om foretagelse af syn og skøn i en borgerlig sag, skal den part, som har begæret syn og skøn, fremsende sine spørgsmål til skønsmanden til modparten og retten, hvis de ikke blev fremsendt sammen med begæringen om syn og skøn. Modparten skal herefter fremsende sine eventuelle spørgsmål til parten og retten. Der kan fremsendes supplerende spørgsmål, når den anden parts spørgsmål er modtaget. Retten fastsætter en frist for parternes fremsendelse af spørgsmål.

Stk. 2. Retten kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller rettens afgørelse om foretagelse af syn og skøn, eller som skønnes at være uden

betydning for sagen, jf. § 341. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

§ 198. Når retten i en borgerlig sag har modtaget spørgsmålene fra parterne, tager retten skridt til at udpege en eller flere skønsmænd.

Stk. 2. Vil foretagelsen af syn og skøn medføre tilintetgørelse eller forandring af dets genstand, skal en del af genstanden så vidt muligt holdes uden for undersøgelsen. Hvis dette ikke er muligt, bør der udpeges mindst to skønsmænd.

Stk. 3. Enhver af parterne kan komme med forslag til skønsmænd til retten, men retten er ikke bundet heraf. Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvilke personer der agtes udpeget, og give parterne adgang til at udtale sig om disse.

Stk. 4. Indsigelser, der ikke gøres gældende straks ved udpegningen, kan i borgerlige sager kun tages i betragtning, når parten oplyser, at parten uden egen skyld har været ude af stand til at fremsætte dem tidligere. Den part, der vil fremsætte sådanne indsigelser, skal fremsætte sine indsigelser inden en uge efter udpegningen.

§ 199. Kun personer, der er uberygtede, kan udpeges til skønsmænd.

Stk. 2. Personer, der ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, må ikke udpeges som skønsmænd, og de øvrige personer nævnt i § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre lige så egnede skønsmænd.

§ 200. Retten kan bestemme, at en person, der har pligt til at vidne, også har pligt til at lade sig udpege som skønsmand.

§ 201. Inden udpegningen i en borgerlig sag sendes begæringen om syn og skøn samt spørgsmålene til den skønsmand, som påtænkes udpeget. Skønsmanden skal snarest meddele retten et overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og ved skønsmandens møde i retten. Skønsmanden anmodes samtidig om at meddele, hvornår skønserklæringen forventes at foreligge.

Stk. 2. Parterne skal have lejlighed til at udtale sig om de indhentede overslag over vederlag og tidspunkt for skønserklæringen, inden retten udpeger skønsmanden.

Stk. 3. Retten kan afvise at udpege en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid.

§ 202. Spørgsmålene sendes i en borgerlig sag til skønsmanden til besvarelse, og retten fastsætter i den forbindelse en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge.

Stk. 2. Hvis fristen ikke overholdes, kan retten tilbagekalde udpegningen af skønsmanden og udpege en ny skønsmand.

§ 203. Skønsmanden giver i borgerlige sager parterne underretning om sted og tidspunkt for skønsetretningen.

Stk. 2. Klage over en skønsmands fremgangsmåde ved skønsetretningen fremsættes over for den ret, der har udpe-

get skønsmanden. Retten kan pålægge skønsmanden at omgøre eller supplere forretningen.

§ 204. Skønsmanden besvarer i en borgerlig sag spørgsmålene ved en skriftlig erklæring til retten. Er erklæringen mangelfuld, kan retten pålægge ham at omgøre eller supplere den i en yderligere skriftlig erklæring.

Stk. 2. Afgives erklæring af to eller flere skønsmænd, skal hver enkelt mening fremgå af erklæringen, hvis der ikke er enighed, eller hvis skønsmændene repræsenterer forskellige fagområder.

Stk. 3. Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der i forbindelse med syn og skøn skal anvendes særlige blanketter til spørgsmål og svar, og kan fastsætte regler om, at spørgsmål og svar skal fremsendes i et særligt format, herunder digitalt.

§ 205. Efter erklæringens afgivelse kan parterne i en borgerlig sag efter rettens bestemmelse stille supplerende spørgsmål til skønsmanden.

Stk. 2. Hvis en part ønsker at stille supplerende spørgsmål, skal disse fremsendes til retten og modparten inden en frist fastsat af retten. Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt de supplerende spørgsmål skal besvares skriftligt af skønsmanden ved en supplerende skønserklæring eller mundtligt af skønsmanden i et retsmøde, jf. § 206.

§ 206. Skønsmænd kan i en borgerlig sag indkaldes til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen.

Stk. 2. Er skønserklæringen afgivet af flere skønsmænd, som repræsenterer samme fagområde, møder som udgangspunkt én af skønsmændene i retten. Hvis der er meningsforskel, møder en skønsmand for hver af de meninger, hvori skønsmændene har delt sig. Skønsmændene udpeger selv den eller de, der skal give møde. Hvis erklæringen er afgivet af flere skønsmænd, som repræsenterer hver deres fagområde, møder som udgangspunkt en skønsmand for hvert fagområde.

Stk. 3. Afhøring af skønsmænd sker efter reglerne om afhøring af vidner. Skønsmændene kan dog som udgangspunkt overhøre hinandens og andre vidners afhøring, og retten kan give skønsmændene lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer.

§ 207. Reglerne om vidner anvendes på skønsmænd med de lempelser, der følger af forholdets natur, hvis ikke reglerne i dette kapitel er til hinder herfor.

§ 208. Retten fastsætter i en borgerlig sag vederlaget til skønsmanden for forretningens udførelse og møde i retten samt godtgørelse for afholdte udlæg. Forinden afgørelsen indhentes parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Stk. 2. Ved fastsættelsen af vederlaget kan det indgå, om skønsmanden har overskredet den frist, som retten, jf. § 202, stk. 1, har fastsat for erklæringens afgivelse.

Stk. 3. Den part, som begærer syn og skøn, og partens rettergangsfuldmægtig hæfter for omkostningerne hertil. Mod-

parten og dennes rettergangsfuldmægtig hæfter dog også for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af modpartens spørgsmål. Den part, som har ønsket skønsmanden indkaldt til hovedforhandlingen, hæfter for omkostningerne hertil. Retten kan bestemme, at parterne skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn.

§ 209. At syn og skøn har fundet sted, udelukker ikke fornyet syn eller skøn over samme genstand ved de samme eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, andre skønsmand.

§ 210. I straffesager kan retten efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden bestemme, at der skal foretages syn og skøn.

Stk. 2. § 197, § 198, stk. 1-3, §§ 199-204, § 207, § 208, stk. 1, 1. og 2. pkt., og stk. 2, samt § 209 finder med de ændringer, der følger af forholdets natur, anvendelse i straffesager.

Stk. 3. Efter skønserklæringens afgivelse kan tiltalte og anklagemyndigheden stille supplerende spørgsmål til skønsmanden inden en frist fastsat af retten.

Stk. 4. Skønsmanden kan indkaldes til hovedforhandlingen i straffesagen for at gennemgå skønserklæringen og besvare spørgsmål i tilknytning hertil. § 206, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.«

23. I § 218 a indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»*Stk. 3.* I byretsdomme i borgerlige sager, der har været undergivet kollegial behandling, kan sagsfremstillingen forkortes, hvis retten finder det forsvarligt. Det skal i givet fald fremgå af dommen, at dommen ikke indeholder en fuldstændig sagsfremstilling.«

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

24. I § 219, *stk. 6*, indsættes efter 1. pkt.:

»Udskriften kan sendes digitalt til parterne.«

25. § 219 a, *stk. 3, 2. pkt.*, ophæves, og i stedet indsættes:

»Er tiltalte ikke fængslet, kan dommen dog afsiges uden afholdelse af retsmøde, hvis afsigelsen ikke finder sted samme dag, som sagen er optaget til dom, eller hvis sagen er behandlet efter § 930 a. Dommen kan endvidere afsiges uden afholdelse af retsmøde, hvis sagen er behandlet efter § 896 a.«

26. I § 221, *stk. 1*, indsættes som 2. *pkt.*:

»Øvrige fejl og forglemmelser kan berigtiges, hvis parterne ikke udtaler sig imod.«

27. Efter § 245 indsættes:

»§ 245 a. Hvis det samlede antal sager, der er til behandling ved en byret, og sagsbehandlingstiderne ved byretten taler for det, kan den byret, der efter reglerne i dette kapitel er rette værneting, henvise sagen til behandling ved en tilstødende byret efter aftale med vedkommende retspræsident, hvis en afgørelse ved denne ret kan forventes væsentligt hurtigere. Før retten træffer afgørelse om henvisning, skal parterne have adgang til at udtale sig om spørgsmålet.«

28. § 253, *stk. 4*, ophæves, og i stedet indsættes:

»*Stk. 4.* De i stk. 3 nævnte afgørelser kan først indbringes for højere ret i forbindelse med den endelige afgørelse i sagen, medmindre afgørelsen kan fuldbyrdes, eller Procesbevillingsnævnet har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Sådant tilladelse kan gives, hvis der foreligger særlige grunde. Hvis tilladelse skal gives til at indbringe en afgørelse for Højesteret som 3. instans, skal sagen desuden angå spørgsmål af principiel karakter, jf. § 371, stk. 1, og § 392, stk. 3. En tilladelse til at indbringe afgørelsen for Højesteret som 3. instans kan begrænses til en del af sagen, hvis særlige grunde taler for det.

Stk. 5. Ansøgning om tilladelse efter stk. 4 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden udløbet af den almindelige frist for indbringelse af afgørelsen. § 371, stk. 2, 2. pkt., og § 392, stk. 4, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse. Meddeles tilladelsen, skal sagen indbringes for den overordnede ret inden 4 uger.«

29. I § 259, *stk. 2*, ændres »på forsvarlig måde« til: »på hensigtsmæssig måde«.

30. I § 261, *stk. 2*, ændres », der er underskrevne af« til: »fra«.

31. I § 273 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Dommere eller fuldmægtige, som er udpeget til at fungere som retsmægler, jf. stk. 1, nr. 1, kan efter aftale mellem retspræsidenterne fungere som retsmæglere ved andre embeder end deres eget.«

Stk. 2 bliver herefter stk. 3.

32. I § 297 indsættes som *stk. 2*:

»*Stk. 2.* Retten kan henstille til parterne, at der indhentes en skriftlig erklæring fra et vidne, hvis forklaringen uden betænkeligheder vil kunne afgives skriftligt.«

33. I § 301, *stk. 2, 2. pkt.*, ændres »synsmændene« til: »skønsmændene«.

34. I § 311, *stk. 2*, ændres »syns- og skønsmanden« til: »skønsmanden«.

35. I § 312 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Ved kære af kendelser og beslutninger skal den tabende part i kæresagen erstatte modparten de udgifter, kæresagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet.«

Stk. 2-6 bliver herefter stk. 3-7.

36. I § 312, *stk. 3, 2. pkt.*, der bliver stk. 4, 2. pkt., ændres »Stk. 2« til: »Stk. 3«.

37. I § 318 indsættes som *stk. 2*:

»*Stk. 2.* Parter kan pålægges at bære de omkostninger, som de har forårsaget ved handlemåde, der er i strid med § 336 a.«

38. I § 322 indsættes som *stk. 2*:

»Stk. 2. Ved kære af kendelser og beslutninger træffer retten i forbindelse med afgørelse af kæremålet bestemmelse om sagsomkostninger, jf. § 312, stk. 2.«

39. Efter § 336 indsættes i *kapitel 32*:

»§ **336 a.** Parterne har pligt til at fremme sagen med fornøden hurtighed, til at undgå unødige sagsskridt og til at undersøge muligheden for en forligsmæssig løsning også forud for sagens anlæg.«

40. I § 343, *stk. 2, 1. pkt.*, indsættes efter »afholdes«: »foreløbigt«.

41. § 343, *stk. 3*, affattes således:

»Stk. 3. Retten træffer bestemmelse om betaling af omkostningerne ved bevisoptagelsen, medmindre parterne har aftalt andet.«

42. I § 348, *stk. 2, nr. 6*, indsættes efter »og 353«: », herunder forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde, jf. § 353.«

43. § 348, *stk. 5, 1. pkt.*, ophæves, og i stedet indsættes:

»Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der skal anvendes særlige blanketter som forside på en stævning. Domstolsstyrelsen fastsætter desuden regler om, at stævninger i øvrigt kan udfærdiges på særlige blanketter.«

44. I § 351, *stk. 2, nr. 6*, indsættes efter »og 353«: », herunder forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde, jf. § 353.«

45. § 351, *stk. 6, 1. pkt.*, ophæves, og i stedet indsættes:

»Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der skal anvendes særlige blanketter som forside på et svarskrift. Domstolsstyrelsen fastsætter desuden regler om, at svarskifter i øvrigt kan udfærdiges på særlige blanketter.«

46. I § 353, *stk. 1, nr. 14*, ændres »til syns- og skønsmænd, jf. § 201, stk. 1,« til: »til skønsmænd, jf. § 197,«.

47. I § 353, *stk. 2*, indsættes som *2. pkt.*:

»Hver af parterne skal dog give møde ved en person, der er bemyndiget til at træffe bestemmelse om spørgsmål af processuel karakter.«

48. I § 353, *stk. 3*, indsættes efter *1. pkt.*:

»Retten kan, når det er nødvendigt af hensyn til drøftelserne på det forberedende møde, pålægge parterne at meddele deres foreløbige stillingtagen til bestemte problemstillinger.«

49. I § 353, *stk. 3*, indsættes som *4. pkt.*:

»For vidner, som parterne ønsker ført, skal angives et tema for, hvad vidnet skal forklare om, og en begrundelse for, hvorfor vidnet ønskes ført.«

50. I § 353, *stk. 5*, indsættes efter *1. pkt.*:

»Parterne redegør desuden for, hvilke drøftelser der forud for udtagelse af stævning har været mellem parterne, herunder om muligheden for forlig. Retten kan pålægge parterne at redegøre for, hvilke initiativer der har været i sagen forud for det forberedende møde.«

51. Efter § 353 indsættes:

»§ **353 a.** Retten kan bestemme, at hovedforhandlingen skal foregå i tilslutning til et forberedende møde, hvis parterne samtykker heri, sagen findes tilstrækkeligt oplyst og også i øvrigt er egnet til straks at hovedforhandles, herunder at begge parter af retten skønnes at have tilstrækkelig mulighed for at varetage deres interesser.«

52. § 357, *stk. 4, 1. pkt.*, affattes således:

»Retten kan bestemme, at kopier af de udvekslede proceskrifter og af de dokumenter eller dele af dokumenter, der agtes påberåbt under sagen, skal samles i en ekstrakt.«

53. I § 368, *stk. 1, 2. pkt.*, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

54. Efter § 368 indsættes:

»§ **368 a.** Landsretten kan afvise at behandle en sag i 2. instans, hvis der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald end i byretten, og sagen ikke er af principiel karakter, eller andre grunde ikke i øvrigt taler for, at sagen skal behandles af landsretten. Landsretten kan dog ikke afvise en sag, som er indbragt efter tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Stk. 2. Hvis landsretten overvejer at afvise en ankesag efter *stk. 1*, underrettes parterne herom. Parterne kan herefter inden to uger efter at have modtaget meddelelsen give retten og den anden part underretning om sine bemærkninger, hvorefter retten træffer afgørelse.«

55. I § 369, *stk. 3*, indsættes som *2. pkt.*:

»Det samme gælder domme, hvorved landsretten afviser sagen efter § 368 a, *stk. 1*, jf. § 391, *stk. 4*.«

56. I § 371, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres »8 uger« til: »4 uger«.

57. § 372, *stk. 1*, affattes således:

»Ankefristen er 4 uger. Fristen regnes fra dommens afsigelse.«

58. I § 372, *stk. 2, 7. pkt.*, ændres »§ 392, *stk. 2*« til: »§ 392, *stk. 3-5*«.

59. I § 389, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

60. I § 389, *stk. 2*, indsættes efter *1. pkt.*:

»Hvis det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, kan afgørelsen herom kun indbringes uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.«

61. I § 389 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Beslutning efter § 334, stk. 4, om salær, der er fastsat til højst 20.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 4.

62. I § 389, stk. 3, 1. pkt., der bliver stk. 4, 1. pkt., indsættes efter »stk. 2«: »og 3«.

63. Efter § 389 indsættes:

»§ 389 a. Kendelser og andre beslutninger, der afsiges af byretten under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog meddele tilladelse til kære, hvis kendelsen eller beslutningen angår spørgsmål af væsentlig betydning for sagens forløb eller af afgørende betydning for parten, og der i øvrigt er anledning til at lade afgørelsen prøve af landsretten som 2. instans.

Stk. 2. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 1 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet.«

64. I § 391, stk. 1, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

65. I § 391, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

»Hvis det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, kan bestemmelsen herom kun indbringes særskilt, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.«

66. I § 391 indsættes som stk. 4:

»Stk. 4. Domme, hvorved landsretten afviser sagen efter § 368 a, kan indbringes for Højesteret ved kære. Kære kan kun ske med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis særlige grunde taler derfor. Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til nævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.«

67. § 392 affattes således:

»§ 392. Kendelser og beslutninger, der afsiges af en landsret efter reglerne i § 253 i en sag, der behandles af retten som 1. instans, kan kæres til Højesteret, hvis afgørelsen kan fuldbyrdes, eller Procesbevillingsnævnet har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Sådan tilladelse kan gives, hvis der foreligger særlige grunde, jf. § 253, stk. 4.

Stk. 2. En kendelse om afvisning, der afsiges af en landsret efter § 226, stk. 5, kan kæres til Højesteret uden forudgående tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Stk. 3. I andre tilfælde kan landsrettens kendelser og beslutninger kæres til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter. Hvis kendelsen eller beslutningen er afsagt efter reglerne i § 253, skal der desuden foreligge særlige grunde, jf. § 253, stk. 4.

Stk. 4. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 1 og 3 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse efter stk. 3, 1. og 2. pkt., hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.

Stk. 5. Hvis særlige grunde taler for det, kan en tilladelse efter stk. 3 til at kære til Højesteret som 3. instans begrænses til en del af sagen.«

68. § 392 a affattes således:

»§ 392 a. Kendelser og beslutninger, der afsiges af Sø- og Handelsretten efter reglerne i § 253, kan kæres til landsretten, hvis afgørelsen kan fuldbyrdes, eller Procesbevillingsnævnet har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Sådan tilladelse kan gives, hvis der foreligger særlige grunde, jf. § 253, stk. 4. Kære sker til den landsret, i hvis kreds sagen skulle have været anlagt efter reglerne i kapitel 22, hvis sagen ikke var blevet anlagt ved Sø- og Handelsretten.

Stk. 2. I andre tilfælde kan Sø- og Handelsrettens kendelser og beslutninger kæres til landsretten med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter. Kære sker til den landsret, i hvis kreds sagen skulle have været anlagt efter reglerne i kapitel 22, hvis sagen ikke var blevet anlagt ved Sø- og Handelsretten.

Stk. 3. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 1 og 2 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse efter stk. 2, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.«

69. I § 394, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.:

»Hvis der er meddelt tilladelse efter § 392, stk. 3, jf. § 253, stk. 4, skal kære ske inden 4 uger efter, at tilladelsen er meddelt ansøgeren.«

70. I § 395 indsættes som 2. pkt.:

»Det samme gælder ansøgning til Procesbevillingsnævnet om tilladelse til kære efter § 389 a.«

71. I § 406, stk. 5, indsættes som 3. pkt.:

»Retten kan dog beslutte, at der ikke skal udarbejdes en fortegnelse, hvis det findes forsvarligt at afholde hovedforhandling på det foreliggende grundlag.«

72. I § 454, stk. 1, 1. pkt., ændres »8 uger« til: »4 uger«.

73. I § 475 i, stk. 1, 1. pkt., ændres »8 uger« til: »4 uger«.

74. I § 477 f indsættes efter 1. pkt.:

»I sager, hvor betalingspåkravet overstiger 50.000 kr., kan retten beslutte, at sagsøger inden 14 dage fra modtagelsen af underretning om indsigelsen skal indlevere et supplerende processkrift, der skal opfylde kravene i § 348, stk. 2, nr. 4-6.«

75. I § 478, stk. 4, indsættes efter 1. pkt.:

»I de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, nr. 4 og 5, kan underskriften være tilføjet digitalt.«

76. I § 488, stk. 2, indsættes efter 2. pkt.:

»Ved udenretlige skriftlige forlig og gældsbreve, der er underskrevet digitalt, skal en skriftlig repræsentation af dokumentet indleveres til fogedretten.«

77. § 566, stk. 3, 1. og 2. pkt., affattes således:

»Rekvirenten eller den sagkyndige skal endvidere bekendtgøre auktionen på internettet, således at bekendtgørelsen indeholder de oplysninger, der er nævnt i stk. 2, og sker på eller kan findes ved hjælp af en almindeligt anvendt portal, der giver adgang til de steder på internettet, hvor ejendomme udbydes til salg, og eventuelt tillige i et andet medie, der også er egnet til at skabe købsinteresse. I helt særlige tilfælde kan bekendtgørelse dog ske på anden vis.«

78. § 567 affattes således:

»§ 567. Bortfalder eller udsættes auktionen, skal rekvirenten eller, hvis en sagkyndig er antaget, den sagkyndige så vidt muligt aflyse denne ved bekendtgørelse én gang i de samme medier, hvori den har været bekendtgjort. Endvidere skal rekvirenten give underretning til alle, der har fået særskilt indkaldelse til auktionen.«

79. I § 569, stk. 2, 1. pkt., ændres », placering, indrykningssteder og antal indrykninger« til: »og valg af bekendtgørelsesmedie«.

80. I § 584, stk. 2, 1. pkt., ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

81. I § 584 a, stk. 1, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

82. I § 584 a, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

»Det samme gælder afgørelser, hvorved det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.«

83. I § 584 a indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Beslutning efter § 334, stk. 4, om salær, der er fastsat til højst 20.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 4.

84. § 585, stk. 2, 1. pkt., affattes således:

»Ansøgning om køretilladelse skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 4 uger efter afgørelsen.«

85. I § 586, stk. 4, 5. pkt., ændres »§ 392, stk. 2« til: »§ 392, stk. 3-5«.

86. § 731, stk. 1, litra f, ophæves, og i stedet indsættes:

- »f) når sagen ankes, og anken ikke straks afvises,
- g) når der i anledning af kære eller begæring om genoptagelse skal finde mundtlig forhandling sted,«

Litra g-i bliver herefter litra h-j.

87. I § 769, stk. 3, indsættes som 3. og 4. pkt.:

»Hvis retten har truffet afgørelse om, at ankesagen skal afgøres uden mundtlig hovedforhandling, kan retten ved udløb af en frist efter 2. pkt., jf. § 767, stk. 1, bestemme, at varretægtsfængslingen eller foranstaltningen skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen. § 767, stk. 2, 2.-4. pkt., finder i så fald tilsvarende anvendelse.«

88. I § 871, stk. 3, ændres »syns- og skønsmændene« til: »skønsmændene«.

89. I § 907, stk. 4, 1. pkt., indsættes efter »forsvareren«: »i givet fald«.

90. I § 917, stk. 1, 3. pkt., ændres »926-930« til: »926-930 a«.

91. I § 918, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.:

»Hvis sagen behandles efter § 930 a, indsendes ekstrakten til landsretten og forsvareren senest samtidig med anklagekens første procedureindlæg.«

92. Efter § 930 indsættes:

»§ 930 a. Retten kan med parternes samtykke bestemme, at ankesagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling, når parterne nedlægger samstemmende påstande. Retten træffer i så fald bestemmelse om parternes udveksling af skriftlige procedureindlæg.«

93. I § 932, stk. 2, 2. pkt., indsættes efter »stk. 2 og 3«: », og § 904, stk. 3, finder tilsvarende anvendelse, hvis sagen er behandlet efter § 930 a«.

94. I § 936, stk. 1, ændres »924-930« til: »924-930 a«.

§ 2

I lov om retsafgifter, jf. lovbekendtgørelse nr. 936 af 8. september 2006, som ændret bl.a. ved § 2 i lov nr. 181 af 28. februar 2007, § 4 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 og § 2 i lov nr. 517 af 6. juni 2007 og senest ved § 2 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændringer:

1. I § 14 indsættes som stk. 3:

»Stk. 3. Har der forud for sagens anlæg været afholdt syn og skøn uden anlæg af retssag, jf. retsplejelovens § 343, stk. 1, svares ny afgift, hvis parterne stiller supplerende spørgsmål til dette syn og skøn senere end tre måneder efter, at besvarelsen af de stillede spørgsmål forelå.«

2. § 49, stk. 2, affattes således:

»Stk. 2. Uden afgift udfærdiges endvidere:

- 1) Første udskrift til parterne af en retsafgørelse eller et retsforlig i en borgerlig retssag.

- 2) Første udskrift til parterne af en retsafgørelse eller et retsforlig vedrørende borgerlige krav i en offentlig straffesag.
- 3) Første udskrift til rekvirenten af en notarialforretning.
- 4) Første domsudskrift til beskikket advokat eller beskikket forsvarer.
- 5) Første domsudskrift til den forurettede efter retsplejeloovens § 219 a.
- 6) Attest om, hvorvidt dommen i en ægteskabssag er anket.
- 7) Første udskrift eller attest til en rekvirent af en fogedforretning, når rekvirenten i henhold til retsplejeloovens § 492, stk. 2, ikke har givet møde under forretningen.
- 8) Straffeattester.
- 9) Fotokopier af salgsoptilling udfærdiget til brug ved tvangsauktion over fast ejendom.
- 10) Første attest i dødsboer, der ikke behandles ved bobestyre.
- 11) Første ekstraktudskrift af en dom i et gruppessøgsmål til gruppe-medlemmer, der er omfattet af gruppessøgsmålet.
- 12) Første kopi til den førstafdøde ægtefælles livsarvinger af den formueoversigt, som ægtefællen skal indlevere ved udlevering af et bo til uskiftet bo.«

§ 3

I konkursloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 11 af 6. januar 2014, som ændret ved § 3 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændringer:

1. I § 248, stk. 2, indsættes som 2. pkt.:
»Om kære af kendelser og beslutninger om sagsomkostninger gælder reglen i retsplejeloovens § 389, stk. 2.«
2. I § 254 ændres »§ 392, stk. 3,« til: »§ 392, stk. 3-5,«.

§ 4

I lov om borteblevne, jf. lovbekendtgørelse nr. 766 af 4. august 2005, foretages følgende ændring:

1. I § 14, stk. 2, 1. pkt., ændres »8 uger« til: »4 uger«.

§ 5

I lov om fuldbyrdelse af straf m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 15. maj 2012, som ændret ved § 2 i lov nr. 628 af 12. juni 2013 og § 4 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændring:

1. I § 121, stk. 1, 3. pkt., ændres »§ 392, stk. 3, 3.-5. pkt.,« til: »§ 392, stk. 4 og 5,«.

§ 6

I lov om kreditaftaler, jf. lovbekendtgørelse nr. 761 af 11. juni 2011, som ændret ved lov nr. 1243 af 18. december

2012 og § 4 i lov nr. 1460 af 17. december 2013, foretages følgende ændringer:

1. I § 36 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:
»Stk. 2. En købekontrakt som nævnt i stk. 1 kan være underskrevet digitalt.«
Stk. 2 bliver herefter stk. 3.
2. I § 45, stk. 1, indsættes efter 3. pkt.:
»Hvis dokumentet er underskrevet digitalt, skal en skriftlig repræsentation af dokumentet fremlægges under fogedforretningen.«
3. I § 45, stk. 1, 4. pkt., der bliver 5. pkt., indsættes efter »det originale dokument«: »eller den skriftlige repræsentation«.
4. I § 51, stk. 1 og 3, 3. pkt., ændres »§ 36, stk. 2,« til: »§ 36, stk. 3,«.

§ 7

I lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer, som ændret senest ved § 84 i lov nr. 594 af 14. juni 2011, foretages følgende ændringer:

1. § 2, stk. 2, ophæves, og i stedet indsættes:
»Stk. 2. Havde afdøde ikke hjemting her i landet, kan boet eller en del af dette behandles ved en dansk skifteret, hvis
 - 1) afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet, eller
 - 2) afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.
 Stk. 3. Anmodning om behandling efter stk. 2 indgives til skifteretten på det sted, hvor boets faste ejendom er beliggende, eller boets aktiver befinder sig. Hvis boet ikke har fast ejendom eller aktiver i Danmark, indgives anmodningen til skifteretten i den retskreds, hvor arvingerne har bopæl. I øvrige tilfælde indgives anmodningen til Københavns Byret.
 Stk. 4. Anmodning efter stk. 3 skal vedlægges en samtykkeklæring fra samtlige afdødes arvinger, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, der gør, at samtykke ikke kan indhentes«
Stk. 3 bliver herefter stk. 5.
2. I § 25, stk. 1, nr. 2, indsættes efter »gæld,«: »og der ikke er konkret risiko for, at boet under behandlingen bliver insolvent,«.
3. I § 31, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.:
»Tilladelse kan, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, kun gives, hvis den del af boet, som henskydes, udgør en mindre væsentlig del af boet.«
4. I § 42 indsættes som stk. 2:
»Stk. 2. Skifteretten udleverer samtidig oplysninger om afdøde fra Det Centrale Personregister (CPR) og oplysninger om den længstlevende ægtefælles skatteforhold til bobestyre.«

5. I § 96 indsættes som *stk. 4*:

»*Stk. 4.* Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at klage over bobestyrer skal udfærdiges på en særlig blanket.«

§ 8

I lov om forsikringsaftaler, jf. lovbekendtgørelse nr. 999 af 5. oktober 2006, som ændret bl.a. ved § 1 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 og senest ved § 3 i lov nr. 1244 af 18. december 2012, foretages følgende ændring:

1. § 102, *stk. 3, 2. pkt.*, ophæves.

§ 9

I lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, som ændret ved § 2 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 og § 9 i lov nr. 922 af 18. september 2012, foretages følgende ændring:

1. § 2, *stk. 3, 2. pkt.*, ophæves.

§ 10

I lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.), som ændret ved § 1 i lov nr. 272 af 4. april 2011, foretages følgende ændring:

1. § 8, *stk. 3*, ophæves.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

§ 11

I lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 254 af 20. marts 2014, foretages følgende ændring:

1. Efter § 170 indsættes:

»§ 171. Byrettens afgørelse kan ikke indbringes for landsretten. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til anke, hvis sagen er af principiel karakter, eller særlige grunde i øvrigt taler derfor. Ansøgning om tilladelse skal indgives til nævnet inden 4 uger efter dommens afsigelse. Nævnet kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter afsigelsen.«

§ 12

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 2014, jf. dog *stk. 2*.

Stk. 2. Lovens § 1, nr. 18 og 77-79, træder i kraft den 1. januar 2015.

Stk. 3. Lovens § 1, nr. 28, 53-70, 72, 73 og 80-84, § 3, nr. 1, § 5 og § 11 finder alene anvendelse på afgørelser, der træffes af retten efter lovens ikrafttræden. For afgørelser truffet af retten før lovens ikrafttræden finder de hidtil gældende regler anvendelse.

Stk. 4. Lovens § 7, nr. 1, finder alene anvendelse på anmodninger indgivet efter lovens ikrafttræden. For anmodninger om henvisning indgivet før lovens ikrafttræden finder de hidtil gældende regler anvendelse.

§ 13

Stk. 1. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, jf. dog *stk. 2-4*.

Stk. 2. §§ 3 og 7 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de ændringer, som de færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Stk. 3. § 5 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne med de ændringer, som de færøske forhold tilsiger.

Stk. 4. § 6 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse

1. Indledning
2. Opfølgning på anbefalinger fra Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene
 - 2.1. Bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene
 - 2.1.1. Indledning
 - 2.1.2. Lovforslagets udformning
 - 2.1.2.1. Forløbet frem til sagens anlæg
 - 2.1.2.2. Retsmægling
 - 2.1.2.3. Vidner og andre bevisspørgsmål
 - 2.1.2.4. Sagens forberedelse
 - 2.1.2.5. Forskellige spørgsmål i tilknytning til hovedforhandling og dom
 - 2.1.2.6. Retsafgifter
 - 2.1.2.7. Øvrige forslag fra udvalget
 - 2.2. Adgangen til appel i civile sager
 - 2.2.1. Indledning
 - 2.2.2. Lovforslagets udformning
 - 2.2.2.1. Ændring af appelgrænsen i civile sager
 - 2.2.2.2. Afvisning af visse 2. instans ankesager uanset sagens økonomiske værdi
 - 2.2.2.3. Kære af afgørelser om sagens forberedelse
 - 2.2.2.4. Omkostningsmæssige konsekvenser af kære
 - 2.2.2.5. Anke af sager om tvangsanbringelse mv.
 - 2.2.2.6. Øvrige forslag vedrørende anke og kære
3. Opfølgning på betænkning fra Retsplejerådet om syn og skøn
 - 3.1. Indledning
 - 3.2. Lovforslagets udformning
 - 3.2.1. Gældende ret
 - 3.2.2. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i civile sager
 - 3.2.3. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i straffesager
 - 3.2.4. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolenes overvejelser
 - 3.2.5. Justitsministeriets overvejelser
4. Opfølgning på anbefalinger fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen og Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager
 - 4.1. Indledning
 - 4.2. Lovforslagets udformning
 - 4.2.1. Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen
 - 4.2.1.1. Udvalgets indledende overvejelser om skiftesagsbehandlingen
 - 4.2.1.2. Centralisering af skiftesagsbehandlingen
 - 4.2.1.3. Digitalisering af skiftesagsbehandlingen
 - 4.2.1.4. Forstærket bedste praksis-indsats
 - 4.2.1.5. Procesoptimeringsforslag på dødsboskifteområdet
 - 4.2.1.6. Procesoptimeringsforslag på insolvensskifteområdet
 - 4.2.2. Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager
 - 4.2.2.1. Dødsboskifteformerne
 - 4.2.2.2. Uskiftet bo
 - 4.2.2.3. Privat skifte
 - 4.2.2.4. Bobestyrerbehandling
 - 4.2.2.5. Øvrige overvejelser
 - 4.2.2.6. Øget anvendelse af advokater og præcisering af skifterettens vejledningspligt
5. Tvangsfuldbyrdelse på baggrund af digitale dokumenter
 - 5.1. Indledning
 - 5.2. Gældende ret
 - 5.2.1. Tvangsfuldbyrdelse på grundlag af gældsbreve m.v.

- 5.2.2. Tvangsfuldbyrdelse på grundlag af kreditkøbekontrakter
- 5.3. Anvendelse af digital signatur
- 5.4. Lovforslagets udformning
 - 5.4.1. Digital underskrift
 - 5.4.2. Indlevering og fremlæggelse af en skriftlig repræsentation
 - 5.4.3. Indsigelser mod den digitale signatur eller indholdet af den skriftlige repræsentation af dokumentet
- 6. Mediannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom
 - 6.1. Indledning
 - 6.2. Lovforslagets udformning
 - 6.2.1. Gældende ret
 - 6.2.2. Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelses overvejelser
 - 6.2.3. Retsplejerådets overvejelser
 - 6.2.4. Justitsministeriets overvejelser
- 7. Skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande
 - 7.1. Indledning
 - 7.2. Gældende ret
 - 7.3. Lovforslagets udformning
- 8. Opfølgning på anbefalinger fra Udvalget om pligtig afgangsalder
 - 8.1. Indledning
 - 8.2. Lovforslagets udformning
 - 8.2.1. Pligtig afgangsalder for dommere mv.
 - 8.2.2. Mulighed for deltidsansættelse for ældre dommere mv.
 - 8.2.3. Tilkaldeordning for pensionerede dommere mv.
 - 8.3. Mulighed for at retspræsidenter kan overgå til en stilling som dommer
 - 8.4. Mulighed for, at dommere midlertidigt kan bytte stilling
- 9. Opfølgning på evaluering af reglerne om gruppesøgsmål
 - 9.1. Indledning og baggrund
 - 9.2. Gældende ret
 - 9.3. Lovforslagets udformning
- 10. Adgang for Arbejdsretten til at foretage telefonforkyndelse
 - 10.1. Gældende ret
 - 10.2. Justitsministeriets overvejelser
- 11. Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige
- 12. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet
- 13. Administrative konsekvenser for borgerne
- 14. Miljømæssige konsekvenser
- 15. Forholdet til EU-retten
- 16. Hørte myndigheder mv.
- 17. Sammenfattende skema

1. Indledning

1.1. I 2007 blev der gennemført en række omfattende ændringer af domstolenes organisation og virksomhed. Der var tale om den største reform af domstolenes forhold i nyere tid. Målet med reformen var at skabe de bedst mulige rammer for domstolene, både hvad angår faglig kvalitet og i forhold til borgernes oplevelse af en fleksibel og serviceorienteret behandling af sagerne.

Reformen har nu virket siden 2007, og de danske domstole er velfungerende og effektive. Samtidig er det efter regeringens opfattelse vigtigt, at det løbende overvejes, hvordan retsvæsenet kan gøres endnu bedre og mere effektivt, herunder således at bl.a. den meget høje tillid, som domstolene nyder blandt befolkningen, kan fastholdes.

Det er i den forbindelse væsentligt at sikre, at de danske domstole fortsat kan fungere effektivt til gavn for borgere

og virksomheder, så retstvister kan afsluttes inden for rimelig tid. Det er samtidig helt centralt, at retssagsbehandlingen fortsat sker på en retssikkerhedsmæssigt forsvarlig måde.

Med det formål at afdække mere langsigtede muligheder for bl.a. regelændringer og reformer i domstolssystemet, der understøtter effektiv opgavevaretagelse, blev det i tilknytning til aftalen om finansloven for 2012 besluttet at igangsætte en række tværministerielle analysearbejder på domstolenes område.

Justitsministeriet nedsatte på den baggrund Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene og Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen.

1.2. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene har belyst behovet og mulighederne for at foretage tilpasninger af domstolenes virkemåde for så

vidt angår behandlingen af civile sager ved byretterne, landsretterne og Højesteret. Udvalget er i den forbindelse kommet med forslag til en række tiltag, der kan sikre en bedre og mere effektiv og fleksibel behandling af civile sager samtidig med, at der fortsat er den rette balance i forhold til kvalitet og retssikkerhed.

Udvalgets forslag vedrører alle faser i behandlingen af civile sager ved domstolene, dvs. forløbet frem til sagens anlæg, sagens forberedelse, sagens beviser, hovedforhandlingen og appel, men også mere overordnede emner som digitalisering og produktivitet. Udvalget foreslår bl.a., at der indføres en blanket til forside på stævning og svarskift, at kravet om original underskift på processkrifter ophæves, at reglerne om det forberedende møde ændres på flere punkter, at der ned sættes et udvalg om retsafgifter, og at bedste praksis vedrørende retsmægling og berømmelse ved retterne identificeres og udbredes.

Lovforslaget har på den baggrund for det første til formål at udmønte udvalgets forslag om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene. Der henvises til lovforslagets pkt. 2.1.

Lovforslaget indeholder endvidere en række forslag vedrørende adgangen til appel i civile sager. Således foreslås det bl.a., at appelgrænsen hæves til 20.000 kr., at adgangen til at anke sager om tvangsanbringelse af børn begrænses, at landsretterne får mulighed for at afvise 2. instans ankesager uanset sagens økonomiske værdi, og at adgangen til at kære kendelser og beslutninger, der afsiges under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse, begrænses. Der henvises til lovforslagets pkt. 2.2.

1.3. I tilknytning til ovennævnte udvalgsarbejde har Retsplejerådet gennemgået reglerne om syn og skøn og er i betænkning nr. 1543/2013 fremkommet med forslag til ændringer af reglerne herom. De foreslåede ændringer skal skabe grundlag for en væsentlig hurtigere gennemførelse af et syn og skøn, hvorved sagsbehandlingstiden i sager med syn og skøn kan blive kortere.

Lovforslaget indeholder på den baggrund for det andet en række ændringer af reglerne om syn og skøn, herunder bl.a. vedrørende udformningen af begæringen om syn og skøn, forenkling af processen med at formulere spørgsmål til skønsmanden, en ny blanket til spørgsmål og svar, samt at skønsmanden skal komme med et overslag over tid og pris, inden den pågældende kan udpeges. Der henvises til lovforslagets pkt. 3.

1.4. Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen har vurderet hensigtsmæssigheden af skifteretternes nuværende organisering og belyst behovet og mulighederne for yderligere digital understøttelse af skiftesagsbehandlingen samt mulighederne for at foretage andre tilpasninger for så vidt angår behandlingen af skiftesager. Herudover har en arbejdsgruppe nedsat af Domstolsstyrelsen sideløbende over-

vejet, i hvilket omfang skifteretternes behandling af dødsbo-skiftesager kan gøres mere effektiv.

Udvalget og arbejdsgruppen er i den forbindelse kommet med en række forslag, som samlet set kan være med til at optimere og effektivisere behandlingen af skiftesager ved domstolene, så der opnås en både hurtigere og mere smidig og fleksibel behandling af sagerne samtidig med, at der fortsat er den rette balance i forhold til kvalitet og retssikkerhed. Det foreslås bl.a., at der sker udbredelse af bedste praksis, at adgangen for bobestyrer til cpr-oplysninger og skatteoplysninger forbedres, at testamentariske successionsfølger registreres, og at sager om henvisning af dødsboer til en dansk skifteret flyttes fra Justitsministeriet til domstolene.

Lovforslaget har på den baggrund for det tredje til formål at udmønte udvalgets og arbejdsgruppens forslag. Der henvises til pkt. 4 i lovforslaget.

1.5. Lovforslaget indeholder for det fjerde yderligere tre elementer, som har til formål at modernisere og forenkle sagsbehandlingen ved domstolene.

Det foreslås således, at der skabes hjemmel til, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af udenretlige skriftlige forlig, gældsbreve og kreditkøbekontrakter, der er underskrevet digitalt, idet aftaler om f.eks. forbrugslån eller køb af varer på kredit i dag i stigende grad indgås og underskrives digitalt. Der henvises til lovforslagets pkt. 5.

Det foreslås endvidere, at bekendtgørelse af tvangsauktioner over fast ejendom fremover (udover i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet, så de muligheder, som den digitale kommunikation giver, udnyttes til at sikre størst mulig opmærksomhed blandt potentielle købere af fast ejendom om de ejendomme, der udbydes på tvangsauktion. Der henvises til pkt. 6 i lovforslaget.

Herudover foreslås det, at ankesagsbehandlingen i de strafesager, hvor anklagemyndigheden og tiltalte er enige om, hvilket resultat ankesagen bør få, forenkles, således at en anke til landsretten eller Højesteret, som ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, skal kunne afgøres på skriftligt grundlag, hvis parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan afgøres på denne måde. Der henvises til pkt. 7 i lovforslaget.

1.6. Lovforslaget har for det femte til formål at gennemføre forslagene fra Udvalget om pligtig afgangsalder samt enkelte yderligere ændringer vedrørende dommernes forhold. Det foreslås i den forbindelse bl.a., at der indføres en mulighed for, at ældre dommere kan overgå til ansættelse som dommer på deltid (deltidsordning) samt en tilkaldsordning for pensionerede dommere mv., hvorefter det enkelte embede i forfaldssituationer eller i andre særlige situationer, f.eks. for at forhindre, at der opstår sagsbunker, får mulighed for at tilkalde en pensioneret dommer og lade denne virke som dommer i en kortere periode. Der henvises til pkt. 8 i lovforslaget.

1.7. Med lovforslaget foreslås for det sjette revisionsklausulen i lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppespørgsmål) ophævet. Herudover foreslås der indført en adgang for Arbejdsretten til at foretage telefonforkyndelse. Der henvises til pkt. 9 og 10 i lovforslaget.

1.8. Samlet set indebærer lovforslaget med en bred vifte af forslag inden for skifte-, civil- og straffeprocessuelle regler en modernisering og effektivisering af sagsbehandlingen ved domstolene.

2. Opfølgning på anbefalinger fra Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

2.1. Bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

2.1.1. Indledning

2.1.1.1. Det er afgørende for regeringen at sikre, at de danske domstole fortsat kan fungere effektivt til gavn for borgere og virksomheder, så retstvister kan afklares tilstrækkeligt hurtigt. Det er samtidig helt centralt, at retssagsbehandling fortsat sker på helt betryggende vis, uden at retssikkerheden sættes over styr. Det er således helt afgørende at fastholde den meget høje tillid, som domstolene nyder blandt befolkningen.

I tilknytning til aftalen om finansloven for 2012 blev det besluttet at igangsætte en række tværministerielle analysearbejder på domstolenes område med det formål at afdække mere langsigtede muligheder for bl.a. regelændringer og reformer i domstolssystemet, der understøtter effektiv opgavevaretagelse.

Justitsministeriet nedsatte på den baggrund bl.a. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene. Udvalget skulle efter sit kommissorium belyse behovet og mulighederne for at foretage tilpasninger af domstolenes virkemåde for så vidt angår behandlingen af civile sager ved byretterne, landsretterne og Højesteret.

Det er i kommissoriet forudsat, at udvalget i den forbindelse skulle belyse aktivitet og produktivitet i domstolene samt vurdere effektiviseringspotentialer mv. med det sigte, at sagsbehandlingstiden i de civile sager nedbringes. I den forbindelse skulle udvalget i relevant omfang kortlægge og analysere processer, sagsskridt og arbejdsgange i forbindelse med domstolenes behandling af civile sager og på baggrund heraf komme med forslag til initiativer, der kan sikre en bedre og mere effektiv og fleksibel behandling af civile sager, herunder bl.a. i forhold til regelgrundlaget (retsplejeloven) samt arbejdsformen, opgavefordelingen mv. ved domstolene.

Udvalget afgav i juli 2013 to delnotater om henholdsvis adgangen til appel i civile sager og sagstilgangen til Højesteret.

Udvalgets forslag i delnotat om sagstilgangen til Højesteret er gennemført ved lov nr. 84 af 28. januar 2014, som trådte i kraft den 1. februar 2014.

Udvalgets forslag i delnotat om adgangen til appel i civile sager indgår i dette lovforslag. Der henvises i den forbindelse til pkt. 2.2.

Udvalget besluttede som led i sit arbejde at anmode Retsplejerådet om at behandle spørgsmålet syn og skøn. Retsplejerådet afgav i den forbindelse i august 2013 et notat til udvalget om visse spørgsmål i forbindelse med syn og skøn i civile sager. Retsplejerådet har efterfølgende afgivet en betænkning om syn og skøn (betænkning nr. 1543/2014), og rådets forslag herom indgår i dette lovforslag. Der henvises i den forbindelse til pkt. 3.

I december 2013 afgav udvalget sin samlede rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene, som denne del af lovforslaget bygger på.

2.1.1.2. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene har i sit arbejde fokuseret på at sikre en hurtigere og mere smidig, effektiv og fleksibel behandling af sagerne. Udvalget har i den forbindelse samtidig haft fokus på at opnå den rette balance i forhold til kvaliteten i domstolenes arbejde, og på en måde så det sikres, at behandlingen af sagerne fortsat sker på en retssikkerhedsmæssigt forsvarlig måde.

Udvalget har med disse hensyn for øje stillet en række optimerings- og effektiviseringsforslag vedrørende behandlingen af civile sager ved domstolene, som kan føre til en samlet set bedre og mere effektiv behandling af civile sager i alle instanser.

Lovforslaget har til formål at gennemføre udvalgets forslag, således at det sikres, at behandlingen af civile sager bliver bedre og mere effektiv, samtidig med, at fokus på kvalitet og retssikkerhed fastholdes. Lovforslaget indeholder en række forslag vedrørende de forskellige faser i en civil sag, dvs. forløbet frem til sagens anlæg, sagens forberedelse, sagens beviser, hovedforhandlingen og retsafgifter, men også vedrørende mere overordnede spørgsmål som f.eks. digitalisering og produktivitet. Lovforslaget er i det væsentligste udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

2.1.2. Lovforslagets udformning

2.1.2.1. Forløbet frem til sagens anlæg

Lovforslaget fokuserer i overensstemmelse med udvalgets forslag på udvalgte problemstillinger, som vurderes at have betydning for at opnå en bedre og mere effektiv behandling af civile sager. Der foretages således ikke en samlet gennemgang af alle problemstillinger og regler vedrørende forløbet frem til, at en civil sag anlægges.

2.1.2.1.1. Udvalgets overvejelser

2.1.2.1.1.1. Fremme af sagen med fornøden hurtighed

2.1.2.1.1.1. Det har væsentlig betydning for sagsforløbet, hvordan parterne og deres advokater tilrettelægger en sag, herunder omfanget af bevisførelsen. Der er ikke efter retsplejeloven en udtrykkelig pligt for parterne til at fremme sagen med fornøden hurtighed og til at undgå unødige sagskridt, men det følger af retsplejelovens § 341, at bevisførelse, der skønnes at være uden betydning for sagen, ikke kan finde sted.

Det fremgår desuden af retsplejelovens § 126, stk. 1, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Advokaten skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad beretigede hensyn til klientens tarv tilsiger, og sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed.

De advokatetiske regler indeholder desuden regler om fremme af sagen med fornøden hurtighed.

2.1.2.1.1.2. Udvalget finder det afgørende, at sagens parter medvirker til, at en civil sag fremmes hurtigst og bedst muligt, samt at sagens parter så tidligt som muligt indgår i drøftelser om sagen, herunder om muligheden for forlig, men også om andre forhold, der f.eks. kan føre til en tilskæring af sagen.

Retsplejeloven indeholder ikke en forpligtelse hertil, og retsplejelovens § 126, stk. 1, om god advokatskik, herunder at advokater skal fremme sager med fornøden hurtighed, har efter sit indhold og placering i retsplejeloven mere karakter af en disciplinær regel. Bestemmelsen har desuden kun betydning for advokater og dermed ikke for sagens parter, herunder parter, der som selvmødere fører deres egen sag i retten.

Udvalget foreslår på den baggrund, at der indsættes en bestemmelse i retsplejeloven om, at parterne har pligt til at fremme sagen med fornøden hurtighed, til at undgå unødige sagskridt og til at undersøge muligheden for en forligsmæssig løsning også forud for sagens anlæg. En undersøgelse af muligheden for en forligsmæssig løsning forud for sagens anlæg vil bl.a. kunne omfatte en undersøgelse af muligheden for mægling i form af f.eks. mediation.

Udvalget har overvejet, om en sådan bestemmelse bør indsættes som en tilføjelse til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 341. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at retten – bl.a. under hensyn til utvivlsomt at kunne fremstå upartisk i forhold til den senere afgørelse – vil udvise tilbageholdenhed i forhold til at anvende bestemmelsen på det tidlige tidspunkt, hvor sagen stadig er under forberedelse.

Udvalget finder det derfor mest hensigtsmæssigt, at den foreslåede bestemmelse indleder retsplejelovens afsnit om rettergangsmåden, der starter med de almindelige bestemmelser i kapitel 32.

2.1.2.1.1.3. For at understøtte den ovennævnte forpligtelse foreslår udvalget, at der i kapitlet om sagsomkostninger i retsplejeloven bør indsættes en bestemmelse, hvorefter det

kan få omkostningsmæssige konsekvenser, hvis det eksempelvis i forbindelse med hovedforhandlingen bliver klart, at en af parterne har forhalet sagen, herunder nægtet at indgå i drøftelser med modparten om f.eks. forlig.

2.1.2.1.1.2. Forlig/mægling inden udtagelse af stævning

2.1.2.1.1.2.1. Der er i retsplejeloven ikke fastsat regler om, at parterne forud for indgivelse af stævning skal have forsøgt at forlige sagen eller skal have forsøgt at løse sagen ved mægling.

En forpligtelse for advokaterne til at søge sagen forligt eller henvist til mægling er imidlertid indeholdt i de advokatetiske regler.

2.1.2.1.1.2.1. En tidlig dialog mellem parterne vil efter udvalgets opfattelse – uanset at der ikke nødvendigvis er tale om egentlige forligsbestrebelse – ofte føre til en procesfremmende tilskæring af sagen.

Udvalget foreslår på den baggrund, at retsplejelovens § 353 tilføjes en bestemmelse om, at parterne på det forberedende møde skal redegøre for, hvilken dialog der forud for mødet, herunder også forud for udtagelse af stævning, har været mellem parterne om bl.a. mulighederne for forlig.

2.1.2.1.1.3. Isoleret bevisoptagelse

2.1.2.1.1.3.1. Efter retsplejelovens § 343 kan retten tillade, at der optages bevis, selv om dette ikke sker til brug for en verserende retssag – såkaldt isoleret bevisoptagelse.

Formålet er at tilgodese en parts interesse i at få en bestemt kendsgerning fastslået ved isoleret bevisoptagelse frem for at henvise parten til at anlægge sag med påstand om anerkendelse eller om et krav, der (endnu) ikke lader sig præcisere.

Hvis en part er i fare for at miste sit bevis eller i øvrigt har en interesse deri, kan det tale for at foretage en bevisoptagelse, som kræver rettens medvirken (f.eks. vidneafhøring eller syn og skøn), inden sag er anlagt, og inden det vides, om der overhovedet vil blive anlagt en sag.

Det følger af retsplejelovens § 343, stk. 2 og 3, at rekvirenten skal betale udgifterne ved bevisoptagelsen og eventuelt efter rettens bestemmelse skal stille sikkerhed herfor samt betale omkostninger til modparten.

2.1.2.1.1.3.2. Med henblik på at koncentrere processen vedrørende isoleret bevisoptagelse foreslår udvalget, at retsafgiftsloven ændres således, at det betragtes som en ny anmodning om isoleret bevisoptagelse, der udløser ny afgift, hvis parterne stiller supplerende spørgsmål i forbindelse med den isolerede bevisoptagelse mere end tre måneder efter, at der foreligger en besvarelse af de stillede spørgsmål. Ændringen retter sig alene mod optagelse af syn og skøn og har således ikke betydning for vidneførsel i medfør af retsplejelovens § 343.

2.1.2.1.1.3.3. Udvalget finder, at muligheden for at anmode om isoleret bevisoptagelse anvendes for lidt i praksis. På den baggrund og henset til, at isoleret bevisoptagelse anvendes i stadig mindre omfang, har udvalget overvejet mulighederne for at øge brugen heraf.

2.1.2.1.1.3.4. Udvalget har i den forbindelse for det første overvejet at ændre retsplejelovens § 343 således, at det kun undtagelsesvist eller under særlige omstændigheder kan pålægges rekvirenten at betale omkostninger til modparten. Udvalget har imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt grundlag herfor, jf. herved s. 71-73 i udvalgets rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene.

Udvalget har for det andet overvejet at ændre bestemmelsen i retsplejelovens § 343, stk. 3, således, at der indføres hjemmel til at pålægge modparten at betale sagsomkostninger til rekvirenten af isoleret bevisoptagelse.

Efter bestemmelsens nuværende formulering kan modparten ikke pålægges at betale sagsomkostninger til rekvirenten, uanset om udfaldet af den isolerede bevisoptagelse viser, at dette sagsskridt har været berettiget. Omkostningerne vil kunne inddrages ved den samlede omkostningsfastsættelse i en eventuel efterfølgende retssag, men hvis der ikke anlægges en retssag, er det alene den part, som har ønsket beviset optaget (rekvirenten), som kan pålægges at betale sagsomkostninger til modparten.

I praksis betyder det, at hvis udfaldet af et foretaget syn og skøn går modparten imod, kan modparten undgå at betale omkostninger og nøjes med at betale et beløb svarende til det af skønsmanden fastsatte, mens rekvirenten er henvist til at afholde omkostningerne ud af dette beløb. Hvis rekvirenten er meddelt fri proces, vil det være statskassen, som afholder omkostningerne.

Dette taler efter udvalgets opfattelse for at give mulighed for, at retten kan pålægge også modparten at betale sagsomkostninger, således at retten – i overensstemmelse med, hvad der almindeligvis gælder ved fordeling af sagsomkostninger – kan pålægge den part, som ikke får medhold i forbindelse med isoleret bevisoptagelse, at betale sagsomkostninger til den anden part også i den situation, hvor det er denne anden part, som har ønsket den isolerede bevisoptagelse. Udvalget finder dog, at det fortsat skal være den part, som ønsker bevisoptagelsen, der foreløbigt skal afholde udgifterne herved.

2.1.2.1.1.3.5. Udvalget foreslår derfor, at retsplejelovens § 343, stk. 3, ændres således, at retten får mulighed for at fordele omkostningerne ved bevisoptagelsen, hvis der modtages en begæring herom fra skønsrekvirenten senest 3 måneder efter, at der foreligger en besvarelse af de stillede spørgsmål. Udvalget foreslår desuden som konsekvens heraf en ændring af § 343, stk. 2, 1. pkt., således at den part, som ønsker beviset optaget, foreløbigt afholder udgifterne ved bevisoptagelsen.

2.1.2.1.1.4. Advokatpålæg og beskikkelse af advokat

2.1.2.1.1.4.1. Retten kan pålægge en part at lade sig repræsentere af en advokat, hvis retten ikke finder det muligt at behandle sagen på en forsvarlig måde, uden at parten har en sådan bistand, jf. retsplejelovens § 259, stk. 2. Efterkommes advokatpålægget ikke, bortses der fra processkrifter, som parten herefter personligt indgiver, og parten anses for udeblevet fra senere retsmøder, hvis han møder uden advokat, jf. retsplejelovens § 259, stk. 3. Hvor særlige hensyn taler derfor, kan retten dog beskikke parten en advokat, jf. § 259, stk. 3, 2. pkt.

2.1.2.1.1.4.2. Udvalget har overvejet, om adgangen til at meddele advokatpålæg bør udvides, idet medvirken af en advokat i visse tilfælde vil medføre, at sagen kan behandles hurtigere ved domstolene. Udvalget finder som udgangspunkt, at retsplejelovens § 259, stk. 2, giver tilstrækkelig mulighed for at pålægge en part at lade sig repræsentere af en advokat. Den nuværende formulering giver således også mulighed for at meddele advokatpålæg og beskikke en advokat af hensyn til sagens fremme og muligheden for en hurtigere domstolsbehandling.

Det er dog samtidig udvalgets opfattelse, at der burde meddeles advokatpålæg oftere, end det sker i praksis, og udvalget foreslår derfor, at retsplejelovens § 259 ændres, således at det fremover alene er en betingelse for at meddele advokatpålæg, at advokatbistand anses for nødvendig for, at retten kan behandle sagen på "hensigtsmæssig" måde. Det foreslås samtidig præciseret i bemærkningerne, at det med ændringen forudsættes, at retterne oftere og i højere grad af egen drift bør overveje at meddele advokatpålæg ud fra en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder af hensyn til sagens fremme og muligheden for en hurtigere domstolsbehandling.

2.1.2.1.1.5. Stedlig kompetence - værneting

2.1.2.1.1.5.1. Reglerne om stedlig kompetence er afgørende for, ved hvilken af flere ligeordnede retter – byretter eller landsretter – en sag skal behandles. Sagerne fordeles efter deres geografiske tilknytning, og det almindeligste tilknytningsmoment er sagsøgtens bopæl eller hjemsted. Den kompetente domstol kaldes værneting.

Værnetingsreglerne falder i tre grupper:

- Reglerne om hjemting i retsplejelovens §§ 235, 236, 238, stk. 1, 239 og 240,
- reglerne om supplerende værneting eller undtagelsesværneting i retsplejelovens §§ 237, 238, stk. 2-4, og 241-244, og
- reglerne om internationalt værneting, dels udlændingve uden for EU i retsplejelovens § 246, dels sager omfattet af Domskonventionen mod personer og selskaber, som har tilknytning til EU, i retsplejelovens § 247 og Domskonventionslovens § 2.

Reglerne om stedlig kompetence er – i modsætning til reglerne om saglig kompetence – som hovedregel deklatoriske.

Udgangspunktet er således, at parterne ved en værnetingsaftale kan bestemme, hvor sagen skal føres.

2.1.2.1.1.5.2. Visse byretter har de seneste år indgået aftaler med andre byretter om, at retten kan opfordre parter i civile sager til at få deres sager behandlet ved en anden ret med kortere berammelsestid. En sådan aftale har bl.a. omfattet Retten i Glostrup, Retten på Frederiksberg, Retten i Hillerød og Retten i Odense.

Parterne har dermed mulighed for at få deres sager behandlet hurtigere, hvis de kan blive enige om at indgå aftale om at flytte sagen til en ret med en kortere berammelsestid.

Hvis parterne ønsker, at deres sag flyttes til en anden ret, kontakter de den ret, hvor deres sag verserer, og oplyser om deres aftale. Herefter sørger den afgivende ret for at sende sagen videre til den modtagende ret.

Domstolsstyrelsen har ikke oplysninger om, hvor mange sager der på denne måde aftalemæssigt henvises mellem byretterne, men det er styrelsens umiddelbare vurdering, at der ikke er tale om et stort antal sager.

2.1.2.1.1.5.3. For at give større fleksibilitet ved retterne i perioder med spidsbelastning foreslår udvalget, at retterne får hjemmel til at henvise sagerne "vandret" mellem byretterne, uanset at parterne ikke samtykker heri. Det foreslås, at parterne skal høres over en påtænkt beslutning om henvisning, men at henvisning ikke forudsætter anmodning fra en af parterne. Er der tale om, at begge parter modsætter sig en henvisning, bør retten dog være tilbageholdende med at henvise sagen til en anden ret.

Udvalget foreslår, at henvisning i givet fald skal kunne ske, når det findes væsentligt af hensyn til sagens behandling inden for rimelig tid. Henvisning kræver således, at sagen vil kunne få et væsentligt hurtigere forløb ved det tilstødende embede.

Det foreslås endvidere, at "vandret" henvisning (alene) kan ske til en tilstødende retskreds. Herved opnås både en rimelig geografisk nærhed og en vis fleksibilitet som følge af, at de fleste retskredse har mere end én tilstødende retskreds. Af hensyn til sagstilrettelæggelsen ved den modtagende ret foreslås det, at der, forinden henvisning sker, træffes aftale med vedkommende retspræsident herom. En sådan aftale kan være en generel aftale om henvisning eller en aftale om henvisning af en konkret sag.

2.1.2.1.1.6. Kravet om original underskrift på processkrifter

2.1.2.1.1.6.1. Det fremgår udtrykkeligt af retsplejeloven, at en stævning skal være skriftlig, men det fremgår ikke udtrykkeligt, at en stævning skal være underskrevet. I praksis opfattes kravet formentlig som selvfølgerligt, og en ikke underskrevet eller ikke behørigt underskrevet stævning vil blive afvist eller frist givet til berigtigelse, jf. retsplejelovens § 349, stk. 2.

En stævning kan indleveres af sagsøgeren selv, men vil ofte være udarbejdet og blive indleveret af en advokat på sagsøgerens vegne. I så fald følger det af retsplejelovens § 261, stk. 2, at stævningen skal være underskrevet af advokaten. Af § 261, stk. 2, følger, at ikke alle og enhver (med behørig fuldmagt) kan underskrive en stævning eller andet processkrift, men bestemmelsen må antages at forudsætte, at processkrifter skal være underskrevet af parten, når de ikke underskrives af en mødeberettiget person (med fuldmagt hertil).

Den praksis, der har udviklet sig med hensyn til stævninger, der modtages som telefax, må samtidig være udtryk for, at der gælder et krav om, at en stævning skal være forsynet med en original underskrift. En stævning, der alene modtages som telefax, anses således ikke som underskrevet og anses dermed som mangelfuld. Den telefaxede stævning skal efter den praksis, der har udviklet sig, følges op af den originale stævning, også selv om den telefaxede stævning fremtræder som en kopi af en underskrevet stævning.

Retspraksis har således fastholdt et krav om original underskrift, jf. Højesterets dom af 7. januar 1997, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1997, side 358, og senere Østre Landsrets kendelse af 19. marts 2002, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2002, side 1383. Om underskriften påføres den telefaxede stævning, efter at den er kommet frem, eller den originale stævning indleveres i underskrevet stand, er efter praksis uden betydning. En tilsvarende praksis er udviklet i forhold til stævninger, der fremsendes vedhæftet en e-mail.

2.1.2.1.1.6.2. Udvalget foreslår, at kravet om original underskrift på processkrifter, herunder stævninger, ophæves. Udvalget har i forlængelse heraf overvejet, om retten i visse situationer skal have mulighed for at stille krav om, at et processkrift skal underskrives af en part eller en rettergangsfuldmægtig, og har fundet det rigtigst at åbne mulighed herfor. Denne mulighed kan f.eks. tænkes anvendt, hvis der konkret måtte opstå spørgsmål om, hvorvidt et processkrift hidrører fra den pågældende part eller rettergangsfuldmægtig.

2.1.2.1.2. Justitsministeriets overvejelser om forløbet frem til sagens anlæg

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det er afgørende, at sagens parter medvirker til, at en civil sag fremmes hurtigst og bedst muligt, herunder at sagens parter tidligt indgår i drøftelser om sagen. Det er således vigtigt, at sagen fremmes mest muligt af parterne allerede på et tidligt tidspunkt, og Justitsministeriet finder, at udvalgets forskellige forslag kan være med til i højere grad at sikre dette. Justitsministeriet er således enig i udvalgets overvejelser og forslag vedrørende de forskellige problemstillinger i tilknytning til forløbet frem til anlæg af en civil sag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Særligt for så vidt angår udvalgets forslag om at ophæve kravet om original underskrift på processkrifter bemærker

Justitsministeriet, at dette også af hensyn til den øgede digitalisering i samfundet vurderes hensigtsmæssigt. Justitsministeriet er samtidig enig i, at der er behov for en bestemmelse, hvorefter retten i særlige tilfælde kan kræve, at et processkrift underskrives med en original underskrift, f.eks. hvis der måtte opstå tvivl om, hvorvidt processkriftet hidrører fra den pågældende.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 18, 27, 29, 30, 39, 40, 41 og 50 (forslag til retsplejelovens §§ 148 b, 245 a, 259, stk. 2, 261, stk. 2, 336 a, 343, stk. 2, 1. pkt., og stk. 3, og 353, stk. 5, 2. pkt.), og § 2, nr. 1 (forslag til retsafgiftslovens § 14, stk. 3), og bemærkningerne hertil.

2.1.2.2. Retsmægling

2.1.2.2.1. Gældende ret

Reglerne om retsmægling findes i retsplejelovens kapitel 27. Retsmægling blev indført som en del af domstolsreformen ved lov nr. 168 af 12. marts 2008 og trådte i kraft den 1. april 2008. Ordningen bygger på Retsplejerådets betænkning nr. 1481/2006 om retsmægling.

Reglerne om retsmægling blev indført i forlængelse af en forsøgsordning med retsmægling, som var baseret på en aftale indgået mellem Justitsministeriet, Domstolsstyrelsen og Advokatrådet. På baggrund af en positiv evaluering af forsøgsordningen blev retsmægling med indførelsen af reglerne i retsplejelovens kapitel 27 gjort permanent og landsdækkende.

Retsmægling indebærer, at en dommer eller en advokat, som er uddannet i mægling, bistår retssagens parter med selv at nå frem til en aftalt løsning på deres tvist. Retsmægling tilbydes af byretterne, landsretterne og Sø- og Handelsretten.

Retsmægling forudsætter, at der er anlagt en retssag ved indgivelse af stævning, og at der er betalt retsafgift efter retsafgiftsloven. Der er retterne imellem forskel på, hvordan retsmægling i praksis tilbydes parterne, og i hvilket omfang retterne tilbyder det.

Retsmægling bygger på frivillig deltagelse, og det er derfor en betingelse, at begge sagens parter er enige om at forsøge sig med retsmægling. Retten vil normalt henvise en sag til retsmægling, hvis parterne er enige herom, men formelt er det rettens beslutning.

Retsmægling er gratis for parterne. Parterne skal dog afholde eventuelle udgifter til egen advokat i forbindelse med retsmæglingen.

Rent praktisk udpeger retten, når parterne tilkendegiver ønske om retsmægling, en dommer eller en advokat til at forestå mæglingen. Hvis parterne i forbindelse med retsmæglingen når frem til en løsning på deres tvist, sluttet sagen ved retten. Hvis parterne ikke når frem til en løsning på deres tvist, afsluttes retsmæglingen, og sagsforberedelsen fortsættes. Retsmæglerens honorar fastsættes af retten og betales af

statskassen, hvis retsmægler er advokat. Dommerretsmæglerne modtager ikke særskilt honorar for retsmægling, da retsmægling er en del af disse dommers arbejdsopgaver ved retten, og derfor er dækket af den almindelige løn.

De fleste sagstyper kan være egnede til retsmægling, forudsat at parterne selv råder over den del af sagen, som mæglingen skal omfatte.

Retsmægling adskiller sig væsentligt fra den forligsmægling, som retterne som udgangspunkt skal foretage i civile førsteinstanssager, og som endvidere kan ske i ankeinstansen, jf. retsplejelovens § 268. En væsentlig forskel er, at hvor retsmægler skal indtage en faciliterende rolle og som udgangspunkt ikke fremsætte forligsforslag over for parterne, kan en dommer, som efter § 268 forsøger at mægle forlig, frit fremsætte forligsforslag og bede parterne forholde sig hertil, ligesom dommeren typisk vil fremsætte sit forslag med henvisning til det (juridiske) udfald, en eventuel dom i sagen må forventes at få.

Andre væsentlige forskelle er, at parterne under en retsmægling er aktive i forhold til selv at finde en løsning på konflikten, og at parternes drøftelser og løsning på konflikten kan ligge uden for den juridiske ramme, som er angivet i stævningen og et eventuelt svarskrift, idet der ved retsmægling ikke tages udgangspunkt i parternes krav og sagens juridiske aspekter, men i stedet fokuseres på de bagvedliggende interesser og behov.

2.1.2.2.2. Udvalgets overvejelser om muligheder for at øge brugen af retsmægling

2.1.2.2.2.1. Hvis flere sager kan afsluttes ved en aftale mellem parterne gennem retsmægling, reduceres antallet af gennemførte hovedforhandlinger, og udvalget har derfor overvejet forskellige muligheder for at øge brugen af retsmægling. De muligheder, der er overvejet, tager først og fremmest sigte på at medvirke til, at flere sager henvises til retsmægling, og at flest muligt af disse afsluttes med en aftale mellem parterne.

Udvalget har i den forbindelse overvejet forskellige muligheder, herunder bl.a. retsmægling uden anlæg af retssag, obligatorisk retsmægling, tilbagebetaling af retsafgift, hvis sagen afsluttes forligsmæssigt efter retsmægling, og ændring af retsmæglerens mulighed for at fremsætte forligsforslag til parterne. Udvalget har imidlertid ikke fundet anledning til at stille forslag herom. Om udvalgets overvejelser i den forbindelse henvises til udvalgets rapport side 84-90.

2.1.2.2.2.2. Udvalget har dernæst overvejet, hvordan der kan opnås en større fleksibilitet i forbindelse med eventuelle ændringer i sagstilgangen til retsmægling. Udvalget peger i den forbindelse på, at en mulighed kan være en mere fleksibel anvendelse af dommermæglerne.

Efter retsplejelovens § 273, stk. 1, nr. 1, udpeger retspræsidenten en eller flere dommere eller dommerfuldmægtige ved sit embede, som herefter fungerer som retsmægler i de

konkrete sager. Efter retsplejelovens § 273, stk. 1, nr. 2, antager Domstolsstyrelsen advokater til at fungere som retsmægler i den pågældende landsretskreds.

Udvalget finder en større fleksibilitet ønskelig og foreslår derfor, at § 273 ændres således, at dommerretsmæglerne kan fungere som retsmægler ved andre retter end eget embede, herunder eventuelt på tværs af instanser, efter aftale mellem retspræsidenterne.

2.1.2.2.3. Udvalget har inddraget ekstern konsulentbistand som en del af sit arbejde. Konsulentfirmaet Deloitte Consulting har således for udvalget gennemført en analyse af domstolens processer, ressourceforbrug og sagsbehandlingstider i forbindelse med behandling af civile sager. Deloitte har i sin analyse peget på, at der vil være et potentiale ved en øget anvendelse af retsmægling.

Deloitte har i den forbindelse anført bl.a., at der mellem byretterne er stor forskel på, i hvilket omfang retsmægling anvendes, og at der for den enkelte ret generelt er stor variation i brugen af retsmægling inden for kategorierne almindelige civile sager, boligsager, småsager og forældreansvarssager.

Deloitte har ud fra beregninger baseret på bortfald af aktiviteter, efter at en sag er sluttet som forligt efter retsmægling, konkluderet, at der er et effektiviseringspotentiale, hvis retterne øger brugen af retsmægling svarende til de retter, hvor flest sager afsluttes ved retsmægling inden for de undersøgte sagsområder.

Deloitte har foreslået, at den øgede brug af retsmægling understøttes af informationsmateriale, uddannelse af flere dommere til retsmægler, øget erfaringsudveksling med de retter, som har gode erfaringer på området, øget fokus på retsmægling i det forberedende møde samt fastsættelse af mål for retterne vedrørende anvendelse af retsmægling.

2.1.2.2.4. Udvalget er enig i, at øget brug af retsmægling kan rumme et potentiale, men finder dog anledning til at bemærke, at henvisning af en sag til retsmægling kræver enighed mellem parterne. En udvidet brug af retsmægling kræver således, at flere forhold er opfyldt, herunder at både retter, parter og parternes advokater er opmærksomme på muligheden. Det kan på den baggrund ikke udelukkes, at opsætning af måltal for brugen af retsmægling vil kunne øge alle berørte aktørers opmærksomhed på muligheden for retsmægling og dermed kunne have en positiv effekt på tilgangen af retsmæglinger. Udvalget finder derfor, at der bør arbejdes videre med overvejelser om nytten af at opstille sådanne måltal.

Udvalget er således enig i, at der bør arbejdes for at udvide brugen af retsmægling. I forlængelse af Deloitte's analyse kan udvalget derfor anbefale, at der arbejdes mere systematisk på at identificere "bedste praksis" hos byretter, der har gode erfaringer med omfanget af brugen af retsmægling både generelt og konkret inden for de enkelte sagskategorier, således at disse byretters gode erfaringer i videst muligt om-

fang kan udbredes og bidrage til, at brugen af retsmægling søges øget ved de øvrige byretter.

2.1.2.2.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag vedrørende ændring af retsplejelovens § 273, som kan give mulighed for en mere fleksibel anvendelse af dommerretsmæglerne, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 31 (forslag til retsplejelovens § 273, stk. 2), og bemærkningerne hertil.

Justitsministeriet er desuden enig med udvalget i, at der bør arbejdes for at udvide brugen af retsmægling ved at udbrede praksis fra byretter, der har gode erfaringer med retsmægling. Justitsministeriet vil derfor anmode Domstolsstyrelsen om at iværksætte et arbejde med at identificere "bedste praksis" i forhold til retsmægling, således at denne kan udbredes og bidrage til, at brugen af retsmægling øges ved retterne.

Justitsministeriet vil desuden anmode Domstolsstyrelsen om sammen med retterne at overveje, om opsætning af måltal for brugen af retsmægling som anført af udvalget vil kunne øge alle berørte aktørers opmærksomhed på muligheden for retsmægling og dermed kunne have en positiv effekt på tilgangen af retsmæglinger.

2.1.2.3. Vidner og andre bevisspørgsmål

Lovforslaget fokuserer i overensstemmelse med udvalgets forslag på udvalgte problemstillinger vedrørende bevisspørgsmål, navnlig vedrørende vidner, som vurderes at have særlig betydning for overvejelser om forbedring og effektivisering. For så vidt angår syn og skøn henvises til pkt. 3.

2.1.2.3.1. Udvalgets overvejelser

2.1.2.3.1.1. Krav til bevisførelsens relevans og afskæring af overflødig bevisførelse

2.1.2.3.1.1.1. Sagens parter skal allerede i forbindelse med indgivelse af stævning og svarskrift gøre sig overvejelser om førelse af vidner. Dette følger af retsplejelovens § 348, stk. 2, nr. 5, og § 351, stk. 2, nr. 4, som omhandler stævning, henholdsvis svarskrift, og som foreskriver, at parterne skal angive bl.a. de beviser, de agter at påberåbe sig. Den omstændighed, at stævning eller svarskrift ikke indeholder angivelse af vidner, indebærer dog ikke, at parten er afskåret fra senere at føre vidner.

Spørgsmål om vidneførelse er som oftest genstand for drøftelse på det forberedende møde, da spørgsmålet har nær sammenhæng med fastlæggelsen af parternes stilling til sagens faktiske omstændigheder og fastlæggelsen af hovedforhandlingens længde, jf. herved retsplejelovens § 353, stk. 1, nr. 1. Med hensyn til form og fremgangsmåde angiver § 353, stk. 1, nr. 15, 16 og 18, at der på dette møde eventuelt kan ske drøftelse af spørgsmål om bl.a. indhentelse af skrift-

lige vidneerklæringer, afhøring af vidner før hovedforhandlingen samt hovedforhandlingens tilrettelæggelse.

Retsplejeloven lægger således op til, at der så tidligt i sagsforberedelsen som muligt tages stilling til, hvilke vidner der skal føres, og hvordan vidneførelsen skal tilrettelægges.

Udvalget understreger, at det er vigtigt, at der på det forberedende møde sker en drøftelse af vidneførelse i sagen, herunder hvem der skal vidne, hvad de skal forklare om, og om der kan bruges en skriftlig vidneerklæring i stedet for mundtlig vidneforklaring.

2.1.2.3.1.1.2. Efter retsplejelovens § 341 kan bevisførelse, herunder førelse af vidner, der skønnes at være uden betydning for sagen, ikke finde sted. Retten kan således afskære førelse af vidner, der skønnes at være uden betydning for sagen. I praksis er retten tilbageholdende med at afskære vidner af egen drift, og retten er endvidere tilbageholdende med at afskære vidner på et tidligt stade i sagens forberedelse. Denne tilbageholdenhed er efter udvalgets opfattelse vanskelig at bebrejde retten, som under forberedelsen endnu ikke har den fulde indsigt i sagens materielle spørgsmål, og som derfor ikke vil løbe en risiko for at afskære relevant bevisførelse.

Efter retsplejelovens § 318 kan bl.a. unyttig bevisførelse tillægges omkostningsmæssige konsekvenser for den part, som har foranlediget denne.

Udvalget vurderer, at loven indeholder redskaber, som kan medvirke til at sikre, at overflødig vidneførelse undgås. I praksis kan det imidlertid være vanskeligt at anvende disse regler på et tidligt tidspunkt under forberedelsen. Det kan derfor overvejes at skærpe kravet til bevisførelsens relevans og grundlaget for vurderingen heraf, herunder ved eventuelt at stille krav om en begrundelse for den påtænkte bevisførelse.

2.1.2.3.1.1.3. Udvalget foreslår på den anførte baggrund, at der i retsplejeloven indføres en bestemmelse, hvorefter parten skal angive et tema for, hvad det pågældende vidne skal forklare om, samt en begrundelse for, hvorfor det er relevant at høre vidnet.

En sådan fremgangsmåde tvinger parter og advokater til forholdsvis tidligt i processen at foretage en nøjere overvejelse af formålet med og relevansen af enhver vidneførelse. På samme måde bibringes retten informationer, som sætter den i stand til at forholde sig til relevansen af en vidneførelse.

2.1.2.3.1.2. Tidlig underretning af vidner om tidspunktet for hovedforhandlingen

2.1.2.3.1.2.1. I de fleste civile sager sørger parterne eller deres advokater selv for at indkalde deres respektive vidner til hovedforhandlingen, således at retten ikke er involveret heri. Dette er ikke nærmere reguleret i retsplejeloven, og det er op til parterne og advokaterne at beslutte, hvordan indkaldelse skal ske.

I nogle situationer kan det blive nødvendigt for parterne eller advokaterne at anmode retten om at indkalde et vidne. I så fald foretager retten en formel tilsigelse af vidnet til hovedforhandlingen efter retsplejelovens § 175. En sådan tilsigelse skal forkyndes for vidnet.

2.1.2.3.1.2.2. Det er ikke ualmindeligt, at vidner giver anledning til omberømmelse af hovedforhandlingen, fordi det viser sig, at et vidne er forhindret i at give møde til hovedforhandlingen. For at imødegå dette problem kan man rent praktisk varsle vidnet, henholdsvis foretage formel indkaldelse af vidnet, så snart hovedforhandlingen er berømmet. I forhold til den formelle indkaldelse forudsætter dette dog, at tidsplanen for hovedforhandlingen ligger fast.

Udvalget foreslår, at der indføres en bestemmelse i retsplejeloven om, at parterne eller advokaterne skal underrette deres respektive vidner om tidspunktet for hovedforhandlingen, så snart denne er berømmet.

Et foreløbigt varsel til vidnet om datoen for hovedforhandling skal følges op med en egentlig indkaldelse, så snart tidspunktet for vidnets møde ligger fast. Udvalget foreslår derfor, at det i retsplejelovens § 175 indføres, at rettens indkaldelse af vidner i civile sager skal ske hurtigst muligt efter berømmelse af hovedforhandlingen.

Endelig har udvalget overvejet, om der skal indføres en regel om, at parterne eller advokaterne skal udarbejde en tidsplan vedrørende vidnerne. Udvalget finder imidlertid, at der ikke er grundlag for at foreslå lovgivningstiltag herom. Det forudsættes i den forbindelse af udvalget, at retten og parterne/advokaterne i de konkrete sager, hvor det er relevant, i stedet aftaler brug af tidsplan. Udvalget finder det naturligt, at behovet for en sådan egentlig tidsplan for hovedforhandlingen drøftes i forbindelse med det forberedende møde.

2.1.2.3.1.3. Vidneafhøringen, forberedelse af vidnet samt vidnets egen forberedelse

2.1.2.3.1.3.1. Retsplejelovens §§ 183 og 184 vedrører fremgangsmåden ved afhøring af vidner. Efter § 183, stk. 1, afhøres vidnet først af den part, som har begæret vidnet ført. Modparten har derefter adgang til at afhøre vidnet, hvorpå parten kan rette de spørgsmål til vidnet, som modafhøringen har givet anledning til. Retten kan tillade fremsættelse af yderligere spørgsmål eller genoptagelse af afhøringen. Efter stk. 2 kan retten stille spørgsmål til vidnet, og retten kan om nødvendigt overtage afhøringen. Efter § 184 skal afhøringen ske på en sådan måde, at den er egnet til at fremkalde en tydelig og sandfærdig forklaring, og vidnet skal så vidt muligt have adgang til at udtale sig i sammenhæng.

Retsplejelovens § 180 stiller visse krav til vidnets egen forberedelse. Efter denne bestemmelse skal vidnet således om fornødent opfriske sin viden om sagen, inden vidnet møder i retten, f.eks. ved at efterse dokumenter eller bese genstande, hvortil vidnet uden omkostning eller besvær har adgang.

Bortset fra de tilfælde, hvor retten efter anmodning foretager formel indkaldelse af et vidne, er der ingen korrespondance eller kontakt i øvrigt mellem retten og sagens vidner forud for hovedforhandlingen, og retten forbereder derfor ikke nærmere vidnet på det at skulle afgive en vidneforklaring.

2.1.2.3.1.3.2. Udvalget har overvejet, om der generelt er behov for at forberede vidner bedre på at skulle afgive forklaring i civile sager. Retten vil kunne give en vejledning, som ikke relaterer sig til det materielle i sagen, men som handler om de praktiske forhold og om mødepligt, vidnepligt, sandhedspagt mv., mens partsadvokaterne vil kunne forberede vidnet på afhøringsstemmer mv. i sager, hvor dette ikke giver sig selv. Udvalget har imidlertid peget på, at der på domstolenes hjemmeside findes vejledning til vidner om at møde i retten, og at denne må anses for at være tilstrækkelig. Udvalget finder derfor ikke anledning til i øvrigt at stille forslag herom.

Udvalget foreslår derimod, at kravene til vidnets egen forberedelse, jf. § 180, tilføjes opregningen i § 175, stk. 2, af, hvad vidneindkaldelsen skal indeholde, således at vidnet her gøres opmærksom på forpligtelsen.

2.1.2.3.1.4. Skriftlige vidneerklæringer

2.1.2.3.1.4.1. Udgangspunktet i retsplejeloven er, at vidner afgiver forklaring mundtligt for retten. En modifikation hertil er muligheden for afgivelse af skriftlige vidneerklæringer.

Efter retsplejelovens § 297 kan retten således tillade, at der indhentes en skriftlig erklæring fra en part eller fra en person, der ville kunne afhøres som vidne under sagen. Det er en betingelse, at dette findes ubetænkeligt, og det er i bestemmelsen foreskrevet, at modparten skal have adgang til at udtale sig om spørgsmålet, inden retten træffer afgørelse.

Reglen blev indført med lov nr. 538 af 8. juni 2006 (politi- og domstolsreformen) og har til formål at øge brugen af skriftlige parts- og vidneerklæringer som bevis.

Reglen giver mulighed for indhentelse af faktuelle oplysninger, som ellers kunne være indhentet gennem en vidneforklaring under hovedforhandlingen. Fremgangsmåden forudsætter, at vidnet selv ønsker at medvirke til afgivelse af erklæringen, idet der ikke kan pålægges et vidne pligt til at afgive en skriftlig erklæring. Hvis den rekvirerende part har betalt vidnet for at afgive erklæringen, kan retten ved sagens afslutning tage stilling til, om partens udgift hertil skal erstattes som en sagsomkostning.

2.1.2.3.1.4.2. Anvendelse af skriftlige vidneerklæringer kan spare tid under hovedforhandlingen. Herudover kan der være den fordel, at erklæringen, hvis den foreligger tidligt i forberedelsesfasen, vil kunne bidrage til at skære sagen til og dermed lette den videre sagsforberedelse.

Udvalget finder derfor, at anvendelse af skriftlige vidneerklæringer er en mulighed, som parter og advokater i højere grad bør overveje, og som også retten bør være opmærksom

på. Indhentelse af bl.a. skriftlige vidneerklæringer er nævnt som et punkt til eventuel drøftelse på det forberedende møde, jf. retsplejelovens § 353, stk. 1, nr. 15.

Udvalget har overvejet, om der bør indføres en pligt for et vidne til at afgive en skriftlig erklæring, hvis retten bestemmer dette, på linje med den almindelige vidnepligt. Det vurderes dog umiddelbart, at det næppe vil være en hensigtsmæssig løsning.

Udvalget foreslår i stedet, at retten får mulighed for at henstille til parterne, at der søges indhentet en skriftlig vidneerklæring. Hvis der fremover skal angives et tema for, hvad det pågældende vidne skal forklare om, samt en begrundelse for, hvorfor det er relevant at høre vidnet, vil dette endvidere kunne medvirke til, at retten i højere grad får mulighed for at drøfte med parterne, om det er relevant med skriftlige vidneerklæringer om et eller flere temaer.

2.1.2.3.1.5. Vidneafhøring ved brug af telekommunikation

2.1.2.3.1.5.1. Efter retsplejelovens § 174, stk. 2, kan retten bestemme, at et vidne skal afgive forklaring ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det findes hensigtsmæssigt og forsvarligt.

Efter § 192, stk. 2, indkaldes vidnet i så fald til at møde for en ret, en offentlig myndighed, der er bemyndiget til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager, eller en fysisk eller juridisk person, der har autorisation til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager. De nævnte bemyndigelser og autorisationer skal efter stk. 3 og 4 udstedes af Domstolsstyrelsen.

Efter retsplejelovens § 174, stk. 3, kan retten bestemme, at et vidne skal afgive forklaring ved anvendelse af telekommunikation uden billede, hvis det vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, at forklaringen afgives i retten eller ved anvendelse af telekommunikation med billede, og afgivelse af forklaring ved anvendelse af telekommunikation uden billede findes forsvarligt.

2.1.2.3.1.5.2. Vidneafhøring ved brug af telekommunikation er på grund af manglende tekniske løsninger og måske tillige på grund af manglende parathed hos aktørerne i civile sager endnu ikke særlig udbredt.

I disse år forberedes og implementeres videokonferenceløsninger ved retterne som led i et samarbejdsprojekt mellem anklagemyndigheden, kriminalforsorgen og domstolene (Video3). Hovedsigtet med dette projekt er at skabe videokonferenceløsninger til brug for retsmøder om forlængelse af varetægtsfængslinger. Løsningen forventes fuldt implementeret i foråret 2015.

Det må antages, at det med udbredelsen af projektet vil blive mere almindeligt at afhøre vidner i civile sager ved brug af videoforbindelse, dels fordi det nødvendige udstyr tilveje-

bringes i alle retter, dels fordi erfaringerne fra brugen af videoforbindelse i arrestantsagerne må formodes at skabe incitament til at benytte videoforbindelse i videre omfang.

Det må derfor forventes, at denne mulighed i de sager, hvor der kan spares tid og omkostninger herved, eller hvor anvendelse af videoforbindelse er en forudsætning for at afvikle hovedforhandling som planlagt og undgå omberømmelse, vil blive udnyttet, forudsat det findes forsvarligt for sagens behandling. Udvalget finder i den forbindelse anledning til at fremhæve, at det forekommer nærliggende at øge brugen af vidneafhøring ved brug af telekommunikation i takt med, at den tekniske løsning bliver udbredt.

Vidneafhøring via telefonforbindelse anvendes så vidt vides sjældent, men er efter udvalgets opfattelse en relevant mulighed at tage i betragtning med henblik på at spare tid og omkostninger.

2.1.2.3.1.6. Bevisførelse i sager, hvor Retslægerådet og Arbejdsskadestyrelsen inddrages

Udvalget har desuden drøftet spørgsmålet om bevisførelse i sager, hvor Retslægerådet og Arbejdsskadestyrelsen skal inddrages, herunder navnlig hvilken betydning det har for sagens tidsmæssige forløb.

Udvalget peger på, at sager, hvor disse myndigheder skal inddrages, ofte har en meget lang sagsbehandlingstid. Udvalget anbefaler i den forbindelse, at der arbejdes videre med de pågældende myndigheder og respektive ministerier i forhold til sikre en hurtigere behandling af sådanne sager.

2.1.2.3.2. Justitsministeriets overvejelser om bevisspørgsmål og vidner

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag vedrørende vidner og andre bevisspørgsmål, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Udvalget har som anført peget på, at sager, hvor Retslægerådet og Arbejdsskadestyrelsen skal inddrages, ofte har en meget lang sagsbehandlingstid. Justitsministeriet vil i den forbindelse tage kontakt til de pågældende myndigheder og relevante ministerier med henblik på at drøfte denne problemstilling og muligheden for at sikre en hurtigere behandling af sådanne sager.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 20, 21, 32 og 49 (forslag til retsplejelovens §§ 175, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, nr. 6, 297, stk. 2 og 353, stk. 3, 4. pkt.), og bemærkningerne hertil.

2.1.2.4. Sagens forberedelse

2.1.2.4.1. Udvalgets overvejelser

2.1.2.4.1.1. Det forberedende møde, jf. retsplejelovens § 353

2.1.2.4.1.1.1. Efter retsplejelovens § 353, stk. 1, indkalder retten parterne til et forberedende møde, medmindre retten

finder det overflødigt. Det forberedende møde afholdes sædvanligvis efter rettens modtagelse af svarskrift. Mødet kan afholdes via video- eller telefonforbindelse, hvilket er hjemlet i bestemmelsens stk. 6. I praksis er det almindeligt, at det forberedende møde afholdes som telefonmøde. Hvis parterne er repræsenteret ved advokater, er det sædvanligt, at alene advokaterne deltager.

Formålet med det forberedende møde er at skære sagen til processuelt, bevismæssigt og juridisk. På mødet skal retten endvidere efter drøftelse med parterne så vidt muligt fastlægge sagens videre forløb, herunder tidsrammerne for en eventuel yderligere forberedelse, ligesom retten så vidt muligt skal fastsætte tidspunktet for hovedforhandlingen.

Udvalget har generelt drøftet behovet for gennem en regulering at stramme op på forskellige forhold vedrørende det forberedende møde med henblik på at sikre, at mødet udnyttes bedst muligt af hensyn til den videre sagsforberedelse. Udvalget fremkommer på den baggrund med en række forslag, som efter udvalgets opfattelse samlet set vil kunne medvirke til at øge kvaliteten af det forberedende møde.

2.1.2.4.1.1.2. Retsplejelovens § 353 indeholder en ikke udtømmende angivelse af, hvilke spørgsmål der særligt skal drøftes på det forberedende møde. Parterne skal i stævning og svarskrift komme med forslag til sagens behandling og skal herunder forholde sig til de i retsplejelovens § 353 opregnede spørgsmål, i det omfang det er relevant for den konkrete sag, jf. retsplejelovens § 348, stk. 2, nr. 6, og § 351, stk. 2, nr. 6. På baggrund af stævningen og svarskriftet vurderer retten, hvilke spørgsmål der særligt skal drøftes på mødet, og anfører dette i indkaldelsen til parterne, jf. § 353, stk. 1, 2. pkt.

Udvalget finder, at der tillige bør stilles krav om, at parterne over for retten allerede i stævning eller svarskrift skal oplyse forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde. Forslaget stilles ud fra en betragtning om, at parterne har et bedre kendskab til sagen og dens problemstillinger end retten, og at det derfor bør være parterne, som tager initiativ til drøftelse af relevante temaer. Ved at henlede rettens og modpartens opmærksomhed på behovet for drøftelse af et givent tema sikres det, at begge parter og retten konkret er forberedt herpå til det forberedende møde, og at der er afsat tilstrækkelig tid hertil. Udvalget foreslår, at retsplejelovens § 348, stk. 2, og § 351, stk. 2, ændres i overensstemmelse hermed.

2.1.2.4.1.1.3. Udvalget finder endvidere, at der kan være behov for at pålægge parterne på det forberedende møde at redegøre for, hvilke initiativer der efter sagens anlæg har været forud for mødet. Formålet hermed er at sikre, at parterne tager ansvar for sagen og arbejder videre med den, sådan at den ikke ligger stille og venter på initiativer iværksat af retten. Udvalget foreslår på den baggrund, at retsplejelovens § 353, stk. 1, suppleres med en bestemmelse herom.

2.1.2.4.1.1.4. Det fremgår af retsplejelovens § 353, stk. 2, at hver af parterne så vidt muligt skal give møde ved en person, som er bemyndiget til at træffe bestemmelse med hensyn til sagen. Det har i udvalget været drøftet at skærpe bestemmelsen således, at der stilles krav om, at den mødende skal have fornøden fuldmagt fra sin klient til at kunne træffe bindende aftaler på dennes vegne. Herved undgås det, at sagen må udsættes på advokaternes forelæggelse af processuelle spørgsmål, forligsforslag mv. for parterne. En sådan forpligtelse kan tillige i praksis have den betydning, at advokaterne tvinges til på forhånd at overveje og drøfte alle relevante problemstillinger og spørgsmål med parten på et tidligt tidspunkt i forberedelsesfasen, hvilket gør det lettere og hurtigere at skære sagen til.

Udvalget finder, at en opstramning af kravet om bemyndigelse i § 353, stk. 2, er hensigtsmæssig for så vidt angår processuelle spørgsmål, mens hensynet til parternes mulighed for frit og uden tidsmæssig sammenhæng med det forberedende møde at kunne forhandle forlig taler imod at udstrække kravet til bemyndigelsen til også at omfatte indgåelse af forlig med bindende virkning.

Udvalget foreslår på den baggrund, at § 353, stk. 2, ændres således, at der stilles krav om, at hver af parterne skal give møde ved en person, der er bemyndiget til at træffe bestemmelse med hensyn til sagen for så vidt angår spørgsmål af processuel karakter.

2.1.2.4.1.1.5. Efter retsplejelovens § 353, stk. 3, skal dokumenter, som agtes påberåbt, så vidt muligt sendes til retten og modparten en uge før det forberedende møde. Udvalget har i forlængelse heraf overvejet, om der i denne bestemmelse skal tilføjes et krav om, at parterne inden for samme frist skal meddele retten deres foreløbige stillingtagen til relevante problemstillinger.

Udvalget finder, at det kan være hensigtsmæssigt, at retten, når det findes påkrævet af hensyn til drøftelserne på det forberedende møde, får mulighed for at pålægge parterne at meddele deres foreløbige stillingtagen til nærmere angivne problemstillinger, og udvalget foreslår på den baggrund, at § 353, stk. 3, suppleres med en bestemmelse herom.

2.1.2.4.1.2. Betalingspåkrav jf. retsplejelovens 348, stk. 3

2.1.2.4.1.2.1. Retsplejelovens § 348, stk. 2, nr. 4-6, opstiller en række krav til en stævningens indhold, herunder sagsfremstilling, angivelse af dokumenter, som sagsøgeren agter at påberåbe sig, og forslag til sagens behandling. Efter § 348, stk. 2, nr. 4, skal stævningen bl.a. indeholde en udførlig fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden støttes.

Behandles en sag efter reglerne i retsplejelovens kapitel 39 om behandling af sager om mindre krav, eller har sagsøgeren i stævningen angivet, at sagsøgte ikke forventes at ville fremsætte indsigelser mod sagsøgerens påstand, finder disse bestemmelser imidlertid ikke anvendelse. Stævningen skal i de nævnte tilfælde alene indeholde en kort fremstilling af de

faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden støttes, jf. retsplejelovens § 348, stk. 3.

Tilsvarende skal betalingspåkrav alene indeholde en kort fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden støttes, jf. retsplejelovens § 477 b, stk. 3, nr. 4. Betalingspåkrav kan anvendes ved inddrivelse af forfaldne pengekrav på højst 100.000 kr., når fordringshaveren ikke forventer, at skyldneren har indsigelser mod kravet eller vil gøre modkrav gældende.

I sager, som er startet med et betalingspåkrav, og hvor der fremkommer indsigelser over for dette, iværksætter retten efter retsplejelovens § 477 f retssagsbehandling på baggrund af påkravet, der så sidestilles med en stævning. Sager om krav på op til 50.000 kr. behandles efter reglerne i retsplejelovens kapitel 39, og som beskrevet oven for svarer kravene til stævningens indhold i disse sager til kravene til indholdet af et betalingspåkrav, jf. ovenfor.

Hvis sagen derimod er startet med et betalingspåkrav i en sag om et krav på mellem 50.001 kr. og 100.000 kr., er kravene til en stævningens indhold mere omfattende end kravene til indholdet i et betalingspåkrav. Retten vil derfor – afhængig af betalingspåkravets og dermed nu stævningens nærmere udfærdigelse – kunne mangle en udførlig fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden støttes, bilag og forslag til sagens behandling, idet betalingspåkrav ikke behøver at indeholde dette, jf. retsplejelovens § 477 b, stk. 3, nr. 4.

2.1.2.4.1.2.2. For at sikre en hurtigere og mere effektiv forberedelse af disse sager har udvalget overvejet at indføre krav om indlevering af et tillæg til stævningen i den situation, hvor retssagsbehandlingen er iværksat på baggrund af et betalingspåkrav i en sag mellem 50.001 kr. og 100.000 kr., og hvor der fremkommer indsigelser, således at stævningstillægget skal opfylde kravene til stævning i retsplejelovens § 348, stk. 2, nr. 4-6, dvs. om sagsfremstilling og bilag. Dette bør i givet fald suppleres af en bestemmelse, hvorefter skyldneren udover at give besked til retten om indsigelser mod kravet samtidig skal give besked til sagsøgeren, som herefter skal indlevere stævningstillægget til retten inden 14 dage efter at være blevet underrettet om skyldnerens indsigelser.

Udvalget er i den forbindelse opmærksom på, at indsigelsesblanketten efter det oplyste som regel ikke indeholder en redegørelse for debtors indsigelser, og at sagsøger derfor ikke på dette grundlag har mulighed for at forholde sig kvalificeret hertil og dermed heller ikke kan give en fyldestgørende redegørelse for sagen. Hvis sagsøger herefter skal indlevere replik uden at kende det nærmere indhold af debtors indsigelser, vil det medføre et øget spild af tid og ressourcer hos sagsøger/sagsøgers advokat.

Udvalget er endvidere opmærksom på, at debitor efter den nuværende praksis opfordres til at komme med et egentligt svarskrift, hvis indsigelserne ikke er konkretiseret i indsigel-

sesblanketten, hvorpå sagsøger får en frist til at aflevere en replik, hvori der redegøres fyldestgørende for de retlige og faktiske omstændigheder, som kravet støttes på. Hvis debitor har begrundet indsigelserne, får sagsøger umiddelbart en frist til at afgive en sådan replik. Et stævningstillæg kan derfor være overflødig, idet den nuværende praksis enten fører til det forløb, som forslaget om et stævningstillæg skal sikre, eller et mere hensigtsmæssigt forløb.

Hertil kommer, at et krav om indlevering af stævningstillæg i mange sager vil medføre mindst ét yderligere processkridt, ligesom det ikke vil medføre kortere sagsbehandlingstider for de omhandlede sager.

2.1.2.4.1.2.3. Udvalget foreslår på den baggrund, at der ikke indføres krav om stævningstillæg i alle sager, men at der derimod indføres en mulighed for, at retten konkret kan beslutte, at der skal udarbejdes et stævningstillæg i de sager, hvor retten vurderer, at det er nødvendigt.

2.1.2.4.1.3. Mulighed for at lade hovedforhandlingen foregå i tilslutning til det forberedende møde

2.1.2.4.1.3.1. Udvalget har overvejet, om retten bør have mulighed for at bestemme, at hovedforhandlingen, hvis det findes forsvarligt, skal foregå i umiddelbar tilslutning til det forberedende møde.

Forud for domstolsreformen i 2007 indeholdt retsplejeloven en bestemmelse herom i § 356, stk. 3. Den dagældende bestemmelse må ses i sammenhæng med, at det før domstolsreformen var udgangspunktet, at hovedforhandlingen (domsforhandlingen) blev berammet ved sagsforberedelsens afslutning. I dag berammes hovedforhandlingen på et tidligere tidspunkt.

Efter udvalgets opfattelse kan en adgang for retten til at bestemme, at hovedforhandlingen skal foregå i tilslutning til det forberedende møde, til trods herfor have en berettigelse ved mindre, ukomplicerede sager uden vidneførsel. Hvis parterne skal afgive forklaring, forudsætter det dog, at parterne er til stede, eller hurtigt kan møde op. Da mange forberedende møder som nævnt afholdes som telefonmøder, forudsætter fremrykkelse af hovedforhandlingen endvidere, at retten tillader deltagelse i hovedforhandlingen ved anvendelse af telekommunikation efter retsplejelovens § 365, stk. 4 og 5.

2.1.2.4.1.3.2. Udvalget foreslår, at der indføres en hjemmel i retsplejeloven til, at retten kan bestemme, at hovedforhandlingen skal foregå i tilslutning til det forberedende møde. Kriterierne for rettens beslutning herom, bør være, at sagens parter er indforstået hermed, at sagen findes at være tilstrækkeligt oplyst, og at begge parter skønnes at have mulighed for at varetage deres interesser.

2.1.2.4.1.4. Ekstrakt, tidsplan og materialesamling samt fortegnelse i småsager.

2.1.2.4.1.4.1. Retten kan efter retsplejelovens § 357, stk. 1, pålægge parterne inden for en af retten fastsat frist før hovedforhandlingen at indlevere endeligt påstandsdokument, som skal indeholde påstande, anbringender og bevisangivelser. Der er ikke hjemmel til, at byretten i sager, der behandles af én dommer, kan kræve ekstrakt (en struktureret samling af de sagsdokumenter, der skal benyttes under hovedforhandlingen), tidsplan eller materialesamling (en struktureret samling af litteratur og retsafgørelser) fra parterne. Derimod kan byrettens præsident bestemme, at parterne i sager, der behandles med flere dommere eller under medvirken af sagkyndige, skal udarbejde en ekstrakt. Ligeledes udarbejdes der ekstrakt (og materialesamling) i sager ved landsretten og Højesteret.

2.1.2.4.1.4.2. Udvalget har overvejet mulighed for at give byretten mulighed for at pålægge parterne at indlevere ekstrakt i sager, som behandles af én dommer, og for at pålægge parterne at indlevere tidsplan og materialesamling.

I udvalgets overvejelser har det på den ene side indgået, at ekstrakt, tidsplan og materialesamling er gode arbejdsredskaber, der højner kvaliteten og letter afviklingen af hovedforhandlingen, og som letter rettens arbejde i forhold til forberedelse af hovedforhandlingen og domsskrivningen. For ekstrakters vedkommende gælder dette ikke mindst, når det er markeret, hvilke dele af dokumenterne der har særlig relevans for sagens behandling og afgørelse.

På den anden side indebærer udarbejdelse af i al fald ekstrakt og materialesamling et merarbejde for advokaterne, hvilket betyder øgede omkostninger for parterne. Det må endvidere tages i betragtning, at ekstrakt, tidsplan og materialesamling i mange sager ikke er nødvendig. I sager, der behandles af én dommer, er ekstrakten som oftest kun nødvendig i sager med mange dokumenter. Tidsplanen har naturligvis særlig værdi i sager med mange vidner.

2.1.2.4.1.4.3. Udvalget foreslår på den baggrund, at der indføres mulighed for, at retten konkret kan pålægge parterne at indlevere ekstrakt til retten inden en fastsat frist før hovedforhandlingen også i sager, der behandles af én dommer. Udvalget forudsætter, at et sådant pålæg kun gives i sager, hvor parterne er repræsenteret ved advokat, og kun hvor sagens karakter gør det relevant.

Udvalget finder ikke, at der er grundlag for at foreslå lovgivningstiltag for så vidt angår materialesamling og tidsplan. Det er udvalgets opfattelse, at retten og partsadvokaterne i de konkrete sager, hvor tidsplan og/eller materialesamling kunne være relevant, kan aftale nærmere herom.

2.1.2.4.1.4.4. I sager om krav, der har en økonomisk værdi af højst 50.000 kr. (de såkaldte småsager, jf. retsplejelovens kapitel 39), er det bestemt, at retten skal udarbejde en fortegnelse over parternes påstande, anbringender og beviser og sende den til parterne, jf. § 406, stk. 5. Bestemmelsen skal ses i lyset af, at det i småsagerne er retten, der har ansvaret for sagsforberedelsen, og rettens fortegnelse træder

således i stedet for de påstandsdokumenter, som retten efter § 357 i de almindelige civile sager kan pålægge parterne at udarbejde.

2.1.2.4.1.4.5. Udvalget har overvejet, om det kunne være hensigtsmæssigt at ændre bestemmelsen, således at retten ikke i alle tilfælde skal udarbejde en fortegnelse efter § 406, stk. 5, idet det i praksis har vist sig, at en fortegnelse ikke er nødvendig i alle sager. Det kan f.eks. være i de sager, hvor parterne har valgt selv at udarbejde processkrifter, og hvor disse må anses for at være fyldestgørende, således at det konkret findes forsvarligt at afholde hovedforhandling på det foreliggende grundlag.

Udvalget foreslår på den baggrund, at § 406, stk. 5, ændres, således at retten kan beslutte, at der ikke skal udarbejdes en fortegnelse, hvis det konkret findes forsvarligt at afholde hovedforhandling på det foreliggende grundlag.

2.1.2.4.2. Justitsministeriets overvejelser om sagens forberedelse

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 42, 44, 47, 48, 50, 51, 52, 71 og 74 (forslag til retsplejelovens §§ 348, stk. 2, nr. 6, 351, stk. 2, nr. 6, 353, stk. 2, 2. pkt., stk. 3, 2. pkt., og stk. 5, 2. pkt., 353 a, 357, stk. 4, 1. pkt., 406, stk. 5, 3. pkt., og 477 f, 2. pkt.), og bemærkningerne hertil.

2.1.2.5. Forskellige spørgsmål i tilknytning til hovedforhandling og dom

2.1.2.5.1. Udvalgets overvejelser

2.1.2.5.1.1. Rettens aktive medvirken ved hovedforhandlingens tilrettelæggelse

2.1.2.5.1.1.1. Det er af stor betydning for såvel afviklingen af den konkrete sag som for afviklingen af andre sager ved retten at få tilrettelagt hovedforhandlingen tidsmæssigt korrekt. Hvis der afsættes længere tid til hovedforhandlingen, end det reelt er nødvendigt, har det betydning for rettens fleksibilitet i forhold til afvikling af andre sager. Hvis der omvendt ikke er afsat tilstrækkelig tid til hovedforhandlingen, kan det betyde, at denne må udsættes med tidsspilde og forsinkelse til følge.

Hovedforhandlingen berammes så vidt muligt på det forberedende møde, jf. retsplejelovens § 353, stk. 5, sidste pkt., og ellers snarest muligt, jf. § 354, stk. 1. Det er derfor hensigtsmæssigt, at der allerede på et tidligt tidspunkt foreligger et realistisk skøn over, hvor lang tid der skal afsættes til afholdelse af hovedforhandling.

I vejledningen om behandlingen af civile sager i byretten anføres på linje hermed bl.a., at parterne skal oplyse hovedforhandlingens forventede varighed i timer, gerne i form af en foreløbig tidsplan.

Retten kan og bør som led i aktiv retsledelse spørge ind til tidsestimaterne, hvis der er behov for en afklaring heraf. Det kan eksempelvis være, hvis retten umiddelbart vurderer, at der er afsat for lang eller for kort tid. Det kan overvejes, om der er behov for at præcisere rettens aktive medvirken ved hovedforhandlingens tilrettelæggelse enten direkte i lovteksten eller i bemærkningerne. Udvalget har dog ikke stillet forslag herom.

2.1.2.5.1.1.2. Udvalget har overvejet, om der bør fastsættes tidsfrister for varigheden af parternes procedurer ud fra en betragtning om, at proceduren i mange tilfælde med fordel kunne koncentreres mere.

Det er udvalgets opfattelse, at en procedure, der til fulde lever op til anbefalingerne i vejledningerne for behandlingen civile sager ved byretten og landsretterne, fuldt forsvarligt kan holdes inden for en kortere tid, end det ofte sker i praksis. Udvalget har overvejet, om der bør opstilles krav til længden af proceduren i lighed med, hvad der gælder ved EU-Domstolen, hvor der gælder en regel om en halv time, men udvalget har ikke fundet grundlag herfor, da der er stor forskel på sagerne, ligesom der er stor forskel på den måde, hvorpå sager i øvrigt behandles ved EU-Domstolen og danske domstole. Udvalget finder det dog vigtigt at understrege, at både dommere og advokater bør være opmærksomme på, at proceduren lever op til vejledningen.

2.1.2.5.2. Berømmelse og omberømmelser

2.1.2.5.2.1. På baggrund af kortlægningsbesøg har Deloitte i sin analyse for udvalget identificeret forskellig praksis i forhold til, hvordan retterne gennemfører berømmelse af hovedforhandlingen. Den gennemførte spørgeskemaundersøgelse viser, at der er stor variation i den valgte metode for berømmelse og stor variation i den tid, som retterne samlet set bruger på berømmelse af hovedforhandlinger. Der er endvidere stor variation i antallet af omberømmelser. Deloitte har derfor analyseret konsekvenserne ved, at retterne foretager en mere effektiv berømmelse af hovedforhandling, herunder eksempelvis gennem øget anvendelse af berømmelse i forbindelse med første telefonomøde. Deloitte har desuden analyseret konsekvenserne ved at begrænse omberømmelser gennem en mere stringent håndhævelse af praksis og indførelse af en berømmelsesafgift. Konsekvenserne er beregnet på baggrund af forskellige grader af tilpasning til bedste praksis.

2.1.2.5.2.2. Udvalget er enig i, at berømmelse og omberømmelse er et område, som retterne bør have fokus på, herunder også for at mindske andelen af omberømmelser.

Deloitte's analyse peger på, at der er forskel på den metode og praksis, retterne har i forbindelse med berømmelse og omberømmelse, og udvalget anbefaler derfor, at der igangsættes et arbejde med at identificere "bedste praksis" på området, således at denne kan udbredes, og der derved kan realiseres et potentiale. I den forbindelse bør det afdækkes, om

metoden i forbindelse med berømmelse af hovedforhandling har sammenhæng med andelen af omberømmelser.

2.1.2.5.3. Tilkendegivelser

2.1.2.5.3.1. Efter retsplejelovens § 268 mægler retten forlig i alle borgerlige domssager i 1. instans. Forligsmægling kan dog undlades, hvis det på grund af sagens beskaffenhed, parternes forhold eller lignende omstændigheder på forhånd må antages, at mægling vil være forgæves. Der kan også mægles forlig under behandlingen af en ankesag.

Forligsmægling vil ofte være forsøgt af retten under sagsforberedelsen. Uanset at det ikke under forberedelsen er lykkedes at afslutte sagen forligsmæssigt, er det almindeligt, at retten, hvis parterne ønsker det, foreslår parterne en forligsmæssig løsning af sagen efter hovedforhandlingen. Retten kan komme med et mundtligt forligsforslag (tilkendegivelse) i forlængelse af hovedforhandlingen, eller retten kan tilsende parterne en skriftlig tilkendegivelse senere.

Hvis parterne accepterer rettens tilkendegivelse, skal der ikke skrives dom i sagen. Især ved mundtlige tilkendegivelser kan der således efter sagens karakter være en stor tidsmæssig besparelse for retten, hvis sagen forliges, men også ved skriftlige tilkendegivelser er det vurderingen, at der spares tid. For landsretternes vedkommende er tidsbesparelsen ved tilkendegivelse – uanset form – frem for dom dog ret begrænset i langt de fleste ankesager. For parterne har en tilkendegivelse den fordel, at de får en endelig afgørelse af sagen med det samme.

2.1.2.5.3.2. Deloitte Consulting har i sin analyse for udvalget peget på, at retterne i forhold til at frigøre ressourcer med fordel vil kunne øge anvendelsen af bl.a. tilkendegivelser efter hovedforhandlingen.

Udvalget er enig i, at der kan spares tid på domsskrivning, hvis flere sager kan forliges efter rettens tilkendegivelse i forlængelse af hovedforhandlingen, og udvalget foreslår derfor, at retten og parterne i højere grad prioriterer forligsbestræbelser også efter hovedforhandlingen. Udvalget bemærker endvidere, at retten bør være opmærksom på vigtigheden af rettens mundtlige videreformidling af en tilkendegivelse, idet det kan have betydning for forligsviljen at høre dommerens udlægning af sagens resultat. Denne mulighed har parterne ikke ved skriftlige tilkendegivelser. Advokatrådet og Danske Advokater har i udvalget peget på, at der kan være tilfælde, hvor retten med fordel kunne overveje muligheden for at kombinere en skriftlig tilkendegivelse med et telefonomøde med partsdeltagelse, hvor der kunne redegøres for, hvad der har ført til udfaldet af tilkendegivelsen, herunder bevisbyrde-regler mv.

Udvalget har samtidig understreget, at det er en judiciel afgørelse, om der er grundlag for at fremkomme med en tilkendegivelse, og udvalget finder derfor ikke anledning til at foreslå en nærmere regulering af retternes brug af tilkendegivelser.

Endelig finder udvalget, at det er nødvendigt, at advokaterne forbereder parterne på, at retten sandsynligvis vil tilbyde en mundtlig eller skriftlig tilkendegivelse. Det vil efter udvalgets opfattelse næppe være hensigtsmæssigt at lovgive herom. I vejledningen fra 2013 om behandling af civile sager ved byretterne er der indsat et afsnit herom, jf. vejledningens pkt. 7.7, og det må antages, at dette vil medføre, at advokaterne vil være opmærksomme på at forberede parterne i fornødent omfang.

I modsætning til domme, der som udgangspunkt skal afsiges og foreligge på skrift snarest efter hovedforhandlingens afslutning og senest fire uger herefter, jf. retsplejelovens § 219, stk. 1 og 3, er der ingen frister for, hvornår en skriftlig tilkendegivelse skal foreligge. Efter udvalgets opfattelse bør skriftlige tilkendegivelser sendes til parterne hurtigst muligt efter hovedforhandlingens afslutning, og praksis synes at være i overensstemmelse hermed. Udvalget finder på den baggrund ikke anledning til at foreslå en lovbestemt frist for skriftlige tilkendegivelser.

2.1.2.5.4. Kortere domme i sager, som behandles under medvirken af tre dommere

2.1.2.5.4.1. Retsplejelovens § 218 a fastsætter, hvad en dom skal indeholde. Efter bestemmelsens stk. 1 skal domme indeholde parternes påstande og en fremstilling af sagen, herunder i fornødent omfang en gengivelse af de afgivne forklaringer, samt angive de faktiske og retlige omstændigheder, der er lagt vægt på ved sagens afgørelse. I civile sager skal dommene desuden indeholde en gengivelse af parternes anbringender. Stk. 2 giver mulighed for, at sagsfremstillingen i dommen kan begrænses til en kort angivelse af parternes anbringender, hvis der samtidig gives en udførlig begrundelse for afgørelsen. Denne mulighed for ”korte domme” kan dog ikke benyttes, hvis sagen har været undergivet kollegial behandling i medfør af § 12, stk. 3, dvs. hvis der deltager tre juridiske dommere i sagens afgørelse.

Korte domme bruges meget i praksis, da der spares tid i forbindelse med domsskrivningen. Hvis en kort dom ankes, skal retten snarest muligt afgive en supplerende redegørelse for sagen til landsretten, jf. § 218 a, stk. 3. Ved valget mellem kort dom eller dom med en fuldstændig sagsfremstilling må dommeren derfor konkret tage sandsynligheden for anke i betragtning. Korte domme bruges i praksis bl.a. i sager, som ikke har et kompliceret faktum, og i sager, der som følge af ankebegrænsningsreglerne ikke umiddelbart kan ankes.

2.1.2.5.4.2. Udvalget har overvejet at udvide muligheden for brug af korte domme til også at omfatte sager, der undergives kollegial behandling i medfør af § 12, stk. 3. Henset til kriterierne for kollegial behandling i § 12, stk. 3, hvorefter der skal være tale om sager, som er af principiel karakter, eller hvis udfald kan få væsentlig betydning for andre end parterne, eller som frembyder særlig omfattende eller vanskelige retlige eller bevismæssige spørgsmål, eller hvis karakter i øvrigt undtagelsesvis gør kollegial behandling påkrævet,

finder udvalget imidlertid ikke at kunne anbefale domme uden sagsfremstilling i disse sager.

Udvalget er derimod af den opfattelse, at det ikke i alle kollegialt behandlede sager er nødvendigt med en fuldstændig sagsfremstilling i dommen, hvorfor det foreslås, at retsplejelovens § 218 a ændres, således at der tilvejebringes hjemmel til domme med begrænset sagsfremstilling, hvis retten konkret finder det forsvarligt. En begrænset sagsfremstilling skal være mere udførlig end blot en angivelse af parternes anbringender. På samme måde som med de korte domme skal det af dommen fremgå, at dommen ikke indeholder en fuldstændig sagsfremstilling, og i tilfælde af anke skal retten afgive en supplerende redegørelse. Det bemærkes i den forbindelse, at indholdet af en supplerende redegørelse må afhænge af den konkrete sag og ikke altid kan begrænses til blot en gengivelse af de afgivne forklaringer.

2.1.2.5.5. Digital modtagelse af dokumenter i forbindelse med domsskrivning

2.1.2.5.5.1. Deloitte Consulting har i sin analyse for udvalget på baggrund af kortlægningsbesøg identificeret domsskrivning som et område, hvor retternes arbejde kan lettes, hvis dokumenter som f.eks. syns- og skønserklæringer, erklæringer fra Arbejdsskadsstyrelsen mv. modtages digitalt, og der dermed ikke er behov for manuel indtastning af oplysninger fra disse dokumenter. Deloitte foreslår derfor, at retten skal modtage disse dokumenter digitalt, således at det undgås, at der skal ske manuel indtastning af tekstafsnit.

2.1.2.5.5.2. Udvalget er enig med Deloitte i, at det letter retternes arbejde med at skrive dommen, når der ikke skal ske manuel indtastning af oplysninger fra forskellige dokumenter. Udvalget peger dog på, at retterne i et vist omfang allerede modtager relevante dokumenter digitalt eller i forbindelse med domsskrivning anmoder om at modtage disse dokumenter digitalt. Udvalget anbefaler, at der arbejdes på, herunder ved aftaler med de relevante eksterne parter, at sikre, at dette sker i alle tilfælde, hvor det har reel praktisk betydning ved domsskrivningen. I forhold til syns- og skønserklæringer bemærker udvalget, at Retsplejerådet har foreslået, at der anvendes en bestemt blanket til syns- og skønserklæringen, og at det skal kunne bestemmes, at denne blanket skal sendes elektronisk til retten. Der henvises nærmere herom til pkt. 3.2.2.6 nedenfor.

2.1.2.5.6. Digital udsendelse af domme

2.1.2.5.6.1. Det fremgår af Deloitte's analyse for udvalget, at det på kortlægningsbesøg blev understreget af byretterne, at udsendelsen af domme i dag medfører flere aktiviteter, der vil kunne undgås ved, at dommen udsendes digitalt. Det gælder eksempelvis, at retterne skal håndtere, at advokater og parter ringer og beder om at få dommen læst højt. Deloitte foreslår derfor, at domme fremover – som nogle retter allerede gør det – sendes digitalt til parter/advokater.

2.1.2.5.6.2. Udvalget er enig i, at det vil være en lettelse for retternes arbejde, hvis dommen udsendes digitalt, når dom-

men er afsagt, frem for at parterne kan ringe til retten og få resultatet oplyst. Udvalget anbefaler derfor, at der skabes de nødvendige muligheder for, at retterne på en sikker måde kan udsende domme og andre afgørelser digitalt.

2.1.2.5.7. Justitsministeriets overvejelser om hovedforhandling og dom

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 23 og 24 (forslag til retsplejelovens §§ 218 a, stk. 3 og 219, stk. 6), og bemærkningerne hertil.

For så vidt angår rettens medvirken ved hovedforhandlingens tilrettelæggelse deler Justitsministeriet udvalgets opfattelse af, at retten som led i aktiv retsledelse bør spørge ind til tidsestimaterne for hovedforhandlingen, hvis der er behov for en afklaring heraf. Dette er muligt for retten i dag, og Justitsministeriet har derfor ikke fundet behov for at fastsætte regler herom.

Med hensyn til berømmelse og omberømmelse af hovedforhandlingen er Justitsministeriet enig i udvalgets overvejelser og forslag, og ministeriet vil opfordre Domstolsstyrelsen til at igangsætte et arbejde med at identificere ”bedste praksis” på området, således at denne kan udbredes til alle retter.

Justitsministeriet vil desuden opfordre Domstolsstyrelsen til i samarbejde med retterne at arbejde på at sikre, at retterne i videst muligt omfang modtager dokumenter digitalt, så retternes arbejde med domsskrivning kan lettes.

Justitsministeriet vil endelig opfordre Domstolsstyrelsen til at arbejde videre med at skabe de nødvendige muligheder for, at retterne på en sikker måde kan udsende domme og andre afgørelser digitalt.

2.1.2.6. Retsafgifter

2.1.2.6.1. Udvalgets overvejelser om retsafgifter

2.1.2.6.1.1. Udvalget har i tilknytning til de forskellige faser i en civil sag i flere sammenhænge drøftet spørgsmålet om sagsomkostningernes betydning i forhold til parternes adfærd, herunder retsafgiftens størrelse, bl.a. i forbindelse med appel, retsmægling og brug af tilkendegivelser.

Udvalget er af den opfattelse, at en ændring af retsafgifterne ikke kan ske isoleret alene af hensyn til f.eks. at begrænse antallet af ankesager eller øge brugen af retsmægling eller tilkendegivelser. En ændring bør i stedet ske på baggrund af en samlet overvejelse af sammenhængen mellem retsafgifterne i civile retssager.

2.1.2.6.1.2. Deloitte har i sin analyse for udvalget peget på, at der bør være en klarere struktur for retsafgifter, idet strukturen for retsafgifter er uigennemsigtig, og der derfor ofte forekommer tilbagebetaling af retsafgifter. Deloitte har der-

for foreslået en forenkling af strukturen f.eks. ved at indføre en høj og en lav afgift i sager om penge eller penges værd.

Udvalget har på den baggrund drøftet, om der bør ske en ændring eller omlægning af retsafgifterne. Udvalget finder, at en eventuel ændring af retsafgifterne i civile sager bedst kan ske efter en samlet overvejelse af alle retsafgifter og sammenhængen i afgifterne for de forskellige sagstyper.

Udvalget vurderer imidlertid, at der kan være fordele, herunder et effektiviseringspotentiale, ved at få en klarere, mere forenklet struktur for retsafgifter, jf. også Deloitte's analyse, og udvalget anbefaler derfor, at der inden for en overskuelig tidshorisont igangsættes et arbejde med en gennemgang af samtlige retsafgifter med henblik på en ændring heraf.

2.1.2.6.1.3. Udvalget peger i den forbindelse på, at følgende principper mv. bør indgå i dette arbejde:

Forenkling bør være i fokus. Det må således tilstræbes, at retsafgiftsreglerne er lette at forstå og administrere, og at afgiften er let at beregne, herunder bør der være fokus på at mindske antallet af tilbagebetalinger. Det bør også overvejes, om der skal være en reguleringsmekanisme, som sikrer, at retsafgifterne reguleres med pris- og lønudviklingen.

Der bør efter udvalgets opfattelse endvidere i højere grad være et adfærdsregulerende element i retsafgifterne. Udvalget peger i den forbindelse navnlig på, at tidlige forlig, retsmægling og modtagelse af tilkendegivelser er adfærd, som bør søges fremmet gennem retsafgiftsreglerne, hvorimod unødvendige sagsanlæg bør søges forhindret ved afgiftsreglerne, herunder unødvendige anke- og kæresager.

2.1.2.6.1.4. Deloitte har i sin rapport anbefalet, at der indføres en omberammelsesafgift på 10.000 kr. for at begrænse antallet af omberammelser.

Det er udvalgets opfattelse, at en sag ikke skal omberammes, medmindre der foreligger gode grunde hertil, og i så fald forekommer det ikke rimeligt eller nødvendigt med en særlig afgift for omberømmelsen. Udvalget har derfor ikke fundet anledning til at indarbejde dette forslag i udvalgets lovdokument.

Udvalget er enig i, at det er meget væsentligt at undgå omberammelser i videst muligt omfang, og udvalget finder det naturligt at overveje, om retsafgiftsreglerne kan medvirke til at sikre dette. I forhold til forslaget fra Deloitte om en omberammelsesafgift peger udvalget imidlertid på, at det kræver nærmere overvejelser af bl.a. betydningen i forhold til omberømmelse på grund af sygdom mv. hos en part eller et vidne og omberømmelse på grund af rettens forhold. Det er som nævnt udgangspunktet, at en sag ikke bør omberammes, hvis der ikke er en god begrundelse herfor. Det må i denne forbindelse nærmere belyses, om der er tilfælde, hvor der alligevel i praksis sker omberømmelse.

Udvalget finder derfor, at Deloitte's forslag om en omberammelsesafgift – og i givet fald størrelsen af en sådan – bør

overvejes nærmere som led i det foreslåede arbejde med en gennemgang og ændring af retsafgifterne.

2.1.2.6.1.5. I lyset af det øgede antal ansøgninger om appelltilladelse, som en gennemførelse af forslagene i delnotatet om adgangen til appel i civile sager forventes at ville medføre, har udvalget overvejet, om der bør indføres en afgift for at indgive ansøgning om appelltilladelse til Procesbevillingsnævnet. Udvalget finder, at de nærmere overvejelser af, om der bør indføres en sådan afgift, i givet fald mere naturligt bør ske som led i det foreslåede arbejde med en samlet gennemgang af retsafgiftsområdet.

2.1.2.6.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at der bør ske en samlet gennemgang af alle retsafgifter med henblik på en forenkling af reglerne og med fokus på et adfærdsregulerende element i retsafgifter. Justitsministeriet vil derfor i efteråret 2014 igangsætte et sådant arbejde.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at spørgsmålet om indførelse af en omberammelsesafgift og en afgift for at indgive ansøgning om appelltilladelse til Procesbevillingsnævnet bør overvejes nærmere i forbindelse med dette arbejde.

2.1.2.7. Øvrige forslag fra udvalget

2.1.2.7.1. Udvalgets overvejelser

2.1.2.7.1.1. Domstolenes produktivitet

Det fremgår af udvalgets kommissorium, at produktiviteten ved domstolene skal belyses. Udvalget har i den forbindelse noteret sig, at domstolene siden 1999 har arbejdet med måling af produktivitet, og at metoden til at måle produktivitet løbende overvejes og justeres af Domstolsstyrelsen.

Udvalget finder det vigtigt, at der fortsat er fokus på at følge produktiviteten ved domstolene og på at videreudvikle metoder hertil med henblik på så retvisende målinger som muligt.

Udvalget finder det positivt, at der fra 2006 til 2012 har været en produktivitetudvikling ved byretterne på ca. 2 pct., og at der ved landsretterne fra 2011 til 2012 har været en produktivitetudvikling på mere end 2 pct.

2.1.7.1.2. Det er vigtigt for udvalget, at der fortsat er fokus på produktivitet og mulighederne for produktivetsforbedringer ved domstolene. Udvalget understreger dog, at det også er vigtigt, at den høje kvalitet i domstolenes arbejde samtidig fastholdes. Produktivitet og fokus på produktivitet kan således ikke stå alene.

Udvalget har noteret sig, at domstolene har et hold af Bedste Praksis-konsulenter, som kan anvendes af retterne, og anbefaler, at produktiviteten også fremadrettet søges forbedret i det omfang, som retssikkerhedsmæssige hensyn giver grundlag for, og på en måde, som sikrer, at den høje kvalitet i domstolenes arbejde fastholdes. En sådan forbedring af

produktiviteten kan bl.a. ske ved udbredelse af bedste praksis. Det må forventes, at arbejdet med udbredelsen af bedste praksis i domstolenes behandling af civile sager vil indebære et effektiviseringspotentiale, som udvalget finder, at der bør arbejdes videre med at realisere.

2.1.2.7.1.2. Digitalisering

2.1.2.7.1.2.1. I lyset af den øgede digitalisering i alle dele af samfundet finder udvalget det afgørende, at der også ved domstolene arbejdes målrettet mod øget digitalisering. Udvalget ønsker med sit arbejde at understøtte denne proces og har på baggrund af Deloitte's rapport særligt drøftet, hvilke muligheder der kunne være for på sigt at digitalisere stævning, forkyndelse og svarskrift.

Udvalget har i den forbindelse drøftet mulighederne for, at stævning og svarskrift indgives ved brug af særlig blanket, portalløsning eller lignende for på den måde at muliggøre rettens genbrug af data fra sagens parter.

Det er udvalgets opfattelse, at anvendelse af elektroniske blanketter, portalløsning eller lignende må forventes på afgørende måde at kunne rationalisere sagsgangen og medføre personalebesparelser og hurtigere sagsbehandling. En sådan løsning er imidlertid ikke mulig på nuværende tidspunkt, da domstolenes sagsbehandlingssystemer endnu ikke kan understøtte en sådan løsning. Udvalget lægger imidlertid stor vægt på, at der arbejdes videre mod en øget digitalisering.

Udvalget har derfor overvejet, om der kan peges på tiltag, som kan effektivisere sagsbehandlingen og samtidig understøtte arbejdet med en øget digitalisering. Det er udvalgets vurdering, at en obligatorisk brug af blanketter, som kan sikre, at retterne med det samme får alle relevante oplysninger, vil kunne medvirke til at lette sagsgangen også uden en yderligere digitalisering. På sigt vil det desuden være muligt at "sætte strøm" til sådanne blanketter. En udvikling af blanketter til stævning og svarskrift vil dermed kunne være første skridt mod en øget digitalisering.

2.1.2.7.1.2.2. Deloitte har i forlængelse af udvalgets overvejelser i sin analyse for udvalget peget på to initiativer vedrørende henholdsvis fuld og delvis elektronisk indberetning i forbindelse med modtagelse af stævning og svarskrift. Deloitte foreslår for både stævning og svarskrift i den forbindelse bl.a. følgende initiativer med stigende digitaliseringsniveau: At gøre "forklæde" (standardblanket) til stævning og svarskrift obligatorisk, eventuelt gennem en elektronisk indberetningsblanket, herunder også med mulighed for en fuldt digitaliseret løsning, der vil kunne spare retterne for oprettelse af stamdata.

Det er efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt med et fast format til alle dele af stævninger og svarskrifter, da udvalget vurderer, at sagerne og dermed kravene til indhold af stævning og svarskrift er for forskellige til et sådant fælles format.

Udvalget anbefaler – som også foreslået af Deloitte – at der i stedet til alle stævninger og svarskrifter skal anvendes en bestemt blanket som forside på stævning og svarskrift. Disse forsideblanketter skal indrettes således, at retterne, når forsiderne er korrekt udfyldt af parterne, med det samme og på en overskuelig måde får alle oplysninger, der er relevante for anvendelsen af retternes sagsbehandlingssystemer.

Udvalget foreslår derfor, at der indføres hjemmel i retsplejeloven til, at Domstolsstyrelsen kan fastsætte regler om, at der ved indgivelse af stævning og svarskrift skal anvendes bestemte blanketter som forside.

Udvalget er bekendt med, at Dommerforeningen som led i et arbejde med en vejledning om behandling af civile sager ved byretterne har udarbejdet såkaldte "forklæder" til stævning og svarskrift, som man i vejledningen vil anbefale at anvende. Udvalget finder, at de "forklæder", som er udarbejdet af Dommerforeningen, sikrer de relevante oplysninger, og anbefaler derfor, at Domstolsstyrelsen inddrager disse "forklæder", når blanketterne til obligatoriske forsider til stævning og svarskrift skal udformes. Udvalget forudsætter desuden, at Domstolsstyrelsen inddrager både retterne og brugerne i arbejdet med at udarbejde forsideblanketterne.

Udvalget finder endvidere, at Deloitte's forslag om en elektronisk indberetningsblanket vil kunne medvirke til at understøtte fyldestgørende indberetning af oplysninger, som kræves ved stævning og svarskrift, og anbefaler derfor, at der arbejdes videre med at implementere en sådan løsning.

I forhold til Deloitte's forslag om en digitaliseret indberetning med fuld systemintegration bemærker udvalget, at det vil skulle undersøges nærmere, hvordan dette forslag har sammenhæng med domstolenes øvrige planer for digitalisering, herunder et nyt sagsbehandlingssystem (JFS).

2.1.2.7.1.3. Øget digitalisering i forbindelse med forkyndelse

2.1.2.7.1.3.1. Udvalget har peget på, at der med lov nr. 1242 af 18. december 2012 er sket en revision af retsplejelovens regler om forkyndelse.

Loven medfører bl.a., at der indføres mulighed for telefonforkyndelse, og at der indføres mulighed for en mere enkel form for digital forkyndelse, hvor der ikke stilles krav om aktiv medvirken fra modtagerens side ("forenklet digital forkyndelse"). Loven medfører endvidere, at retsplejelovens regler om digital forkyndelse (der endnu ikke er sat i kraft) ændres, så også andre myndigheder end domstolene får mulighed for at foretage digital forkyndelse uden samtykke. Der skabes også adgang til, at retterne og politiet kan sende sms-påmindelser og påmindelser pr. e-mail til personer, der skal møde i retten.

Loven trådte i kraft den 1. juli 2013. Det gælder dog ikke reglerne om digital forkyndelse og forenklet digital forkyndelse, hvor justitsministeren fastsætter tidspunktet for ikrafttræden.

2.1.2.7.1.3.2. Deloitte har på baggrund af kortlægningsbesøg identificeret forkyndelse som et område, hvor kontormedarbejdernes arbejde kan lettes gennem centralisering og digitalisering af kommunikationen. På den baggrund har Deloitte foreslået fire initiativer i relation til forkyndelse. To af disse initiativer vedrører digital fremsendelse af dokumenterne til henholdsvis stævningssmanden og politiet, et initiativ vedrører øget forkyndelse via politi frem for stævningssmænd, og et initiativ vedrører centralisering af udlandsforkyndelser.

I forhold til Deloitte's forslag om digital fremsendelse af dokumenter til henholdsvis stævningssmanden og politiet bemærker udvalget, at der ses at være tale om, at opgaven med at printe dokumenterne flyttes fra retten til stævningssmanden eller politiet, hvilket således vil betyde, at udgifter hertil alene flyttes til en anden. Det bemærkes desuden, at retten ikke i alle tilfælde er i besiddelse af dokumenterne digitalt. Udvalget kan derfor ikke anbefale, at disse forslag gennemføres.

Særligt for så vidt angår Deloitte's forslag om i højere grad at anvende politiet til at forkynde frem for stævningssmænd bemærker udvalget, at forkyndelse ikke er en kerneopgave for politiet, og at forslaget derfor ikke harmonerer med den forudsætning, der ligger bag politireformen, om at politiet i højere grad skal koncentrere sine ressourcer om at løse kerneopgaver. Udvalget kan derfor ikke anbefale, at dette forslag gennemføres.

Udvalget skal tilføje, at den kommende ordning med pligt for virksomheder og borgere til at have en sikret email-konto til modtagelse af meddelelser fra forvaltningsmyndigheder bør give anledning til, at man, når der foreligger erfaringer fra ordningen, nærmere overvejer, om der er anledning til at tilnærme reglerne for forkyndelse (og andre meddelelser fra retterne) til denne ordning.

2.1.2.7.1.3.3. Deloitte har som anført ovenfor foreslået en central varetægelse af udenlandske forkyndelser. Det fremgår, at dette initiativ navnlig er begrundet i en forventet kortere sagsbehandlingstid, da det økonomiske potentiale er meget begrænset.

Flere retter har over for Domstolsstyrelsen givet udtryk for, at den praktiske og juridiske sagsbehandling af udenlandske forkyndelser generelt ikke giver anledning til problemer eller unødige forsinkelser i sagsbehandlingen. Da nogle retter imidlertid modtager ganske få sager, hvor der bliver spørgsmål om forkyndelse i udlandet, kan det meget vel forholde sig sådan, at nogle retter oplever sagerne som ressourcekrævende, således som Deloitte har beskrevet.

Udvalget anbefaler på den baggrund, at behovet for en centralisering undersøges nærmere, og at man herefter på baggrund af disse undersøgelser overvejer, om der bør ske en centralisering, eller om opgaven fortsat bør ligge decentralt.

2.1.2.7.1.4. Ændrede krav til inddragelse af boligdommere

Deloitte i sin analyse peget på to initiativer vedrørende boligdommere, som retterne særligt har fremhævet i forhold til en mere effektiv anvendelse af boligdommere. Deloitte foreslår i den forbindelse følgende: Retten bestemmer, hvem der er boligdommere, og kravet om at inddrage boligdommere i forberedelsen fjernes.

Udvalget har drøftet Deloitte's forslag og peger overordnet på, at reglerne om boligdommere hører under Ministeriet for By-, Bolig og Landdistrikter, som ikke er repræsenteret i udvalget. Udvalget finder imidlertid, at begge Deloitte's forslag bør overvejes nærmere og anbefaler i den forbindelse, at der arbejdes videre med en mere smidig udpegning af boligdommere.

Med hensyn til Deloitte's forslag om ikke at inddrage boligdommerne i forberedelsen finder udvalget, at det vil være naturligt, at boligdommere alene inddrages i forberedelsen i samme omfang som andre sagkyndige dommere. Det kan således overvejes at indføre en bestemmelse svarende til retsplejelovens § 20, stk. 4, hvorefter retten kan tilkalde de sagkyndige til retsmøder uden for hovedforhandlingen, når den finder særlig anledning hertil, men hvor de sagkyndige dommere således ikke som udgangspunkt medvirker uden for hovedforhandlingen.

2.1.2.7.1.5. Central udvikling af hjælpetekster og administrative vejledninger

2.1.2.7.1.5.1. Deloitte's kortlægning har vist, at retterne i forbindelse med den administrative del af sagsbehandlingen og udsendelse af breve til parterne anvender en lang række lokalt udviklede hjælpetekster til sagsbehandlingen som supplement eller erstatning for de centralt udviklede tekster. Det samme gør sig gældende for lokale administrative vejledninger til sagsbehandlingsprocessen.

Retterne har over for Deloitte peget på, at udviklingen ligeså godt kunne foregå centralt, og Deloitte foreslår på den baggrund, at alt arbejde med udvikling af vejledninger og hjælpetekster samles ét sted i en mere formaliseret organisering. Deloitte peger i den forbindelse på, at alle behov for opdateringer i forbindelse med ændret lovgivning mv. skal koordineres og gennemføres i takt med lovgivningen, så det herved sikres, at tekster er opdaterede og retvisende. Initiativet bør understøttes af en automatisk opdatering af hjælpetekster i forbindelse med et nyt sagsbehandlingssystem.

2.1.2.7.1.5.2. Udvalget bemærker, at Domstolsstyrelsen varetager opgaven med udformning og løbende opdatering af alle standardtekster i byretternes sagsbehandlingssystemer. Disse tekster omfatter breve, rets- og dombøger, vejledninger, blanketter mv. Retterne er inddraget i dette arbejde i kraft af de forskellige medarbejdergruppers repræsentation i to tekstudvalg, der har ansvaret for formulering og kvalitets sikring af teksterne. Tekstudvalgene sekretariatsbetjenes af Domstolsstyrelsen. Der udfoldes betydelige bestræbelser på løbende at forbedre standardteksterne og at ajourføre dem i forbindelse med lovændringer. Domstolsstyrelsen er be-

kendt med, at byretterne imidlertid i større eller mindre omfang vælger at benytte sig af egne standardtekster.

Udvalget foreslår på baggrund af Deloittes observationer og anbefalinger, at retterne i højere grad prioriterer anvendelse af centralt udviklede standardtekster frem for at udarbejde egne hjælpetekster. Udvalget foreslår samtidig, at Domstolsstyrelsen undersøger årsagen til, at retterne udarbejder egne standardtekster, og på den baggrund overvejer, om organiseringen af opgaven med udarbejdelse og vedligeholdelse af standardtekster, herunder omfanget af retternes inddragelse, er hensigtsmæssig. Udvalget foreslår endelig, at det undersøges, om udarbejdelsen af administrative vejledninger i højere grad kan ske i Domstolsstyrelsen.

2.1.2.7.1.6. Regulering af beløbsgrænser med pris- og lønudviklingen

Udvalget er i forbindelse med sit arbejde i forskellige sammenhænge blevet opmærksom på, at flere forskellige typer af beløb, herunder f.eks. appelgrænsen, småsagsgrænsen og retsafgifterne, ikke reguleres med pris- og lønudviklingen.

Udvalget er bekendt med, at en sådan regulering sker på mange andre områder, og anbefaler derfor, at der sker en regulering med udgangspunkt i pris- og lønudviklingen af de forskellige beløbsgrænser i det omfang, det er relevant, når der i øvrigt sker ændringer af retsplejeloven mv. Udvalget finder dog, at der kan være anledning til en regulering til mere "runde" beløb for de beløbsgrænser, hvor der er et særligt praktisk behov for, at brugere og retterne kan handle ud fra et kendskab til beløbsgrænsen som et mere afrundet beløb.

2.1.2.7.1.7. Brugen af 3-dommersager og sager med sagkyndige dommere

Det fremgår af udvalgets kommissorium, at udvalget bør være opmærksom på, om der er elementer i domstolsreformen, som ikke fuldt ud har haft den ønskede virkning på bl.a. kvalitet.

Udvalget finder i den forbindelse alene anledning til at pege på, at byretternes brug af 3-dommerbehandling og sagkyndige dommere ikke har fået et omfang, som man forventede. Det er dog indtrykket, at ordningerne bruges i stigende omfang.

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå lovgivningsmæssige initiativer herom, men skal dog pege på, at såvel advokater som retter i højere grad bør være opmærksomme på muligheden for flerdommerbehandling med de fordele, som en kollegial behandling vil kunne have for kvaliteten af den enkelte afgørelse.

2.1.2.7.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og for så vidt angår udvalgets forslag om anvendelse af en bestemt blanket som forside på stævning og svarskrift er

lovforslaget udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast. Justitsministeriet vil desuden opfordre Domstolsstyrelsen til at arbejde videre med at implementere en elektronisk indberetningsblanket til at understøtte fyldestgørende indberetning af oplysninger, som kræves ved stævning og svarskrift.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 43 og 45 (forslag til retsplejelovens §§ 348, stk. 5, 1. og 2. pkt. og 351, stk. 6, 1. og 2. pkt.), og bemærkningerne hertil.

I forhold til produktivitet er Justitsministeriet enig i, at det er vigtigt, at der fortsat er fokus på produktivitet og mulighederne for produktivitetsforbedringer ved domstolene samtidig med, at den høje kvalitet i domstolens arbejde fastholdes. Justitsministeriet vil derfor opfordre Domstolsstyrelsen til fortsat at sikre, at produktiviteten også fremadrettet søges forbedret i det omfang, som retssikkerhedsmæssige hensyn giver grundlag for, og på en måde, som sikrer, at den høje kvalitet i domstolens arbejde fastholdes, herunder ved udbredelse af bedste praksis.

For så vidt angår varetagelse af udenlandske forkyndelser vil Justitsministeriet sammen med Domstolsstyrelsen undersøge behovet for en centralisering og på baggrund heraf overveje, om der bør ske en centralisering, eller om opgaven fortsat bør ligge decentralt.

Udvalgets forslag vedrørende boligdommere kræver nærmere overvejelser, og Justitsministeriet vil derfor sammen med Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter overveje forslagene med henblik på at vurdere, om der på et senere tidspunkt skal foretages ændringer af lovgivningen.

Justitsministeriet vil opfordre Domstolsstyrelsen til at undersøge årsagen til, at retterne udarbejder egne standardtekster, og på den baggrund overveje, om organiseringen af opgaven med udarbejdelse og vedligeholdelse af standardtekster, herunder omfanget af retternes inddragelse, er hensigtsmæssig, samt at undersøge, om udarbejdelsen af administrative vejledninger i højere grad kan ske i Domstolsstyrelsen.

I forhold til udvalgets overvejelser om en regulering af beløbsgrænser vil Justitsministeriet løbende være opmærksom på, om det er relevant at foretage en sådan regulering, når der i øvrigt sker ændringer af retsplejeloven mv.

2.2. Adgangen til appel i civile sager

2.2.1. Indledning

2.2.1.1. I dansk ret gælder et toinstansprincip, således at en sag som udgangspunkt frit kan prøves i to instanser. For visse sager om mindre økonomiske krav gælder dog, at det er nødvendigt med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for, at sagen kan prøves i 2. instans.

Med domstolsreformen blev byretterne den almindelige førsteinstans i civile sager. Det bør derfor være udgangspunktet, at langt de fleste sager finder deres endelige afgørelse

her. Samtidig anvendes der i landsretterne generelt flere ressourcer på den enkelte sag, og det er derfor også væsentligt, at de sager, der indbringes for landsretten, kan begrunde den ressourceanvendelse, der er et led i en kollegial behandling.

Toinstansprincippet er et grundlæggende princip i dansk retspleje, men hensynet til toinstansprincippet må efter regeringens opfattelse også afvejes over for hensynet til, at tvister for domstolene løses inden for rimelig tid og på en måde, der sikrer, at omkostningerne er acceptable både for parterne og samfundet. Der bør således være sammenhæng mellem de ressourcer, som anvendes på en sag, sagens betydning og udsigterne til at opnå et andet resultat ved appel. Denne afvejning er bl.a. kommet til udtryk i de gældende regler, hvorefter appel i visse sager kræver Procesbevillingsnævnets tilladelse.

2.2.1.2. Lovforslaget indeholder på den baggrund en række forslag, som begrænser den fri adgang til appel i civile sager, idet adgang til appel med Procesbevillingsnævnets tilladelse fortsat opretholdes:

- Appelgrænsen i civile sager ændres fra 10.000 kr. til 20.000 kr. Der vil fortsat være mulighed for at få tilladelse fra Procesbevillingsnævnet til at indbringe sagen for landsretten.
- Der indføres adgang for landsretten til – efter høring af parterne – at afvise 2. instans ankesager uanset sagens økonomiske værdi, hvis parterne ikke har oplyst forhold, der gør, at der er udsigt til, at sagen vil kunne få et andet udfald end i byretten, eller der ikke i øvrigt foreligger særlige grunde til, at sagen skal prøves i to instanser. Landsrettens afvisning kan efter forslaget kæres til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse.
- Adgangen til at kære afgørelser om sagens forberedelse begrænses, således at kære til landsretten som hovedregel ikke kan ske. Dog kan kendelser og beslutninger, der angår spørgsmål af indgribende eller afgørende betydning for parten, eller som er af væsentlig betydning for sagens forløb, kæres til landsretten med Procesbevillingsnævnets tilladelse.
- Kære tillægges omkostningsmæssige konsekvenser, således at landsretten ved afgørelsen af et kæremål under en civil sag samtidig skal træffe særskilt afgørelse om fordeling af omkostningerne ved kæresagen. Fordelingen af omkostningerne i kæresagen skal alene afhænge af kæresagens udfald og ikke være afhængig af hovedsagens udfald, og afgørelsen skal kunne fuldbyrdes uafhængigt af hovedsagen.
- Adgangen til appel i sager om tvangsfjernelse af børn og andre afgørelser efter servicelovens § 74 begrænses, således at det kræver tilladelse fra Procesbevillingsnævnet at anke byrettens domme om tvangsanbringelse til landsretten.

I tilknytning hertil indeholder lovforslaget forskellige forslag om tilpasning af reglerne om behandling af anke og kære:

- Landsretten får mulighed for også i tilfælde, hvor der ikke har medvirket sagkyndige medlemmer i byretten, at

bestemme, at der skal medvirke sagkyndige medlemmer i landsretten.

- Muligheden for at berigtige forglemmelser og fejl i domme udvides, således at også forglemmelser, der ikke vedrører udfærdigelses form, kan berigtiges af dommeren, hvis parterne ikke udtaler sig imod.
- Det skal fremover i alle tilfælde være Procesbevillingsnævnet, som meddeler tilladelse til at indbringe en afgørelse, der er afsagt efter reglerne i retsplejelovens § 253, for højere ret.
- Ankefristen ændres, således at den i alle tilfælde er 4 uger.

Denne del af lovforslaget bygger på et delnotat om adgangen til appel i civile sager, som er afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene i juli 2013.

2.2.2. Lovforslagets udformning

2.2.2.1. Ændring af appelgrænsen i civile sager

2.2.2.1.1. Gældende ret

Det danske retssystem er organiseret med 3 instanser: byretter, landsretter og Højesteret. Derudover behandler Sø- og Handelsretten som 1. instans visse sagstyper vedrørende nærmere bestemte erhvervsforhold mv. opregnet i retsplejelovens § 225.

Civile sager behandles som udgangspunkt ved byretten i 1. instans, og byrettens afgørelser kan som hovedregel frit ankes til landsretten.

Der gælder imidlertid en generel begrænsning i adgangen til appel i civile sager, således at der i alle civile ankesager, hvor ankens værdi ikke overstiger 10.000 kr., kræves Procesbevillingsnævnets tilladelse for at anke dommen, jf. retsplejelovens § 368, stk. 1, 2. pkt.

Afgørende for, om anketilladelse meddeles, er efter retsplejelovens § 368, stk. 2, om sagen er af principiel karakter, eller om særlige grunde i øvrigt taler derfor.

Det er værdien af ankesagen, som afgør, om den er omfattet af ankebegrænsningsreglen. Værdien opgøres som påstanden for landsretten sammenholdt med det resultat, der blev opnået i byretten.

Også i visse kæresager gælder en generel appelbegrænsning i form af en beløbsgrænse på 10.000 kr.

Kendelser og beslutninger om sagsomkostninger, som er afsagt af en byret, og bestemmelser i byretsdomme om sagsomkostninger, der ikke er fastsat til mere end 10.000 kr., kan kun kæres til landsretten med Procesbevillingsnævnets tilladelse, jf. retsplejelovens § 389, stk. 2, og § 391, stk. 1, jf. stk. 2. Betingelsen for at få karettilladelse er, at særlige grunde taler derfor. Salærfastsættelsen i fri proces-sager, som sker efter retsplejelovens § 334, stk. 4, er ikke omfattet af appelbegrænsningsreglen for sagsomkostninger. Det sam-

me gælder i tilfælde, hvor retten har ophævet sagens omkostninger (dvs. har bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part).

Appelbegrænsningen gælder efter retsplejelovens § 584 a, stk. 2, jf. stk. 1, også fogedrettens afgørelser om omkostninger, der ikke er fastsat til mere end 10.000 kr. Også her er betingelsen for at få tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, at særlige grunde taler derfor.

Endelig gælder beløbsgrænsen også fogedrettens afgørelser om udlæg, idet udlæg for krav, der har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr., ikke kan kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor, jf. retsplejelovens § 584, stk. 2.

De gældende regler om appelbegrænsning i civile sager for så vidt angår økonomiske krav, der ikke overstiger 10.000 kr., blev indført i 1990.

2.2.2.1.2. Udvalgets overvejelser

2.2.2.1.2.1. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene peger indledningsvis på, at formålet med appelgrænsen på 10.000 kr. var at aflaste landsretterne for småsager.

Udvalget finder, at også visse sager vedrørende økonomiske krav på mere end 10.000 kr. i dag kan betragtes som mindre sager.

Det skal bl.a. ses i lyset af, at der ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) blev indført den såkaldte småsagsproces, som er en særlig proces til behandling af sager om mindre pengekrav. Beløbsgrænsen for, at sager kan behandles i småsagsprocessen, er på 50.000 kr. Sigtet med småsagsprocessen var bl.a. at forenkle processen på en sådan måde, at parterne kan være trygge ved denne samtidig med, at parternes udgifter er forudsigelige og af beskeden størrelse. Forenklingen billiggør processen, således at der bliver et mere rimeligt forhold mellem omkostningerne og sagens betydning.

I sager om mindre krav kan der være et misforhold mellem sagens betydning og ressourceforbruget ved at gennemføre en appelsag, og udvalget finder på den baggrund, at beløbsgrænsen på 10.000 kr. bør hæves.

2.2.2.1.2.2. Udvalget er af den opfattelse, at en appelgrænse fortsat bør omfatte både anke og kære vedrørende sagsomkostninger samt udlæg. Af hensyn til ensartethed og enkelhed bør beløbsgrænsen endvidere som i dag for alle typer af afgørelser være samme beløb.

Udvalget har videre overvejet, om beløbsgrænsen også bør omfatte salærafgørelser i fri processager efter retsplejelovens § 334, stk. 4.

Udvalget finder, at det forekommer mindre rimeligt, at en borger ikke kan få prøvet en afgørelse om betaling af sags-

omkostninger, hvis disse er under et vist beløb, hvorimod advokater ved afgørelser om fastsættelse af deres salær ikke er underlagt samme begrænsning. Udvalget foreslår derfor, at appelgrænsen fremover også skal omfatte salærafgørelser i fri processager. Udvalget er opmærksom på, at de fleste afgørelser om salær i praksis vedrører mindre beløb, og at den praktiske hovedregel derfor vil være, at der kræves tilladelse for at kære disse afgørelser, men udvalget finder uanset dette, at også disse afgørelser bør være omfattet af appelgrænsen.

Udvalget har desuden overvejet, om beløbsgrænsen også bør have betydning for adgangen til at appellere, hvis retten har ophævet sagens omkostninger. Udvalget finder det naturligt, at beløbsgrænsen tillægges betydning også i disse sager, hvis der under appel af en sådan afgørelse ikke er spørgsmål om tildeling af sagsomkostninger med et beløb, der overstiger beløbsgrænsen.

Endvidere finder appelgrænsen ikke i dag anvendelse ved kære af skifterettens sagsomkostningsafgørelser i konkursager, jf. Vestre Landsrets kendelse af 15. september 2005 (gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2006, side 21). Udvalget fremhæver i den forbindelse, at det fremgår af forarbejderne til lov nr. 396 af 13. juni 1990, at de foreslåede ændringer i reglerne om appeladgang er begrænset til retsplejelovens område og således ikke vedrører appeladgang som følge af anden lovgivning, f.eks. den særlige ankeadgang i konkursloven. Udvalget finder imidlertid, at appelgrænsen også bør finde anvendelse i disse sager, idet der ikke ses at gøre sig sådanne særlige hensyn gældende i disse sager, at appelgrænsen ikke bør finde anvendelse.

2.2.2.1.2.3. Udvalget har drøftet, hvilket beløb appelgrænsen bør fastsættes til, og har i den forbindelse peget på en række hensyn, som må indgå i vurderingen heraf.

Det må således navnlig indgå, at der i mindre sager kan være et misforhold mellem omkostningerne ved at gennemføre en appelsag og sagens betydning, og at også visse sager vedrørende beløb på mere end 10.000 kr. i dag må betragtes som mindre sager. Desuden må behovet for aflastning af landsretterne indgå. Det taler for, at beløbsgrænsen bør fastsættes til et betydeligt højere beløb end i dag.

Udvalget er samtidig opmærksom på, at også sager vedrørende krav på indtil 50.000-100.000 kr. kan have stor betydning for den almindelige borger.

Det bør derfor efter udvalgets opfattelse også indgå ved fastsættelsen af en beløbsgrænse, at hvis beløbsgrænsen fastsættes for højt, er der risiko for, at domstolene ikke vil blive opfattet som et forum, hvor den almindelige borger endeligt kan få løst sine tvister efter en sædvanlig behandling i to instanser.

Det må desuden indgå i vurderingen, at appelgrænsen fortsat efter udvalgets opfattelse skal omfatte både selve sagen og afgørelsen om sagsomkostninger. Det betyder, at det – uanset hvilket beløb appelgrænsen fastsættes til – i nogle sager

reelt vil være beløb på op til det dobbelte, som ikke kan appelleres, da den tabende part dermed hverken kan appellere afgørelsen vedrørende selve sagens genstand eller afgørelsen vedrørende sagsomkostningerne, hvis begge beløb er under appelgrænsen. For den part, som skal betale, vil appelgrænsen dermed i nogle sager i praksis reelt kunne føles som værende dobbelt så høj.

Endelig må hensynet til aflastningen af landsretterne som nævnt indgå i vurderingen. Det må således indgå, hvad konsekvensen af en bestemt beløbsgrænse vil være for sagsantal og sagsbehandlingstider ved landsretterne, og hvad de økonomiske konsekvenser heraf vil være. Det bør på samme måde indgå, hvad konsekvenserne af at undlade en aflastning af landsretterne vil være for sagsbeholdning og sagsbehandlingstider.

Udvalget finder, at det – uanset hvilket beløb appelgrænsen fastsættes til – er afgørende, at der fortsat er mulighed for at få tilladelse til at indbringe afgørelsen for landsretten, således at der er mulighed for at få korrigeret en forkert afgørelse, eller for at få landsrettens afgørelse af en sag, som – uanset at den vedrører et mindre krav – har en betydning, der rækker ud over den konkrete sag.

Betingelserne for at opnå en sådan tilladelse bør være de samme som efter de gældende regler, således at der ved domme i civile sager fortsat kan meddeles tilladelse til anke, hvis sagen er principiel, eller hvis der i øvrigt foreligger særlige grunde, mens betingelsen ved afgørelser om sagsomkostninger, salær i fri processager og udlæg på samme måde som i dag bør være, at særlige grunde taler derfor.

Kriteriet ”principiel karakter” bør som i dag omfatte sager vedrørende lovfortolkning eller sager, som i øvrigt angår et principielt retligt spørgsmål. Udenfor falder således f.eks. sager, hvis afgørelse hovedsagelig beror på en konkret bevismæssig vurdering. I sådanne sager vil tilladelse til anke derfor forudsætte, at der i øvrigt er særlige grunde, der taler for en prøvelse i to instanser.

Udvalget har overvejet, om kompetencen til at meddele apeltilladelse mest hensigtsmæssigt placeres ved landsretterne eller ved Procesbevillingsnævnet. Udvalget foreslår, at kompetencen til at meddele apeltilladelse fortsat skal være hos Procesbevillingsnævnet.

Der er på den baggrund enighed i udvalget om, at beløbsgrænsen på 10.000 kr. bør hæves, og at der er anledning til at hæve beløbsgrænsen udover, hvad en pristalsregulering vil føre til.

2.2.2.1.2.4. Udvalget har herefter overvejet, hvad beløbsgrænsen fremover bør fastsættes til.

Udvalget fremhæver i den forbindelse, at formålet med udvalgets samlede arbejde har været at foreslå tiltag, som vil kunne bidrage til en fortsat udvikling af et bedre og mere effektivt domstolssystem på området for civile sager, herunder vurdere aktivitet, produktivitet og effektiviseringspotentialer

med henblik på effektiv opgavevaretagelse og nedbringelse af sagsbehandlingstider. Ved vurderingen af, hvad appelgrænsen skal fastsættes til, indgår det derfor også som centralt element, hvad konsekvensen vil være for sagsantal og sagsbehandlingstider ved landsretterne, samt derigennem hvad effektiviseringspotentialiet vil være ved at ændre beløbsgrænsen.

Valget af, hvilket beløb appelgrænsen bør fastsættes til, skal samtidig ses i sammenhæng med udvalgets øvrige forslag, herunder i hvilket omfang de samlede tiltag i tilstrækkelig grad medvirker til effektiviseringer og kortere sagsbehandlingstider ved domstolene.

Udvalget anbefaler efter en samlet vurdering, at beløbsgrænsen hæves fra 10.000 kr. til 50.000 kr.

Ved valget af en beløbsgrænse på 50.000 kr. og den tilknyttede mulighed for tilladelse til appel også af en række sager under beløbsgrænsen er det således udvalgets opfattelse, at der er fundet en balance mellem hensynet til at fastholde et toinstansprincip som en grundpille i dansk retspleje og hensynet til, at der også sikres mulighed for en retssikkerhedsmæssig forsvarlig behandling af den enkelte sag og herunder en hurtig og effektiv sagsbehandling af de sager, der indbringes for 2. instans.

2.2.2.1.2.5. Udvalget har endelig overvejet, om der fremover også bør ske en løbende regulering af beløbsgrænsen svarende til den almindelige pris- og lønudvikling. Imod en sådan løbende regulering taler navnlig, at den i praksis vil være mindre praktisk at arbejde med ved parternes overvejelser af, om appel kan ske uden tilladelse. Hertil kommer, at der i sager tæt på beløbsgrænsen måske kan være en u hensigtsmæssig anledning til at søge sagsbehandlingen forsinket, hvis der er anledning til at tro, at en forestående regulering vil fjerne en umiddelbar apellmulighed for modparten, som denne ville have haft, hvis sagen var blevet afgjort tidligere.

Heroverfor står det generelle princip om, at beløb normalt reguleres med pris- og lønudviklingen. En pris- og lønjustering af appelgrænsen vil endvidere sikre en reelt ens behandling af borgerne i forhold til appeladgang uanset apeltidspunktet, idet beløbsgrænsen ikke længere de facto bliver inflationsudhulet over tid.

Efter en samlet vurdering finder udvalget ikke anledning til at stille forslag om en årlig regulering af beløbsgrænsen svarende til den almindelige pris- og lønudvikling.

Udvalget anbefaler, at det i stedet hvert tredje år overvejes, om der er anledning til at foretage en afrundet justering af beløbsgrænsen med udgangspunkt i den konkrete pris- og lønudvikling. Udvalget anbefaler, at det i den forbindelse samtidig overvejes, om der er anledning til at foretage en afrundet justering af beløbsgrænsen for, hvornår en sag behandles efter småsagsprocessen, jf. retsplejelovens § 400, idet de to beløbsgrænser bør ses i sammenhæng, og da beløbsgrænsen for småsagsprocessen heller ikke reguleres løbende. Udvalget anbefaler, at overvejelserne om en regule-

ring af beløbsgrænsen sker første gang 3 år efter reglernes ikrafttræden.

I lyset af at der vil være tale om en væsentlig forhøjelse af den nuværende grænse på 10.000 kr., finder udvalget det desuden hensigtsmæssigt, at det efter nogle år med den nye appelgrænse overvejes, om der er anledning til at justere denne i lyset af de praktiske erfaringer. Udvalget anbefaler, at dette sker 3 år efter reglernes ikrafttræden.

2.2.2.1.3. Justitsministeriets overvejelser

2.2.2.1.3.1. Justitsministeriet er enig i med udvalget i, at der – i forhold til sager om økonomiske krav – er behov for at hæve beløbsgrænsen på 10.000 kr., som ikke har været ændret, siden den blev indført i 1990.

Ligesom udvalget finder Justitsministeriet, at der er en risiko for, at domstolene ikke vil blive opfattet som et forum, hvor den almindelige borger endeligt kan få løst sine tvister efter en sædvanlig behandling i to instanser, hvis beløbsgrænsen sættes for højt.

Var beløbsgrænsen blevet opregnet med det almindelige pris- og lønindeks, ville beløbet i 2012 være på ca. 17.000 kr.

Justitsministeriet finder efter en samlet vurdering herefter, at beløbsgrænsen på nuværende tidspunkt alene bør forhøjes til 20.000 kr.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det er afgørende, at der fortsat er mulighed for at få tilladelse til at indbringe afgørelsen for landsretten, således at der er mulighed for at få korrigeret en forkert afgørelse, eller for at få landsrettens afgørelse af en sag, som – uanset at den vedrører et mindre krav – har en betydning, der rækker ud over den konkrete sag.

Med lovforslaget opretholdes derfor muligheden for at søge Procesbevillingsnævnet om tilladelse til prøvelse i 2. instans også i sager vedrørende økonomiske krav under den foreslåede beløbsgrænse på 20.000 kr.

Forslaget om at forhøje beløbsgrænsen berører endvidere ikke den eksisterende adgang til prøvelse i 2. instans (uden krav om Procesbevillingsnævnets tilladelse) af sager uden økonomisk værdi som f.eks. visse anerkendelsessøgsmål. Alt efter den nærmere udformning af stævningen og de anførte anbringender betyder det, at eksempelvis et anerkendelsessøgsmål om, hvorvidt en påtænkt handlemåde er lovlig, eller hvorvidt en myndighedsafgørelse er ugyldig, fortsat vil kunne ankes uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet i samme omfang som hidtil.

2.2.2.1.3.2. Justitsministeriet er desuden enig med udvalget i, at beløbsgrænsen skal være den samme for anke af domme i civile sager og for kære af kendelser og beslutninger om sagsomkostninger, som er afsagt af en byret eller en fogedret, samt bestemmelser i byretsdomme om sagsomkost-

ninger og udlæg i fogedsager. Herudover er Justitsministeriet enig i, at beløbsgrænsen også skal gælde for salærafgørelser i fri processager og for appel af en del af de omkostningsafgørelser, hvor retten i 1. instans har ophævet sagens omkostninger, samt ved omkostningsafgørelser i konkussaer og andre insolvensretlige sager.

2.2.2.1.3.3. Justitsministeriet er enig med udvalget i, at en årlig regulering af beløbsgrænsen svarende til den almindelige pris- og lønudvikling ikke er hensigtsmæssig. I overensstemmelse med udvalgets anbefaling vil Justitsministeriet i stedet hvert tredje år overveje, om der er anledning til at foretage en afrundet justering af beløbsgrænsen med udgangspunkt i den konkrete pris- og lønudvikling. Det vil samtidig blive overvejet, om der er anledning til ved en lovændring at foretage en afrundet justering af beløbsgrænsen for, hvornår en sag behandles efter småsagsprocessen, jf. retsplejelovens § 400, idet de to beløbsgrænser, som anført af udvalget, bør ses i sammenhæng, og da beløbsgrænsen for småsagsprocessen heller ikke reguleres løbende. Overvejelserne om en regulering af beløbsgrænsen vil i givet fald ske første gang 3 år efter reglernes ikrafttræden.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 53, 59, 60, 61, 64, 65, 80, 81, 82 og 83 (forslag til retsplejelovens §§ 368, stk. 1, 2. pkt., § 389, stk. 2, 1. og 2. pkt., og stk. 3, § 391, stk. 1, § 584, stk. 2, 1. pkt., og § 584 a, stk. 1, og stk. 3), § 3, nr. 1, (forslag til konkurslovens § 248, stk. 2, 2. pkt.), og § 5, nr. 1, (forslag til § 121, stk. 1, 3. pkt., i lov om fuldbyrdelse af straf mv.), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.2. Afvisning af visse 2. instans ankesager uanset sagens økonomiske værdi

2.2.2.2.1. Udvalgets overvejelser

2.2.2.2.1.1. I Norge har landsretten mulighed for at afvise en ankesag, hvis visse betingelser er opfyldt. En sådan mulighed findes ikke i Danmark.

Udvalget har overvejet, om en tilsvarende ordning bør indføres i Danmark.

Efter de gældende regler er der således fri adgang til at anke en dom i en civil sag til landsretten, hvis blot ankens værdi overstiger 10.000 kr, jf. pkt. 2.2.2.1.1 ovenfor. Der foretages således ingen vurdering af, om der er udsigt til, at en behandling af sagen i to instanser vil medføre en ændring af sagens udfald, eller om der i øvrigt er en grund til, at sagen skal kunne prøves i to instanser.

Det er udvalgets opfattelse, at behandlingen af en sag i to instanser ikke i alle tilfælde er nødvendig. Om behandlingen i en anden instans er nødvendig, må således afhænge af, om det har betydning for sagens udfald, om sagen er principiel eller i øvrigt af en karakter eller betydning, der gør det rimeligt med adgang til behandling i to instanser.

Udvalget foreslår på den baggrund, at de generelle regler om ankebegrænsning suppleres med en adgang for landsretten

til i civile ankesager at foretage en indledende vurdering af, om der af ankesagens parter er oplyst forhold, som gør, at der er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald end i byretten.

Hvis landsretten vurderer, at det ikke er tilfældet, og der ikke i øvrigt foreligger grunde til, at sagen skal prøves i to instanser, f.eks. fordi sagen ikke indeholder principielle problemstillinger eller har særlig betydning for parterne, kan landsretten – efter høring af parterne – afvise anken.

2.2.2.2.1.2. Det forudsættes ikke, at der skal foretages en systematisk gennemgang af alle ankesager i landsretterne med henblik på eventuel afvisning. Afvisning skal således blot være en mulighed, som navnlig forventes benyttet i sager, hvor det umiddelbart synes nærliggende, at betingelserne for afvisning vil kunne være opfyldt. Det kan f.eks. være tilfældet, når der i ankestævningen henvises til samme påstande og anbringender som i byretten, og der ikke afgives svarskrift.

Der bør efter udvalgets opfattelse være mulighed for at få prøvet landsrettens afgørelse om afvisning af en ankesag. Udvalget finder imidlertid ikke, at det er hensigtsmæssigt, at en sådan dom kan kæres direkte til Højesteret. Det foreslås i stedet, at afvisningen, hvis særlige grunde taler for det, skal kunne kæres til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse.

2.2.2.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Muligheden for, at landsretten kan afvise visse 2. instans ankesager, er en ny ordning i dansk ret. Justitsministeriet skal i den forbindelse fremhæve, at der med den foreslåede ordning ikke er tale om, at der skal foretages en systematisk screening af samtlige ankesager i landsretten. I overensstemmelse med udvalgets forslag er der tale om en mulighed for landsretten i de tilfælde, hvor det umiddelbart vurderes, at parterne ikke har oplyst om forhold, der gør, at der er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten, og der i øvrigt ikke foreligger grunde til, at sagen bør prøves i to instanser. Justitsministeriet finder i den forbindelse anledning til at understrege, at toinstansprincippet fortsat vil være et grundlæggende princip i dansk retspleje.

Bestemmelsen forudsættes således navnlig anvendt, hvor der f.eks. er tale om rene ”kreditanker”, dvs. hvor der alene ankes med det formål at udsættelse fuldbyrdsen af det (betalings)krav, som sagen omhandler.

Det vil naturligvis bero på en konkret vurdering af en sag, om betingelserne for afvisning af anken er opfyldt, men som foreslået af udvalget forudsættes muligheden navnlig anvendt i sager, hvor det umiddelbart synes nærliggende, at betingelserne for afvisning vil kunne være opfyldt. Det kan f.eks. være tilfældet, når der i ankestævningen henvises til

samme påstande og anbringender som i byretten, og der ikke afgives svarskrift. I sådanne sager, hvor der intet anføres til støtte for, at byrettens dom er forkert, og hvor det derfor umiddelbart forekommer åbenbart, allerede når sagen modtages i landsretten, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald end i byretten, vil der således efter en konkret vurdering kunne ske afvisning efter den foreslåede bestemmelse.

Som foreslået af udvalget skal landsretten i de tilfælde, hvor afvisning overvejes, foretage en høring af parterne. Parterne vil således altid blive gjort opmærksom på, at en sådan afvisning overvejes, og dermed få lejlighed til at fremkomme med argumenter for, hvorfor sagen bør kunne prøves på ny. Lovforslaget indebærer endvidere, at landsrettens afgørelse om at afvise anken kan indbringes for Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 54 og 55 (forslag til retsplejelovens §§ 368 a og 369, stk. 3, 2. pkt.), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.3. Kære af afgørelser om sagens forberedelse

2.2.2.3.1. Gældende ret

Kendelser og beslutninger kan appelleres særskilt ved kære. Enhver, over for hvem en kendelse eller beslutning af retten indeholder en afgørelse, kan kære afgørelsen, jf. retsplejelovens § 393, stk. 1.

Kendelser og beslutninger afsagt af en byret under en sag kan appelleres ved kære, så længe dom ikke er afsagt, jf. retsplejelovens § 389. Når behandlingen af en sag er afsluttet ved afsigelse af dom, kan kendelser og beslutninger afsagt under sagen ikke appelleres særskilt, jf. retsplejelovens § 390, men anken kan omfatte afgørelser, der er truffet under sagen, jf. retsplejelovens § 368, stk. 4.

2.2.2.3.2. Udvalgets overvejelser

2.2.2.3.2.1. Den ændring af instansordningen, som blev gennemført med domstolsreformen, og hvorefter byretterne er den almindelige førsteinstans i civile sager, har betydet bl.a., at landsretterne nu modtager et stort antal kæremål vedrørende byretternes afgørelser under sagernes forberedelse.

Udover at der er tale om et stort antal sager, hvilket belaster landsretterne, betyder indbringelse af disse spørgsmål for landsretten typisk, at sagsbehandlingstiden i byretten forlænges, da der ofte er tale om kæremål, som skal afgøres, inden sagens behandling kan fortsætte ved byretten. Kæremålet tillægges således i praksis ofte reelt opsættende virkning.

Når en afgørelse om et processuelt spørgsmål under sagens forberedelse kæres til landsretten, udsættes sagen således ofte med henblik på at afvente landsrettens afgørelse.

Der er en kærefrist på 2 uger, og herudover skal sagen sendes fra byretten til landsretten inden en uge efter modtagelsen af kæreskrift eller tilførsel til retsbog om kære. Lands-

rettens sagsbehandlingstid i kæresager om retsplejemæssige spørgsmål er i gennemsnit ca. 40-50 dage. Disse kæremål kan således betyde en samlet forlængelse af sagsbehandlingstiden i byretten i størrelsesordenen 2-3 måneder.

En begrænsning i adgangen til at kære disse afgørelser vil derfor i mange tilfælde betyde, at sagsbehandlingen i byretten vil kunne fremmes, og sagsbehandlingstiden dermed bliver kortere.

Udvalget finder på den baggrund, at muligheden for frit at kære byrettens afgørelser under sagen, både af hensyn til at aflaste landsretterne og for at nedbringe sagsbehandlingstiden ved byretten bør begrænses. Udvalget finder imidlertid, at muligheden for at kære byrettens afgørelser ikke helt bør afskæres.

Udvalget lægger i den forbindelse vægt på, at udgangspunktet skal være, at sagen får sin endelige afgørelse ved byretten. Det er derfor væsentligt, at en part ikke får den oplevelse, at byretsbehandlingen blot skal overstås for, at sagen kan prøves ved anke til landsretten. Dette kunne blive konsekvensen, hvis alle afgørelser under byrettens behandling af sagen var endelige. Visse spørgsmål vil kunne være af så afgørende og væsentlig betydning for sagen, at en manglende kæremulighed må antages at ville medføre, at den part, som ikke fik medhold, herefter under alle omstændigheder vil anke dommen til landsretten.

2.2.2.3.2.2. Udvalget foreslår derfor, at det fremover skal være udgangspunktet, at kendelser og andre beslutninger, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, ikke kan kæres til landsretten, men derimod først kan indbringes for landsretten i forbindelse med den endelige afgørelse i sagen.

Det skal dog ikke gælde kendelser og beslutninger, der angår spørgsmål af indgribende eller afgørende betydning for parten, eller som er af væsentlig betydning for sagens forløb. Det kunne eksempelvis være kendelser eller beslutninger, som går ud på, at sagen afvises eller hæves, om stedlig og saglig kompetence, habilitet og rette sagsøgte. Det vil imidlertid ikke være muligt at foretage en udtømmende opregning af, hvilke afgørelser der fortsat skal kunne kæres.

Udvalget foreslår derfor, at der skal være mulighed for at søge om tilladelse hos Procesbevillingsnævnet til at kære kendelser og beslutninger afsagt under sagens forberedelse eller hovedforhandlingen.

Betingelserne for at få kære tilladelse foreslås at være, at afgørelsen har afgørende og væsentlig betydning for sagens forløb eller for parten, og at der også i øvrigt er anledning til at lade afgørelsen prøve af landsretten som 2. instans. Det forudsættes således, at der udover en vurdering af afgørelsens karakter også foretages en vurdering af selve afgørelsen, herunder af resultatet.

Udvalget foreslår samtidig, at det præciseres i retsplejelovens § 395, at en ansøgning til Procesbevillingsnævnet om

tilladelse til kære kan tillægges opsættende virkning. Efter udvalgets opfattelse bør det dog have undtagelsens karakter, at dette sker. Det vil normalt være den ret, hvis afgørelse ønskes prøvet, der kan tillægge en ansøgning til Procesbevillingsnævnet opsættende virkning. I de tilfælde, hvor Procesbevillingsnævnet har imødekommet ansøgningen, og kærende har indbragt sagen for kæreinstansen, vil kæreinstansen også kunne tillægge kæremålet opsættende virkning.

2.2.2.3.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Justitsministeriet har overvejet, om bestemmelsen bør udformes således, at den indeholder en opregning af, hvilke kendelser og beslutninger der fremover skal være mulighed for at kære uden tilladelse. Justitsministeriet finder imidlertid ligesom udvalget, at det ikke vil være muligt at foretage en udtømmende opregning heraf. Justitsministeriet er derfor enig i udvalgets forslag om, at kendelser og beslutninger, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, ikke skal kunne kæres til landsretten uden Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 63 (forslag til retsplejelovens § 389 a), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.4. Omkostningsmæssige konsekvenser af kære

2.2.2.4.1. Gældende ret

Efter retsplejelovens § 312, stk. 1, skal den tabende part erstatte modparten de udgifter, retssagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet. Retsplejeloven indeholder dog i § 312, stk. 2 og 3, visse undtagelser til dette udgangspunkt.

Efter retsplejelovens § 312, stk. 5, betragtes den part, som ved appel ikke opnår nogen forandring af den appellerede afgørelse, med hensyn til sagsomkostninger som tabende.

Efter retsplejelovens § 315 finder §§ 312-314, hvis der ved appel opnås en forandring af den appellerede afgørelse, anvendelse med hensyn til sagens omkostninger, herunder også med hensyn til omkostninger ved sagens tidligere behandling, hvis der skal træffes afgørelse herom.

Afgørelser om sagsomkostninger og fordelingen heraf vil normalt først blive truffet i forbindelse med sagens afslutning. Retten kan imidlertid vælge at træffe afgørelse om sagsomkostninger for enkelte sagsskridt for sig, hvis afgørelsen er uafhængig af selve sagens udfald.

2.2.2.4.2. Udvalgets overvejelser

Udvalget peger på, at det i dag er muligt for retten at træffe afgørelse om fordelingen af sagsomkostninger i forbindelse med et kæremål og ikke afvente sagens afgørelse. I praksis træffer retten imidlertid ikke i forbindelse med kæremål un-

der sagens forberedelse særskilt afgørelse om fordeling af sagsomkostningerne i forbindelse med kæresagen. Det må således antages, at det i et vist omfang opleves som ”gratis” at kære.

Det er udvalgets opfattelse, at omkostningerne (udover retsafgiften) ved at kære bør bidrage til en seriøs overvejelse af, om en afgørelse bør kæres. Udvalget har derfor overvejet, om det på andre måder end ved at forhøje retsafgiften vil være muligt at sikre omkostningsmæssige konsekvenser af at kære en afgørelse, da det må antages at ville have en adfærdsregulerende effekt.

Udvalget foreslår i den forbindelse, at der skal træffes særskilt afgørelse om fordeling af omkostningerne ved kæresagen i forbindelse med, at retten afgør et kæremål, så omkostningsfordelingen i kæresagen er uafhængig af selve sagens udfald, men alene afhænger af udfaldet af kæresagen. Dermed må det antages, at parterne i højere grad vil overveje, om der er udsigt til at få medhold i kæresagen, så kæremål, som reelt har til formål f.eks. at forhale sagen, kan undgås.

2.2.2.4.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 35, 36 og 38 (forslag til retsplejelovens §§ 312 og 322), og bemærkningerne her til.

2.2.2.5. Anke af sager om tvangsanbringelse mv.

2.2.2.5.1. Gældende ret

Afgørelser om anbringelse uden for hjemmet af et barn eller en ung uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver træffes af børn og unge-udvalget i kommunen. Børn og unge-udvalget består af 2 medlemmer valgt af og blandt kommunalbestyrelsens medlemmer, 2 pædagogisk-psykologisk sagkyndige og 1 dommer, jf. retssikkerhedslovens § 19.

Anbringelse kan efter § 58 i lov om social service kun foretages, hvis der er en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af forhold af forskellig art hos enten forældrene eller barnet. Efter § 72 i lov om social service skal forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 12 år, tilbydes gratis advokatbistand under en sag om anbringelse uden for hjemmet.

Børn og unge-udvalgets afgørelse kan indbringes for Ankestyrelsen, jf. § 168 i lov om social service. Sagerne behandles i Ankestyrelsen på et ankemøde. Der deltager almindeligvis 5 personer i mødet: 2 beskikkede medlemmer (”lægedommere”) og 2 ankechefer fra Ankestyrelsen samt 1 lægekonsulent (f.eks. en børnepsykiater) eller en anden børnesagkyndig (f.eks. en børnepsykolog), som ikke har stemmeret ved afgørelsen.

Inden der træffes afgørelse i børn og unge-udvalget eller Ankestyrelsen, skal indehaveren af forældremyndigheden, barnet eller den unge, advokaten og en eventuel anden bisidder have lejlighed til at udtale sig over for børn og unge-udvalget eller Ankestyrelsen.

Ankestyrelsens afgørelse kan kræves forelagt for retten, jf. § 169 i lov om social service. Efter § 170 tiltrædes byretten under hovedforhandlingen af et retsmedlem, der er sagkyndig i børne- og ungesag, og et retsmedlem, der er sagkyndig i børne- eller ungdomspsykiatri eller i psykologi.

Byrettens afgørelse i en sag om tvangsanbringelse kan herefter frit indbringes for landsretten efter retsplejelovens regler om anke af civile sager.

Efter § 74 i lov om social service træffer børn og unge-udvalget en række andre afgørelser efter lov om social service. Disse sager behandles på samme måde som sager om tvangsanbringelse med hensyn til advokatbistand, lejlighed til at udtale sig, indbringelse for Ankestyrelsen og adgang til domstolsprøvelse.

2.2.2.5.2. Udvalgets overvejelser

Ved domstolsreformen blev sager om tvangsanbringelse af børn og andre afgørelser efter servicelovens § 74 henlagt til byretten i 1. instans. Tidligere blev sagerne anlagt ved landsretten i 1. instans og kunne kun ankes til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Der var således forud for domstolsreformen ikke fri adgang til appel.

Udvalget finder, at det – i forlængelse af udvalgets overvejelser om at tilpasse reglerne om adgangen til appel – kan overvejes at indføre en ordning, som ligner den, der var gældende for sager om tvangsanbringelse mv. før domstolsreformen, hvor sagerne som anført blev anlagt ved landsretten i 1. instans, og anke kun kunne ske med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, således at det kræver tilladelse fra Procesbevillingsnævnet at anke byrettens domme om tvangsanbringelse til landsretten.

Betingelserne for at opnå en sådan tilladelse bør i givet fald være, at sagen er principiel, eller at der i øvrigt foreligger særlige grunde.

Udvalget peger i den forbindelse nærmere på, at der i sager om tvangsanbringelse foretages behandling i to administrative instanser, hvor der medvirker børnesagkyndige medlemmer, ligesom der i børn- og ungeudvalget medvirker en dommer. Endvidere gælder det for begge administrative instanser, at indehaveren af forældremyndigheden, barnet eller den unge, advokaten og en eventuel anden bisidder har lejlighed til fremmøde og til at udtale sig over for børn- og ungeudvalget eller Ankestyrelsen.

Dernæst kan sagen indbringes for byretten, som også tiltrædes af børnesagkyndige medlemmer.

Udvalget er meget opmærksom på, at sager om tvangsanbringelse af børn er meget indgribende for både barnet og forældrene, og udvalget finder det afgørende, at sådanne sager behandles grundigt i flere instanser, og at der er adgang til domstolsprøvelse af sådanne sager. Landsretten ændrer imidlertid meget sjældent byrettens afgørelse i denne type af sager.

Udvalget peger desuden på, at en sådan ordning i givet fald også bør gælde de øvrige sager, hvor børn- og ungeudvalget træffer afgørelse efter servicelovens § 74, idet der gælder de samme regler om behandlingen af disse sager i øvrigt.

2.2.2.5.3. Lovforslagets udformning

2.2.2.5.3.1. Ved domstolsreformen gennemførtes det klare udgangspunkt, at alle civile sager skal anlægges ved byretten i 1. instans. En konsekvens heraf blev, at bl.a. sager om tvangsanbringelse også blev henlagt til byretten i første instans. Tidligere blev sagerne anlagt ved landsretten i 1. instans og kunne kun ankes til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Der var således kun fri adgang til domstolsprøvelse i én instans, idet anke som nævnt krævede tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. I dag er der imidlertid, som det fremgår, fri adgang til domstolsprøvelse i to instanser, hvilket betyder, at sagerne kan behandles af i alt fire instanser. En behandling i fire instanser vil altid – uanset at sagerne behandles med den fornødne hurtighed – betyde, at sagerne får et længere forløb.

Der er derfor anledning til at overveje, om muligheden for frit at anke til landsretten tilfører alle sager af denne type væsentlig yderligere værdi. Dette må navnlig overvejes i lyset af, at det af hensyn til barnets tarv er meget afgørende, at sagerne kan afgøres hurtigt, så både barnet og forældremyndighedsindehaveren hurtigt kan få en afklaring af situationen.

2.2.2.5.3.2. Det foreslås på denne baggrund og i overensstemmelse med udvalgets overvejelser, at anke fra byretten til landsret i sager om tvangsanbringelse af børn fremover kun kan ske med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. Det foreslås, at det samme skal gælde øvrige sager, hvor børn og ungeudvalget træffer afgørelse efter servicelovens § 74.

Betingelserne for at få tilladelse vil efter forslaget være, at sagen er principiel, eller at særlige grunde i øvrigt taler derfor.

Vurderingen af, om der foreligger særlige grunde til at tillade anke, beror på en meget konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag. Det indgår dog i alle tilfælde i vurderingen, om domfældelse i sagen kan være sket med urette.

Sager om tvangsfjernelse vil efter forslaget fortsat skulle behandles i børn og unge-udvalget, Ankestyrelsen og byretten, hvilket i sig selv sikrer, at eventuelle fejl rettes op. For yder-

ligere at sikre dette, er det præciseret i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse om ankebegrænsning, at betingelsen ”særlige grunde” forudsættes at omfatte tilfælde, hvor byrettens afgørelse vurderes at være (åbenbart) forkert, eller hvor der i øvrigt er grund til at tro, at afgørelsen vil blive ændret af landsretten.

Lovforslaget er således i det væsentligste udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Det vil efter Justitsministeriets opfattelse være naturligt, at der efter 3 år foretages en evaluering af ordningen, herunder af antallet af ansøgninger til Procesbevillingsnævnet, antallet af tilladelser og omgørelsesprocenten ved landsretten, og i den forbindelse overvejes, om der i lyset af de praktiske erfaringer er behov for en justering af reglerne. Justitsministeriet vil derfor på baggrund af en høring af de relevante interessenter udarbejde en redegørelse om erfaringerne, når ordningen har været i kraft i 3 år, og sende denne til Folketinget.

Der henvises til lovforslagets § 11 (forslag til § 171 i lov om social service), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.6. Øvrige forslag vedrørende anke og kære

2.2.2.6.1. Medvirken af sagkyndige dommere i landsretten

2.2.2.6.1.1. Gældende ret

Efter retsplejelovens § 20, stk. 1, kan retten i borgerlige sager i 1. instans, der behandles ved byretten eller landsretten, bestemme, at retten under hovedforhandlingen skal tiltrædes af 2 sagkyndige medlemmer, hvis fagkundskab skønnes at være af betydning for sagen.

Efter bestemmelsens stk. 2 kan retten i ankesager i landsretten, der i 1. instans er behandlet under medvirken af sagkyndige i medfør af stk. 1, bestemme, at retten under hovedforhandlingen skal tiltrædes af 2 sagkyndige medlemmer.

2.2.2.6.1.2. Udvalgets overvejelser

Landsretterne har givet udtryk for, at der opleves et behov for, at sagkyndige dommere kan medvirke i landsretten også i tilfælde, hvor der ikke har medvirket sagkyndige medlemmer i byretten.

Indførelse af en hjemmel hertil vil give mulighed for en mere fleksibel brug af sagkyndige dommere og vil desuden være i overensstemmelse med intentionen bag den gældende bestemmelse, som bl.a. var at styrke brugen af sagkyndige, jf. forarbejderne til lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreformen), pkt. 4.2.2.2 i de almindelige bemærkninger i lovforslag nr. L 168.

Udvalget foreslår på den baggrund, at retsplejelovens § 20 ændres, således at landsretten også i tilfælde, hvor der ikke har medvirket sagkyndige medlemmer i byretten, kan be-

stemme, at der skal medvirke sagkyndige medlemmer i landsretten.

2.2.2.6.1.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 8 (forslag til retsplejelovens § 20), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.6.2. Berigtigelse af skrivefejl mv. i domme

2.2.2.6.2.1. Gældende ret

Efter retsplejelovens § 221, stk. 1, kan retten til enhver tid af egen drift eller ifølge begæring berigtige visse skrivefejl, blotte regnefejl og fejl og forglemmelser, som alene vedrører udfærdigelses form.

Efter bestemmelsens stk. 2 kan retten endvidere efter begæring, som skal være fremkommet inden ankefristens udløb, og efter at parterne har haft adgang til at ytre sig herom, berigtige fremstillingen af parternes mundtlige angivelser og ytringer, men ikke i øvrigt foretage forandringer hverken i begrundelsen eller resultatet.

Efter bestemmelsens stk. 3 træder den berigtigede afgørelse i alle henseender i stedet for den oprindelige. Beslutningen om berigtigelse kan ikke ankes eller kæres.

Hvis en fejl eller forglemmelse ikke kan berigtiges i medfør af retsplejelovens § 221, kan afgørelsen kun ændres ved appel og i nogle tilfælde kun efter tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

2.2.2.6.2.2. Udvalgets overvejelser

Muligheden for, at retten kan berigtige fejl i afgørelser, er efter retsplejelovens § 221 meget begrænset. Det er kun skrivefejl og regnefejl, som kan berigtiges uden videre. Forglemmelser, som ikke vedrører udfærdigelses form, kan efter bestemmelsen ikke berigtiges, heller ikke selv om parterne måtte være enige herom. Det kunne f.eks. være forglemmelser i forhold til at træffe bestemmelse om sagsomkostninger, at tage højde for visse udgifter ved fastsættelse af sagsomkostninger, at medtage sædvanlig forrentning af et beløb eller lignende.

Udvalget har derfor overvejet, om muligheden for at berigtige forglemmelser bør udvides, således at dommeren kan berigtige også forglemmelser, som ikke vedrører udfærdigelses form, hvis parterne ikke udtaler sig imod. Herved kan det undgås, at ankeinstansen vil skulle behandle en sag, hvor det er åbenbart, at der alene er tale om en fejl, og hvor parterne også er enige herom. Hvis den ene part udtaler sig imod en berigtigelse, må den anden part derimod appellere afgørelsen.

Udvalget foreslår på den baggrund, at retsplejelovens § 221 ændres, så muligheden for at berigtige forglemmelser og fejl i domme udvides, således at også forglemmelser, der ikke vedrører udfærdigelses form, kan berigtiges af dommeren, hvis parterne ikke udtaler sig imod.

2.2.2.6.2.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 26 (forslag til retsplejelovens § 221), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.6.3. Appel af delafgørelser

2.2.2.6.3.1. Gældende ret

2.2.2.6.3.1.1. Retsplejelovens § 253 vedrører delafgørelser. Retten kan efter retsplejelovens § 253, stk. 1, bestemme, at forberedelsen eller hovedforhandlingen foreløbig skal begrænses til en del af det krav, som sagen angår, eller, hvor sagen omfatter flere krav eller spørgsmål, til et af disse.

Efter stk. 2 kan retten træffe særskilt afgørelse om en del af det krav, som sagen angår. Omfatter sagen flere krav eller spørgsmål, kan retten træffe særskilt afgørelse om et af disse.

Efter stk. 3 kan særskilte afgørelser om modkrav eller krav, over for hvilke der er fremsat modkrav, kun fuldbyrdes, hvis retten i afgørelsen har truffet bestemmelse om, at afgørelsen skal kunne fuldbyrdes helt eller delvist. Det samme gælder særskilte afgørelser om et enkelt af sagens spørgsmål, der ikke afslutter rettens behandling af sagen eller et af kravene i sagen.

Efter retsplejelovens § 253, stk. 4, kan de afgørelser, der er nævnt i bestemmelsens stk. 3, først indbringes for højere ret i forbindelse med den endelige afgørelse i sagen, medmindre afgørelsen kan fuldbyrdes, eller den højere ret har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Anmodningen om sådan tilladelse skal indgives til den højere ret inden udløbet af den almindelige frist for indbringelse af afgørelsen. Meddeles tilladelsen, skal sagen indbringes for den overordnede ret inden 4 uger.

Delafgørelser afsagt efter retsplejelovens § 253 af en byret kan således først indbringes for landsretten i forbindelse med den endelige afgørelse i sagen, medmindre delafgørelsen kan fuldbyrdes, eller landsretten har tilladt, at delafgørelsen indbringes særskilt.

2.2.2.6.3.1.2. Kendelser og beslutninger, der afsiges af en landsret i en sag i 1. instans efter reglerne i retsplejelovens § 253, kan kæres til Højesteret (som 2. instans) med Højesterets tilladelse, jf. retsplejelovens § 392, stk. 1, jf. § 253, stk. 4.

I andre tilfælde kan landsretternes kendelser og beslutninger kun kæres til Højesteret særskilt med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. Betingelsen for at få kæretilladelse er, at kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter, jf. retsplejelovens § 392, stk. 3.

Hvis en delafgørelse ønskes indbragt for Højesteret som 3. instans, skal tilladelse således indhentes både fra Procesbevillingsnævnet i medfør af retsplejelovens § 392, stk. 2, og fra Højesteret i medfør af retsplejelovens § 253, stk. 4, 1. pkt., 2. led.

Kendelser og beslutninger, der afsiges af Sø- og Handelsretten efter reglerne i § 253 kan kæres til landsretten, hvis landsretten tillader det, jf. retsplejelovens § 392 a, stk. 1, jf. § 253, stk. 4.

I andre tilfælde kan Sø- og Handelsrettens kendelser og beslutninger kun kæres til landsretten med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Betingelsen for at få kæretilladelse er, at kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter, jf. retsplejelovens § 392 a, stk. 2.

2.2.2.6.3.2. Udvalgets overvejelser

2.2.2.6.3.2.1. Reglerne om tilladelse til kære er komplekse, og misforståelser af retstilstanden kan føre til ukorrekte processkridt og afvisning af kæremål. Dette har medført, at der ofte ansøges om både Procesbevillingsnævnets og Højesterets tilladelse til kære af en afgørelse afsagt af en landsret som 1. instans, fordi det kan være svært at vurdere, om afgørelsen falder inden for retsplejelovens § 253 og følgelig, om der kræves tilladelse fra Procesbevillingsnævnet og/eller Højesteret.

Der kan også opstå lignende tvivlsspørgsmål i forbindelse med afgørelser, der i 1. instans træffes af en byret, idet afgørelser, der ikke er omfattet af retsplejelovens § 253, efter gældende ret frit kan kæres til landsretten, jf. retsplejelovens § 389, stk. 1. Hvis der søges kæretilladelse, uden at der samtidig iværksættes kære, ud fra en fejlagtig opfattelse af, at en sådan tilladelse kræves, har man ikke afbrudt kærefristen, og kæremuligheden er herefter som udgangspunkt forspildt ved kærefristens udløb.

Hvis en delafgørelse ønskes indbragt for Højesteret som 3. instans, skal tilladelse indhentes både fra Procesbevillingsnævnet i medfør af retsplejelovens § 392, stk. 2, og fra Højesteret i medfør af retsplejelovens § 253, stk. 4, 1. pkt., 2. led.

2.2.2.6.3.2.2. Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der er behov for regelforenklinger med henblik på at forebygge både unødvendige dobbeltanmodninger om kære og uhensigtsmæssige retstab.

For at sikre et enstrengt system er det udvalgets opfattelse, at også anmodning om tilladelse til appel af deldomme (typisk afgørelser af sagens realitet, dvs. om prøvelse af de

krav, der er rejst under sagen) bør indgives til Procesbevillingsnævnet.

Udvalget foreslår i overensstemmelse hermed, at kompetencen til at meddele tilladelser til appel af delafgørelser, jf. retsplejelovens § 253, stk. 3, henlægges til Procesbevillingsnævnet. Det foreslås at gælde både ved appel fra byret til landsret og ved appel til Højesteret.

2.2.2.6.3.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er i det væsentlige udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Justitsministeriet er således enig i, at det vil være hensigtsmæssigt med en forenkling af reglerne om tilladelse til appel af delafgørelser, og at dette mest hensigtsmæssigt kan ske ved, at det i alle tilfælde er Procesbevillingsnævnet, som skal meddele tilladelse til appel af delafgørelser.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 28, 67 og 68 (forslag til retsplejelovens § 253, stk. 4 og 5, § 392 og § 392 a), og bemærkningerne hertil.

2.2.2.6.4. Ankefristen

2.2.2.6.4.1. Gældende ret

Ankefristen er 4 uger ved anke fra byret til landsret og 8 uger ved anke fra landsret samt Sø- og Handelsretten til Højesteret, jf. retsplejelovens § 372, stk. 1. Fristen regnes fra dommens afsigelse.

I ægteskabssager, sager om forældremyndighed, sager om beslutning om adoption uden samtykke og sager vedrørende dødsformodning er fristen for anke fra byret til landsret dog 8 uger, jf. retsplejelovens § 454, stk. 1, 1. pkt., § 475 i, stk. 1, 1. pkt., og lov om borteblevne § 14, stk. 2, 1. pkt. Det samme gælder fristen for at søge Procesbevillingsnævnet om tilladelse til kære af fogedrettens afgørelser, jf. retsplejelovens § 585, stk. 2, 1. pkt.

2.2.2.6.4.2. Udvalgets overvejelser

Underudvalget om sagstilgangen til Højesteret har drøftet muligheden for at ændre den ordinære ankefrist i retsplejelovens § 372, stk. 1, således at den i alle tilfælde er 4 uger. Underudvalget er umiddelbart overvejende positive over for en sådan forenkling.

Udvalget har på den baggrund overvejet at ændre ankefristen, således at den i alle tilfælde er 4 uger, uanset om der ankes fra byret til landsret, fra landsret til Højesteret eller fra Sø- og Handelsretten til landsret eller Højesteret. Udvalget har i tilknytning hertil overvejet, om fristen i retsplejelovens § 371, stk. 2, for at indgive ansøgning om 3. instansbevilling til Procesbevillingsnævnet også bør være 4 uger (frem for som i dag 8 uger).

En ændring af fristerne til i alle tilfælde at være 4 uger vil betyde en forenkling, en hurtigere afklaring for parterne af, om sagen er afsluttet, samt en kortere samlet sagsbehandlingstid i sagerne.

Udvalget foreslår derfor, at ankefristen i retsplejelovens § 372, stk. 1, ændres, således at den i alle tilfælde er 4 uger, samt at ankefristen i ægteskabssager, sager om forældremyndighed og sager vedrørende dødsformodning også ændres til 4 uger.

2.2.2.6.4.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og lovforslaget er i det væsentlige udformet i overensstemmelse med udvalgets lovudkast.

Justitsministeriet har i den forbindelse fundet anledning til – for at sikre ensartede frister – også at ændre ankefristen i sager om adoption, jf. retsplejelovens § 475 i, stk. 1, 1. pkt., og fristen for at søge om kæretilladelse i fagedssager, jf. retsplejelovens § 585, stk. 2, 1. pkt.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 56, 57, 72, 73 og 84 (forslag til retsplejelovens § 371, stk. 2, 1. pkt., § 372, stk. 1, § 454, stk. 1, 1. pkt., § 475 i, stk. 1, 1. pkt., og § 585, stk. 2), og § 4 (forslag til § 14 i lov om borteblevne), og bemærkningerne hertil.

3. Opfølgning på betænkning fra Retsplejerådet om syn og skøn

3.1. Indledning

Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene anmodede som led i sit arbejde Retsplejerådet om at behandle spørgsmålet om syn og skøn.

Retsplejerådet afleverede i august 2013 i den anledning et notat til udvalget om visse spørgsmål i forbindelse med syn og skøn i civile sager.

Retsplejerådet har efter aflevering af notatet om visse spørgsmål i forbindelse med syn og skøn i civile sager behandlet dels spørgsmålet om afholdelse af nyt syn og skøn, dels spørgsmålet om afholdelse af syn og skøn i straffesager. Retsplejerådet har i betænkning nr. 1543/2013 samlet rådets overvejelser og forslag om syn og skøn i civile sager og syn og skøn i straffesager, som lovforslaget bygger på.

3.2. Lovforslagets udformning

3.2.1. Gældende ret

Retsplejeloven indeholder i kapitel 19 regler om syn og skøn. Syn og skøn anvendes, når der i forbindelse med en retssag opstår spørgsmål, hvis besvarelse kræver en særlig sagkundskab, som en dommer ikke er i besiddelse af. I sådanne tilfælde kan det være nødvendigt at få en fagperson til at bedømme forholdene.

Syn og skøn er en del af bevisførelsen i sagen og indebærer, at en fagperson – en skønsmand – af retten anmodes om at besvare nogle spørgsmål f.eks. i tilknytning til sagens genstand. Skønsmanden foretager en såkaldt skønforretning, ofte i forbindelse med en besigtigelse, og denne kombineres herefter med en faglig vurdering af de foreliggende spørgsmål. Skønsmanden kan derimod ikke tage stilling til retlige spørgsmål.

Da syn og skøn er et led i bevisførelsen, forudsætter afholdelse af syn og skøn, at der er uenighed mellem parterne om, hvad der kan lægges til grund med hensyn til sagens faktiske forhold.

Syn og skøn anvendes i en lang række forskellige sager, og den genstand mv., som der skal foretages syn og skøn over, kan derfor være af meget forskellig karakter.

Syn og skøn kan også finde sted som led i isoleret bevisoptagelse, jf. retsplejelovens § 343, f.eks. for at få afklaret, om der er grundlag for en retssag, eller når der er risiko for, at den genstand, som der skal foretages syn og skøn i forhold til, vil forringes eller på anden måde ændres. Syn og skøn finder dog som regel sted efter, at en retssag er anlagt.

Retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn gælder både i civile sager og i straffesager, men syn og skøn anvendes sjældent i straffesager. Der findes i kapitlet både bestemmelser, som alene finder anvendelse i civile sager, og bestemmelser, som alene finder anvendelse i straffesager.

3.2.1.2. Afholdelse af syn og skøn i en civil sag sker på baggrund af en begæring fra den part, som har brug for erklæringen for at løfte sin bevisbyrde. Retten kan dog efter retsplejelovens § 339, stk. 3, opfordre en part til bl.a. at tilvejebringe syn og skøn, når sagens faktiske omstændigheder uden sådan bevisførelse ville henstå som uvisse.

En begæring om syn og skøn fremsættes over for retten, som afgør, om den kan tages til følge, jf. retsplejelovens § 196. Inden retten træffer afgørelse, skal modparten have lejlighed til at udtale sig om begæringen. Spørgsmålet vil som udgangspunkt blive drøftet på et forberedende møde, jf. herved retsplejelovens § 353, stk. 1, nr. 13. Hvis parterne er enige om, at der skal foretages syn og skøn, vil retten normalt tage begæringen til følge, medmindre der er tale om overflødig bevisførelse, jf. retsplejelovens § 341. Er der uenighed om, hvorvidt der skal afholdes syn og skøn, træffer retten afgørelse herom.

3.2.1.3. Efter retsplejelovens § 196, stk. 1, udmelder retten en eller flere skønsmænd, når der i en civil sag eller i en straffesag fremsættes begæring om optagelse af syn og skøn, og begæringen tages til følge af retten. Typisk vil parterne selv komme med et forslag til, hvem der skal udpeges. I andre tilfælde anmoder retten en institution eller organisation om at bringe en egnet person i forslag. Endelig kan retten være behjælpelig, og nogle retter har forskellige lister over syns- og skønsmand inden for bestemte fagområder.

Retsplejeloven opstiller en række betingelser for, hvem der kan udmeldes som skønsmand. Efter § 196, stk. 2, kan personer, der bor uden for retskredsen, kun udmeldes, når det er oplyst, at de er villige til at efterkomme udmeldelsen, eller når det findes nødvendigt, fordi der inden for retskredsen ikke findes sagkyndige personer, som kan benyttes, eller fordi den ting, der er genstand for forretningen, er uden for retskredsen. I praksis har denne bestemmelse og hensynet til, at personen bor inden for retskredsen, ikke større betydning.

Kun personer, som er uberygtede, kan udmeldes som skønsmand, jf. retsplejelovens § 197, stk. 1, der endvidere henviser til inhabilitetsreglen i retsplejelovens § 60 med hensyn til afgørelsen af, om en person må handle som skønsmand.

Efter retsplejelovens § 198, stk. 1, er en person forpligtet til at modtage udmeldelse til skønsmand, hvis vedkommende ville være forpligtet til at vidne. Efter stk. 2 er der dog mulighed for, at visse personer kan fritages for denne pligt. I praksis udmeldes der ikke personer, som ikke er villige til at påtage sig hvervet.

Efter retsplejelovens § 200 kan parterne gøre henstilling til retten om, hvem der skal vælges som skønsmand, men retten er ikke bundet af parternes henstilling. Retten meddeler inden udmeldelsen parterne, hvem der agtes udmeldt, og parterne får adgang til at udtale sig herom. Denne regel kan dog i straffesager tilsidesættes, når omstændighederne ikke tillader, at den iagttages.

Er parterne enige om en bestemt skønsmand, vil retten i civile sager normalt følge parternes indstilling.

Efter retsplejelovens § 200, stk. 2, skal indsigelser mod skønsmanden gøres gældende straks ved udmeldelsen for at blive taget i betragtning, medmindre parten kan godtgøre, at han uden egen skyld har været ude af stand til at fremsætte dem tidligere. Indsigelser kan eventuelt fremsættes i et retsmøde. Retten træffer afgørelse om indsigelserne ved kendelse. Hvis indsigelserne tages til følge, kan kendelsen ikke kæres. Denne bestemmelse om tidspunktet for indsigelser i forhold til valget af skønsmand gælder kun i civile sager.

Hvis syn og skøn vil medføre tilintetgørelse eller forandring af genstanden, skal en del af denne så vidt muligt holdes uden for undersøgelsen. Hvis det ikke kan lade sig gøre, bør der udmeldes mindst to syns- og skønsmand, jf. retsplejelovens § 201, stk. 3.

Der udmeldes i praksis også (mindst) to syns- og skønsmand, hvis der er behov for kendskab til forskellige fagområder ved besvarelsen af de stillede spørgsmål.

3.2.1.4. Skønsmand udpeges ved et såkaldt udmeldelsesdekret. I civile sager skal det i udmeldelsesdekretet tydeligt angives, hvad der er skønsforretningens genstand og øjemed, jf. retsplejelovens § 201, stk. 1. Det er således her, det angives, hvad syn og skønnet angår, og hvilke spørgsmål der skal besvares af skønsmanden.

Spørgsmålene kan enten være stillet af parterne i fællesskab eller af en af parterne. Den part, som har begæret syn og skøn, udarbejder et såkaldt skønstema, hvori spørgsmålene til skønsmanden indgår, og modparten har herefter mulighed for at gøre indsigelser mod spørgsmålene eller få stillet supplerende spørgsmål. Alle relevante spørgsmål skal stilles med det samme, og begge parter skal angive, hvilke spørgsmål de ønsker stillet. Den part, som ikke har begæret syn og skøn, må således også stille sine spørgsmål med det samme.

Der er i praksis ofte uenighed mellem parterne om formuleringen af spørgsmålene, og i disse tilfælde er det retten, der træffer afgørelsen om formuleringen. Byrettens afgørelse om at tillade eller afskære spørgsmål kan kæres til landsretten, jf. retsplejelovens § 389. Fastlæggelsen af, hvilke spørgsmål der skal stilles, kan derfor i nogle sager vare ganske lang tid.

Efter retsplejelovens § 201, stk. 2, foretages besigtigelsen i straffesager som udgangspunkt i et retsmøde. I nogle tilfælde kan retten dog i straffesager overlade til skønsmanden at foretage eller fortsætte besigtigelsen uden for et retsmøde. I disse tilfælde skal der i udmeldelsesbeslutningen eller begæringen eller under møde i retten gives skønsmanden sådan meddelelse om genstand og øjemed som nævnt i stk. 1 samt anden anvisning, som er nødvendig. Hvis skønsmanden skal afgive en skriftlig erklæring, skal der i udmeldelsesbeslutningen eller begæringen eller i retsbogen forelægges skønsmanden bestemte spørgsmål til besvarelse.

Af § 201, stk. 4, fremgår det, at de gældende regler om obduktionsforretninger bliver stående ved magt. Disse regler findes i bl.a. sundhedsloven.

Når spørgsmålene er formuleret, skal der udpeges en skønsmand, og herefter skal skønsforretningen foretages.

Efter § 203, stk. 1, skal udmeldelsesdekretet uden ophold meddeles de udmeldte.

3.2.1.5. Skønsforretningen vil typisk omfatte en besigtigelse af den genstand mv., som der afholdes syn og skøn over. Efter retsplejelovens § 203, stk. 2, skal skønsmændene i civile sager give parterne underretning om tid og sted for skønsforretningen, ligesom parterne skal have kopi af den skriftlige erklæring, jf. retsplejelovens § 204.

Parterne kan klage over skønsmændenes fremgangsmåde ved skønsforretningen til retten, jf. § 203, stk. 3, og retten kan pålægge skønsmændene at omgøre eller fuldstændiggøre forretningen.

Efter besigtigelsen skal skønsmændene udarbejde en skønserklæring, dvs. en skriftlig erklæring, som indeholder svar på de stillede spørgsmål, jf. retsplejelovens § 204. Der er ikke fastsat krav til indholdet eller udformningen af en skønserklæring, udover at den skal være skriftlig og indeholde en besvarelse af de stillede spørgsmål. Parterne i civile sager skal som nævnt have kopi af den skriftlige erklæring, jf. retsplejelovens § 203, stk. 2.

I straffesager kan retten dog med hensyn til forklaring, som skal afgives under hovedforhandlingen, frafalde krav om skriftlig afgivelse.

Retsplejeloven indeholder ikke tidsmæssige rammer for syn og skøn, herunder for, hvornår skønsmanden skal svare, og retten må således fastsætte en frist for afgivelse af erklæringen.

En part kan gøre indsigelse mod udmeldelsen af en skønsmand, der ikke kan svare inden for rimelig tid, og retten kan nægte at udmelde en skønsmand, som først kan svare efter lang tid.

Skønsforretningen kan forsinkes både på grund af skønsmanden, men også på grund af parterne, som f.eks. skal give skønsmanden adgang til genstanden eller i øvrigt give skønsmanden oplysninger til brug for forretningen. Hvis en part er skyld i en sådan forsinkelse, at der ikke kan udarbejdes en syns- og skønserklæring, kan det eventuelt få procesuel skadevirkning for denne. Hvis en parts forhold har ført til en fordyrelse af syns- og skønsforretningen, kan det indgå ved omkostningsfastsættelsen.

3.2.1.6. Der kan efter erklæringens afgivelse være behov for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden. I nogle tilfælde kan disse besvares under afhøringen af skønsmanden i retten, en såkaldt afhjemling af skønsmanden, men bør i givet fald stilles skriftlig på forhånd. Der kan også være tale om spørgsmål, som mere hensigtsmæssigt kan besvares skriftligt. Endelig kan der i nogle tilfælde være behov for afholdelse af yderligere besigtigelse.

Der kan stilles supplerende spørgsmål, hvis skønserklæringen eller omstændighederne i øvrigt giver anledning til det. Hvis et spørgsmål derimod burde have været stillet ved udmeldelsen af syn og skøn, kan det som udgangspunkt ikke begrunde, at der stilles supplerede spørgsmål. Fremgangsmåden ved supplerende spørgsmål svarer til den fremgangsmåde, der er beskrevet for så vidt angår de oprindelige spørgsmål.

3.2.1.7. Udover skønserklæringen kan der være behov for at indkalde skønsmændene til afhøring i retten. Hvis parterne ønsker det, foretages der således afhøring af skønsmændene i retten (normalt i forbindelse med hovedforhandlingen). Skønsmænd afhøres efter reglerne om afhøring af vidner, dog kan skønsmændene overvære hinandens og vidners afhøring, og de kan også få lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer, jf. retsplejelovens § 204, stk. 3.

Retten er ikke bundet af en skønserklæring, men foretager også her en fri bevisbedømmelse.

3.2.1.8. Efter retsplejelovens § 210 udelukker et syn og skøn ikke, at der kan foretages nyt syn og skøn over samme genstand, enten ved samme skønsmand eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, ved andre skønsmand. Begæring om nyt syn og skøn fremsættes ikke sjældent. Begæringen vil dog kun undtagelsesvist blive taget til følge. I stedet henvi-

ses parten i praksis ofte til at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden.

3.2.1.9. Det er retten, som fastsætter skønsmændenes honorar, jf. retsplejelovens § 211.

Det fremgår af retsplejelovens § 311, stk. 1, at en part foreløbig skal betale de omkostninger, der er forbundet med processuelle skridt, som parten har foretaget eller anmodet om. Efter § 311, stk. 2, kan retten efter anmodning fra en part, der efter stk. 1 foreløbig skal betale omkostningerne ved et syn og skøn eller lignende, bestemme, at modparten foreløbig skal betale en del af omkostningerne, hvis modpartens spørgsmål til skønsmanden mv. i væsentlig grad har bevirket en forøgelse af omkostningerne.

Den part, som har begæret syn og skøn, hæfter for omkostningerne hertil. Efter fast praksis hæfter skønsrekvirentens advokat i civile sager også herfor. Omkostningerne fordeles ved afslutningen af sagen efter de almindelige regler om sagsomkostninger.

I straffesager fastsættes omkostningerne efter reglerne i retsplejelovens kapitel 91.

3.2.2. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i civile sager

3.2.2.1. Indledning

Det er den almindelige opfattelse i Retsplejerådet, at der i civile sager fortsat er behov for et institut som syn og skøn, og at der derfor er anledning til at se på, om brugen af dette institut kan gøres mere effektiv og mindre tids- og omkostningskrævende.

Sigtet med Retsplejerådets forslag om syn og skøn i civile sager, jf. pkt. 3.2.2.2-3.2.2.10 nedenfor, er især at skabe grundlag for en væsentlig hurtigere gennemførelse af et syn og skøn, således at sagsbehandlingstiden i sager med syn og skøn kan blive kortere, end tilfældet er i dag.

3.2.2.2. Rettens beslutning om syn og skøn

Retten træffer beslutning om afholdelse af syn og skøn på baggrund af en begæring fra en part. Retsplejerådet har i den forbindelse overvejet, hvordan det sikres, at retten har det bedst mulige grundlag for at tage stilling til en begæring om syn og skøn. Det er i den forbindelse væsentligt, at den part, som begærer syn og skøn, har gjort sig klart, om det er nødvendigt med syn og skøn for at løfte bevisbyrden i sagen, og på hvilken måde syn og skøn er relevant for sagen.

Retsplejerådet foreslår derfor, at en part, som vil begære syn og skøn, skal udforme en kort anmodning om syn og skøn til retten. I anmodningen skal angives, hvad der er den overordnede ramme for det foreslåede syn og skøn. Det skal således angives, hvad genstanden for syn og skøn er, hvorfor der er behov for syn og skøn, og hvad det skal bevise.

Hvis parten allerede i forbindelse med en begæring om syn og skøn skal fremsende en sådan beskrivelse, vil rammerne for syn og skøn på et tidligt tidspunkt kunne lægges fast, ligesom det bliver klart, hvad syn og skøn efter partens opfattelse kan bevise i sagen.

Begæringen om syn og skøn skal som nævnt være ganske kort og alene angive de overordnede rammer for syn og skøn. Det er således ikke nødvendigt, at begæringen indeholder spørgsmålene til skønsmanden, men den skal angive den ramme, inden for hvilken der senere vil blive stillet spørgsmål. I nogle sager, f.eks. sager med få spørgsmål, vil det dog kunne være hensigtsmæssigt og procesfremmende, hvis spørgsmålene er vedlagt begæringen.

Inden retten træffer afgørelse, skal modparten have lejlighed til at udtale sig om begæringen. På baggrund af begæringen og eventuelle bemærkninger træffer retten herefter afgørelse om, hvorvidt der skal foretages syn og skøn i sagen, hvorefter parterne ifølge Retsplejerådets forslag skal formulere deres spørgsmål til skønsmanden.

Normalt vil en begæring om syn og skøn fremkomme i forbindelse med det forberedende møde, jf. retsplejelovens § 353, efter, at det gennem svarskriftet er klarlagt, hvad der er bestridt, men i nogle tilfælde vil en begæring fremkomme allerede i forbindelse med stævningen. En begæring om syn og skøn kan dog også fremsættes på et senere tidspunkt under forberedelsen. Retsplejerådet finder det hensigtsmæssigt, at en begæring om syn og skøn fremkommer så tidligt som muligt under en sag.

3.2.2.3. Spørgsmålene til skønsmanden

Der bruges i dag i nogle sager en del tid på at få formuleret spørgsmålene til skønsmanden, hvis parterne er uenige om et eller flere af de spørgsmål, som ønskes stillet. Det betyder, at sagsbehandlingstiden forlænges, ligesom byretten skal bruge tid og ressourcer på at afgøre disse uenigheder. Herefter kan byrettens afgørelser kæres til landsretten, hvilket yderligere er med til at forlænge sagsbehandlingstiden og øge ressourceforbruget. Retsplejerådet har derfor overvejet, hvordan processen med formulering af spørgsmål til skønsmanden kan forenkles.

Det er Retsplejerådets opfattelse, at der bør være en friere adgang for parterne til at stille spørgsmål til skønsmanden, således at det i stedet overlades til retten efterfølgende at vurdere både spørgsmål og svar, herunder relevansen af spørgsmålene, som led i den almindelige bevisvurdering af den foreliggende tvist. Det må antages at føre til en kortere sagsbehandlingstid, da der ikke skal bruges så lang tid på at formulere spørgsmålene, når parterne ikke skal være enige om disse. Samtidig skal retten ikke træffe afgørelse om formuleringen af spørgsmål, hvilket vil være ressourcebesparende for især byretten. Endelig vil det betyde færre kæresager ved landsretterne.

Retsplejerådet foreslår i overensstemmelse hermed, at parterne som udgangspunkt hver især kan stille de spørgsmål,

de ønsker, inden for den ramme, som retten har lagt til grund for det konkrete syn og skøn. Der må således ikke stilles spørgsmål, som ligger uden for den konkrete ramme for syn og skøn eller skønsmandens faglige kompetence. Der må heller ikke stilles spørgsmål, som forudsætter, at skønsmanden skal udtale sig om spørgsmål, som det er retten, der skal tage stilling til, f.eks. om et forhold udgør en mangel i juridisk forstand. Der må endvidere ikke stilles spørgsmål, som på utilbørlig måde forsøger at lede skønsmandens svar i en bestemt retning. Herudover vil retsplejelovens § 341 om overflødig bevisførelse fortsat finde anvendelse, hvilket i praksis betyder, at der ikke må stilles åbent overflødig spørgsmål.

Retsplejerådet foreslår endvidere, at spørgsmål kan stilles til skønsmanden, selv om parterne ikke er enige om spørgsmålene. Parterne skal derfor som udgangspunkt heller ikke kunne gøre indsigelse over for hinandens spørgsmål. Finder en part, at et spørgsmål er af en karakter, der betyder, at spørgsmålet ikke må stilles, kan vedkommende part dog gøre indsigelse mod spørgsmålet og opfordre retten til at afvise spørgsmålet.

Retsplejerådet foreslår, at den part, som har begæret syn og skøn, enten samtidig med begæringen eller inden en frist, der som udgangspunkt bør sættes til 1-2 uger efter, at retten har truffet afgørelse om, at der skal foretages syn og skøn, skal sende sine spørgsmål til modparten og til retten. Fremsendelse af spørgsmålene samtidig med begæringen om syn og skøn vil navnlig være relevant i mindre komplicerede sager eller i sager, som forudsætter et begrænset antal spørgsmål.

Modparten skal herefter inden en frist sende sine eventuelle supplerende spørgsmål til parten og retten. Hvis spørgsmålene er sendt med begæringen, fastsættes fristen, når retten har truffet beslutning om syn og skøn. Modpartens frist vil som udgangspunkt have samme længde som fristen for den anden part, medmindre særlige forhold taler for en længere frist. Det kan være sager med et stort antal spørgsmål eller sager, hvor den, der har begæret syn og skøn, kan have haft lang tid til at forberede begæringen og sine spørgsmål, og hvor det efter sagens karakter kan forekomme rimeligt, at der (også) gives modparten lidt længere tid til at overveje og stille sine spørgsmål.

Hvis den anden parts spørgsmål giver anledning til yderligere spørgsmål fra en part, skal parten hurtigst muligt give retten besked herom, som herefter fastsætter en frist for fremsendelse af disse spørgsmål.

3.2.2.4. Udpegning af skønsmanden

Når der er truffet afgørelse om, at der skal afholdes syn og skøn, og parterne har formuleret deres spørgsmål, skal der udpeges en skønsmand. Retsplejerådet foreslår ikke væsentlige ændringer i forhold til udpegningen af skønsmanden. Det vil således fortsat være retten, som udpeger skønsmanden, men parterne kan komme med forslag til, hvem der skal

udpeges, eller retten kan anmode en institution eller organisation om at foreslå en egnet person. Som nævnt har nogle retter desuden forskellige lister over syns- og skønsmænd inden for bestemte fagområder.

Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvem der agtes udpeget, og give parterne mulighed for at udtale sig herom.

Retten kan udpege én eller flere skønsmænd. Flere skønsmænd udpeges i praksis bl.a., hvis der er forskellige fagområder, som skal vurderes. Retsplejerådet foreslår ikke ændringer i praksis for, hvornår der udpeges mere end én skønsmand. Retsplejerådet foreslår endvidere, at den gældende regel om, at der som udgangspunkt skal udpeges mindst to skønsmænd, hvis genstanden for syn og skøn vil blive ødelagt eller forandret af undersøgelsen, og det ikke er muligt at holde en del af genstanden uden for undersøgelsen, videreføres.

Retsplejerådet foreslår, at bestemmelsen om, at retten kun kan udpege personer, der bor inden for retskredsen, ikke videreføres, da den ikke i praksis har betydning i dag.

Retsplejerådet foreslår herudover, at bestemmelsen i retsplejelovens § 198, stk. 1, om, at enhver, der er forpligtet til at vidne, også er forpligtet til at modtage udmeldelse til skønsmand ændres, således at det i stedet bliver muligt for retten at bestemme, at en person har pligt til at lade sig udpege som skønsmand.

Retsplejerådet foreslår herudover, at bestemmelserne i retsplejelovens § 197, stk. 2, § 198, stk. 2, og § 199, stk. 1 og 2, ikke videreføres, idet de vurderes ikke at have praktisk betydning.

Retsplejerådet foreslår endvidere en sproglig modernisering af reglerne om, hvem der kan udpeges som skønsmænd.

I lighed med de gældende regler kan alene personer, som er uberygtede, udpeges som skønsmænd, ligesom personer, som ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må udpeges som skønsmænd. De øvrige personer nævnt i § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre.

Retsplejerådet finder det vigtigt, at parterne på forhånd kender niveauet for omkostningerne ved at få foretaget syn og skøn.

Retsplejerådet foreslår derfor som noget nyt, at begæringen om syn og skøn samt spørgsmålene sendes til den person, som overvejes udpeget, og at vedkommende anmodes om et begrundet overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og møde i retten. Overslaget skal omfatte både skønsmandens honorar og eventuelle andre udgifter ved skønsforretningen.

For at sikre, at skønsforretningen kan gennemføres inden rimelig tid, finder Retsplejerådet det endvidere afgørende, at

skønsmanden, inden vedkommende udpeges, redegør for, hvornår skønserklæringen kan foreligge. Det vil give retten eller parterne mulighed for at modsætte sig, at der udpeges en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid. Skønsmanden skal derfor samtidig med prisoverslaget angive, hvornår skønserklæringen kan foreligge.

Der indsættes desuden i den forbindelse en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter retten kan afvise at udpege en skønsmand, der ikke kan svare inden rimelig tid.

Det foreslås endvidere, at parterne skal have lejlighed til at udtale sig om overslag over både tid og pris, inden retten udpeger skønsmanden.

Når retten har udpeget skønsmanden, sendes spørgsmålene til skønsmanden til besvarelse. Retten fastsætter i den forbindelse med udgangspunkt i skønsmandens overslag en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge.

Hvis tidsfristen overskrides, skal skønsmanden redegøre for, hvad dette skyldes, og retten kan tillægge en overskridelse af fristen konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden, ligesom der indføres en adgang til, at retten kan tilbagekalde udpegningen, hvis fristen overskrides. Hvis retten tilbagekalder udpegningen, vil der normalt ikke være grundlag for at tillægge skønsmanden et honorar.

3.2.2.5. Skønsforretningen

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer i forhold til fremgangsmåden i forbindelse med skønsforretningen. Skønsmanden skal således som i dag give parterne underretning om tid og sted for skønsforretningen.

Klage over fremgangsmåden ved skønsforretningen kan fremsættes over for retten, og retten kan pålægge skønsmændene at omgøre eller supplere forretningen.

3.2.2.6. Udformningen af skønserklæringen

Der gælder som anført under pkt. 3.2.1.5. ovenfor ikke krav til indholdet eller udformningen af en skønserklæring, bortset fra at den skal være skriftlig. Retsplejerådet vurderer umiddelbart, at skønserklæringer udformes ret forskelligt, og at det i visse tilfælde kan være tidskrævende for skønsmanden at formulere skønserklæringen.

Retsplejerådet foreslår derfor, at der indføres et krav om, at skønserklæringer skal udformes ved brug af en bestemt blanket, som udformes af Domstolsstyrelsen. Blanketten skal udformes således, at parterne indfører spørgsmålene til skønsmanden i denne blanket, og at der efter hvert spørgsmål er et felt til skønsmandens svar, således at skønsmanden herefter blot skal føre sine svar ind i dette felt. Det bemærkes, at der naturligvis kan være forskel på længden af skønserklæringer, spørgsmål og svar, og at en sådan blanket naturligvis må udformes, så der tages højde herfor. Blanketten skal endvidere kunne udfyldes elektronisk, og Retspleje-

rådet foreslår i den forbindelse, at der indføres adgang for Domstolsstyrelsen til at fastsætte, at blanketten skal indsendes til retten i et særligt format, herunder digitalt.

3.2.2.7. Supplerende spørgsmål til skønsmanden, når skønserklæringen er afgivet

Muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden, når denne har afgivet sin erklæring, er ikke reguleret i retsplejeloven, men der gives i praksis adgang til at stille supplerende spørgsmål, som kan blive besvaret skriftligt eller i forbindelse med afhjemlingen.

Retsplejerådet finder, at muligheden for at stille supplerende spørgsmål, når skønserklæringen er afgivet, bør reguleres i retsplejelovens kapitel om syn og skøn og foreslår i den forbindelse, at det skal være retten, som afgør, om der må stilles supplerende spørgsmål. Der skal som det klare udgangspunkt kun være adgang til at stille supplerende spørgsmål én gang i 1. instans. Dette bør normalt også gælde, hvis der under anke er anledning til at stille (yderligere) supplerende spørgsmål til den skønsmand, der har afgivet skønserklæring til brug for byrettens behandling af sagen.

Det foreslås, at anmodning om at stille supplerende spørgsmål og spørgsmålene skal sendes til retten og modparten inden en frist – normalt 14 dage – der fastsættes af retten.

Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt der kan stilles supplerende spørgsmål, og hvis spørgsmålene tillades, bestemmer retten, om de skal besvares skriftligt af skønsmanden eller mundtligt i forbindelse med afhjemlingen. Alt efter omfanget af de supplerende spørgsmål kan det være relevant at overveje et fornyet pris- og tidsoverslag, jf. pkt. 3.2.2.4. ovenfor.

3.2.2.8. Skønsmandens fremmøde i retten

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer i forhold til muligheden for, at skønsmanden kan blive indkaldt til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen. Retsplejerådet foreslår således alene en sproglig opdatering af reglerne herom.

3.2.2.9. Omkostningerne ved skønssforretningen

Udgifterne til syn og skøn, herunder skønsmandens honorar, kendes i dag ikke, når syn og skøn indledes.

Retsplejerådet finder som anført under pkt. 3.2.2.4, at der af hensyn til parterne – og med henblik på (allerede på et tidligt tidspunkt) at synliggøre omkostningerne ved syn og skøn – bør indføres et krav om, at en skønsmand, inden vedkommende udpeges af retten, skal komme med et skøn over sit honorar for at udføre opgaven samt øvrige udgifter ved skønssforretningen.

Det er efter de gældende regler som udgangspunkt den part, som begærer syn og skøn, der hæfter for omkostningerne hertil. Efter fast praksis hæfter skønssadvokaten også herfor. Efter Retsplejerådets opfattelse bør dette stadig

gælde, og rådet foreslår, at der indsættes en bestemmelse herom i retsplejeloven.

Advokatens risiko vil kunne begrænses, hvis der stilles sikkerhed over for advokaten, eller hvis retten bestemmer, at parten skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn. I lyset af Retsplejerådets forslag om en friere adgang til at stille spørgsmål også fra modpartens side, jf. pkt. 3.2.2.3 ovenfor, foreslår rådet, at modparten (og dennes advokat) – således som det også forekommer i praksis i dag – ligeledes skal hæfte for omkostninger ved syn og skøn, men kun for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af de spørgsmål, som vedkommende part selv har ønsket at stille.

Efter retsplejelovens § 311, stk. 1, skal enhver part foreløbig betale de omkostninger, der er forbundet med processuelle skridt, som parten har foretaget eller anmodet om. Efter stk. 2 kan retten dog efter anmodning fra en part, der efter stk. 1 foreløbig skal betale omkostningerne ved et syn og skøn eller lignende, bestemme, at modparten foreløbig skal betale en del af omkostningerne, hvis modpartens spørgsmål til skønsmanden mv. i væsentlig grad har bevirket en forøgelse af omkostningerne. Retsplejerådet foreslår ikke reglerne herom ændret.

Når skønssforretningen er afsluttet, fremsender skønsmanden sit honorarkrav til retten. Skønsmanden skal i den forbindelse begrunde sit krav og angive, hvordan honoraret fordeler sig i forhold til parternes spørgsmål. Hvis skønsmandens opgørelse af omkostningerne ved skønssforretningen afviger fra overslaget, skal skønsmanden redegøre for grunden hertil. Retten indhenter parternes bemærkninger til kravet og fastsætter herefter skønsmandens vederlag på baggrund af kravet, det tidligere overslag og parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Det foreslås, at en overskridelse af fristen for afgivelse af skønserklæringen kan tillægges konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden.

Den endelige fordeling af omkostningerne ved syn og skøn fastsættes af retten i forbindelse med, at retten træffer afgørelse om sagens omkostninger, når sagen sluttes.

3.2.2.10. Nyt syn og skøn

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer af den gældende bestemmelse om afholdelse af nyt syn og skøn. Retsplejerådet finder således, at bestemmelsen sikrer den fornødne mulighed for afholdelse af nyt syn og skøn, hvor dette måtte være nødvendigt. Retsplejerådet er opmærksom på, at nyt syn og skøn anvendes meget sjældent i praksis, og i forbindelse med de videre overvejelser i Retsplejerådet om brug af sagskyndige beviser og ensidigt indhentede erklæringer vil rådet overveje, om rådets forslag på dette område giver anledning til i den forbindelse at ændre eller supplere reglerne om nyt syn og skøn.

3.2.3. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i straffesager

3.2.3.1. Retsplejerådet har i lyset af, hvor sjældent syn og skøn i praksis anvendes i straffesager, indledningsvis overvejet, om der fortsat er behov for at kunne anvende syn og skøn i disse sager.

Retsplejerådet finder, at det er relevant at bibeholde muligheden for syn og skøn i straffesager. Selv om syn og skøn ikke anvendes ofte i denne type sager, er der tilfælde, hvor syn og skøn i en straffesag er en relevant mulighed at have i forhold til fremskaffelse af beviser. Det vil navnlig være, hvor straffesager vedrører særlige fagområder, hvor der kan være behov for at indhente ekspertviden. Her vil syn og skøn i nogle sager kunne være den bedste mulighed for at tilvejebringe de nødvendige oplysninger.

Retsplejerådet finder dog samtidig anledning til at understrege, at rådet ikke umiddelbart ser et behov for en videre anvendelse af syn og skøn i straffesager end i dag, hvor det anvendes meget sjældent, og rådets forslag har således ikke til formål at ændre den gældende praksis i forhold til brugen af syn og skøn i straffesager eller hyppigheden heraf. I forhold til anvendelsen af syn og skøn i straffesager tilsigtes således en videreførelse af den gældende praksis.

3.2.3.2. Retsplejerådet har dernæst overvejet, om reglerne om syn og skøn i straffesager fortsat skal være placeret i et kapitel sammen med reglerne om syn og skøn i civile sager, eller om de bør flyttes til retsplejelovens fjerde bog om strafferetsplejen.

I lyset af, at syn og skøn anvendes meget sjældent i straffesager, og at dette også fremover forudsættes at være tilfældet, og idet reglerne i vidt omfang vil være ens for civile sager og straffesager, finder Retsplejerådet, at reglerne om syn og skøn i straffesager fortsat bør være placeret i retsplejelovens kapitel 19.

Retsplejerådet finder det imidlertid lovteknisk mest enkelt at adskille reglerne om syn og skøn i civile sager fra reglerne om syn og skøn i straffesager. Retsplejerådet foreslår derfor en særskilt bestemmelse i kapitlet om syn og skøn i straffesager. Bestemmelsen fastsætter særlige regler for syn og skøn i straffesager, hvor der er behov for afvigelser i forhold til fremgangsmåden for syn og skøn i civile sager. Herudover tages der udtrykkeligt stilling til, hvilke af bestemmelserne om syn og skøn i civile sager som skal finde tilsvarende anvendelse i straffesager.

3.2.3.3. Retsplejerådet har i forlængelse heraf gennemgået de foreslåede regler om syn og skøn i civile sager og overvejet, hvilke der også kan finde anvendelse i straffesager.

Retsplejerådet finder, at de foreslåede regler i meget vidt omfang vil kunne finde anvendelse i straffesager. For så vidt angår begæringen om syn og skøn, muligheden for at stille supplerende spørgsmål og afhjæmningen af skønsmanden

finder Retsplejerådet dog, at der er behov for særlige regler i straffesager.

Retsplejerådet foreslår, at retten i en straffesag efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden kan bestemme, at der skal afholdes syn og skøn. Retsplejerådet finder ikke behov for, at de detaljerede regler om begæringens udformning, som foreslås i civile sager, herunder at denne skal indeholde en ramme for syn og skøn, skal finde anvendelse i straffesager. Det foreslås derfor, at tiltalte eller anklagemyndigheden i en straffesag skal indgive en begæring om syn og skøn til retten. Det forudsættes, at denne begæring indeholder de fornødne oplysninger, der muliggør, at retten kan tage stilling til begæringen, herunder hvad der er genstanden for syn og skøn, og hvad der er formålet med forretningen.

3.2.3.4. Når retten i en straffesag har besluttet, at der skal afholdes syn og skøn, vil der – som i en civil sag – skulle formuleres spørgsmål til skønsmanden. Retsplejerådet finder, at de foreslåede regler i civile sager, hvorefter hver af parterne kan stille de spørgsmål, de ønsker, som udgangspunkt også skal finde anvendelse i straffesager.

Med de foreslåede regler kan retten afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller anmodningen om syn og skøn, eller som skønnes at være uden betydning for sagen. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Disse muligheder for at afvise spørgsmål vurderes at være relevante også i straffesager, men Retsplejerådet forudsætter, at retten i straffesager har en mere aktiv rolle i forbindelse med formuleringen af spørgsmålene, navnlig hvis der er uenighed mellem parterne om formuleringen af spørgsmålene. Det gælder både i forhold til at sikre, at alle relevante spørgsmål stilles, og at der ikke bliver stillet spørgsmål, som f.eks. forsøger at få skønsmanden til at tage stilling til skyldsspørgsmålet.

3.2.3.5. Retsplejerådet foreslår, at de foreslåede regler om udmeldelse af skønsmænd, overslag over pris og tid samt fastsættelse af en frist for skønsmandens besvarelse skal finde tilsvarende anvendelse i straffesager.

Tilsvarende skal de foreslåede regler om skønforretningen og skønserklæringen efter Retsplejerådets opfattelse ligeledes finde anvendelse i straffesager. Retsplejerådet finder, at der ikke er grund til at opretholde den eksisterende bestemmelse i retsplejelovens § 201, stk. 2, hvorefter besigtigelsen i straffesager som udgangspunkt foretages i et retsmøde. Retsplejerådet finder endvidere, at skønsmanden altid i straffesager – i lighed med i civile sager – skal afgive en skriftlig skønserklæring. Erklæringen vil være omfattet af de almindelige regler i retsplejeloven om forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt.

3.2.3.6. I forhold til muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden efter, at skønserklæringen er afgivet, finder Retsplejerådet, at der er behov for en videre adgang til at stille spørgsmål til skønsmanden i straffesager end i civile sager. Retsplejerådet finder således, at adgangen til at stille supplerende spørgsmål i straffesager ikke skal begrænses, som det foreslås i civile sager. Retsplejerådet foreslår derfor, at der i straffesager som udgangspunkt skal kunne stilles supplerende spørgsmål, medmindre disse er åbenbart overflødige.

3.2.3.7. I forhold til skønsmandens fremmøde i retten foreslår Retsplejerådet, at skønsmanden i straffesager kan indkaldes til hovedforhandlingen med henblik på at redegøre for skønserklæringen og besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen. De øvrige foreslåede regler om skønsmandens fremmøde i retten i civile sager foreslås at skulle finde tilsvarende anvendelse i straffesager.

De foreslåede bestemmelser om vederlaget til skønsmanden foreslås ligeledes at skulle finde tilsvarende anvendelse i straffesager. Det gælder dog ikke de foreslåede regler om hæftelse for omkostningerne til syn og skøn i civile sager, jf. pkt. 3.2.2.9. ovenfor.

Retsplejerådet vurderer, at den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 201, stk. 4, om obduktionsforretninger er overflødig og foreslår derfor, at denne ikke videreføres.

3.2.4. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolenes overvejelser

Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene anbefaler i sin rapport af 18. december 2013, at Retsplejerådets forslag gennemføres, da det efter udvalgets opfattelse vil skabe grundlag for en væsentlig hurtigere gennemførelse af et syn og skøn, hvorved sagsbehandlingstiden i sager med syn og skøn kan blive kortere, end det er tilfældet i dag.

3.2.5. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i Retsplejerådets overvejelser og forslag vedrørende syn og skøn, og lovforslaget er udformet i overensstemmelse med Retsplejerådets lovudkast.

Justitsministeriet er således enig med Retsplejerådet i, at der fortsat er behov for et institut som syn og skøn i civile sager. Justitsministeriet finder endvidere, at Retsplejerådets forslag kan skabe grundlag for en væsentligt hurtigere gennemførelse af et syn og skøn, således at sagsbehandlingstiden i sager med syn og skøn kan blive kortere, end tilfældet er i dag.

For så vidt angår syn og skøn i straffesager er Justitsministeriet enig med Retsplejerådet i, at det er relevant at bibeholde muligheden for syn og skøn også i disse sager. Det bemærkes i den forbindelse, at Justitsministeriet i lighed med Retsplejerådet finder, at der ikke er behov for en videre anvendelse af syn og skøn i straffesager end i dag, hvor det anvendes meget sjældent. Der tilsigtes med lovforslaget således en

videreførelse af den gældende praksis med hensyn til syn og skøn i straffesager i forhold til såvel brugen af syn og skøn som hyppigheden heraf.

Justitsministeriet er endelig enig med Retsplejerådet i, at det er hensigtsmæssigt med en samlet nyaffattelse af kapitlet om syn og skøn for at sikre sammenhængen mellem bestemmelserne, ligesom der er anledning til en sproglig modernisering af bestemmelserne.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens kapitel 19 (§§ 196-210)), og bemærkningerne her til.

4. Opfølgning på anbefalinger fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen og Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager

4.1. Indledning

Skifteområdet er et af de retsområder, som flest borgere på et eller andet tidspunkt i deres liv stifter bekendtskab med. Og det sker ofte på tidspunkter i borgernes liv, hvor de vil være følelsesmæssigt berørt af situationen, f.eks. ved skilsmisse, nærtståendes død eller økonomiske vanskeligheder. Et skifte kan endvidere have store økonomiske følger for borgerens fremtidige liv og velfærd. Dette stiller store krav til skiftesagsbehandlingen.

I tilknytning til aftalen om finansloven for 2012 blev det besluttet at igangsætte en række tværministerielle analysearbejder på domstolenes område med det formål at afdække mere langsigtede muligheder for bl.a. regelændringer og reformer i domstolssystemet, der understøtter effektiv opgavevaretagelse.

Justitsministeriet nedsatte på den baggrund bl.a. Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen.

Udvalget har haft til opgave bl.a. at overveje, om varetagelsen af skiftesagsbehandlingen fortsat bør ske ved samtlige byretter og Sø- og Handelsretten i samme omfang som i dag, eller om varetagelsen af hele eller dele af skiftesagsområdet kan effektiviseres og optimeres ved at samle opgavevaretagelsen. Udvalget har endvidere haft til opgave at overveje spørgsmålet om yderligere digital understøttelse af skiftesagsbehandlingen, og i hvilket omfang sådanne tiltag i givet fald kan afbøde de betænkeligheder, som en centralisering på området måtte give anledning til i forhold til borgerens afstand til domstolene.

Sideløbende hermed har en arbejdsgruppe under Domstolsstyrelsen foretaget en gennemgang af reglerne om dødsboskifte med henblik på at vurdere mulighederne for 1) en forenkling af dødsbotyperne og 2) en øget anvendelse af advokater i dødsboskiftesager samt øgede beføjelser for retten til at sikre, at bobehandlingen sker effektivt og forsvarligt.

Lovforslaget bygger på redegørelsen fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen, som blev afgivet i oktober 2013, og rapporten fra arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager, som blev afgivet i juni 2013.

4.2. Lovforslagets udformning

4.2.1. Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen

4.2.1.1. Udvalgets indledende overvejelser om skiftesagsbehandlingen

Udvalget har taget udgangspunkt i de tre hovedopgaver, som er beskrevet i kommissoriet: For det første at vurdere skifteretternes organisering, for det andet muligheden for en yderligere digital understøttelse af sagsbehandlingen og for det tredje at fremkomme med andre forslag, som kan fremme en bedre og mere effektiv skiftesagsbehandling. Udvalget har i den forbindelse anset det som væsentligt at fremkomme med forslag, som kan medvirke til at skabe endnu større brugertilfredshed med skiftesagsbehandlingen og samtidig øge skifteretternes effektivitet.

Udvalget lægger i den forbindelse til grund, at brugertilfredsheden i høj grad vil afhænge af kvaliteten af den sagsbehandling, herunder ikke mindst den vejledning, som skifteretterne yder brugerne, skifteretternes tilgængelighed og den tid, der bruges på sagsbehandlingen.

Udvalget bemærker, at det fremgår af Domstolsstyrelsens ”Brugerundersøgelse af Danmarks Domstole 2009” (marts 2010), at der blandt de almindelige brugere af skifteretten er en meget høj grad af tilfredshed med sagsbehandlingen i skiftesager, og at 99 procent føler sig ordentligt behandlet af retten i forbindelse med et skifte. Endvidere fremgår det af brugerundersøgelsen, at kortere sagsbehandlingstid og digital kommunikation/tidssvarende teknologi står øverst på ønskesedlen blandt domstolenes professionelle brugere, og at der således også på skiftesagsområdet er mulighed for kvalitative forbedringer, som kan øge brugertilfredsheden.

Udvalget lægger til grund, at der gennem mange år er oparbejdet en betydelig ekspertise blandt skifteretternes personale med hensyn til behandlingen af boer, og at skifteretterne således i dag må antages at yde brugerne en særdeles velkvalificeret sagsbehandling, herunder vejledning, på et væsentligt og vanskeligt retsområde.

Skifteområdet hører således til blandt de retsområder, som de fleste borgere på et eller andet tidspunkt i deres liv stifter bekendtskab med. Uanset om kontakten til skifteretten skyldes en nærtståendes død, skilsmisse eller økonomiske vanskeligheder, sker det i en periode, hvor den pågældende ofte vil være følelsesmæssigt berørt af situationen. Herudover kan et skifte have store økonomiske følger for borgernes fremtidige liv og velfærd. Disse forhold stiller store krav til skiftesagsbehandlingen både nu og i fremtiden.

For så vidt angår skifteretternes effektivitet har udvalget anført, at denne i snæver forstand er udtryk for, om skifteretternes forbrug af statslige bevillinger er forsvarlig og hensigtsmæssig; i bredere forstand, om omkostningerne for brugerne og samfundet i øvrigt af skiftesagsbehandlingen står i rimeligt forhold til udbyttet af skiftesagsbehandlingen. Det bemærkes i den forbindelse særligt, at en væsentlig del af omkostningerne ved ikke mindst insolvensskiftebehandlingen i dag bæres af boerne, da en meget stor del af arbejdet udføres af advokater i rollen som kuratorer, bobestyrere mv.

Udvalget har under sine drøftelser om skifteretternes effektivitet således ikke blot vurderet følgerne af forslag om centralisering og øget digitalisering mv. for den statslige økonomi, men også inddraget de afledte virkninger for brugerne og samfundet i øvrigt.

Udvalget finder det således væsentligt, at den fremtidige skiftesagsbehandling organiseres og foregår på en effektiv måde, som fortsat sikrer høj brugertilfredshed, herunder en betydelig og hensigtsmæssig vejledning af brugerne, let tilgængelighed, korrekt sagsbehandling og overholdelse af alle retssikkerhedsmæssige garantier.

Udvalget har i overensstemmelse med kommissoriet gjort brug af eksternt konsulentbistand for herigennem at skabe et bedre grundlag for en analyse og vurdering af skifteretternes nuværende organisering og arbejdsform med henblik på at kunne fremkomme med forslag til forbedringer og effektiviseringer på området.

Konsulentfirmaet Boston Consulting Group (i det følgende BCG) har således til brug for udvalgets arbejde foretaget en analyse af skiftesagsbehandlingen ved domstolene. Konsulentfirmaets rapport vurderer de økonomiske, administrative og kvalitative konsekvenser ved forskellige initiativer til forbedring og effektivisering af skiftesagsbehandlingen, som udvalget herefter har overvejet.

4.2.1.2. Centralisering af skiftesagsbehandlingen

4.2.1.2.1. Udvalgets overvejelser

4.2.1.2.1.1. Skifteretterne er i dag organisatorisk en del af landets 24 byretter og en selvstændig afdeling af Sø- og Handelsretten.

Udvalget har overvejet om varetagelsen af skiftesagsbehandlingen fortsat bør ske ved samtlige byretter og Sø- og Handelsretten i samme omfang som i dag, eller om varetagelsen af hele eller dele af skiftesagsområdet kan effektiviseres og optimeres ved at samle opgavevaretagelsen.

Der er ikke fra dommerside – herunder fra retspræsidenternes – eller fra øvrige jurister eller det administrative personales side over for udvalget tilkendegivet ønsker eller redegjort for behov for, at skifteretterne frigøres fra de lokale byretter og i stedet enten regionaliseres eller centraliseres i en enkelt ret.

Det er tværtimod fremhævet, at det faglige fællesskab i de eksisterende skifteretter fungerer tilfredsstillende, og at skifteretternes tilknytning til den enkelte byret forøger den fleksibilitet på både jurist- og kontorsiden, som er af væsentlig betydning, når sagsantallet stiger eller falder i byretternes enkelte afdelinger. Det er endvidere fremhævet, at skifteretternes placering ved de lokale byretter er med til at sikre en alsidig uddannelse af embedernes dommerfuldmægtige. Disse betragtninger gør sig også gældende for Sø- og Handelsrettens vedkommende.

4.2.1.2.1.2. Begrundelsen for en eventuel regionalisering eller egentlig centralisering af skifteretterne skal derfor ikke søges i tilkendegivne ønsker fra de domstolsansattes side, men i givet fald i hensynet til brugerne eller i økonomiske hensyn, og hvorvidt der således – uanset de domstolsansattes opfattelse – er andre gode grunde for en organisatorisk ændring af skifteretterne.

Udvalget er opmærksom på, at der generelt kan være en række fordele forbundet med en centralisering af en decentral sagsbehandling. En centralisering vil således bl.a. kunne bidrage til en ensartet sagsbehandling og højere grad af specialisering. Vidensdeling vil efter en centralisering endvidere kunne ske hurtigt og effektivt til medarbejderne. Endelig vil der ved en centralisering typisk kunne spares ressourcer i form af medarbejdere og administrationsomkostninger.

Ulemperne ved en centralisering kan for brugerne navnlig være, at afstanden til myndigheden øges, hvormed muligheden for et fysisk møde med en myndighedsperson mindskes, ligesom omkostninger til transport mv. kan øges.

En centralisering af skifteretterne til én enkelt ”storskifteret” eller flere regionale enheder kan efter udvalgets opfattelse sammenlignes med Tinglysning retten, men adskiller sig i væsentligt omfang fra processen og overvejelserne herom på tinglysningområdet. Den helt afgørende forskel er, at hensynet til borgernærhed og nærheden til fysiske aktiver spiller – og efter udvalgets opfattelse fortsat bør spille – en væsentlig større rolle på skiftesagsområdet end på tinglysningområdet.

4.2.1.2.1.3. Den nuværende organisering af skifteretterne giver størstedelen af skifterettens brugere en nem adgang til retten i de situationer, hvor dette er påkrævet. Ikke mindst for arvingerne i et dødsbo og for skyldnere, som søger gældssanering, eller som er tæt på eller bliver begæret konkurs, vil en sådan direkte kontakt – hvor telefonisk vejledning ikke er tilstrækkelig – kunne være af meget stor betydning i en måske både svær og uoverskuelig situation.

Det er endvidere udvalgets vurdering, at den større geografiske afstand mellem skifteretten og en stor del af dens brugere, som notorisk følger med en centralisering, vil indebære øget anvendelse af tid og penge til transport. Det vil bl.a. kunne indebære, at en række borgere vælger ikke at møde i retten, selv om dette kræves efter lovgivningen eller er nødvendigt for, at der kan findes en løsning i sagen. Politiet skal

da eventuelt hente de pågældende borgere, hvilket vil føre til øgede udgifter for det offentlige. Borgernes manglende fremmøde vil endvidere have ressourcemæssige konsekvenser for skifteretten grundet tid anvendt på møder, som må aflyses.

Borgerens brug af advokatbistand må efter udvalgets opfattelse også antages at blive dyrere, idet advokaten ofte vil drive virksomhed i borgerens nærområde, og advokaten vil derfor skulle anvende mere tid og dermed have større transportudgifter til at komme til en centralt placeret domstol for at repræsentere borgeren. Dette kan få indflydelse dels på borgerens egenbetaling til advokatbistand, dels på statens udgifter til fri proces.

En centralisering kan have betydning for omfanget og spredningen af advokatvirksomheder i landet, hvorved den landsdækkende faglige viden på skifteområdet begrænses. Dette kan også medføre, at adgangen til advokatbistand vanskeliggøres for borgeren.

På insolvensområdet kan den større geografiske afstand mellem retten og borgerne endvidere have den negative konsekvens, at det f.eks. bliver vanskeligere for den advokat, som skifteretten udpeger som kurator i en konkurssag, at sikre et bos aktiver, efter at der er afsagt konkursdekret.

Endelig er det udvalgets vurdering, at en centraliseret skifteret ikke vil være i stand til at opretholde det samme kendskab til eksempelvis skyldneren og dennes lokalområde, hvilket i nogle tilfælde kan tænkes at få indflydelse på behandlingen af sagen, herunder skifterettens tilsyn med og kontrol af sagens behandling.

En centralisering eller regionalisering vil således kunne indebære en række funktionelle ulemper og medføre merudgifter for skifterettens private og professionelle brugere.

BCG har til brug for udvalgets arbejde foretaget en analyse af skiftesagsbehandlingen ved domstolene. Rapporten indeholder en vurdering af navnlig de økonomiske og administrative konsekvenser af forskellige modeller for centralisering af skiftesagsbehandlingen.

Udvalget har i den forbindelse noteret sig, at selv om der efter BCG's opfattelse er et vist mindre varigt nettopotentiale ved at gennemføre en centralisering af skifteretternes behandling af *dødsboskiftesager*, fremgår det af konsulentfirmaets økonomiske beregninger, at en centralisering (isoleret set) har en ringere økonomisk virkning end ved at indføre en øget bedste praksisindsats.

Årsagen til det dårligere økonomiske resultat (business case) for en centralisering er de tilbageværende driftsomkostninger ved byretterne (overheadomkostninger). En centralisering betyder oftest, at et antal fysiske lokaler nedlægges, og at funktionerne samles i en større enhed. Herved kan man i forbindelse med centraliseringen fjerne det overhead, der blev anvendt ved de mindre fysiske enheder og samle det i den centrale enhed – som udgangspunkt med en over-

headbesparelse til følge. Dette er imidlertid ikke, eller kun i begrænset omfang, tilfældet ved en eventuel centralisering af dødsboskifteområdet, hvor 24 fysiske enheder (byretter) bliver til 25 – ikke blot 1 stor, idet de 24 byretters øvrige funktioner fortsætter og suppleres med én storskifteret. Herved stiger de samlede overheadomkostninger, idet mindre variable omkostninger (især bygninger) forbliver ved byretterne efter en centralisering. Så selv om det estimerede effektiviseringspotentiale for selve sagsbehandlingen ved en centralisering (ca. 25 procent) er højere end ved en øget bedste praksis indsats (ca. 16 procent), er det økonomiske resultat (business casen) samlet set ikke bedre.

Udvalget har endvidere noteret sig, at BCG – i lighed med konsulentfirmaets antagelser vedrørende dødsboskifte – er nået frem til, at der er et højere varigt bruttopotentiale ved en centralisering af behandlingen af *andre skiftesager* end for en øget bedste praksis indsats i den eksisterende struktur, men på alle måder i øvrigt et dårligere økonomisk resultat.

Årsagen er den samme som for dødsboskifteområdet: De tilbageværende overheadomkostninger ved de opretholdt 24 byretter og Sø- og Handelsretten. På området for andre skiftesager forværres business casen ifølge BCG yderligere af, at bygningsomkostningerne per medarbejder i en centraliseret ret er højere, idet der ikke som for dødsboskifteområdet alene er tale om etablering af kontorfaciliteter med et call center, men også om etablering af egentlige retslokaler til afholdelse af retsmøder.

Det fremgår af konsulentrapporten fra BCG, at produktivtetsgevinsten ved en regionalisering af behandlingen af andre skiftesager er endnu lavere end ved en centralisering. Dermed bliver business casen for en regionalisering dårligere end for en fuldstændig centralisering.

Udvalget lægger således til grund, at der heller ikke er økonomiske grunde, som taler for en centralisering eller regionalisering af skifteretterne, hvis der gennemføres en intensiveret udbredelse af bedste praksis til alle skifteretter.

4.2.1.2.1.4. Sammenfattende er det således udvalgets opfattelse, at der ikke har kunnet påvises forhold, hverken af kvalitativ eller økonomisk karakter, som efter en samlet vurdering med afgørende vægt taler for en centralisering eller en regionalisering af skifteretternes virke.

Udvalget anbefaler således, at varetagelsen af skiftesagsbehandlingen fortsat sker ved samtlige byretter og Sø- og Handelsretten i samme omfang som i dag.

4.2.1.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Som anført af udvalget, må en lang række forskellige hensyn inddrages i forbindelse med overvejelserne om at centralisere eller regionalisere skiftesagsbehandlingen. Det drejer sig bl.a. om hensynet til kvalitet og specialisering samt ressourcemæssige overvejelser, men også betydningen af nærheden til borgerne og lokalsamfundet må indgå. Ju-

stitsministeriet er enig i de fordele og ulemper ved en centralisering, som udvalget har peget på.

Justitsministeriet har noteret sig, at der ikke har kunnet påvises forhold, hverken af kvalitativ eller økonomisk karakter, som efter en samlet vurdering med afgørende vægt taler for en centralisering eller regionalisering af skifteretternes virke.

Justitsministeriet finder derfor på nuværende tidspunkt ikke grundlag for yderligere at overveje en centralisering eller regionalisering af skiftesagsbehandlingen. Justitsministeriet vil imidlertid være opmærksom på, om der i lyset af erfaringerne med øget digitalisering vil være anledning til at overveje spørgsmålet på ny, jf. pkt. 4.2.1.3 nedenfor.

4.2.1.3. Digitalisering af skiftesagsbehandlingen

4.2.1.3.1. Udvalgets overvejelser

4.2.1.3.1.1. It-understøttelsen af byretternes, herunder skifteretternes, interne arbejdsfunktioner foregår i dag med et teknisk forældet system (DSI-systemet), som ikke tillader digital kommunikation med brugerne. Det samme gælder Sø- og Handelsrettens it-system, som også er baseret på DSI. Systemerne søges for tiden erstattet med et nyt sagsbehandlings-system (Juridiske Fagsystemer, JFS), der samtidig tillader digital kommunikation med brugerne, og som dermed vil muliggøre ikraftsættelse af en række bestemmelser i retsplejeloven mv. om digital kommunikation.

Udvalget har noteret sig den markant øgede digitale borgerbetjening, som det offentlige i disse år gør brug af. Der er efter udvalgets opfattelse som udgangspunkt grundlag for at antage, at borgerne også på skiftesagsområdet i en række situationer vil kunne drage fordel af en øget digital sagsbehandling. Samtidig er det dog væsentligt at være opmærksom på, at der på skiftesagsområdet er tale om en brugergruppe, hvoraf en del på grund af mindre erfaring med brug af it, følelsesmæssig påvirkning af situationen og vanskelige afvejninger af modstridende hensyn vil kunne have vanskeligt ved at udnytte digitaliseringsmulighederne og i stedet vil kunne opfatte en digitalisering uden supplerende mulighed for telefonisk eller fysisk kontakt som en betydelig serviceforringelse.

4.2.1.3.1.2. Udvalget har i den forbindelse bl.a. peget på, at skifteretterne i dag har en ganske omfattende vejledningspligt, jf. dødsboskiftelovens § 7 og navnlig § 91. Den ofte komplekse vejledning, som skifteretterne i dag yder, kan vise sig vanskelig at digitalisere/automatisere.

Det må derfor i det påtænkte videre udviklingsforløb overvejes, om det af hensyn til automatiseringsmulighederne er nødvendigt og forsvarligt at ændre – herunder begrænse – skifteretternes vejledningspligt. Der findes i dag seks forskellige måder at behandle et dødsbo på, som i et vist omfang kan kombineres. Valget af den dødsboform, der vil være den rigtige for de efterladte, afhænger af mange økonomiske, skattemæssige og personlige forhold. De mange for-

skellige boformer er således med til at gøre området juridisk kompliceret.

Der er i ca. halvdelen af alle dødsboer udarbejdet testamente, hvilket indebærer en større eller mindre fortolkningsopgave. Denne opgave varetages på nuværende tidspunkt af skifterettens personale, som vejleder borgeren i fornødent omfang. En øget digitalisering, som i første række overlader fortolkningen til borgeren, kan efter udvalgets opfattelse således umiddelbart skabe et større behov for professionel rådgivning i form af advokatbistand for den enkelte borger.

En øget digital understøttelse af sagsbehandlingen i skifteretterne vil imidlertid give mulighed for en øget automatisering af sagsbehandlingen og dermed et mindre personaleforbrug i skifteretterne.

4.2.1.3.1.3. Udvalget finder således overordnet set, at der er behov for en øget og mere moderne it-understøttelse af den nuværende sagsbehandling på skiftesagsområdet, som vil muliggøre digital kommunikation med borgere og andre myndigheder.

Samtidig er det væsentligt at understrege, at det må antages at være af afgørende betydning for brugertilfredsheden, at borgerne oplever digitalisering som en lettelse i kontakten med skifteretterne. Digitaliseringen skal således ikke blot gennemføres hensigtsmæssigt i forhold til den brugergruppe, som er i stand til at drage nytte heraf, men skal samtidig på en enkel måde sikre, at den ikke ubetydelige gruppe af borgere, som ikke kan gøre brug af digitaliseringsløsningen, gives mulighed for telefonisk eller fysisk kontakt med skifterettens personale.

4.2.1.3.1.4. BCG har efter anmodning fra udvalget foretaget en analyse og vurdering af bl.a. mulighederne for at effektivisere skifterettens virke gennem en øget digitalisering/automatisering af sagsbehandlingen.

For så vidt angår de mulige digitaliseringsløsninger på *dødsboskifteområdet*, som konsulentfirmaet har foretaget en vurdering af, finder udvalget, at der efter en teknisk foranalyse bør arbejdes videre med en såkaldt simpel digitaliseringsløsning, som alene indebærer en digitalisering af sagsoprettelsen, og som ifølge BCG vil kunne indpasses i domstolens nuværende DSI-sagsbehandlingssystem. Denne løsning vurderes af konsulentfirmaet til at have udviklingsomkostninger på omkring 5 mio. kr. og til at kunne sættes i drift allerede efter et år. Den simple digitaliseringsløsning fremstår således efter udvalgets opfattelse hensigtsmæssig og umiddelbart økonomisk fordelagtig, da den formentligt kan indføres relativt hurtigere end en gennemgribende digitalisering, og da den vil indebære en lettelse i skifterettens sagsbehandling og dermed kunne føre til en kortere sagsbehandlingstid.

BCG har desuden foreslået to gennemgribende digitaliseringsløsninger: Niveau 1, hvor alle digitaliserbare dele af sagsbehandlingen undtagen vejledningen automatiseres, og niveau 2, hvor alle digitaliserbare dele af sagsbehandlingen automatiseres, herunder vejledningen.

En endelig stillingtagen til de to gennemgribende digitaliseringsløsninger kræver efter udvalgets opfattelse en nærmere teknisk analyse af digitaliseringsmulighederne, herunder mulighederne for i niveau 2-løsningen at udvikle en hensigtsmæssig digital vejledning, som både retssikkerhedsmæssigt og betjeningsmæssigt gør det forsvarligt at erstatte den personlige vejledning med en maskinel vejledning suppleret med muligheden for fortsat personlig vejledning ved skifteretspersonalet. Samtidig kræver en endelig stillingtagen, at de økonomiske forhold og risikoen omkring udviklingen af et nyt system afklares nærmere.

Udvalget har således begrænset sig til at anbefale, at de tekniske og økonomiske forhold omkring udviklingen af mere gennemgribende digitaliseringsløsninger og en simpel digitalisering afklares, før der tages endelig stilling til udviklingen heraf og de afledte virkninger for skifteretterne.

4.2.1.3.1.5. Udvalget har sammenfattende på dødsboskifteområdet fundet, at der – eventuelt samtidig med udviklingen af den simple digitaliseringsløsning – bør arbejdes videre med en gennemgribende digitaliseringsløsning. Der bør derfor afsættes de fornødne midler til at igangsætte de tekniske undersøgelser af, hvordan et sådant nyt system til dødsboskiftesager kan udvikles, og hvor meget det i givet fald vil koste.

Det er i forbindelse med disse tekniske undersøgelser efter udvalgets opfattelse imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at der også efter en teknisk/økonomisk afklaring af digitaliseringsmulighederne fortsat vil være en række – både organisatoriske og juridiske – udfordringer forbundet med en sådan øget digitalisering.

Udvalget er opmærksom på Rigsrevisionens efterfølgende kritik af forløbet omkring etableringen af den digitale tinglysning. Derfor anbefaler udvalget i tråd med Rigsrevisionens anbefalinger, at personalebesparelser som følge af en gennemgribende digitalisering sker i takt med, at 1) fejl og mangler i et nyt system bliver håndteret, at 2) medarbejderne får den fornødne rutine, og at 3) systemet bliver godt forankret i hele organisationen.

4.2.1.3.1.6. Hvis der gennemføres en gennemgribende digitalisering af dødsboskifteområdet, vil personalebehovet i skifteretterne mindskes. Størrelsen af personalereduktionen vil være afhængig af digitaliseringens karakter og omfang.

Det vil i denne situation efter udvalgets opfattelse – og i overensstemmelse med BCG's forslag – være relevant at overveje at etablere et landsdækkende virtuelt call center, som vil muliggøre, at der opretholdes en skiftesagsbehandling i alle byretter, og som derved efter udvalgets opfattelse vil kunne imødegå de eventuelle betænkeligheder, der kan være forbundet med at etablere en gennemgribende digitaliseret sagsbehandling på dødsboskifteområdet, som potentielt 30 procent af skifterettens brugere ikke er i stand til at drage nytte af.

Et virtuelt call center vil således fastholde den enkelte borgers mulighed for vejledning enten ved personligt fremmøde ved den lokale skifteret eller i form af telefonisk assistance. Det virtuelle call center vil endvidere fastholde den nuværende erfaring med skiftesager, lokalkendskabet og den omfattende ekspertise, som præger skifterettens medarbejdere, som således også får mulighed for at opretholde varierede og omfattende kompetencer inden for flere sagstyper.

Udvalget finder på nuværende tidspunkt hverken grundlag for eller anledning til at tage stilling til, hvorvidt det efter en gennemgribende niveau 2-digitalisering af dødsboskifteområdet, som et alternativ til at oprette et call center, vil være hensigtsmæssigt og eventuelt forbundet med et mindre økonomisk potentiale at centralisere den resterende dødsboskiftesagsbehandling.

4.2.1.3.1.7. For så vidt angår *andre skiftesager* (end dødsboskiftesager) har BCG vurderet, at der ikke kan udvikles en ligeså gennemgribende digitaliseringsløsning på disse områder som på dødsboskifteområdet. Baggrunden herfor er ifølge konsulentfirmaet, at sagerne på insolvens- og ægtefælle-skifteområdet i højere grad er præget af juridisk sagsbehandling, der ikke kan automatiseres.

Udvalget kan i den forbindelse tilslutte sig anbefalingen fra BCG om, at det – ikke mindst af økonomiske grunde – bør overvejes at udsætte en gennemgribende digitalisering af de andre skiftesager, indtil en digitaliseringsløsning er udviklet og implementeret på dødsboskifteområdet.

Der bør endvidere som led i den tekniske foranalyse af bl.a. den simple digitaliseringsløsning, som udvalget foreslår på dødsboskifteområdet, efter udvalgets opfattelse også igangsættes en analyse af en simpel digitaliseringsløsning på området for andre skiftesager. BCG har redegjort for en simpel digitaliseringsløsning på området for andre skiftesager i sin rapport, men har ikke medtaget den som en del af de samlede løsninger for dette område grundet et forventet beskedent potentiale. Formålet med den tekniske foranalyse af den simple digitaliseringsløsning på både dødsboskifteområdet og området for andre skiftesager er at få verificeret omkostninger, gevinster og udviklingstid ved en sådan løsning.

4.2.1.3.2. Justitsministeriets overvejelser om digitalisering af skiftesagsbehandlingen

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende digitalisering af skiftesagsbehandlingen.

Domstolsstyrelsen vil igangsætte et arbejde for at afklare de tekniske og økonomiske forhold omkring udviklingen af de ovennævnte gennemgribende digitaliseringsløsninger og en simpel digitalisering med henblik på, at der efterfølgende kan tages endelig stilling til udviklingen heraf og de afledte virkninger for skifteretterne, som en digitalisering i givet fald vil medføre.

Hvis der gennemføres en gennemgribende digitalisering af dødsboskifteområdet, vil personalebehovet i skifteretterne

mindskes. Justitsministeriet finder i den forbindelse som udvalget, at det i givet fald kan være relevant at overveje at etablere et landsdækkende virtuelt call center, som vil muliggøre, at der opretholdes en skiftesagsbehandling i alle byretter, og som derved kan imødegå eventuelle betænkeligheder ved at etablere en gennemgribende digitaliseret sagsbehandling på dødsboskifteområdet.

Justitsministeriet finder på nuværende tidspunkt ikke grundlag for at tage stilling til, om det efter en gennemgribende niveau 2-digitalisering af dødsboskifteområdet, som et alternativ til at oprette et call center, vil være hensigtsmæssigt at centralisere den resterende dødsboskiftesagsbehandling.

I forhold til digitalisering af andre skiftesager end dødsboskiftesagerne er Justitsministeriet enig med udvalget i, at der som led i den tekniske foranalyse af bl.a. den simple digitaliseringsløsning på dødsboskifteområdet også bør igangsættes en analyse af en simpel digitaliseringsløsning. Justitsministeriet vil derfor anmode Domstolsstyrelsen at medtage dette i foranalysen.

4.2.1.4. Forstærket bedste praksis-indsats

4.2.1.4.1. Udvalgets overvejelser

4.2.1.4.1.1. BCG's analyse af skifteretternes arbejdsprocesser påviser en ikke ubetydelig forskel mellem de enkelte skifterettens ressourceforbrug ved behandlingen af såvel dødsbo-, ægtefælle- som insolvensskiftesager. Dette forhold danner baggrund for BCG's antagelse af, at der er mulighed for at opnå en økonomisk besparelse, hvis alle skifteretter opnår en produktivitet, som mindst svarer til den, som øverste fjerdedel har opnået i dag.

BCG har endvidere peget på, at sagsbehandlingspraksis i de enkelte retter er forskelligartet eksempelvis i forbindelse med rådgivning om skattemæssige spørgsmål, gennemlæsning af indsendte dokumenter og tillige på områder, hvor ensartetheden burde være høj som eksempelvis ved skifterettens opfordring til kontakt. Her viser forskellen sig bl.a. ved, at retterne i et vist omfang anvender forskellige standardtekster.

Potentialet ved en øget bedste praksisindsats har BCG beregnet ved at tillægge alle de retter, som har en lavere produktivitet end øvre fjerdedel, samme produktivitet som øvre fjerdedel. For dødsboskifteområdet giver benchmarken til øvre fjerdedel 16 procent og på området andre skiftesager 12 procent, hvilket ifølge BCG muligvis skal ses i lyset af, at der allerede er arbejdet med optimering og bedste praksis i det danske domstolssystem, herunder ved skifteretten.

4.2.1.4.1.2. Efter udvalgets opfattelse kan der være god grund til på skiftesagsområdet at fortsætte og styrke det arbejde, som domstolens bedste praksis-konsulenter gennem 10 år har udført på hele domstolsområdet.

Udvalget bemærker dog i den forbindelse, at det er meget væsentligt som led i det fortsatte arbejde med at udbrede

bedste praksis, at der afsættes de fornødne ressourcer til en ekstraordinær indsats på skiftesagsområdet.

Udvalget har ikke mulighed for at vurdere, om en besparelse på henholdsvis 16 og 12 procent på dødsboskifteområdet og området for andre skifter er realistisk. Dette hænger bl.a. sammen med, at bedste praksis ikke nødvendigvis er identisk med praksis i de skifteretter, som produktivitetmæssigt er placeret i øverste fjerdedel. Samtidig er det væsentligt at have for øje, at skifteretterne udgør forholdsvis små enheder, som er præget af de enkelte medarbejders erfaring og dygtighed. Dette forhold muliggør produktivitetmæssige udsving, som et budgetpres ikke i alle tilfælde kan udligne.

Udvalget forudsætter, at det i forbindelse med overvejelserne om at udbrede bedste praksis yderligere på skiftesagsområdet holdes for øje, at BCG's besparelspotentiale er beregnet på baggrund af ressourcesituationen hos domstolene i 2012. Når de anslåede besparelser skal vurderes, må udviklingen i bevillingerne i den mellemliggende periode tages i betragtning.

Udvalget afstår således fra at fastslå størrelsen af den besparelse, som kan opnås ved en styrket indsats med at udbrede bedste praksis til alle skifteretter, og begrænser sig til at støtte forslaget og understrege behovet for, at der indledningsvis afsættes de fornødne ressourcer til at sikre en hensigtsmæssig udbredelse af bedste praksis.

4.2.1.4.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at indsatsen med at udbrede bedste praksis skal fortsættes og styrkes på skiftesagsområdet med henblik på at øge produktiviteten. Dette bør bl.a. ske ved hjælp af domstolenes bedste praksis konsulenter. Justitsministeriet vil derfor opfordre Domstolsstyrelsen til at iværksætte dette.

4.2.1.5. Procesoptimeringsforslag på dødsboskifteområdet

4.2.1.5.1. Mere internetbaseret vejledning

4.2.1.5.1.1. Udvalgets overvejelser

4.2.1.5.1.1.1. BCG har i sin analyse for udvalget foreslået, at dødsboskiftesagsbehandlingen fremover tilrettelægges på en sådan måde, at skifterettens medarbejdere – i stedet for at sende et brev til boets kontaktperson med en opfordring om at mødes med skifteretten (telefonmøde eller fysisk møde) – sender en opfordring til at følge en vejledning på domstolens hjemmeside domstol.dk. På denne måde vil borgeren blive flyttet fra en telefonisk/fysisk vejledning over til en digital vejledning, hvilket giver et besparelspotentiale i forhold til afholdelse af færre telefoniske/fysiske vejledningsmøder.

Der er ifølge BCG ikke tale om udvikling af et digitalt system, men en løbende ændring af de tekster, der ligger på hjemmesiden og dennes generelle opbygning.

4.2.1.5.1.1.2. Udvalget har anført, at en borger, selv om den kan forventes at have den digitale parathed til at finde oplysninger og blanketter og få den fornødne vejledning på nettet, eventuelt suppleret med en konkret telefonisk forespørgsel i skifteretten, ofte vil være følelsesmæssigt berørt i forbindelse med behandlingen af et dødsbo. Herudover har sagernes karakter og behandling i de fleste tilfælde stor indflydelse på bl.a. de efterladtes økonomi. Disse forhold stiller derfor store krav til den almindelige borgers evne til at overskue følgerne af valg af skifteform i forhold til økonomi, betaling af skat og gebyrer, ejendomsret, særbørn, testamentsfortolkning og eventuelle fremtidige personlige forhold som f.eks. indgåelse af nyt ægteskab.

Dødsboskiftebehandling omfatter således mange forskellige retsområder, som alle griber ind i og har indflydelse på hinanden. Det er derfor udvalgets opfattelse, at arvinger generelt vil have sværere ved at modtage den fornødne information om dødsboehandling på nettet end ved en telefonisk vejledning, der giver arvingerne mulighed for at stille afklarende spørgsmål og straks at få disse besvaret.

Udvalget har alligevel anbefalet, at der arbejdes videre med en optimering af en internetbaseret vejledning på dødsboskifteområdet, eftersom der efter udvalgets opfattelse uden tvivl vil være borgere, som med en hensigtsmæssig digital vejledning vil kunne overskue situationen og kunne varetage deres del af dødsboskiftet, eventuelt med skifterettens telefoniske støtte.

4.2.1.5.1.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og ministeriet vil opfordre Domstolsstyrelsen til at arbejde videre med internetbaseret vejledning på dødsboskifteområdet i overensstemmelse med udvalgets forslag.

4.2.1.5.2. Kreditorkrav sendes direkte til kontaktpersonen

4.2.1.5.2.1. Udvalgets overvejelser

4.2.1.5.2.1.1. BCG har i sin analyse for udvalget foreslået, at skifteretten ikke længere skal modtage krav fra dødsboets kreditorer, der i stedet skal sende deres krav direkte til dødsboets kontaktperson.

BCG vurderer, at 90 procent af skifterettens nuværende aktiviteter vedrørende håndtering af krav og fordringer i dødsboer helt kan fjernes, hvis kreditorer fremover skal sende deres krav direkte til boets kontaktperson i stedet for til skifteretten. De resterende 10 procent vurderes af BCG at hidrøre fra mindre kreditorer, der sjældent gør krav gældende, og derfor ikke kan forventes at kende til den nye praksis.

En gennemførelse af forslaget vil ifølge BCG i øvrigt som noget nyt have den konsekvens, at det bliver nødvendigt at indrykke proklama (dvs. indkaldelse om at møde og gøre krav gældende inden en vis frist) i de sager, der slutes med et boudlæg, for at sikre kreditorernes adgang til information

om boets kontaktperson. BCG vurderer, at dette indebærer en merudgift for staten på 250 kr. i de boudlæg, hvor der ikke er midler i boet til betaling heraf (ca. 25 procent), hvilket forventeligt vil blive ca. 1 mio. kr. årligt.

4.2.1.5.2.1.2. Efter udvalgets opfattelse anvender skifteretterne i dag ganske betydelige ressourcer på at håndtere anmeldelser om krav fra dødsboets kreditorer. Skifteretterne anvender imidlertid disse oplysninger i forbindelse med den indledende vurdering af, hvordan boet skal behandles. Udvalget stiller sig tvivlende over for, hvorvidt en afskæring i lovgivningen af kreditorernes adgang til at kunne anmelde deres krav over for skifteretten vil indebære en reel ressourcebesparelse. Dødsboets kreditorer vil efter udvalgets vurdering således alligevel kontakte skifteretten enten per brev, e-mail eller telefonisk for at få oplyst, hvem der er boets kontaktperson.

På den baggrund finder udvalget, at det vil være hensigtsmæssigt at lette skifteretterne for denne opgave, men at dette skal ske på en måde, der fortsat giver skifteretterne adgang til oplysningerne om boernes gældsforpligtelser. Dette synes bedst at kunne ske i forbindelse med en ændring af lovgivningen på dette område samtidigt med, at der etableres en adgang for dødsboets kreditorer til at kunne følge dødsbosagen online og dermed få oplysningerne om boets kontaktperson elektronisk – eksempelvis i form af en sagsportal, som kan hente data om boets kontaktperson fra skifteretternes sagsbehandlingssystem, og som kreditorerne kan tilgå for at få de nødvendige oplysninger.

Udvalget finder i forlængelse heraf, at det bør undersøges nærmere om etableringen af en sådan ”portalløsning” kan gennemføres i de nuværende it-systemer hos domstolene, eller om en sådan løsning først kan realiseres i forbindelse med en mere gennemgribende digitalisering af dødsboskifteområdet.

Det er i øvrigt efter udvalgets opfattelse ikke nødvendigt – som antaget af BCG – at indrykke et proklama i sager, som slutes med et boudlæg, idet denne berigtigelsesform netop ikke giver kreditorer mulighed for fyldestgørelse af deres krav på grund af boets få aktiver. Kreditorerne har derimod i disse tilfælde brug for en officiel meddelelse fra skifteretten om, at boet er sluttet med et boudlæg, for at kunne dokumentere et eventuelt tab i forbindelse med skattemæssige afskrivninger og eventuel momsrefusion.

4.2.1.5.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og anbefalinger og vil på den baggrund opfordre Domstolsstyrelsen til at undersøge mulighederne for etablering af en adgang for dødsboets kreditorer til at kunne følge dødsbosagen online og dermed få oplysningerne om boets kontaktperson elektronisk, f.eks. i form af en sagsportal, som kan hente data om boets kontaktperson fra skifteretternes sagsbehandlingssystem, og som kreditorerne kan tilgå for at få de nødvendige oplysninger. Det skal i den forbindelse undersøges, om

en sådan adgang kan gennemføres i de nuværende it-systemer hos domstolene, eller om en sådan løsning først kan realiseres i forbindelse med en mere gennemgribende digitalisering af dødsboskifteområdet.

Justitsministeriet vil herefter tage stilling til behovet for eventuelle lovændringer.

4.2.1.5.3. SKAT modtager boopgørelse og åbningsstatus

4.2.1.5.3.1. Udvalgets overvejelser

BCG har i sin analyse for udvalget foreslået at lade SKAT modtage både boopgørelse og åbningsstatus direkte fra boets kontaktperson, hvorefter SKAT beregner boafgift og sender sagen til afslutning hos skifteretten. Procesændringen har til hensigt at fjerne et posthåndteringskridt hos skifteretten.

Udvalget kan ikke anbefale dette forslag.

Efter udvalgets opfattelse indeholder forslaget således ikke nogen besparelse, idet der alene er tale om, at opgaven flyttes fra skifteretterne til SKAT. Udvalget lægger endvidere vægt på, at SKAT ikke vil være i besiddelse af alle nødvendige oplysninger for at kunne udregne boafgiften, ligesom det vil ændre ved det grundlæggende princip om, at det er retten, der med appeladgang træffer afgørelse på dødsboskiftesagsområdet – også i forhold til beregningen af boafgiften i det enkelte bo.

4.2.1.5.3.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og finder således ikke grundlag for at gennemføre dette forslag.

4.2.1.5.4. Tinglysning i bobestyrersager

4.2.1.5.4.1. Udvalgets overvejelser

BCG har i sin analyse for udvalget foreslået at lade det indgå i en bobestyrers opgave at varetage tinglysningen i boet.

Udvalget kan ikke anbefale, at eventuelle tinglysninger i forbindelse med behandlingen af et bobestyrerbo flyttes fra skifteretten til bobestyreren.

Udvalget lægger i den forbindelse navnlig vægt på, at opgaven med virkning fra juli 2009 blev flyttet til skifteretten i forbindelse med etableringen af den digitale tinglysning, idet det var vurderingen, at det ville være lettere og mindre ressourcetungt, hvis skifteretten varetog tinglysningen i bl.a. bobestyrersager.

En flytning af opgaven fra skifteretten til bobestyreren vil efter udvalgets opfattelse endvidere medføre ekstra arbejde i Tinglysningsretten. Det vil således være nødvendigt for Tinglysningsretten at foretage en prøvelse af, hvorvidt den person, der anmoder om tinglysning, er udpeget som bobestyrer i den konkrete sag. Tinglysningsretten vil derfor været nødsaget til at udtage en tinglysningsanmeldelse fra en bo-

bestyrer til manuel behandling i modsætning til den nuværende automatiske sagsbehandling af tinglysningsanmodninger, der modtages fra skifteretten.

4.2.1.5.4.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og finder således ikke grundlag for at gennemføre dette forslag.

4.2.1.5.5. Bobestyrer adgang til længstlevendes R75 og CPR-registret

4.2.1.5.5.1. Udvalgets overvejelser

Udvalget har overvejet, om bobestyrerens adgang til relevant og nødvendig information til brug for behandlingen af et dødsbo kan lettes.

Efter dødsboskiftelovens § 76 skal den længstlevende ægtefælle udfærdige en opgørelse over samtlige sine aktiver og passiver med angivelse af, om disse er fælleseje eller fuldstændigt særeje, og efter anmodning endvidere dokumentere oplysningernes rigtighed. Hvis dødsboet behandles ved bobestyrer, fremgår det endvidere af dødsboskiftelovens § 52, at bobestyreren i forbindelse med behandlingen af boet skal udarbejde en åbningsstatus med en fortegnelse over samtlige boets aktiver og passiver pr. dødsdagen, boets forventede indtægter og øvrige udgifter samt en tilkendegivelse af, hvorvidt boet må antages at være solvent.

Skifteretten sikrer i medfør af den nuværende praksis, at bobestyreren til brug for boets behandling modtager en skifteretsattest, men denne attest indeholder ikke nødvendigvis de samme oplysninger, som en CPR-udskrift om afdøde eller den længstlevende ægtefælles R75 (udvidet selvangivelse/skatteoplysninger) indeholder. Bobestyreren kan eksempelvis have brug for oplysninger om afdødes slægtsforhold, der kan have relevans for boets behandling, hvilket vil fremgå af en CPR-udskrift. Den længstlevendes R75 er relevant for bobestyrerens behandling af boet, idet et skifte af et formuefællesskab forudsætter oplysning om, hvorvidt boet skal betale boslodskrav til den længstlevende ægtefælle, eller om boet skal modtage et boslodskrav fra den længstlevende ægtefælle, uanset om boet er solvent eller ej.

Bobestyreren har på nuværende tidspunkt mulighed for at rekvirere både CPR-udskrift og længstlevendes R75 fra skifteretten ved anmodning herom.

Udvalget finder, at skifteretterne automatisk bør kunne udlevere den længstlevende ægtefælles R75 og afdødes CPR-oplysninger, når boet overdrages til bobestyreren. Det bør efter udvalgets opfattelse undersøges nærmere, hvorvidt dette kan ske uden ændringer i lovgivningen.

4.2.1.5.5.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at bobestyrerens adgang til den nødvendige information i forbindelse med behandlingen af et dødsbo skal være hurtig og enkel, herunder at det meget ofte vil være nødvendigt for bobestyreren at få

adgang til afdødes CPR-oplysninger og den længstlevende ægtefælles skatteoplysninger.

Justitsministeriet finder derfor, at det som foreslået af udvalget skal sikres, at bobestyreren automatisk får udleveret længstlevende ægtefælles skatteoplysninger og afdødes CPR-oplysninger fra skifteretten i forbindelse med boets udlevering. Det foreslås, at der indføres en udtrykkelig bestemmelse herom i dødsboskifteloven.

Der henvises til lovforslagets § 7, nr. 4 (forslag til dødsboskiftelovens § 42, stk. 2), og bemærkningerne hertil.

4.2.1.5.6. Registrering af testamentarisk successionsfølge

4.2.1.5.6.1. Udvalgets overvejelser

Efter arvelovens § 60, stk. 1, kan friarv ved testamente indsættes i en successionsrækkefølge, således at arven tilfalder en arving eller en legatar på første plads og derefter en eller flere andre arvinger eller legatarer på anden eller senere pladser. Arv eller legat kan derimod ved testamente ikke tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden, jf. § 60, stk. 2.

Som et eksempel på en testamentarisk successionsfølge kan nævnes et samlevende par uden børn, hvor den ene part i forholdet (manden) ved testamente bestemmer, at den anden part (kvinden) skal arve en ham tilhørende bil først, hvorefter den ved hendes død skal gå i arv til hans nevø. Hvis en sådan testamentarisk successionsfølge i det pågældende tilfælde alene fremgår af mandens testamente, vil den ikke nødvendigvis være eller blive gjort tilgængelig for arvingerne eller bobestyreren ved kvindens død, og bodelingen vil i så fald blive forkert.

Det er udvalgets vurdering, at flere og flere borgere fremover vil anvende successionsfølger i testamenter – ikke mindst grundet den nuværende udvikling med forskellige familiestrukturer. Skifteretterne må på den baggrund efter udvalgets opfattelse forventes at komme til at anvende mange ressourcer i fremtiden på at eftersøge testamenter og tidligere arvinger/legatarer for at undgå tvister og retssager på dette område.

Udvalget anbefaler derfor, at der i det bilag 1, der i dag er optrykt til Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1118 af 23. september 2013 om notarialforretninger, og som ved *notartestamenter* skal udfyldes i forbindelse med testamentets registrering i Centralregisteret for Testamenter, jf. bekendtgørelsens § 18, tilføjes en ekstra rubrik, hvor det kan anføres, hvorvidt der i testamentet er successionsrækkefølger og i bekræftende fald CPR- eller CVR-nummer på de enkelte arvinger/legatarer i successionen. Oplysningen om den eksisterende successionsrækkefølge vil herefter komme til at fremgå af Centralregisteret for Testamenter og dermed komme for dagen i forbindelse med arvingens/legatarens død.

4.2.1.5.6.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og ministeriet vil derfor ændre bilag 1 til Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1118 af 23. september 2013 om notarialforretninger i overensstemmelse hermed.

4.2.1.5.7. Henvisning af dødsboer til dansk skifteret

4.2.1.5.7.1. Udvalgets overvejelser

4.2.1.5.7.1.1. Efter de danske internationale procesretlige regler skal et dødsbo behandles i det land, hvor afdøde havde domicil på dødstidspunktet, dvs. i det land hvor afdøde havde bopæl. Det følger således også af dødsboskiftelovens § 2, stk. 1, at en dansk skifteret kun er kompetent til at behandle et dødsbo, hvis afdøde havde hjemting i retskredsen. Skifte af uskiftet bo, mens en længstlevende ægtefælle er i live, sker dog ved den længstlevendes hjemting.

En persons bopæl er i det land, hvor vedkommende selv eller vedkommendes husstand har sit varige hjem, hvor deres ejendele i almindelighed befinder sig, og hvor vedkommende opholder sig, når vedkommende ikke af særlige grunde midlertidigt f.eks. på grund af ferie-, studie- eller forretningsrejse, sygdom eller straffesoning opholder sig et andet sted. Uanset at de faktiske forhold således er afgørende for, om og hvor en person har bopæl, vil folkeregisterets angivelser i et vist omfang være vejledende for afgørelsen af bopæls spørgsmålet.

Det er en juridisk afgørelse, om skifteretten anser afdøde for at have hjemting i Danmark efter dødsboskiftelovens § 2, stk. 1.

Hvis skifteretten anser afdøde for ikke at have været hjemmehørende i Danmark, kan justitsministeren i medfør af dødsboskiftelovens § 2, stk. 2, henvise boet eller en del af dette til behandling ved en dansk skifteret. Det forudsætter, at afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

Havde afdøde ikke dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark, kan justitsministeren dog også henvise boet til en dansk skifteret, hvis afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

Efter dødsboskiftelovens § 2, stk. 3, kan skifteretten i den retskreds, hvor boet skal behandles, ved kendelse henvise boet til behandling i en anden retskreds, hvis det findes væsentlig mere hensigtsmæssigt, at behandlingen foregår der.

4.2.1.5.7.1.2. Det bør efter udvalgets opfattelse overvejes, om dødsboskiftelovens § 2, stk. 2, bør ændres, således at justitsministeren ikke længere skal behandle sager om henvisning af dødsboer til skifteretten.

En anmodning om henvisning vil i så fald i stedet skulle fremsættes direkte over for den skifteret, som er rette retskreds i medfør af en prioriteret rækkefølge for, ved hvilken

retskreds skiftesagen skal indbringes, såsom hvor en eventuel fast ejendom er beliggende, hvor aktiverne befinder sig, afdødes seneste bopæl i Danmark, eller hvor arvingerne har bopæl. Hvis ingen skifteret umiddelbart er kompetent på baggrund af den prioriterede rækkefølge af værnetingsmuligheder, behandles skiftet af Københavns Byret.

Der henvises i den forbindelse også til den ordning, der blev indført ved ægtefælleskifteloven i 2011. Det fremgår således nu af ægtefælleskiftelovens § 6, at en anmodning om skifte indgives til skifteretten på det sted, hvor parterne har eller sidst har haft bopæl, hvis mindst en af dem fortsat har bopæl i denne retskreds. I andre tilfælde indgives anmodningen til den skifteret, hvor den, anmodningen er rettet imod, har bopæl. Hvis den, anmodningen er rettet imod, ikke har bopæl i Danmark, indgives anmodningen til den skifteret på det sted, hvor den, der indgiver anmodningen, har bopæl. Hvis ingen af parterne har bopæl i Danmark, indgives anmodningen til Københavns Byret.

4.2.1.5.7.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at anmodninger om henvisning af et dødsbo til en dansk skifteret fremover bør behandles af skifteretten frem for af Justitsministeriet.

Justitsministeriet finder, at anmodningen som foreslået af udvalget som udgangspunkt bør indgives til skifteretten på det sted, hvor en eventuel fast ejendom er beliggende, eller hvor boets aktiver befinder sig. Hvis boet ikke har fast ejendom eller aktiver i Danmark, indgives anmodningen til skifteretten i den retskreds, hvor arvingerne har bopæl. Hvis ingen skifteret umiddelbart er kompetent på baggrund heraf, skal anmodningen indgives til Københavns Byret.

Der foreslås alene en ændring i forhold til, hvem der har kompetencen til at tage stilling til, om dødsboet kan behandles her i landet, og til hvem anmodningen skal indgives.

Justitsministeriet finder således, at betingelserne for, om et dødsbo eller en del af dette kan henvises til behandling ved en dansk skifteret, fortsat bør være, om afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet, eller afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

En henvisning af et bo til Danmark forudsætter efter Justitsministeriets praksis, at dødsfaldet er tilstrækkeligt dokumenteret, og at der ikke skiftes i afdødes bopælsland, eller at eventuelt skifte i afdødes bopælsland ikke omfatter de aktiver, der ønskes henvist til behandling ved en dansk skifteret. Den, der anmoder om henvisning af dødsboet, skal derfor indsende dokumentation for, at boet efter afdøde ikke er eller vil blive skiftet i afdødes bopælsland, typisk i form af en erklæring fra myndighederne i det pågældende land.

Herudover har det efter Justitsministeriets praksis været et krav, at samtlige afdødes arvinger skal meddele samtykke til, at boet henvises til behandling ved en dansk skifteret.

Baggrunden herfor er bl.a., at en henvisning af et dødsbo indebærer, at de aktiver, der henvises til behandling ved en dansk skifteret, skal afgiftsberigtiges i Danmark.

Justitsministeriet foreslår, at denne praksis kodificeres.

Der henvises til lovforslagets § 7, nr. 1 (forslag til dødsboskiftelovens § 2, stk. 2-4), og bemærkningerne hertil.

4.2.1.5.8. Tinglysning af skifteretsattesten på fast ejendom

4.2.1.5.8.1. Udvalgets overvejelser

En længstlevende ægtefælle, som skal sidde i uskiftet bo, modtager ved boets afslutning en skifteretsattest, hvoraf dennes retsstilling fremgår. Hvis der er fast ejendom i boet, overtager den længstlevende ægtefælle ejendomsretten over denne. Ved boets afslutning vil det fortsat fremgå af tingbogen, at afdøde og længstlevende er ejere af ejendommen. Den længstlevende ægtefælle skal have ændret dette, således at det fremgår, at den længstlevende har den fulde ejendomsret. Skifteretterne, Tinglysningsretten, bobestyrere og advokater har imidlertid erfaring med, at den længstlevende ægtefælle ikke altid husker dette, hvilket kan medføre problemer for den pågældende, hvis han/hun på et senere tidspunkt ønsker at sælge eller belåne ejendommen, eller for eventuelle arvinger ved et senere skifte af den længstlevende ægtefælles bo.

Udvalget er opmærksom på, at spørgsmålet er under overvejelse i Grunddataprogrammet under den Fællesoffentlige Digitaliseringsstrategi 2012-2015 vedrørende ”Effektiv ejendomsforvaltning og genbrug af ejendomsdata”. Udvalget finder på den baggrund, at spørgsmålet mest hensigtsmæssigt behandles i regi af dette arbejde.

4.2.1.5.8.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at spørgsmålet mest hensigtsmæssigt behandles i Grunddataprogrammet under den Fællesoffentlige Digitaliseringsstrategi 2012-2015 vedrørende ”Effektiv ejendomsforvaltning og genbrug af ejendomsdata”, hvor spørgsmålet allerede er under overvejelse.

4.2.1.6. Procesoptimeringsforslag på insolvensskifteområdet

4.2.1.6.1. Kurator tinglyser selv

4.2.1.6.1.1. Udvalgets overvejelser

BCG har i sin analyse for udvalget foreslået, at kurator får til opgave at foretage tinglysning af konkursdekretet på boets faste ejendom mv., hvorved skifteretten ikke længere skal varetage denne procesgang.

Udvalget kan ikke anbefale, at eventuelle tinglysninger i forbindelse med behandlingen af et konkursbo flyttes fra skifteretten til kurator.

Udvalget lægger i den forbindelse navnlig vægt på, at opgaven med virkning fra juli 2009 blev flyttet til skifteretten i forbindelse med etableringen af den digitale tinglysning, idet det var vurderingen, at det ville være lettere og mindre ressourcetungt, hvis skifteretten varetog tinglysningen i blandt andet konkursboer.

En flytning af opgaven fra skifteretten til kurator vil efter udvalgets opfattelse endvidere medføre ekstra arbejde i Tinglysningsretten. Det vil således være nødvendigt for Tinglysningsretten at foretage en prøvelse af, hvorvidt personen, der anmoder om tinglysning, er udpeget som kurator i den konkrete sag. Tinglysningsretten vil dermed være nødsaget til at udtage en tinglysningsanmeldelse fra en kurator til manuel behandling i modsætning til den nuværende automatiske sagsbehandling, hvor Tinglysningsretten uden videre lægger de oplysninger, der modtages fra skifteretten til grund.

4.2.1.6.1.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og finder således ikke grundlag for at gennemføre dette forslag.

4.2.1.6.2. Nægtelse af gældssanering uden retsmøde

4.2.1.6.2.1. Udvalgets overvejelser

Efter konkurslovens § 197 kan skifteretten på skyldnerens begæring afsige kendelse om gældssanering, hvis skyldneren godtgør, at vedkommende ikke er i stand til og inden for de nærmeste år ingen udsigt har til at kunne opfylde sine gældsforpligtelser, og det må antages, at gældssanering vil føre til en varig forbedring af skyldnerens økonomiske forhold. Skifterettens kendelse om gældssanering kan i almindelighed ikke afsiges, såfremt 1) skyldnerens forhold er uafklarede, 2) skyldneren har handlet uforsvarligt i økonomiske anliggender, 3) en ikke uvæsentlig gæld er pådraget ved strafbare eller erstatningspådragende forhold, 4) skyldneren har undladt at afdrage sin gæld, selv om skyldneren har haft rimelig mulighed herfor, 5) skyldneren har indrettet sig med henblik på gældssanering, eller 6) skyldneren, efter gældssaneringsagen er indledt, stifter ny gæld.

Det fremgår af konkurslovens § 204, at skifteretten snarest muligt indkalder skyldneren til et møde, efter en begæring om gældssanering er modtaget og taget under behandling.

Ved behandlingen af en begæring om gældssanering foretager skifteretten – før indkaldelsen af skyldneren til det oven for nævnte møde – imidlertid et indledende skøn af sagen. Ved flere af landets skifteretter er der gennem årene udviklet en fast praksis, hvor der følges op på helt ”åbenbart grundløse” begæring om gældssanering ved, at der tages telefonisk kontakt til skyldneren for at vejlede den pågældende om betingelserne for gældssanering og for at oplyse om skifterettens umiddelbare vurdering af begæringen. Skifteretternes administrative praksis fører i disse tilfælde mange gange til, at skyldneren trækker begæringen tilbage,

hvorefter sagen slutes uden yderligere sagsbehandling fra skifterettens side.

Hvis skyldneren til trods for skifterettens telefoniske vejledning ønsker at fastholde sin begæring om gældssanering, fører det indledende møde i skifteretten typisk til, at skifteretten nægter at indlede gældssanerings sagen, jf. konkurslovens § 205.

Efter udvalgets opfattelse anvendes der i dag betydelige ressourcer ved en del skifteretter på at afholde møder i sager, hvor betingelserne for gældssanering ikke er opfyldt. Mange gange vil dette forhold imidlertid være åbenbart for skifteretten allerede ved den indledende vurdering af sagen, mens det andre gange først er tilfældet efter, at der har været afholdt det første møde i sagen. Udvalget vurderer, at den oven for beskrevne praksis, som nogle skifteretter følger, er hensigtsmæssig og tidsbesparende.

Spørgsmålet indeholder efter udvalgets opfattelse en række insolvensretlige problemstillinger. Udvalget finder det derfor hensigtsmæssigt, hvis det overlades til Konkursrådet nærmere at vurdere, hvordan dette i givet fald bør fremmes.

4.2.1.6.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at spørgsmålet indeholder en række insolvensretlige problemstillinger, og ministeriet vil derfor anmode Konkursrådet om nærmere at overveje spørgsmålet.

4.2.1.6.3. Tvangsopløsning efter fristen for genoptagelse er overskredet

4.2.1.6.3.1. Udvalgets overvejelser

BCG har i sin analyse for udvalget foreslået at udskyde Erhvervsstyrelsens anmodning om tvangsopløsning, indtil selskabslovens frist for genoptagelse af styrelsens afgang er udløbet. Forslaget vil efter BCG's vurdering indebære, at skifteretten undgår at behandle sager om tvangsopløsning af virksomheder, som alligevel bliver genoptaget og fører til en videreførelse af virksomheden. BCG vurderer på baggrund af estimater fra workshops i byretterne, at dette vil have betydning for ca. 20 procent af de sager om tvangsopløsning, som skifteretten modtager hvert år.

Forslaget indeholder efter udvalgets opfattelse en række insolvensretlige problemstillinger. Udvalget finder det derfor hensigtsmæssigt, hvis det overlades til Konkursrådet nærmere at vurdere, hvordan forslaget i givet fald bør fremmes.

4.2.1.6.3.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at forslaget indeholder en række insolvensretlige problemstillinger, og ministeriet vil derfor anmode Konkursrådet om nærmere at overveje spørgsmålet.

4.2.1.6.4. Konkursdekret på skriftligt grundlag i sager med egenbegæring

4.2.1.6.4.1. Udvalgets overvejelser

BCG har i sin analyse for udvalget foreslået, at skifteretten får mulighed for at afsige et konkursdekret på skriftligt grundlag i sager, hvor skyldneren har fremsat begæringen selv, hvorved skifteretten ikke længere skal afholde et første møde med skyldneren ved behandlingen af sagen.

Forslaget indeholder efter udvalgets opfattelse en række insolvensretlige problemstillinger. Udvalget finder det derfor hensigtsmæssigt, hvis det overlades til Konkursrådet nærmere at vurdere, hvordan forslaget i givet fald bør fremmes.

4.2.1.6.4.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at forslaget indeholder en række insolvensretlige problemstillinger, og ministeriet vil derfor anmode Konkursrådet om nærmere at overveje spørgsmålet.

4.2.1.6.5. Tvangsopløsning af selskaber

4.2.1.6.5.1. Udvalgets overvejelser

Hvis et selskab ikke overholder fristen for indsendelse af årsrapport, ikke har en lovlig ledelse, ikke har en lovlig revision, eller har mistet sin kapital, kan Erhvervsstyrelsen anmode skifteretten om at tvangsopløse et kapital selskab, jf. selskabslovens §§ 225-226.

Skifteretten skal herefter tage stilling til, om der skal foretages en bobehandling og i givet fald hvilken. Skifteretten kan udpege en likvidator (selskabslovens § 227) eller afsige konkursdekret og udpege en kurator. I de tilfælde, hvor selskabet skønnes at være helt uden midler, opløses selskabet på første møde i skifteretten i medfør af selskabslovens § 226 eller konkurslovens § 143 analogt. Når behandlingen er afsluttet, meddeler skifteretten dette til Erhvervsstyrelsen, som registrerer selskabets opløsning i sit it-system.

Det fremgår af konkurslovens § 143, at viser det sig under behandlingen af et konkursbo, at den sikkerhed, der er stillet, eller kan kræves stillet for omkostningerne ved boets behandling, ikke er tilstrækkelig til at dække yderligere omkostninger ved boets behandling, og boets midler heller ikke er tilstrækkelige til at dække disse omkostninger, slutes boet snarest muligt på en særlig skiftesamling, med mindre en fordringshaver stiller sikkerhed for omkostningerne.

Er det først besluttet at tage et bo under likvidationsbehandling i medfør af reglerne i selskabslovens §§ 217-224, fordi selskabet umiddelbart fremstod solvent ved anmodningen om tvangsopløsning, og likvidator efterfølgende finder ud af, at likvidationen ikke vil give fuld dækning til kreditorerne, skal likvidator indgive begæring om rekonstruktionsbehandling eller konkurs, hvorefter skifteretten skal indlede en rekonstruktions- eller konkursbehandling. Skifteretten anvender således ikke konkurslovens § 143 analogt, hvis et selskab først er taget under likvidationsbehandling. Hvis omkostningerne ved en tvangsopløsning, en rekonstruktion

eller konkurs ikke kan dækkes af boet, betales omkostningerne om fornødent af statskassen.

Udvalget finder, at det bør overvejes, hvorvidt der i selskabslovens regler om tvangsopløsning bør indsættes en bestemmelse svarende til konkurslovens § 143, som kan anvendes af skifteretten i forbindelse med behandlingen af en tvangsopløsning, hvor der ikke findes midler i boet, og hvor det ikke er relevant at overveje konkurskarantæne. Efter udvalgets opfattelse bør denne bestemmelse endvidere kunne finde anvendelse i situationer, hvor der er udpeget en likvidator, men boet senere viser sig insolvent.

Forslaget indeholder efter udvalgets opfattelse en række insolvensretlige problemstillinger. Udvalget finder det derfor hensigtsmæssigt, hvis det overlades til Konkursrådet nærmere at vurdere, hvordan forslaget i givet fald bør fremmes.

4.2.1.6.5.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at forslaget indeholder en række insolvensretlige problemstillinger, og ministeriet vil derfor anmode Konkursrådet om nærmere at overveje spørgsmålet.

4.2.2. Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager

4.2.2.1. Dødsboskifteformerne

4.2.2.1.1. Gældende ret

Der er seks dødsboskifteformer, som fremgår af dødsboskiftelovens kapitel 12-16 (§§ 18-73). Det er tale om følgende:

- 1) boudlæg (et dødsbos aktiver udlægges til eje for de nærmeste efterladte uden skiftebehandling, jf. kapitel 12 (§§ 18-21)),
- 2) ægtefælleudlæg (udlæg til eje af hele boet til den længstlevende ægtefælle, jf. kapitel 13 (§§ 22-23)),
- 3) uskiftet bo (den længstlevende ægtefælle overtager hele fællesboet indtil et senere skifte finder sted, jf. kapitel 14 (§ 24)),
- 4) privat skifte (alle boets arvinger anmoder om privat skifte, boet må antages at være solvent, og mindst én arving må antages at være solvent, jf. kapitel 15 (§§ 25-32)),
- 5) forenklet privat skifte (betingelserne for privat skifte er opfyldt, der skal ikke svares bo- eller tillægsboafgift, der er ikke arvinger eller legatarer, der er repræsenteret ved værge eller skiftewærge, boet er ikke skattepligtigt, afdøde drev ikke selvstændig virksomhed, og der findes ikke aktiver, der er skattemæssigt af- eller nedskrivningsberettiget, jf. kapitel 15 (§§ 33-35)), og
- 6) bobestyrerbehandling (f.eks. hvor arvingerne ikke er enige om privat skifte, eller der findes ikke en myndig og solvent arving, ligesom det kan være bestemt testamentarisk, at boet skal behandles ved bobestyrer, jf. kapitel 16 (§§ 36-73)).

4.2.2.1.2. Arbejdsgruppens overvejelser

4.2.2.1.2.1. Som anført har en arbejdsgruppe under Domstolsstyrelsen sideløbende med Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen foretaget en gennemgang af reglerne om dødsboskifte med henblik på at vurdere mulighederne for 1) en forenkling af dødsbotyperne og 2) en øget anvendelse af advokater i dødsboskiftesager samt øgede beføjelser til rette til at sikre, at bobehandlingen sker effektivt og forsvarligt.

Arbejdsgruppen har i forhold til dødsboformerne overvejet en markant forhøjelse af den værdigrænse på 40.000 kr., der gælder for, at et dødsbo kan slutes som boudlæg. Arbejdsgruppen har imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå ændringer i reglerne om boudlæg, herunder kan arbejdsgruppen ikke anbefale en forhøjelse af beløbsgrænsen for boudlæg. Om arbejdsgruppens overvejelser i den forbindelse henvises til arbejdsgruppens rapport side 8-10.

Arbejdsgruppen har desuden set på, om antallet af dødsboskifteformer kan begrænses. En begrænsning i antallet af dødsbotyper vil efter arbejdsgruppens opfattelse alt andet lige gøre regelgrundlaget mere overskueligt og valgmulighederne mere enkle. Hertil kommer, at det for arvingerne kan være vanskeligt at forstå rationalet bag de forskellige skifteformer og gennemskue de forskellige hensyn, der er afgørende for, hvilken skifteform der er mest fordelagtig i et givent dødsbo.

Hvis der var færre dødsbotyper, ville regelgrundlaget være mindre komplekst, og skifteformerne ville være lettere at overskue og forstå for borgerne, idet det samlede billede ville fremstå mere enkelt. En begrænsning af antallet af dødsbotyper må således i sig selv antages at reducere den tid, skifteretterne skal bruge til generel og konkret vejledning.

Afgørende for, om en afskaffelse af en skifteform kan anbefales, bliver derfor efter arbejdsgruppens opfattelse, om de hensyn, som den pågældende skifteform tilsigter at varetage, i det væsentlige kan opfyldes ved de øvrige skifteformer.

Arbejdsgruppen har på den baggrund overvejet, om skifteformerne ægtefælleudlæg og forenklet privat skifte kan afskaffes.

Efter arbejdsgruppens opfattelse vil en afskaffelse af ægtefælleudlæg og forenklet privat skifte understøtte en eventuel digitalisering på dødsboskifteområdet, herunder med en øget grad af selvbetjening, idet en reduktion i antallet af skifteformer vil gøre det lettere for arvinger at overskue og vælge den relevante skifteform, ligesom det system, der skal danne grundlag for digitaliseringen, må antages at være mere enkelt at udvikle og vedligeholde.

4.2.2.1.2.2. Arbejdsgruppen har i forhold til ægtefælleudlæg peget på, at ægtefælleudlæg i praksis opleves som en både ret kompliceret og tidskrævende dødsbotype. Dette skyldes flere forhold.

Både arvinger og den længstlevende ægtefælle vil således på grund af reglen i den nugældende arvelovs § 11, stk. 3, om, at visse forsikringer og pensionsydelse mv. skal indgå i beregningen af den længstlevende ægtefælles suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2 (som udgør 690.000 kr. i 2013), ofte være nødsaget til at afvente en afklaring af, hvilke forsikringer og pensioner der kommer til udbetaling, og dernæst hvilke og hvor store ydelser, herunder løbende livsbetingede ydelser, der skal medregnes ved opgørelsen af, om boets formue ligger inden for værdigrænsen. Disse forhold samt vurderinger af boets aktiver, f.eks. fast ejendom og biler, vil jævnlige medføre, at berigtigelsen af boet trækker ud.

Endvidere vil skifteretten ofte skulle besvare en række vanskelige spørgsmål fra den længstlevende ægtefælle og herunder vejlede om de forskellige alternative skiftemuligheder, hvilket kan være en efter omstændighederne ganske stor og vanskelig opgave. Der vil desuden i en stor del af disse boer skulle anvendes ressourcer på at vejlede og svare på henvendelser fra afdødes livsarvinger.

På denne baggrund og under hensyn til, at denne skifteform kun anvendes i ganske begrænset omfang – kun godt 1 pct. af alle dødsboer berigtiges som ægtefælleudlæg – har arbejdsgruppen drøftet en afskaffelse af ægtefælleudlægget, men uden at den materielle regel om den længstlevende ægtefælles suppleringsarv i arvelovens § 11, stk. 2, ændres.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at en afskaffelse af ægtefælleudlæg som skifteform vil medføre en klar forenkling for borgerne og samtidig indebære en ressourcebesparelse for skifteretterne.

Hvis ægtefælleudlæg afskaffes som skifteform, vil konsekvensen for den længstlevende ægtefælle være, at denne er nødsaget til i stedet at vælge privat skifte eller bobestyrerbo. Hvis midlerne i dødsboet ikke overstiger grænsen for den længstlevende ægtefælles suppleringsarv i arvelovens § 11, stk. 2, vil det indebære, at der skal foretages et skifte, som slutes med den længstlevende ægtefælle som den eneste, der kommer til at modtage midler fra dødsboet. Hvis afdøde havde et særbarn, vil det desuden kunne forekomme, at den længstlevende ægtefælle – hvis særbarnet ikke vil samtykke i privat skifte, jf. dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 1 – nødsages til at lade boet behandle som et bobestyrerbo med deraf følgende omkostninger i form af salær til bobestyreren.

Det skal endvidere understreges, at uanset om ægtefælleudlægget afskaffes, vil de dødsboer, der i dag berigtiges som ægtefælleudlæg, fortsat være tidskrævende for skifteretten, da mange af de problemstillinger, som indgår under behandlingen af ægtefælleudlæg, og som navnlig angår anvendelsen af reglen i arvelovens § 11, stk. 2, stadig vil skulle håndteres af skifteretterne, hvis boet, som det må antages i langt de fleste tilfælde, i stedet behandles som privat skifte.

En afskaffelse af ægtefælleudlægget vil således konkret indebære en mindre begrænsning af valgfriheden for den

længstlevende ægtefælle og vil i visse situationer endvidere kunne påføre boet omkostninger til en egentlig – men efter nugældende regler unødvendig – bobehandling.

Ulempen herved kan dog efter arbejdsgruppens opfattelse afbødes ved at indføre en forenklet boopgørelse i form af en ”erklæringsopgørelse”, der skal kunne benyttes, når ægtefællen er den eneste, der kommer til at modtage aktiver. Den længstlevende ægtefælle vil herved få mulighed for at erklære, at boets overskud ligger inden for ægtefællessuppleringsarv, hvorved der må forventes at kunne ske en forholdsvis hurtig berigtigelse og afslutning af boet.

Det bemærkes endelig, at visse af ulemperne ved en afskaffelse af ægtefælleudlægget vil kunne mindskes ved en ændring af reglen i boafgiftslovens § 6, stk. 1, litra a, om bundfradrag. Der henvises til afsnit 4.2.2.5.1.2. om rets- og boafgift mv.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at de fordele, der vil være forbundet med den forenkling af dødsbotyperne, som en afskaffelse af ægtefælleudlægget vil betyde både for borgerne generelt og for skifteretterne, vil opveje de forholdsvis små ulemper. Dette gælder særligt, hvis forslaget om en ”erklæringsopgørelse” følges. Arbejdsgruppen lægger herved også vægt på, at der som nævnt er tale om en skifteform, som har ganske begrænset anvendelse i praksis.

Arbejdsgruppen kan på denne baggrund anbefale en afskaffelse af ægtefælleudlægget.

4.2.2.1.2.3. Arbejdsgruppen har desuden som anført ovenfor overvejet muligheden for at afskaffe dødsboformen forenklet privat skifte.

Uanset at dødsbotypen forenklet privat skifte ikke i sig selv er særlig kompliceret, er det arbejdsgruppens vurdering, at en afskaffelse vil medføre en forenkling for både arvinger og skifteretten.

Den ulempe, der måtte være for arvingerne ved, at der skal foretages et almindeligt privat skifte i de tilfælde, hvor boet med de gældende regler kan berigtiges som forenklet privat skifte, vil efter arbejdsgruppens opfattelse til dels kunne afbødes ved at indføre en forenklet boopgørelse i form af en ”erklæringsopgørelse”, der skal kunne benyttes ved et privat skifte, hvor der ikke skal betales bo- eller tillægsboafgift, og hvor der derfor ikke er noget afgiftsmæssigt kontrollenssyn at varetage. Dermed må der forventes at kunne ske en hurtig berigtigelse og bobehandling i disse tilfælde. Det bemærkes i den forbindelse, at den væsentligste forskel på det private skifte og det forenklete private skifte er, at der ved det forenklete private skifte ikke skal indgives boopgørelse.

Såfremt en afskaffelse af dødsbotypen forenklet privat skifte kombineres med den nævnte ”erklæringsopgørelse”, jf. pkt. 4.2.2.1.2.2. ovenfor, finder arbejdsgruppen, at en afskaffelse af det forenklete private skifte ikke vil medføre nævneværdige negative konsekvenser. Det bemærkes dog, at retsafgiften ved privat skifte som udgangspunkt er 2.500 kr. mod

1.000 kr. ved forenklet privat skifte, jf. retsafgiftslovens § 36 b, stk. 3 og 5. Dette forhold vil eventuelt kunne reguleres ved en justering af afgifterne.

Ved en eventuel afskaffelse af forenklet privat skifte, hvor ægtefællen er enearving, skal det samtidig overvejes, om det er nødvendigt at justere reglerne i dødsboskattelovens kapitel 10, således at den længstlevende ægtefælles skattemæssige muligheder forbliver de samme.

Med de nævnte bemærkninger kan arbejdsgruppen anbefale, at dødsbotypen forenklet privat skifte afskaffes.

4.2.2.1.2.4. Arbejdsgruppen har, som det fremgår under pkt. 4.2.2.1.2.2. og 4.2.2.1.2.3. ovenfor, i forbindelse med overvejelserne om at afskaffe ægtefælleudlæg og forenklet privat skifte drøftet muligheden for at operere med en ”erklæringsopgørelse”, hvorved det på tro og love erklæres, at boets arvebeholdning ikke vil udløse boafgift, i stedet for den boopgørelse, der skal indleveres i henhold til dødsboskiftelovens § 31.

Anvendelse af en ”erklæringsopgørelse” vil dels generelt gøre det nemmere for arvingerne at udfylde blanketten og dermed reducere behovet for vejledning fra skifteretten, dels medføre, at den tid, skifteretten må bruge på at gennemgå opgørelsen, reduceres.

Da boopgørelsens primære funktion er at skabe grundlag for beregningen og kontrollen af bo- og tillægsboafgifterne, finder arbejdsgruppen, at en eventuel ”erklæringsopgørelse” må begrænses til de tilfælde, hvor der ikke skal svares boafgift.

Såfremt der i disse tilfælde generelt ikke skal indleveres sædvanlig boopgørelse, mister skifteretten muligheden for at gennemgå og kontrollere opgørelsen af boet. Arbejdsgruppen finder derfor, at indførelsen af en ”erklæringsopgørelse” må suppleres med en hjemmel for skifteretten til at kræve indlevering af en sædvanlig boopgørelse efter dødsboskiftelovens § 31, såfremt der skønnes behov herfor, således at skifteretten får mulighed for at bevare sin kontrolfunktion, men alene hvor det skønnes relevant.

Arbejdsgruppen kan på denne baggrund anbefale, at det overvejes at erstatte den sædvanlige boopgørelse efter dødsboskiftelovens § 31 med en ”erklæringsopgørelse” i de tilfælde, hvor der ikke skal svares boafgift.

For så vidt angår de tilfælde, hvor der skal svares boafgift, og hvor det ikke vil være tilstrækkeligt med en ”erklæringsopgørelse”, har udvalget bemærket, at den blanket, som er udarbejdet af domstolenes blanketudvalg, og som findes på domstolenes hjemmeside, med fordel kan forenkles og gøres mere forståelig for brugerne, uden at det går ud over de hensyn, opgørelsen skal varetage. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at det arbejde, der efter det oplyste er sat i værk for så vidt angår forenkling af åbningsstatus, også kommer til at omfatte blanketten til boopgørelse.

4.2.2.1.3. Justitsministeriets overvejelser

4.2.2.1.3.1. Dødsboskifteloven trådte i kraft den 1. januar 1997 og bygger på Justitsministeriets skiftelovsudvalgs betænkning nr. 1270 fra 1994 om skifte af dødsboer. Med loven skete der en gennemgribende revision af reglerne om skifte af dødsboer med henblik på at forenkle og modernisere dødsbobehandlingen.

I februar 2007 anmodede Justitsministeriet det udvalg til revision af arveloven og lov om skifte af fællesboer, der var blevet nedsat af justitsministeren i november 2000, og som var ved at se på den del af kommissoriet, som vedrørte loven om skifte af fællesboer (Ægtefælleskifteudvalget), om nærmere at overveje, i hvilket omfang der i lyset af erfaringerne med dødsboskiftelovens anvendelse i praksis burde ske ændringer eller justeringer af loven.

Ægtefælleskifteudvalget afgav i 2010 betænkning nr. 1519 om revision af dødsboskifteloven. Af betænkningen fremgår bl.a., at dødsboskifteloven, der på flere områder var en nyskabelse i forhold til tidligere gældende ret, efter udvalgets opfattelse har medført en klar forbedring af retstilstanden. Det var udvalgets vurdering, at loven i praksis også fungerer generelt godt og efter hensigten. Der var dog efter udvalgets opfattelse behov for enkelte, mindre justeringer og præciseringer af dødsboskiftelovens bestemmelser.

Udvalgets betænkning førte i 2011 til en ændring af dødsboskifteloven (lov nr. 221 af 21. marts 2011), som trådte i kraft den 1. juli 2011.

4.2.2.1.3.2. Udvalget overvejede i betænkningen bl.a. skifteformerne. Med hensyn til ægtefælleudlæg fremgår det af betænkningen, at reglerne om ægtefælleudlæg senest blev ændret i forbindelse med den nye arvelov ved lov nr. 516 af 6. juni 2007, og under hensyn hertil fandt udvalget ikke anledning til at foreslå ændringer af reglerne i dødsboskiftelovens kapitel 13.

Om forenklet privat skifte fremgår det af betænkningen, at det er udvalgets vurdering, at reglerne herom i det væsentligste fungerer hensigtsmæssigt. Udvalget foreslog således alene en ændring af dødsboskiftelovens § 25, stk. 3, om legatarer.

4.2.2.1.3.3. Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen har desuden anbefalet, at der arbejdes videre med en gennemgribende digitalisering af dødsboskifteområdet. Domstolsstyrelsen vil igangsætte at arbejde videre med at afklare de tekniske og økonomiske forhold i den forbindelse med henblik på, at der kan tages endelig stilling hertil. Der henvises i den forbindelse til pkt. 4.2.1.3.2.

Som anført af arbejdsgruppen vil en afskaffelse af ægtefælleudlæg og forenklet privat skifte kunne understøtte en eventuel digitalisering på dødsboskifteområdet, herunder med en øget grad af selvbetjening, idet en reduktion i antallet af skifteformer vil gøre det lettere for arvinger at overskue og vælge den relevante skifteform, ligesom det system,

der skal danne grundlag for digitaliseringen, må antages at være mere enkelt at udvikle og vedligeholde.

4.2.2.1.3.4. Justitsministeriet er enig med arbejdsgruppen i, at en begrænsning i antallet af dødsbotyper alt andet lige vil gøre regelgrundlaget mere overskueligt og valgmulighederne mere enkle, ligesom en begrænsning af antallet af dødsbotyper i sig selv må antages reducere den tid, skifteretterne skal bruge til generel og konkret vejledning.

Under hensyn til, at en afskaffelse af de to skifteformer udgør en mere grundlæggende ændring af reglerne om dødsboskifte, og da ægtefælleskifteudvalget, som for nylig har set på bl.a. reglerne om ægtefælleudlæg og forenklet privat skifte, ikke har fundet grundlag for at foreslå, at de to skifteformer afskaffes, er det Justitsministeriet opfattelse, at arbejdsgruppens forslag bør overvejes nærmere, inden der tages stilling til, om forslaget bør gennemføres.

Justitsministeriet finder i den forbindelse, at spørgsmålet om at afskaffe skifteformerne ægtefælleudlæg og forenklet privat skifte samt muligheden for at indføre en erklæringsopgørelse først bør overvejes nærmere, når der er taget stilling til spørgsmålet om digitalisering af dødsboskifteområdet og i forbindelse med den nærmere udvikling af et eventuelt system.

4.2.2.2. Uskiftet bo

4.2.2.2.1. Arbejdsgruppens overvejelser

Efter dødsboskiftelovens § 24, stk. 1, skal et bo efter anmodning udleveres til uskiftet bo efter reglerne i arvelovens kapitel 4.

Efter arvelovens § 21 skal skifteretten underrette den førstafdøde ægtefælles livsarvinger om udleveringen til uskiftet bo.

Efter arvelovens § 22 skal den længstlevende ægtefælle inden 6 måneder efter dødsfaldet indlevere en formueoversigt til skifteretten.

Arbejdsgruppen har ikke fundet anledning til at foreslå ændringer i de materielle regler i arveloven om uskiftet bo, men har overvejet mulighederne for at afskaffe eller forenkle reglerne i arvelovens §§ 21 og 22 om skifterettens underretning af livsarvingerne og om indlevering af formueoversigt.

4.2.2.2.1.1. Underretning af førstafdøde ægtefælles livsarvinger

Arvelovens § 21, hvorefter skifteretten skal underrette livsarvingerne om udleveringen af boet til uskiftet bo, blev indført med den nye arvelov i 2007.

Efter arbejdsgruppens kendskab til erfaringerne ved skifteretterne giver underretningen i langt de fleste tilfælde anledning til undren og forvirring, idet livsarvingerne ofte har svært ved at forstå meningen med underretningen. Skifteret-

terne skal derfor bruge en del tid på at besvare henvendelser fra livsarvingerne og vejlede om baggrunden for underretningen, hvilket i mange tilfælde ikke skaber større forståelse hos den pågældende livsarving. Hertil kommer, at livsarvingerne i langt de fleste tilfælde er bekendt med dødsfaldet og med, at den længstlevende har overtaget boet til uskiftet bo. For så vidt angår særbørn følger dette af, at de vil skulle give samtykke til uskiftet bo. De fælles livsarvinger, der måtte have behov for at få kendskab til det uskiftede bo, vil typisk på eget initiativ kontakte skifteretten. Tilbage er en meget lille gruppe af tilfælde med fælles livsarvinger, hvor kontakten til familien er brudt, og hvor der vil kunne opstå spørgsmål om misbrug af rådigheden over fællesboet.

En afskaffelse af skifteretternes pligt til at underrette den førstafdøde ægtefælles livsarvinger om udleveringen til uskiftet bo, jf. arvelovens § 21, vil efter arbejdsgruppens opfattelse i langt de fleste tilfælde både være en ressourcemæssig lettelse for skifteretterne og en fordel for borgerne.

Hvis pligten til at give meddelelse bortfalder, vil det medføre, at fællesbørn, der ikke har haft kontakt til afdøde, ikke bliver orienteret om dødsfaldet/det uskiftede bo. Sådanne fællesbørn vil dermed ikke i forbindelse med dødsfaldet få lejlighed til at orientere sig om de økonomiske forhold ved i forlængelse af meddelelsen om det uskiftede bo at anmode om udlevering af formueoversigten (eller eventuelt anmode om adgang til skattemappen, jf. nedenfor).

Efter arbejdsgruppens opfattelse kan der imidlertid stilles spørgsmål ved, om det bør være det offentliges opgave at sikre, at livsarvinger, der ikke havde nogen kontakt til afdøde i levende live, eller som havde så sparsom kontakt, at livsarvingerne ikke af sig selv bliver bekendt med dødsfaldet inden for rimelig tid, gøres bekendt med, at boet udleveres til uskiftet bo.

Når hensynet til en mere effektiv skiftebehandling og til at undgå unødigt forvirring hos langt størstedelen af de livsarvinger, der modtager en meddelelse efter § 21, afvejes over for hensynet til de relativt få livsarvinger uden eller med meget sparsom kontakt til afdøde i levende live, finder arbejdsgruppen, at det førstnævnte hensyn vejer tungest. Arbejdsgruppen understreger herved, at det alene er skifterettens pligt til af egen drift at underrette om udleveringen, der foreslås afskaffet. Livsarvingerne vil således fortsat have mulighed for efter anmodning at få udleveret oplysninger om afdødes økonomiske forhold med henblik på at kunne dokumentere eventuelt misbrug i det uskiftede bo og gøre misbrugskrav gældende. Arbejdsgruppens forslag indebærer således blot, at retsstillingen i givet fald vil svare til den, der var gældende før 2007.

4.2.2.2.1.2. Formueoversigten

For så vidt angår den formueoversigt, som skal indleveres efter arvelovens § 22, er det arbejdsgruppens vurdering, at formueoversigten i langt de fleste tilfælde er overflødig i relation til berigtigelsen, idet retterne i forvejen via SKAT får

adgang til skattemapperne, som indeholder oplysning om begge ægtefællers økonomiske forhold. Arbejdsgruppen har derfor overvejet muligheden for at afskaffe formueoversigten.

En afskaffelse vil medføre en forenkling for den længstlevende ægtefælle, der slipper for at udfærdige formueoversigten. For skifteretten vil det medføre, at der ikke vil skulle bruges tid på at vejlede om og bistå med udfyldelsen. I tilfælde, hvor formueoversigten ikke udfyldes i forbindelse med udleveringen af boet, spares skifteretterne for arbejdet med at påse, at indlevering sker rettidigt og – i tilfælde hvor det ikke sker – at rykke for oversigten og eventuelt tage skridt til at antage en bobestyrer til at udarbejde oversigten, jf. arvelovens § 22, stk. 4.

Selv om der således for både den længstlevende ægtefælle og for skifteretterne vil være klare fordele forbundet med en afskaffelse af formueoversigten og lade den erstatte af en adgang til skattemapperne, er der efter arbejdsgruppens opfattelse en række modhensyn.

Efter arvelovens § 33 formodes alt, hvad den længstlevende ægtefælle ejer, at høre til det uskiftede bo ved skifte. En afskaffelse af formueoversigten kan svække ægtefællens mulighed for at godtgøre, at forsikringer og pensioner, der senere kommer til udbetaling, skal holdes uden for skiftet.

Efter arbejdsgruppens opfattelse kan dette modhensyn varetages ved vejledning til ægtefællen om, at det til brug for et eventuelt senere skifte i levende live kan være væsentligt at kunne dokumentere, hvilke aktiver der indgår i det uskiftede bo, og hvilke der kan holdes uden for. Dette hensyn kan således efter arbejdsgruppens opfattelse lige så vel varetages ved, at ægtefællen selv sørger for, at der bliver udarbejdet den fornødne dokumentation som ved et krav om udfyldelse af en formueoversigt.

En afskaffelse af formueoversigten kan dernæst svække livsarvingers mulighed for at føre bevis for, at den længstlevende ægtefælle misbruger sin adgang til at disponere over det uskiftede bo, idet der kan være aktiver efter afdøde, som ikke fremgår af skattemappen. Dette gælder f.eks. andelsboliger, kolonihavehuse, bygning på lejet grund, private gældsbreve og udenlandske formueaktiver. Livsarvingerne må således i nogle tilfælde antages at få vanskeligere ved at bevise, at betingelserne for at kræve boet skiftet, at rejse et vederlagskrav, eller at få en gavedisposition omstødt efter arvelovens §§ 29-31, er opfyldt.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at dette hensyn i et vist omfang kan varetages ved at søge skattemappen udbygget, sådan at i alt fald andelsboliger bliver registreret på opgørelsen samtidig med, at det sikres, at oplysningerne bevares og er tilgængelige i en periode svarende til det opbevaringskrav, der i dag gælder for formueopgørelsen, og ved at det samtidig sikres, at livsarvingerne får adgang til at få en udskrift. I øvrigt vil dokumentation for rådhedsmisbrug kunne føres ved en række andre tilgængelige oplysninger. Det

bemærkes i den forbindelse, at det forekommer meget sjældent, at arvinger anmoder skifteretten om en kopi af formueoversigten.

Hvis formueoversigten afskaffes, bør det efter arbejdsgruppens opfattelse kombineres med et krav om, at den længstlevende ægtefælle i forbindelse med, at boet udleveres til uskiftet bo, afgiver en erklæring om, at der ikke er andre aktiver i boet end dem, som fremgår af skattemapperne, samt om eventuelle forsikringer mv. For at begrænse risikoen for, at et bo udleveres til uskiftet bo i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle reelt er insolvent, fordi alle midlerne findes i førstafødtes bodel, finder arbejdsgruppen, at der endvidere bør indføres et krav om, at den længstlevende ægtefælle på begæring afgiver en solvenserklæring, der ikke blot dækker hele boet, men også den længstlevende ægtefælles bodel, jf. arvelovens § 19, stk. 1, 2. pkt.

Arbejdsgruppen kan efter en samlet vurdering anbefale, at kravet om indlevering af formueoversigt, jf. arvelovens § 22, afskaffes, sådan at oplysningerne om boets formueforhold i stedet alene fremgår af skattemapperne kombineret med en erklæring som anført om aktiver og solvens, dog således at skattemappen udbygges med oplysninger om i alt fald andelsboliger samtidig med, at livsarvingerne gives mulighed for efter anmodning at få udleveret en udskrift heraf.

Arbejdsgruppen skal anbefale, at der inden en eventuel afskaffelse af formueoversigten foretages en undersøgelse af SKAT's behov for oversigten og en nærmere afklaring af bl.a. de tekniske og juridiske muligheder hos henholdsvis SKAT og skifteretterne for at opbevare og udveksle de oplysninger, der fremgår af skattemappen.

4.2.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Den gældende arvelov trådte i kraft den 1. januar 2008. Loven bygger på betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen.

Det fremgår af Justitsministeriets besvarelse spørgsmål nr. 15 af 24. januar 2007 fra Folketingets Retsudvalg om forslag til Arvelov (lovforslag nr. L 100), at Justitsministeriet finder, at der bør iværksættes lovovervågning af de nye regler om adgangen til at oprette udvidet samlevertestamente. Af ministeriets besvarelse af 9. maj 2007 af spørgsmål nr. 28 fra Folketingets Retsudvalg om forslag til Arvelov (lovforslag nr. L 100) fremgår det desuden, at Justitsministeriet finder, at der bør iværksættes lovovervågning af de nye regler om ægtefællens tvangsarveret. Det fremgår desuden af begge besvarelser, at lovovervågningen vil blive iværksat et passende tidsrum, f.eks. 5 år, efter lovens ikrafttræden.

Justitsministeriet forventer at iværksætte den nævnte lovovervågning af arveloven, herunder i forhold til de to nævnte spørgsmål, i løbet af 2014. Justitsministeriet finder, at eventuelle ændringer af arveloven bør ske i forbindelse med lovovervågningen, og ministeriet vil derfor inddrage udvalgets forslag om ændring af arvelovens §§ 21 og 22 i overvejelserne i forbindelse hermed.

4.2.2.3. Privat skifte

4.2.2.3.1. Gældende ret

Ved privat skifte udleveres boet til arvingerne, der herefter selv har ansvaret for og rådigheden over boet. Reglerne herom findes i dødsboskiftelovens kapitel 15.

I dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, er opregnet en række betingelser, der skal være opfyldt for, at et bo kan udleveres til privat skifte. Det er således en betingelse, at samtlige arvinger anmoder derom, at boet må antages at være solvent, at der er mindst en myndig og solvent arving, at afdøde ikke ved testamente har udelukket privat skifte, og at afgørende hensyn ikke taler imod privat skifte, jf. dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 1-5.

Hvis samtlige betingelser er opfyldt, udleveres boet til arvingerne, der skal angive en person, til hvem henvendelser vedrørende boet kan finde sted, jf. § 25, stk. 6.

Efter dødsboskiftelovens § 25, stk. 5, skal arvingerne senest 6 måneder efter dødsdagen, dog senest 2 måneder efter boets udlevering, indgive en opgørelse over boets aktiver og passiver pr. dødsdagen (en såkaldt åbningsstatus). Opgørelsen indgives i to eksemplarer, der begge skal være underskrevet af samtlige arvinger. En kreditor eller legatar, som har retlig interesse deri, kan forlange at blive gjort bekendt med opgørelsen.

Efter dødsboskiftelovens § 31, stk. 1, har arvingerne endvidere pligt til at udarbejde en boopgørelse over boets aktiver, passiver, indtægter og udgifter med angivelse af fordelingen mellem legatarer og arvinger. Den seneste skæringsdag, der kan anvendes i opgørelsen, er 1-årsdagen for dødsfaldet. Skifteretten kan dog i medfør af § 31, stk. 2, tillade, at endelig opgørelse vedrørende en endnu ikke oppebåret indtægt, et betinget eller omtvistet krav eller andre nærmere afgrænsede dele af boet henskydes til tiden efter boets slutning. Arvingerne skal i givet fald udarbejde en tillægsboopgørelse, som skal indleveres snarest muligt efter hindringens bortfald, eller inden en af skifteretten fastsat frist.

Efter dødsboskiftelovens § 30, stk. 1, kan skifteretten træffe bestemmelse om, at et bo under privat skifte skal overgå til behandling ved bobestyrer, såfremt 1) en af boets arvinger anmoder derom, 2) en kreditor eller legatar anmoder derom, og der er nærliggende risiko for, at en fortsættelse af den private skiftebehandling vil udsætte vedkommende for tab, 3) fristen for indlevering af åbningsstatus eller boopgørelse ikke overholdes eller 4) boet i øvrigt ikke behandles forsvarligt.

Skifteretten kan i øvrigt på et hvilket som helst tidspunkt af bobehandlingen efter anmodning udlevere boet til en anden skifteform, for eksempel boudlæg eller ægtefælleudlæg, jf. § 30, stk. 2, jf. § 65.

4.2.2.3.2. Arbejdsgruppens overvejelser

4.2.2.3.2.1. Skærpelse af solvenskravet

Skifteretterne oplever ikke sjældent, at arvinger vælger at skifte privat, selv om det ud fra en mere objektiv vurdering kan forekomme mindre sandsynligt, at boet vil kunne slutes som solvent. De hyppigst forekommende tilfælde er i boer, hvor det væsentligste aktiv er en fast ejendom, og hvor arvingerne har en forventning om en salgsspris og dermed et provenu for boet, som ikke svarer til den værdi, en ejendom som den foreliggende kan sælges til i det pågældende område. I sådanne situationer forekommer det, at boet først på et meget sent tidspunkt – efter at boet utvivlsomt er blevet insolvent – må overgå til bobestyrerbehandling. Det skyldes typisk, at løbende udgifter til den faste ejendom har udtømt boets likviditet samt det forhold, at salgsbestræbelserne viser, at der må ske en væsentlig reduktion af udbudsprisen.

Efter arbejdsgruppens opfattelse taler en række omstændigheder for så vidt muligt at undgå forløb som beskrevet. En efterfølgende overgang til bobestyrerbo medfører således, at der ofte vil være truffet en række uhensigtsmæssige beslutninger i boet, som bobestyreren efterfølgende skal udrede. Hvis boet udleveres til en bobestyrer fra begyndelsen, kan bobehandlingen tilrettelægges hensigtsmæssigt og professionelt, og der vil dermed kunne spares omkostninger for boet. Hvis boet derimod først udleveres til bobestyrerbehandling, når det er blevet konstateret insolvent, vil det ofte medføre yderligere udgifter til honorar, fordi udredningen tager tid, med lavere dækning til kreditorerne til følge. Navnlig håndteringen af tilbagesøgningskrav i boer med en fast ejendom, der er påbegyndt som private skifter, og hvor der ofte vil være ringe likviditet, kan efter omstændighederne kræve betydelige ressourcer og dermed medføre tab for kreditorerne og i nogle tilfælde tillige udgifter for det offentlige.

Også hensynet til arvingerne selv taler for, at boer, der ikke med sikkerhed er solvente, fra starten overgår til behandling ved bobestyrer. Arvingerne undgår herved at bruge tid og ressourcer på at behandle et bo, der ender som insolvent og dermed uden, at de modtager nogen arv. Der kan også forekomme tilfælde, hvor en professionel behandling ved en bobestyrer fra starten, herunder med en realistisk prissætning på en fast ejendom, kan medføre, at et bo, som ellers ville blive insolvent, slutes som solvent og dermed giver overskud til arvingerne.

En skærpelse af solvenskravet må også antages at spare ressourcer for skifteretterne, idet arvingerne i givet fald alene skal vejledes i forbindelse med boets berigtigelse modsat nu, hvor der ud over vejledningen i forbindelse med udlevering til privat skifte, ofte vil være en række henvendelser i forbindelse med, at boets faste ejendom ikke kan sælges, og boets likvide midler udtømmes osv., hvorefter der, hvis arvingerne må konstatere, at boet ikke kan slutes med overskud, skal vejledes om overgangen til behandling ved bobestyrer, jf. dødsboskiftelovens § 30. Der vil også ofte inden overgangen til behandling ved bobestyrer være spørgsmål om og stillingtagen til henskydning af dele af boet efter dødsboskiftelovens § 31, stk. 2.

Endelig vil statskassen, der skal betale de omkostninger, der ikke kan dækkes af boets midler, jf. dødsboskiftelovens § 69, stk. 4, kunne spare udgifter til eksempelvis bobestyrens honorar i tilfælde, hvor det efter overgangen til behandling ved bobestyrer viser sig, at boets midler ikke kan dække omkostningerne.

En skærpelse af solvenskravet i dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 2, vil således kunne begrænse de tilfælde, hvor et dødsbo efterfølgende på grund af manglende solvens må overgå til bobestyrerbehandling med de foran beskrevne ulemper og udgifter mv. til følge. Der er derfor en række hensyn, der taler for en sådan skærpelse.

Heroverfor står hensynet til de arvinger, som fuldt ud selv vil være i stand til at foretage en forsvarlig og hensigtsmæssig bobehandling og herunder selv vurdere, om boet vil kunne behandles og gøres op som solvent. Såfremt solvenskravet skærpes, vil det formentlig desuden medføre en vis stigning i behovet for vejledning, idet det i visse tilfælde vil kunne være vanskeligt at forklare arvingerne, at de ikke kan få udleveret et bo, der tilsyneladende er fuldt ud solvent, til privat skifte.

Det kan endvidere ikke udelukkes, at en ændring som anført vil føre til en vis stigning i antallet af kæresager i alt fald i en overgangsperiode, indtil praksis er fastlagt.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at de ovenfor nævnte fordele ved en skærpelse af solvenskravet opvejer ulempen for nogle arvinger ved, at enkelte boer, som arvingerne selv ville kunne behandle og slutte som solvente, skal behandles ved bobestyrer.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at solvenskravet i dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 2, skærpes. Skærpelsen kan tænkes gennemført ved at formulere solvenskravet sådan, at et bo ikke kan udleveres til privat skifte, men derimod skal udleveres til behandling ved bobestyrerbo, ”hvis boet er – eller der er konkret risiko for, at det under dets behandling bliver – insolvent”, eller ved at indføre ”boets forhold” i dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 5, som en omstændighed, der ikke må tale imod privat skifte. Det vil i givet fald i bemærkningerne til lovforslaget kunne anføres, at stærkt behæftede faste ejendomme eller andelsboliger er forhold, der taler imod privat skifte.

Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse hensigtsmæssigt, at det ved en eventuel ændring præciseres, at vurderingen foretages ud fra det traditionelle solvensbegreb, således at det også omfatter en vurdering af likviditeten i boet.

4.2.2.3.2.2. Begrænsning af adgangen til at henskyde dele af boet

Dødsboskiftelovens § 31, stk. 2, hvorefter det kan tillades, at endelig opgørelse vedrørende dele af et bo henskydes til tiden efter boets slutning, giver anledning til ganske meget arbejde for skifteretterne. Der skal således gives vejledning og tages stilling – i nogle tilfælde flere gange i samme bo – til

anmodninger om henskydning, og der skal i givet fald modtages og gennemgås både boopgørelse og tillægsopgørelse. Adgangen til henskydning medfører desuden, at mange boer – især med et ejendomsmarked som det nuværende – trækker i langdrag.

Selv om der – set ud fra et ønske om at spare ressourcer og hensynet til en hurtig afslutning af boerne – kan anføres gode grunde for at afskaffe adgangen til at henskyde opgørelsen af dele af boet til efter slutningen, er det arbejdsgruppens opfattelse, at adgangen hertil er så velbegrundet, at den bør bevares. Der vil således være en række tilfælde, hvor det ikke vil være muligt at gøre en del af boet op inden for den frist, der gælder for slutning af et privat skiftet dødsbo, jf. dødsboskiftelovens § 32, hvilket f.eks. vil være tilfældet, hvor boet er involveret i en retstvist. Det vil efter arbejdsgruppens opfattelse ikke være rimeligt, hvis alene den omstændighed, at en mindre del af boet ikke kan gøres op, skal medføre, at hele boet skal overgå til behandling ved bobestyrer.

Derimod kan de situationer, hvor der skal være adgang til at henskyde dele af boet, efter arbejdsgruppens opfattelse med fordel begrænses. Efter retspraksis kan bestemmelsen i dødsboskiftelovens § 31, stk. 2, også anvendes til at henskyde opgørelsen af det væsentligste aktiv i et bo til efter boets slutning, f.eks. en fast ejendom, jf. herved Østre Landsrets afgørelse af 10. juni 2011, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2011, side 2834. Arbejdsgruppen finder således, at forenklings- og effektiviseringshensyn taler for at justere anvendelsesområdet for dødsboskiftelovens § 31, stk. 2.

Hvis muligheden for at henskyde et bos væsentligste aktiv afskaffes, vil det indebære, at boer, hvis væsentligste aktiv er en fast ejendom, som ikke har kunnet sælges inden for fristen i dødsboskiftelovens § 32, i stedet skal overgå til behandling som bobestyrerbo. Arvingerne kan dog undgå denne situation ved at udtage ejendommen.

Såfremt boet overgår til behandling som bobestyrerbo, vil det ofte kunne medføre en hurtigere behandling og afslutning af boet, hvilket må antages gennemsnitligt at være til fordel for borgerne.

Det vil endvidere spare skifteretten for den administration, der er forbundet med at behandle anmodninger om at henskyde dele af boet og efterfølgende håndtere tillægsboopgørelsen, ligesom det må antages i et vist omfang at kunne begrænse de tilfælde, der er omtalt under pkt. 4.2.2.3.2.1. ovenfor, hvor boet under behandlingen bliver insolvent som følge af en oprindelig urealistisk prissætning af eksempelvis en fast ejendom.

Heroverfor står, at en begrænsning vil få den konsekvens, at privatskiftende arvinger, som har foretaget alle relevante bestræbelser på at sælge en fast ejendom, uden at salg er gennemført inden for fristen, må tåle, at boet skal gøres færdigt af en bobestyrer. Det vil i nogle tilfælde givetvis af nogle arvinger kunne opleves som mindre rimeligt.

Arbejdsgruppen finder, at hensynet til en effektiv og hurtig afslutning af boerne opvejer det nævnte hensyn til arvingerne, og arbejdsgruppen anbefaler derfor, at bestemmelsen ændres, således at den gives en mere begrænset anvendelse.

Det foreslås derfor, at dødsboskiftelovens § 31, stk. 2, ændres, sådan at det tilføjes, at der kun kan ske henskydning, hvis den del af boet, der henskydes, udgør en mindre væsentlig del af boet, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Det kan i den forbindelse i bemærkningerne præciseres, at henskydning alene kan ske, såfremt den del, der henskydes, højst udgør f.eks. 10 pct. af boets nettoformue, eller hvis boet står umiddelbart foran en afslutning, f.eks. ved at et ejendomssalg i realiteten er gennemført.

4.2.2.3.2.3. Forenkling af åbningsstatus

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at mange borgere oplever, at den såkaldte åbningsstatus, som dødsboskiftelovens § 25, stk. 5, stiller krav om, er meget vanskelig at udfylde korrekt, og at det ligefrem kan være nødvendigt at antage en advokat alene for at kunne opfylde kravet om indlevering af åbningsstatus.

En forenkling af blanketten må derfor antages at gøre udfyldelsen lettere for borgeren og samtidig i et vist omfang reducere den tid, skifteretten bruger på at vejlede om udfyldelse af blanketten.

Det er over for arbejdsgruppen oplyst, at der er iværksat tiltag med henblik på en revision af blanketten. Arbejdsgruppen skal derfor blot bemærke, at der efter arbejdsgruppens opfattelse synes at være gode muligheder for at forenkle opgørelsen, uden at det går ud over det formål, herunder i forhold til SKAT, som blanketten skal opfylde.

I overensstemmelse med den anbefaling vedrørende formueoversigten, som arbejdsgruppen er kommet med, jf. pkt. 4.2.2.2.1.2. ovenfor, anbefaler arbejdsgruppen, at det overvejes at lade åbningsstatus afløse af en erklæring om, at der ikke foreligger andre aktiver, end hvad der fremgår af skattemappen.

4.2.2.3.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger om skærpelse af solvenskravet og begrænsning af adgangen til at henskyde dele af boet. Justitsministeriet har på den baggrund i lovforslaget medtaget en ændring af dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 2, og § 31, stk. 2, som anbefalet af arbejdsgruppen. Der henvises herom til lovforslagets § 7, nr. 2 og 3, og bemærkningerne hertil.

For så vidt angår arbejdsgruppens overvejelser om åbningsstatus er Justitsministeriet enig i arbejdsgruppens overvejelser om at forenkle blanketten, og ministeriet vil på den baggrund opfordre Domstolsstyrelsen til at arbejde videre hermed.

I forhold til arbejdsgruppens anbefaling om at lade åbningsstatus afløse af en erklæring om, at der ikke foreligger andre aktiver, end hvad der fremgår af skattemappen, finder Justitsministeriet, at overvejelser herom bør ske i sammenhæng med overvejelserne om arbejdsgruppens forslag om formueoversigten. Der henvises i den forbindelse til pkt. 4.2.2.2.1.2 ovenfor.

4.2.2.4. Bobestyrerbehandling

4.2.2.4.1. Gældende ret

Hovedparten af reglerne om bobestyrerbehandling findes i dødsboskiftelovens kapitel 16, der indeholder bestemmelser om udpegning af bobestyrer, boets udlevering, tegningsret, søgsmål og retsforfølgning, åbningsstatus, bostyret, bomøder mv. Hertil knytter sig reglerne i lovens kapitel 27 om klage over bobestyrere.

Regler om autorisation og virksomhed som bobestyrer findes i dødsboskiftelovens § 11, og justitsministeren har i medfør af § 11, stk. 3 og 4, udstedt bekendtgørelse nr. 808 af 29. juni 2011 om bobestyrere med nærmere regler om autorisation af bobestyrere og disses virksomhed.

Dødsboskiftelovens § 36 opregner de situationer, hvor et bo skal behandles ved bobestyrer. Det gælder således i tilfælde, hvor en arving anmoder om det, og i tilfælde, hvor boet må antages at være insolvent. Det gælder endvidere boer, hvor afdøde har truffet bestemmelse herom ved testamente, og boer, hvor alle arvinger enten er repræsenteret ved værge eller skifteværge eller er insolvente. Endelig gælder det i tilfælde, hvor der er usikkerhed om arveforholdene, samt tilfælde, hvor der ikke inden rimelig tid har kunnet træffes bestemmelse om boets behandling. Herudover kan skifteretten i visse nærmere opregnede situationer træffe bestemmelse om, at boet skal behandles eller overgå til behandling som bobestyrerbo.

Reglerne om klage over bobestyrer findes først og fremmest i dødsboskiftelovens kapitel 27 (§§ 96-97).

4.2.2.4.2. Arbejdsgruppens overvejelser

4.2.2.4.2.1. Arbejdsgruppen har ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå ændringer i området for boer, der skal behandles ved bobestyrer. Arbejdsgruppen har i den forbindelse bemærket, at det er arbejdsgruppens vurdering, at flere af arbejdsgruppens øvrige forslag vil bevirke, at en forholdsvis større andel af dødsboerne bliver behandlet ved bobestyrer. Arbejdsgruppen har overvejet, om der kunne være anledning til i højere grad at sikre – eventuelt ved at stille et ubetinget krav herom – at bobestyrerboer blev behandlet ved en autoriseret bobestyrer. Arbejdsgruppen har imidlertid ud fra bl.a. konkurrencemæssige betragtninger afstået fra at stille forslag herom. Vedrørende arbejdsgruppens nærmere overvejelser henvises til rapporten, side 23-25.

4.2.2.4.2.2. Arbejdsgruppen har herefter overvejet mere konkrete forhold i forbindelse med bobestyrerboer, herunder

muligheden for at lade pligten til tinglysning efter tinglysningslovens § 13, stk. 1, 2. pkt., overgå til bobestyren, og at give bobestyren mulighed for selv at skaffe adgang til de relevante skatteoplysninger. Disse spørgsmål er imidlertid også behandlet af Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen. Der henvises herom til pkt. 4.2.1.5.4 og 4.2.1.5.5. ovenfor.

4.2.2.4.2.3. Arbejdsgruppen har endelig overvejet muligheden for at indføre en klageblanket og et klagegebyr i forbindelse med klager over bobestyrere.

Skifteretterne bruger en del ressourcer på at vejlede om de ikke ukomplicerede klageregler og på at behandle klager over bobestyrere, herunder ikke mindst klager, som ikke fører til reaktioner over for eller krav mod bobestyrerne. Arbejdsgruppen har derfor overvejet, om der kan opnås hensigtsmæssige lettelse ved at foretage en ændring eller præcisering af reglerne om klage over bobestyrer med henblik på dels at gøre klagesystemet mere enkelt og overskueligt, dels at begrænse den tid, som bruges af skifteretterne på at behandle klager, herunder klager, der viser sig åbenbart grundløse.

Arbejdsgruppen finder, at der med fordel kan indføres krav om anvendelse af en obligatorisk blanket til brug ved klage over bobestyrer. Der bør i givet fald indføres hjemmel til administrativt at fastsætte nærmere bestemmelser om en sådan klageblanket. Blanketten bør indeholde relevant information til klager om, hvem der kan klage, hvad der kan klages over, hvem der kan klages til, og hvilke reaktionsmuligheder der findes, ligesom det bør fremgå, at klager kan risikere at blive pålagt omkostninger, og fremgå at behandling af klagen under alle omstændigheder vil kunne få betydning for størrelsen af bobestyrers salær. En sådan vejledning på blanketten vil – tillige med krav om, at klage skal ske ved benyttelse af den omhandlede blanket – efter arbejdsgruppens vurdering medføre, at det bliver mere klart for arvingerne, hvordan deres retsstilling og reaktionsmuligheder er, hvis de er utilfredse med bobestyrer. En sådan ordning kan endvidere medvirke til at undgå klager over bagateller eller spørgsmål, som ikke kan behandles i forbindelse med en klage, og dermed spare udgifter i boerne og ressourcer for skifteretterne.

En obligatorisk blanket kan desuden tænkes at spare skifteretten for at bruge tid på at fortolke, hvordan et brev eller en e-mail fra en arving skal forstås, ligesom det kan undgås, at et brev, hvorved der blot gives udtryk for utilfredshed, (fejlagtigt) forstås som en egentlig klage. Under alle omstændigheder må det antages at være hurtigere og enklere for både skifteretten og bobestyrer at behandle og tage stilling til en klage, som i kraft af en klageformular har en struktureret form, end hvis der eksempelvis skal tages stilling ud fra et løst formuleret brev.

Hvis blanketten kan medføre, at nogle klager, der ikke kan føre til nogen reaktion, sorteres fra, vil det medføre en tidsbesparelse for bobestyren, og det vil spare boet for udgif-

ter til klagebehandlingen. Der kan desuden være en praktisk gevinst for de øvrige arvinger, der måske ønsker at få afsluttet boet og ikke er interesseret i en længere klagesag.

Uanset at en obligatorisk klageformular kan siges at indebære en vis mindre ulempe for borgerne, kan arbejdsgruppen på ovenstående baggrund anbefale at indføre en obligatorisk klageformular, der både skal kunne sendes med almindelig post og digitalt.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet muligheden for at indføre et klagegebyr, der skal tilbagebetales, såfremt klageren får medhold i sin klage.

Efter arbejdsgruppens opfattelse må et klagegebyr – i kombination med indførelsen af en obligatorisk klageformular – forventes at ville begrænse antallet af klager, der viser sig at være åbenbart grundløse, og klager over forhold, som skifteretten ikke kan behandle. Skifteretten og bobestyren vil dermed kunne koncentrere sig om klager over reelle spørgsmål.

Arbejdsgruppen finder, at et klagegebyr i givet fald bør være af en så beskeden størrelse, at alle fortsat har reel adgang til at klage, og en adgang til tilbagebetaling ved medhold vil endvidere sikre, at berettigede klager ikke kommer til at koste borgeren noget. Arbejdsgruppen finder, at hensynet til en let og omkostningsfri klageadgang, som er nævnt i betænkning nr. 1519/2010 om ægtefælleskifte, herved fortsat vil være tilgodeset.

Et klagegebyr kan efter arbejdsgruppens opfattelse herefter passende fastsættes til 400 kr., hvilket svarer til retsafgiften for kære til landsret, jf. herved retsafgiftslovens § 54.

Skifteretten vil blive påført en vis meradministration til håndtering af klagegebyret, men fordelene opvejer efter arbejdsgruppens vurdering klart ulemperne.

Arbejdsgruppen finder i øvrigt, at det med fordel kan præciseres i loven, hvad der kan klages over, og hvem der kan klages til. Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, at det i loven udtrykkeligt fastslås (og i en eventuel klageformular oplyses), hvornår klage kan og skal indgives til Advokatnævnet. Arbejdsgruppen finder i den forbindelse, at det bør overvejes at indføre en mulighed for, at Advokatnævnet i visse situationer kan behandle adfærdsklager, uanset at boet endnu ikke er afsluttet. Arbejdsgruppen har i den forbindelse henvist til Ægtefælleudvalgets overvejelser i betænkning nr. 1519/2010, side 30 ff.

En sådan præcisering vil efter arbejdsgruppens opfattelse også medvirke til en mere gennemskuelig klageproces, hvilket navnlig ses at kunne lette skifterettens vejledning i klagespørgsmål.

4.2.2.4.3. Justitsministeriets overvejelser

Ægtefælleskifteudvalget har i betænkning nr. 1519/2010 om revision af dødsboskifteloven overvejet spørgsmålet om kla-

ger over bobestyrere, herunder muligheden for at pålægge klager klagesagens omkostninger. Det fremgår i den forbindelse af betænkningen, at udvalget finder, at en let og omkostningsfri klageadgang er en væsentlig forudsætning for et system, hvor bobestyreren i vidt omfang er overladt ansvaret for boets behandling, og at det altovervejende udgangspunkt derfor bør være, at klagesagens omkostninger ikke pålægges klageren.

Justitsministeriet finder i lighed med Ægtefælleskifteudvalget, at adgangen til at klage over bobestyreren bør være let for arvingerne.

Justitsministeriet er af den opfattelse, at indførelse af krav om anvendelse af en bestemt blanket ikke kan antages at vanskeliggøre klageadgangen for borgerne. For nogle vil det endda kunne opfattes som en lettelse, at der findes en blanket, som kan anvendes i forbindelse med en klage.

Det foreslås derfor, at der i dødsboskiftelovens § 96, stk. 4, indsættes en bestemmelse om, at Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der skal anvendes bestemte blanketter ved klage over bobestyrer. Der henvises herom i øvrigt til lovforslagets § 7, nr. 5, og bemærkningerne hertil.

Med hensyn arbejdsgruppens forslag om at indføre et gebyr for at klage finder Justitsministeriet, at det er afgørende, at der er en let og omkostningsfri adgang til at klage over bobestyrer. Samtidig vil indførelse af et gebyr, som foreslået af arbejdsgruppen, medføre en administrativ belastning ved skifteretterne. Justitsministeriet finder derfor, at dette forslag fra arbejdsgruppen ikke bør gennemføres.

4.2.2.5. Øvrige overvejelser

4.2.2.5.1. Arbejdsgruppens overvejelser

4.2.2.5.1.1. Obligatorisk underretning om forsikringsforhold

Efter forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1, kan forsikringstageren ved forsikringens tegning eller senere indsætte en anden som begunstiget, og i tilfælde af forsikringstagerens død udbetales forsikringssummen da umiddelbart til den begunstigede.

Forsikringsselskabet skal senest samtidig med underretningen af den begunstigede om forsikringsbegivenhedens indtræden underrette den skifteret, der behandler forsikringstagerens dødsbo, jf. § 2 i dødsboskifteloven, om begunstigesindsættelsen, forsikringssummens størrelse og om, hvorvidt udbetaling er sket, jf. forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, 1. pkt.

Det følger af forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, 2. pkt., at skifteretten herefter skal underrette forsikringstagerens ægtefælle og livsarvinger og vejlede om indholdet af forsikringsaftalelovens § 104, dvs. om reglerne for hel eller delvis tilsidesættelse af en urimelig begunstigelse. Det bemærkes i

den forbindelse, at indførelsen af reglen om underretning ikke har ført til en stigning i antallet af sager herom.

Det er efter det oplyste skifteretternes erfaring, at underretningen til arvingerne om, hvem der er indsat som begunstiget i afdødes forsikring, jf. forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, 2. pkt., meget sjældent er relevant, og at underretningen som oftest forvirrer mere, end den gavner.

For langt de fleste borgere vil en afskaffelse af orienteringen således opleves som en forenkling. De slipper ganske enkelt for at modtage en besked, som de typisk står uforstående overfor. Det vil endvidere kunne spare skifteretten for administration i form af – ofte overflødig – vejledning på dette område.

Arbejdsgruppen foreslår på denne baggrund, at den obligatoriske underretning om forsikringsforhold afskaffes.

4.2.2.5.1.2. Rets- og boafgift mv.

Arbejdsgruppen har drøftet nogle spørgsmål vedrørende rets- og boafgifter. Arbejdsgruppen anbefaler i den forbindelse, at det overvejes at afskaffe retsafgiften for boudlæg og uskiftet bo. Der peges endvidere på, at en ændring af forfaldstidspunktet for retsafgifterne, således at afgifterne skal betales samtidig med boafgiften, kunne være hensigtsmæssig. Desuden anbefales en ændring af reglen om bundfradrag. Om arbejdsgruppens nærmere overvejelser herom henvises til rapporten, side 29.

4.2.2.5.1.3. Forenkling af anmeldelse til skifteretten efter dødsboskiftelovens § 9

Det følger af dødsboskiftelovens § 9, at søgsmål ikke kan anlægges mod boet i tiden fra dødsfaldet, og indtil bestemmelse om boets behandlingsmåde er truffet. Fordringer og andre krav mod boet kan anmeldes til skifteretten.

I praksis foregår anmeldelser efter § 9 ofte ved indsendelse af almindeligt brev til skifteretten, som noterer kravet på sagen eller sagsomslaget, hvorefter kravet efter boets berigtigelse sendes videre til bobestyrer eller boets kontaktperson eller sendes retur til kreditor. Der er tale om en tung og utidssvarende ekspedition.

Arbejdsgruppen har derfor drøftet mulighederne for en forenkling af denne ordning. Mest nærliggende vil det være at stille krav om, at anmeldelse af krav skal ske elektronisk til skifteretten, der kan samle anmeldelserne i en elektronisk mappe, som så efter boets berigtigelse sendes elektronisk til boets kontaktperson eller bobestyrer samtidig med, at systemet indrettes sådan, at der ved berigtigelsen gives meddelelse til kreditorerne om boformen.

En sådan digital ordning vil efter arbejdsgruppens opfattelse indebære en forenkling af en relativt tung ordning og vil derfor kunne spare ressourcer for skifteretterne.

4.2.2.5.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i arbejdsgruppens overvejelser vedrørende afskaffelse af den obligatoriske underretning om forsikringsforhold og har derfor medtaget en ændring af forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, i overensstemmelse med arbejdsgruppens forslag herom.

Justitsministeriet har desuden medtaget en ændring af § 2, stk. 3, i lov om visse civile retlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, der indeholder en tilsvarende underretningspligt.

Der henvises herom i øvrigt til lovforslagets § 8, nr. 1, og § 9, nr. 1, og bemærkningerne hertil.

I forhold til arbejdsgruppens forslag om rets- og boafgift mv. bemærkes det, at Justitsministeriet – som anbefalet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene, jf. pkt. 2.1.2.6. ovenfor – vil nedsætte et udvalg, som skal foretage en samlet gennemgang af rets- afgifterne. Justitsministeriet finder det derfor rigtigst, at nærmere overvejelser om eventuelle ændringer af rets- og boafgifterne i skiftesager sker i forbindelse med dette arbejde.

Med hensyn til arbejdsgruppens forslag om at forenkle anmeldelse til skifteretten efter dødsboskiftelovens § 9 er Justitsministeriet enig i arbejdsgruppens overvejelser, og ministeriet vil derfor opfordre Domstolsstyrelsen til at overveje mulighederne for en sådan forenkling, herunder en digital ordning som påpeget af arbejdsgruppen. Disse overvejelser bør ske i forbindelse med Domstolsstyrelsens overvejelser om muligheden for at etablere en adgang for dødsboets kreditorer til at kunne følge dødsbosagen online og dermed få oplysninger om boets kontaktperson elektronisk, jf. pkt. 4.2.1.5.2 ovenfor.

4.2.2.6. Øget anvendelse af advokater og præcisering af skifterettens vejledningspligt

4.2.2.6.1. Arbejdsgruppens overvejelser

4.2.2.6.1.1. Arbejdsgruppen har i overensstemmelse med kommissoriet overvejet en øget brug af advokater i forbindelse med dødsboskifter.

Arbejdsgruppen har ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at anbefale en udvidelse af området for bobestyrerboer eller for, at dødsboer i større omfang skal behandles af advokater. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det ikke er muligt ud fra boernes størrelse eller beskaffenhed at foretage en afgrænsning af boer, hvor advokatmedvirken i givet fald skulle være obligatorisk. En ordning med krav om advokatmedvirken i boer af en nærmere bestemt størrelse eller beskaffenhed vil efter arbejdsgruppens opfattelse blive oplevet som mindre rimelig af mange arvinger.

Det er imidlertid arbejdsgruppens vurdering, at en række af arbejdsgruppens anbefalinger samt forslaget om at begrænse skifterettens vejledningspligt, jf. straks nedenfor, vil bevirke en øget anvendelse af advokater i forbindelse med dødsbo-

skifter, og at en del af forslagene overordnet set vil medføre en mere effektiv og hurtigere behandling af boerne.

4.2.2.6.1.2. Skifteretternes vejledningspligt er fastslået i dødsboskiftelovens § 91. Det fremgår heraf, at skifteretten bistår med udfærdigelse af anmodninger og opgørelser mv. og vejleder ægtefælle, arvinger, legatarer, kreditorer og andre berettigede om deres retsstilling, herunder om deres klage muligheder, medmindre bistanden på grund af boets størrelse eller andre forhold vil være særlig tidskrævende eller vil kræve særlige undersøgelser.

Arbejdsgruppen har drøftet, om rammerne for skifterettens vejledningspligt i dødsboskiftelovens § 91 med fordel kunne angives mere konkret, f.eks. ved en mere konkret angivelse af, hvad skifteretten ikke skal vejlede om og bistå med. Arbejdsgruppen har endvidere drøftet mulighederne for at indføre en bestemmelse, hvorefter skifteretten ikke skal bistå arvingerne (med udarbejdelse af opgørelser) i boer, der har en nærmere bestemt størrelse eller aktivmasse. En sådan eventuel begrænsning af skifterettens pligt til at vejlede og bistå arvingerne i boer af en vis størrelse eller med en nærmere bestemt aktivmasse mv. må i givet fald antages at ville medføre, at flere boer bliver behandlet – helt eller delvist – af advokater eller andre sagkyndige.

Arbejdsgruppen finder, at der ved vurderingen af udstrækningen af skifteretternes vejledningspligt bør skelnes mellem den vejledning, som gives før og i forbindelse med berigtigelsen af boet, og den vejledning og bistand, som gives efterfølgende, herunder i forbindelse med udfærdigelse af opgørelser mv.

Efter arbejdsgruppens opfattelse kunne en hensigtsmæssig afgrænsning af vejledningspligten være, at der ikke skal være pligt til at yde vejledning ved boets udlevering, hvis dødsboet er skattepligtigt (dvs. hvis boets aktiver og nettoformue overstiger 2.595.100 kr., jf. dødsboskatteovens § 6, stk. 1), eller hvis der indgår en erhvervsvirksomhed i boet.

For så vidt angår den efterfølgende vejledning og bistand finder arbejdsgruppen, at det vil være nærliggende at afgrænse området for vejledningspligten yderligere, f.eks. således at der ikke ydes vejledning til arvingerne i boer, der indeholder fast ejendom eller i øvrigt aktiver af en sådan karakter og størrelse, at det må anses for rimeligt at henvise arvingerne til om nødvendigt at søge professionel vejledning og bistand.

Dødsboskiftelovens § 91 afgrænser som anført vejledningspligten således, at den ikke omfatter situationer, hvor bistanden på grund af boets størrelse eller andre forhold vil være særlig tidskrævende eller vil kræve særlige undersøgelser. En begrænsning af vejledningspligten kan derfor ske ved en ændring af § 91, sådan at det angives, at der ydes vejledning, medmindre boet er skattepligtigt eller omfatter en erhvervsvirksomhed, eller boet i øvrigt har en sådan størrelse, beskaffenhed eller sammensætning, at det er rimeligt at henvise arvingerne til at søge ekstern bistand. Det sidste led an-

går navnlig den efterfølgende vejledning og bistand, mens der for skattepligtige boer og boer med erhvervsvirksomhed efter forslaget heller ikke skal gælde en vejledningspligt i berigtigelsesfasen. Den nærmere afgrænsning forudsættes i øvrigt foretaget i bemærkningerne til en eventuel ændring af § 91.

4.2.2.6.1.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i arbejdsgruppens overvejelser vedrørende brug af advokater i forbindelse med dødsboskifter.

Spørgsmålet om skifteretternes vejledningspligt er ligeledes blevet behandlet af Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen i forbindelse med udvalgets overvejelser om digitalisering af skiftesagsbehandlingen. Udvalget har i den forbindelse peget på, at skifteretterne har en ganske omfattende vejledningspligt, jf. dødsboskiftelovens § 7 og navnlig § 91. Den ofte komplekse vejledning, som skifteretterne i dag yder, kan efter udvalgets opfattelse vise sig vanskelig at digitalisere/automatisere, og udvalget peger derfor på, at det i det videre arbejde med at undersøge de forskellige digitaliseringsløsninger må overvejes, om det er nødvendigt og forsvarligt at ændre, herunder begrænse, skifteretternes vejledningspligt. Der henvises herom til pkt. 4.2.1.3. ovenfor.

Justitsministeriet finder, at spørgsmålet om en ændring af skifteretternes vejledningspligt bør overvejes nærmere, inden der i givet fald gennemføres ændringer heraf. Sådanne overvejelser kan efter Justitsministeriets opfattelse mest hensigtsmæssigt ske som led i overvejelserne om en øget digitalisering af skifteområdet, jf. pkt. 4.2.1.3. ovenfor.

5. Tvangsfuldbyrdelse på baggrund af digitale dokumenter

5.1. Indledning

5.1.1. I takt med, at et stigende antal private borgere og virksomheder anvender moderne kommunikationsformer såsom internet, e-mail, homebanking og sms, er det blevet et udbredt fænomen, at også aftaler om f.eks. forbrugslån og køb af varer på kredit indgås på digital vis. Som følge heraf eksisterer dokumentet – herunder en underskrift tilføjede dokumentet – alene i digital form.

5.1.2. Ved to kendelser afsagt af henholdsvis Vestre Landsret og Østre Landsret i efteråret 2013 blev det fastslået, at kravet i retsplejeloven om, at et gælds-brev skal være underskrevet af den, som har forpligtet sig, ikke kan anses for opfyldt, hvis underskriften er tilføjede digitalt med skyldnerens NemID.

Reglerne i retsplejeloven og kreditaftaleloven om tvangsfuldbyrdelse bør efter Justitsministeriets opfattelse tage højde for, at samfundet i øget grad er blevet digitaliseret, og at borgere og virksomheder i vidt omfang indgår aftaler i elektronisk form. Det bør på denne baggrund ikke være underskriftens form, der er afgørende for, om en kreditor i henhold til et udenretligt skriftligt forlig, gælds-brev eller kredit-

købekontrakt, der i øvrigt opfylder retsplejelovens eller kreditaftalelovens bestemmelser, kan inddrive sit krav ved fogedretten. Digitale underskrifter bør derfor for disse dokumenters vedkommende i fogedretlig henseende sidestilles med traditionelle underskrifter, og det bør være muligt at fuldbyrde krav i henhold til sådanne dokumenter, selv om der ikke kan indleveres eller fremlægges et originalt dokument i traditionel forstand.

5.1.3. Med lovforslaget skabes der hjemmel til, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af udenretlige skriftlige forlig og gælds-breve, som er underskrevet ved brug af digital signatur. Disse digitale udlægsgundamenter kan herefter tvangsfuldbyrdes efter de samme regler, som gælder for udenretlige skriftlige forlig og gælds-breve, der er underskrevet på traditionel vis, forudsat at retsplejelovens øvrige betingelser herfor er opfyldt.

På tilsvarende vis skabes der med lovforslaget hjemmel til, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af kreditkøbekontrakter, som er underskrevet ved brug af digital signatur.

5.2. Gældende ret

5.2.1. Tvangsfuldbyrdelse på grundlag af gælds-breve m.v.

5.2.1.1. Efter retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 4, kan tvangsfuldbyrdelse ske på grundlag af udenretlige skriftlige forlig om forfalden gæld, når det udtrykkeligt er bestemt i forliget, at det kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse.

Endvidere fremgår det af retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 5, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af gælds-breve, der ikke er omfattet af nr. 4, når det udtrykkeligt er bestemt i dokumentet, at det kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse.

Hverken gælds-brevsloven eller retsplejeloven indeholder en definition af et »gælds-brev«. Definitionen heraf støttes i stedet på den almindelige juridiske opfattelse af begrebet, hvorefter et »gælds-brev« omfatter en skriftlig erklæring, der er ensidig og ubetinget, og som fikserer kravets størrelse, uanset om dokumentet benævnes »gælds-brev«.

At et gælds-brev skal være skriftligt, skal forstås således, at der skal benyttes skrifttegn.

Skriftlighedskravet udelukker således ikke, at et gælds-brev kan være digitalt. For så vidt angår omsætningsgælds-breve (negotiable gælds-breve) omfattet af gælds-brevsloven forudsættes det dog, at der skal foreligge et papirdokument eller andet medium i fysisk form. Det skyldes, at der efter gælds-brevslovens kapitel 2 er knyttet en række retsvirkninger til den fysiske besiddelse af et omsætningsgælds-brev.

Efter retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt., kan fuldbyrdelse i henhold til § 478, stk. 1, nr. 4-7, foretages hos enhver, der ved sin underskrift på dokumentet har forpligtet sig som skyldner, selvskyldnerkautionist eller pantsætter.

Underskriften anses som den pågældendes erklæring om at ville være forpligtet efter indholdet i det pågældende dokument.

5.2.1.2. Efter retsplejelovens § 488, stk. 2, 2. pkt., skal det originale udenretlige skriftlige forlig eller gældsbrief indleveres til fogedretten, når der fremsættes anmodning i henhold til § 478, stk. 1, nr. 4 eller 5, medmindre fogedretten anser det for unødvendigt.

Det er almindelig praksis ved fogedretterne, at en kopi af dokumentet fremsendes sammen med anmodningen, og at det originale dokument forevises under fogedforretningen. Forevisningen af det originale dokument gør fogedretten i stand til at sikre sig, at fordringshaveren har ret til at disponere over kravet. Hvis fordringshaveren ikke kan forevise det originale dokument, må fogedretten afvise sagen, jf. retsplejelovens § 489, stk. 1. Der henvises herom til Vestre Landsrets kendelse af 22. juni 2011 (gengivet i Fuldmægtigen 2011, side 199), hvor fordringshaveren havde anmodet om udlæg på grundlag af et udenretligt skriftligt forlig. Skyldneren gjorde gældende, at han ikke havde underskrevet forliget. Det kunne i retsmødet ikke afgøres, om forliget var en original eller kopi, og fogedretten udsatte derfor sagen på rekvirentens undersøgelse heraf. Fogedretten fandt efterfølgende, at der var tale om en kopi og afviste sagen, idet det originale fundament ikke kunne fremlægges, jf. retsplejelovens § 488, stk. 2, 2. pkt., jf. § 478, stk. 1, nr. 4. Landsretten stadfæstede afgørelsen og henviste tillige til, at skyldneren bestred at have underskrevet dokumentet.

5.2.1.3. Det er ved Østre Landsrets kendelse af 18. september 2008 (som gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2009, side 81) fastslået, at et forlig indgået gennem en e-mail-korrespondance, og som ifølge sit indhold kunne danne grundlag for fuldbyrdelse, ikke opfyldte betingelsen i retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt., da skyldneren ikke ved sin underskrift på dokumentet havde forpligtet sig som skyldner. Det er endvidere fastslået i Vestre Landsrets kendelse af 6. september 2013 (som gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2014, side 52) og i Østre Landsrets utrykte kendelse af 13. november 2013 (B-2880-13), at digital underskrift af et gældsbrief ved hjælp af NemID ikke kan anses for at opfylde kravet i retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt., om, at gældsbriefet skal være underskrevet af den, over for hvem fuldbyrdelsen er rettet.

Vestre Landsret lagde endvidere vægt på, at det af § 478, stk. 4, 2. pkt., følger, at tvangsfuldbyrdelse kan foretages hos den, der som skyldner, selvskyldnerkautionist eller pantsætter har forpligtet sig ved et digitalt pantebrev, der er eller har været tinglyst eller registreret i skibsregisteret eller i Dansk Internationalt Skibsregister. Det kunne herefter ikke lægges til grund, at skyldnerens godkendelse af lånedokumentet ved hjælp af NemID er en underskrift i overensstemmelse med retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt.

Østre Landsret bemærkede, at det omhandlede lånedokument, der var oprettet under anvendelse af NemID som digi-

tal signatur, efter ordlyden af retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt., sammenholdt med bestemmelserne i retsplejelovens § 478, stk. 4, 2. pkt., og § 488, stk. 2, 2. og 3. pkt., ikke opfyldte kravet om underskrift på dokumentet i retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt. Lånedokumentet kunne derfor ikke danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

5.2.1.4. Fremsættes der under en fogedforretning indsigelser mod grundlaget for fuldbyrdelsen, og findes det efter den bevisførelse, der kan ske ved fogedretten efter retsplejelovens § 501, stk. 2-4, betænkeligt at fremme forretningen, nægter fogedretten at efterkomme fordringshaverens anmodning, jf. § 501, stk. 1. Efter bestemmelsens stk. 4 kan fogedretten nægte en bevisførelse, som på grund af dens omfang eller beskaffenhed eller af andre særlige grunde bør ske under almindelig rettergang.

Retsplejelovens § 501, stk. 1, tilsigter ifølge forarbejderne (jf. lovforslag nr. L 18, folketingssamlingen 1975/76) at præcisere, at bevisførelse i almindelighed kan ske i fogedretten. Det afgøres efter reglerne i bestemmelsens stk. 2-4, om dette udgangspunkt skal fraviges på grund af indsigelsens karakter, jf. stk. 2 og 3, eller på grund af omfanget af bevisførelsen, jf. stk. 4.

Hvis fogedretten ikke kan tage stilling til en gyldighedsindsigelse, f.eks. på grund af omfanget af den nødvendige bevisførelse, jf. § 501, stk. 4, nægtes fogedforretningen fremmet, og rekvirenten (dvs. den, der anmoder om fuldbyrdelsen) må anlægge et almindeligt søgsmål. Det er således rekvirenten, der har bevisbyrden for, at fuldbyrdelsesgrundlaget er gyldigt.

5.2.2. Tvangsfuldbyrdelse på grundlag af kreditkøbekontrakter

5.2.2.1. Hvis en kreditgiver har solgt løsøre til en forbruger med gyldigt ejendomsforbehold, kan kreditgiveren ved forbrugerens misligholdelse umiddelbart på grundlag af købekontrakten søge sig fyldestgjort for sit tilgodehavende hos forbrugeren gennem tilbagetagelse af det solgte ved fogedrettens hjælp, hvis kontrakten 1) er underskrevet af forbrugeren og overgivet til den pågældende i genpart og 2) indeholder ejendomsforbehold, jf. kreditaftalelovens § 36, stk. 1. Tilbagetagelse af den solgte genstand kan dog ikke ske, hvis genstanden efter retsplejelovens § 509, stk. 1, eller § 515, stk. 2, ville være undtaget fra udlæg, jf. kreditaftalelovens § 36, stk. 2.

Efter kreditaftalelovens § 45, stk. 1, skal anmodning om tilbagetagelse af det solgte være skriftlig og ledsaget af en opgørelse af kreditgiverens tilgodehavende samt købekontrakten i original eller genpart. Det originale dokument skal fremlægges under fogedforretningen. Fogedretten kan om fornødent kræve, at det originale dokument skal foreligge, før fogedforretningen berammes.

Kreditaftalelovens § 36 og § 45, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse på kreditkøb, der ikke er forbrugerkøb, og hvor

der er aftalt ejendomsforbehold med hensyn til det solgte, jf. lovens § 50, stk. 1.

5.2.2.2. Tilbagebetaling af løsøre solgt med ejendomsforbehold sker efter reglerne i retsplejelovens kapitel 55 om umiddelbare fagedforretninger.

Efter retsplejelovens § 596, stk. 1, kan besiddelseskrav som nævnt i § 528 (dvs. eksempelvis udlevering af rørligt gods) gennemtvinges af fogedretten ved en umiddelbar fagedforretning uden sædvanligt tvangsfuldbyrdsgrundlag, såfremt den berettigede (rekvirenten) i fogedretten kan godtgøre eller sandsynliggøre sit krav mod den forpligtede (rekvisitus).

Fremsættes der indsigelser mod rekvirentens krav, og kan rekvirenten ikke føre bevis for sin ret ved dokumentbevis eller partsforklaring, nægter fogedretten at fremme anmodningen, jf. retsplejelovens § 597, stk. 1. Kan rekvirenten dog *sandsynliggøre* sin ret, og findes det af hensyn til rekvirentens fyldestgørelse betænkeligt at nægte at fremme forretningen, kan fogedretten gennemføre forretningen på betingelse af, at rekvirenten stiller sikkerhed for den skade og ulempe, som herved kan påføres rekvisitus. Fogedretten kan undtagelsesvis tillade anden bevisførelse end nævnt i stk. 1, jf. § 597, stk. 2.

Fogedretten kan endvidere efter begæring af rekvisitus afvise at fremme forretningen i de i § 226, stk. 1, nævnte tilfælde (dvs. når sagen er af principiel karakter), og når retten af andre grunde finder det betænkeligt at fremme sagen, jf. § 597, stk. 3. Fogedrettens afgørelse træffes efter anmodning ved kendelse, jf. stk. 4.

5.3. Anvendelse af digital signatur

5.3.1. Ved lov nr. 417 af 31. maj 2000 om elektroniske signaturer gennemførtes Europa-Parlamentets og Rådets direktiv nr. 1999/93/EF af 13. december 1999 om en fællesskabsramme for elektroniske signaturer. Loven regulerer alene udstedelse af såkaldte kvalificerede certifikater, hvorimod andre typer af digitale signaturer ikke er omfattet af loven. Loven etablerer en tilsyns- og kontrolordning for certificeringscentre etableret i Danmark, der ønsker at udbyde kvalificerede signaturer, og regulerer i tilknytning hertil certificeringscentres drift og erstatningsansvar over for henholdsvis underskrivere og modtagere af kvalificerede certifikater. Loven opstiller således en række krav til de certificeringscentre, der udsteder certifikater, herunder krav til økonomi, sikkerhed og procedurer ved udstedelse.

5.3.2. Det daværende Ministerium for Videnskab, Teknologi og Udvikling fastsatte i 2002 den såkaldte OCES-standard (Offentlige Certifikater til Elektroniske Services) for at skabe et større marked for digitale signaturer på et højt sikkerhedsniveau, idet udbredelsen af kvalificerede certifikater var meget begrænset.

OCES-standardens er i dag fastlagt i certifikatpolitikker, der administreres og reguleres af Digitaliseringsstyrelsen. Med

den seneste version af OCES-standardens er sikkerhedsniveauet for registrering ved udstedelse og opbevaring af borgers offentlige digitale signaturer hævet og er således på niveau med kvalificerede digitale signaturer.

En digital signatur baseret på OCES-standardens adskiller sig ikke rent teknisk fra kvalificerede certifikater omfattet af lov om elektroniske signaturer, og de giver dermed også sikkerhed for identiteten af certifikatindehaveren (autenticitet) samt for, at et signeret dokument ikke kan ændres, uden at det senere vil kunne konstateres (integritet).

Siden 2003 har der via en statslig aftale med først TDC A/S og efter fornyet udbud nu Nets DanID A/S været mulighed for, at alle borgere gratis kan erhverve og bruge en digital OCES-signatur. En OCES-signatur kan anskaffes ved – på Digitaliseringsstyrelsens hjemmeside www.nemid.nu – at gennemføre et elektronisk bestillingsforløb eller ved personligt fremmøde på et borgerservicecenter. OCES-standardens er den standard, der i dag ligger til grund for den offentlige digitale signatur, NemID.

5.3.3. I august 2003 nedsatte Justitsministeriet Tinglysningsudvalget, der fik til opgave at komme med forslag til en samlet modernisering og effektivisering af tinglysningen. Udvalget skulle navnlig komme med forslag til, hvordan der bedst muligt kunne gennemføres en fuldstændig ”papirløs” tinglysning, og overveje, om varetagelsen af tinglysningsopgaven kunne organiseres på en bedre og mere effektiv måde.

Tinglysningsudvalget anførte i betænkning nr. 1471/2006 om digital tinglysning, at en digital signatur er et elektronisk redskab, som benyttes til digitalt at signere en meddelelse, så modtageren kan konstatere meddelelsens autenticitet, dvs. identiteten af meddelelsens afsender, og meddelelsens integritet, dvs. at meddelelsens indhold ikke er blevet ændret efter signeringen. Autenticiteten og integriteten af et digitalt dokument sikres ved hjælp af en bestemt regnemetode kaldet hashværdien, der omdanner dokumentet til en talrække. Denne talrække kan afkodes af dokumentets modtager ved hjælp af de funktioner, der er indbygget i den digitale signatur. Det er usandsynligt, at forskellige digitale dokumenter omdannes til den samme hashværdi, og det er ligeledes usandsynligt, at indholdet af et digitalt dokument kan udledes ud fra hashværdien. Dermed opnår modtageren af dokumentet en høj grad af sikkerhed for rigtigheden af dokumentets indhold.

En digital signatur vil dermed kunne udgøre et væsentligt bevis ved bedømmelsen af, om et digitalt dokument med et givent indhold stammer fra den angivne udsteder, og en digital signatur kan herved sammenlignes med en traditionel underskrift.

Udvalget anførte endvidere, at der dog er naturlige forskelle på en digital signatur og en traditionel underskrift. Det er således karakteristisk for en håndskrevet underskrift, at denne er uadskilleligt knyttet til én bestemt person, og det antages derfor, at det ved grafologiske undersøgelser vil kunne sand-

synliggøres, at en underskrift er skrevet af den pågældende person. I modsætning hertil er en digital signatur ikke uadskilleligt knyttet til en bestemt person, men er derimod elektroniske data, som ikke blot den retmæssige indehaver, men også andre kan komme i besiddelse af, f.eks. hvis de kan få adgang til den enhed, hvor den digitale signatur er lagret, og til den adgangskode og anden faktor (i dag nøglekort), som er knyttet til den digitale signatur. Hvis der opstår mistanke om uretmæssig anvendelse af en digital signatur, vil forholdet kunne søges efterprøvet ved gennemgang af en række elektroniske spor, der afgives i forbindelse med elektronisk kommunikation.

5.3.4. For så vidt angår spørgsmålet om retsvirkningerne ved anvendelse af digital signatur har Udvalget om retsvirkninger af digital signatur mv. afgivet betænkning nr. 1456/2004 om e-signatures retsvirkninger. Udvalget, der var nedsat af Justitsministeriet i samråd med det daværende Forskningsministerium, havde bl.a. til opgave at vurdere spørgsmålet om lovregulering af digitalt signerede meddelelsers retsvirkning.

Det anføres i betænkningen, at brugen af digital signatur kun i teknisk henseende adskiller sig fra brugen af håndskrevne underskrifter. Brugen af moderne teknik til at udføre selve underskriftshandlingen medfører således i almindelighed ikke nogen ændring i forhold til de regler, som angiver retsvirkningen af den pågældende underskrift. Det afgørende er således tilkendegivelsen gennem handling eller unladelse af en vilje til at blive forpligtet. En digital signatur må derfor i almindelighed sidestilles med en almindelig papirbaseret underskrift, og der er efter udvalgets opfattelse ikke nogen grund til at knytte særlige retsvirkninger til aftaler, retshandlinger eller meddelelser, der afgives med digital signatur.

5.4. Lovforslagets udformning

5.4.1. Digital underskrift

5.4.1.1. I takt med, at et stigende antal private borgere og virksomheder anvender moderne kommunikationsformer såsom internet, e-mail, homebanking og sms, er det blevet naturligt, at også aftaler om f.eks. forbrugslån og køb af varer på kredit indgås på digital vis. Som følge heraf eksisterer dokumentet, herunder en underskrift tilføjset dokumentet, alene i digital form.

Som det fremgår under pkt. 5.1.3 ovenfor, er der i retsplejeloven ikke hjemmel til, at udenretlige skriftlige forlig og gældsbreve, som alene er oprettet digitalt, kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse i fogedretten.

Den digitale udvikling har medført, at der er opstået behov for at kunne få fogedrettens bistand til at tvangsfuldbyrde sådanne digitale dokumenter på samme måde, som fogedretten bistår med tvangsfuldbyrdelse på grundlag af traditionelle papirdokumenter.

Justitsministeriet finder således, at der er anledning til at gennemføre en ændring af retsplejelovens regler, således at

de nævnte typer af digitale lånedokumenter kan tjene som fuldbyrdelsesgrundlag, hvis retsplejelovens betingelser herfor i øvrigt er opfyldt.

5.4.1.2. Justitsministeriet finder, at digitale signaturer er egnede som underskrifter på udenretlige skriftlige forlig og gældsbreve. En digital signatur giver således en høj grad af sikkerhed for identiteten på underskriveren af et digitalt dokument og sikrer, at indholdet af dokumentet ikke kan ændres efter signeringen, uden at det senere vil kunne konstateres. Det er i den forbindelse forudsat, at den digitale signatur, der anvendes, er baseret på OCES-standarden, kvalificerede certifikater eller på digitale signaturer med et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES, jf. pkt. 5.3 ovenfor.

Med lovforslaget foreslås det på denne baggrund, at der i retsplejeloven skabes hjemmel til, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af udenretlige skriftlige forlig og gældsbreve, som er underskrevet ved brug af digital signatur.

For så vidt angår udenretlige skriftlige forlig og gældsbreve, der er underskrevet digitalt, vil det efter lovforslaget være en betingelse for, at disse kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse, at retsplejelovens regler i øvrigt er opfyldt, jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 4 og 5. Digitalt underskrevne udenretlige forlig skal således vedrøre forfalden gæld, ligesom det i forliget og gælds brevet udtrykkeligt skal være bestemt, at det kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse.

Lovforslaget tilsigter ingen ændring af definitionen af et »gælds brev«, jf. herom ovenfor under pkt. 5.2.1.

For så vidt angår omsætningsgældsbreve (negotiable gældsbreve) omfattet af gældsbrevsloven vil det endvidere også fremover være en forudsætning, at dette foreligger i form af et papirdokument eller andet fysisk medium. Den foreslåede ændring af retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse vil således ikke omfatte tvangsfuldbyrdelse af omsætningsgældsbreve.

Der henvises om forslaget i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 75 (forslag til retsplejelovens § 478, stk. 4, 2. pkt.), samt bemærkningerne hertil.

5.4.1.3. Af samme hensyn som nævnt under pkt. 5.1.1 og 5.1.2 ovenfor foreslås det med lovforslaget endvidere, at der i kreditaftaleloven skabes hjemmel til, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af kreditkøbekontrakter, som er underskrevet ved brug af digital signatur. Den digitale signatur bør ligeledes være baseret på OCES-standarden, kvalificerede certifikater eller på digitale signaturer med et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES.

Lovforslaget ændrer ikke ved de øvrige betingelser, som kreditkøbekontrakten skal opfylde i henhold til de gældende betingelser i kreditaftaleloven.

Der henvises herom i øvrigt til lovforslagets § 6, nr. 1 (forslag til kreditaftalelovens § 36, stk. 2), samt bemærkningerne hertil.

5.4.2. Indlevering og fremlæggelse af en skriftlig repræsentation

5.4.2.1. I det omfang et udenretligt skriftligt forlig eller et gælds brev er underskrevet ved brug af digital signatur, forefindes der ikke et originalt dokument i traditionel forstand. Det underskrevne dokument foreligger i stedet i elektronisk form, og der kan alene produceres udskrifter heraf. Disse udskrifter kan i overensstemmelse med gængs sprogbrug ikke betegnes som ”originaler”.

Hvis et udenretligt skriftligt forlig eller gælds brev er underskrevet digitalt, er det således ikke muligt for rekvirenten at indlevere et originalt forlig eller gælds brev til fogedretten, jf. retsplejelovens § 488, stk. 2, 2. pkt.

5.4.2.2. Justitsministeriet foreslår på den baggrund, at det i retsplejelovens § 488, stk. 2, præciseres, at rekvirenten ved udenretlige skriftlige forlig og gælds breve, hvor underskriften er tilføjet digitalt, skal indlevere en skriftlig repræsentation af dokumentet til fogedretten.

Ved en skriftlig repræsentation forstås en version af det pågældende digitale dokument bestående af almindelige skrifttegn. Rekvirenten skal således producere en version af det digitale dokument, hvor de elektroniske data omdannes til almindelige bogstaver og tal. Den skriftlige repræsentation kan bestå af f.eks. en papirudskrift af det digitale dokument eller af et elektronisk dokument, der kan fremsendes i en e-mail.

Den skriftlige repræsentation skal være en *eksakt* fremstilling af det udenretlige skriftlige forlig eller gælds brets indhold, således som dette fremstod med almindelige bogstaver og tal for underskriveren på tidspunktet for den digitale signering. Udskriften af dokumentet skal således repræsentere det digitale dokument, som rekvisitus med sin digitale signatur har underskrevet.

For så vidt angår udenretlige skriftlige forlig og gælds breve, der ikke er omsætningsgælds breve, har det ingen betydning, om det originale dokument kan indleveres til retten, hvis blot forliget eller gælds brets indhold er tiltrådt af rekvisitus ved hans digitale signatur. Det skyldes, at der ikke er tilknyttet særlige retsvirkninger til selve besiddelsen af et udenretligt skriftligt forlig eller gælds brev, der alene bærer en simpel fordring. I det omfang fordringen måtte være overdraget, påhviler det kreditor over for fogedretten at godtgøre, at der er sket et sådant kreditorskifte, og at rekvisitus er blevet behørigt underrettet herom.

Det bør fremgå enten af selve repræsentationen af det pågældende digitale udenretlige skriftlige forlig eller gælds brev eller af anmodningen om tvangsfuldbyrdelse, jf. retsplejelovens § 488, stk. 1, som ikke foreslås ændret, at udlægsfundamentet er underskrevet digitalt.

Der henvises om forslaget i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 76 (forslag til retsplejelovens § 488, stk. 2, 3. pkt.), og bemærkningerne hertil.

5.4.2.3. På samme måde, som det gælder for udenretlige skriftlige forlig og gælds breve, der er underskrevet ved brug af digital signatur, er der ikke et originalt dokument i traditionel forstand, når en kreditkøbekontrakt underskrives digitalt.

Det er således ikke muligt for rekvirenten at fremlægge en original kreditkøbekontrakt under fogedforretningen, jf. kreditaftalelovens § 45, stk. 2, hvis rekvirenten ønsker at søge sig fyldestgjort i det solgte ved en umiddelbar fogedforretning.

5.4.2.4. Justitsministeriet foreslår på den baggrund, at rekvirenten ligeledes under en umiddelbar fogedforretning på grundlag af en kreditkøbekontrakt, der er underskrevet digitalt, skal fremlægge en skriftlig repræsentation af den pågældende kreditkøbekontrakt.

Den skriftlige repræsentation skal være en *eksakt* fremstilling af kreditkøbekontraktens indhold, således som denne fremstod med almindelige bogstaver og tal for underskriveren på tidspunktet for den digitale signering. Udskriften af dokumentet skal således repræsentere det digitale dokument, som rekvisitus med sin digitale signatur har underskrevet.

Det bør fremgå af enten selve repræsentationen af den pågældende digitale kreditkøbekontrakt eller af anmodningen om tvangsfuldbyrdelse, jf. retsplejelovens § 598, stk. 1 og 2, der ikke foreslås ændret, at kreditkøbekontrakten er underskrevet digitalt.

Der henvises om forslaget i øvrigt til lovforslagets § 6, nr. 2 (forslag til kreditaftalelovens § 45, stk. 1), samt bemærkningerne hertil.

5.4.3. Indsigelser mod den digitale signatur eller indholdet af den skriftlige repræsentation af dokumentet

5.4.3.1. En digital signatur er et elektronisk redskab, som benyttes til digitalt at signere en meddelelse, således at modtageren kan konstatere meddelelsens autenticitet (dvs. identiteten af meddelelsens afsender) og meddelelsens integritet (dvs. at meddelelsens indhold ikke er blevet ændret efter signeringen). Autenticiteten og integriteten af et digitalt dokument sikres ved hjælp af en bestemt regnemetode kaldet hashværdien, der omdanner dokumentet til en talrække. Denne talrække kan afkodes ved hjælp af de funktioner, der er indbygget i den digitale signatur. Det er usandsynligt, at forskellige digitale dokumenter omdannes til den samme hashværdi, og det er ligeledes usandsynligt, at indholdet af et digitalt dokument kan udledes ud fra hashværdien. Dermed opnår modtageren af dokumentet en høj grad af sikkerhed for rigtigheden af dokumentets indhold.

5.4.3.2. Fogedretten står frit ved bedømmelsen af de fremlagte beviser, men fogedretten kan ifølge retsplejelovens §

501, stk. 4, nægte en bevisførelse, som på grund af dens omfang eller beskaffenhed eller af andre grunde bør ske under almindelig rettergang, jf. pkt. 5.2.1.4 ovenfor. Hvis det efter bevisførelsen i henhold til retsplejelovens § 501, stk. 4, findes betænkeligt at fremme en anmodning om udlæg på grundlag af et digitalt underskrevet udenretlige skriftligt forlig eller gældsbevis, skal fogedretten nægte at efterkomme fordringshaverens anmodning, jf. § 501, stk. 1.

Fogedretten skal ligeledes nægte at fremme sagen, hvis der under en umiddelbar fogedforretning på grundlag af en digitalt underskrevet kredittøbekontrakt fremsættes indsigelser mod rekvirentens krav, og rekvirenten ikke kan føre bevis for sin ret ved dokumentbevis eller partsforklaring, jf. retsplejelovens § 597, stk. 1, 1. pkt. Fogedretten skal endvidere efter begæring af rekviritus afvise at fremme forretningen i de i retsplejelovens § 226, stk. 1, nævnte tilfælde, og når retten af andre grunde finder det betænkeligt at fremme sagen, jf. § 597, stk. 3. Fogedretten kan dog gennemføre forretningen på betingelse af, at rekvirenten stiller sikkerhed for den skade og ulempe, som herved kan påføres rekviritus, hvis rekvirenten kan sandsynliggøre sin ret, og det af hensyn til rekvirentens fyldestgørelse findes betænkeligt at nægte at fremme forretningen, jf. § 597, stk. 1, 2. pkt.

Reglerne om bevisførelse indebærer, at hvis rekviritus (den, som kravet er rettet imod) under en fogedforretning gør indsigelse mod grundlaget for fuldbyrdelsen, jf. retsplejelovens §§ 501 eller 597, må rekvirenten løfte bevisbyrden for, at det er rekviritus, der under anvendelse af sin gyldige digitale signatur har underskrevet det pågældende dokument, eller at dokumentet på tidspunktet for dets underskrivelse havde det eksakte indhold, der fremgår af den skriftlige repræsentation af dokumentet.

Rekvirentens bevisbyrde vil alt efter omstændighederne f.eks. kunne tænkes løftet ved, at der føres bevis for den digitale signatur's gyldighed og tilknytning til rekviritus samt det pågældende dokument, eller at det dokumenteres, at det elektroniske system, der er etableret for dokumentets underskrivning er indrettet og sikret på en betryggende måde. Endvidere kan fogedretten tillægge det vægt, at rekviritus ikke tidligere har fremsat indsigelser mod signaturen eller dokumentets indhold, hvis rekviritus tidligere er blevet forevist dette eller har fået tilsendt en repræsentation heraf.

6. Medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom

6.1. Indledning

Justitsministeriet anmodede på baggrund af en henvendelse fra en række interesseorganisationer i maj 2012 Retsplejerådets arbejdsgruppe vedrørende tvangsfuldbyrdelse om at overveje behovet for en modernisering af retsplejelovens regler om annoncering af tvangsauktioner over fast ejendom.

Efter Justitsministeriets opfattelse bør de muligheder, som den digitale kommunikation giver, udnyttes til at sikre størst

mulig opmærksomhed blandt potentielle købere af fast ejendom om de ejendomme, der udbydes på tvangsauktion. Det vil også betyde, at omkostningerne ved annoncering af auktionerne nedbringes væsentligt til fordel for både kreditorerne og i sidste ende skyldneren.

Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelse afgav den 15. oktober 2012 et notat om medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom, der indeholder anbefalinger i form af lovudkast til ændring af retsplejeloven. Arbejdsgruppen anbefaler, at bekendtgørelse af tvangsauktioner fremover (udover i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet.

6.2. Lovforslagets udformning

6.2.1. Gældende ret

I retsplejelovens kapitel 51 om tvangsauktioner over fast ejendom er der fastsat regler om medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom.

Efter retsplejelovens § 566, stk. 1, skal rekvirenten eller, hvis en sagkyndig er antaget, den sagkyndige bekendtgøre en tvangsauktion over fast ejendom én gang i Statstidende med mindst 14 dages varsel.

Efter retsplejelovens § 566, stk. 3, skal rekvirenten eller den sagkyndige endvidere bekendtgøre auktionen mindst én gang i et eller flere på auktionsstedet almindeligt læste dagblade og eventuelt tillige på anden hensigtsmæssig måde, der er egnet til at skabe købsinteresse.

Bekendtgørelsen skal betegne auktionen som tvangsauktion og – ud over tid og sted for auktionen – indeholde oplysninger om alle forhold, der kan antages at have en væsentlig betydning for ejendommens værdi. Bekendtgørelsen skal særligt indeholde oplysninger om ejendommens matrikelnummer, nøjagtige adresse, ejendomsværdi, karakter, areal og anvendelse, herunder så vidt muligt oplysning om størrelsen af det bebyggede areal og dets indretning, jf. retsplejelovens § 566, stk. 2.

Det fremgår af retsplejelovens § 567, at hvis en auktion bortfalder eller udsættes, så skal fogedretten så vidt muligt aflyse denne ved bekendtgørelse én gang i de samme blade, hvori den har været bekendtgjort. Auktionsrekvirenten skal endvidere give underretning til alle, der i medfør af § 564 har fået særskilt indkaldelse til auktionen.

I praksis er bestemmelsen imidlertid blevet anvendt således, at det er rekvirenten, der aflyser en auktion, og ikke fogedretten.

Efter retsplejelovens § 569, stk. 2, 1. pkt., skal fogedretten påse, at auktionen er bekendtgjort efter § 566, herunder at den i § 566, stk. 3, nævnte bekendtgørelse efter indhold, placering, indrykningssteder og antal indrykninger er egnet til at skabe købsinteresse.

6.2.2. Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelses overvejelser

6.2.2.1. Arbejdsgruppen har overvejet behovet for en ændring af reglerne om medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom.

Siden retsplejelovens § 566, stk. 3, fik sin nuværende udformning i 1991, er der sket en betydelig teknologisk udvikling, hvor især den hastige vækst i udbredelsen og tilgængeligheden af internettet og mobiltelefonien (med tilhørende applikationer) grundlæggende har forandret den måde, information typisk formidles og søges på.

Dette gælder også i relation til handel med fast ejendom. Selv om salg af fast ejendom stadig annonceres i betydeligt omfang i landsdækkende dagblade mv., må det således antages, at diverse hjemmesider og portaler på internettet (med tilhørende applikationer til mobiltelefoni mv.) i stadig højere grad er de medier, som købsinteresserede – enten udelukkende eller som supplement til de trykte annoncer – anvender i søgningen efter fast ejendom.

Samme udvikling med hensyn til internettet som primær informationskilde må antages – om end nok i forholdsmæssigt mindre omfang – at gøre sig gældende med hensyn til fast ejendom, der udbydes til salg på tvangsauktion.

Hertil kommer, at Statstidende siden 15. oktober 2005 alene udgives i elektronisk form. Statstidende, herunder tvangsauktionsannoncerne, er således gratis tilgængelig for alle og enhver på internettet.

Den teknologiske udvikling og den ændrede måde, hvorpå information formidles og søges, kan efter arbejdsgruppens opfattelse i sig selv give anledning til at overveje den medieannoncering af tvangsauktioner, som retsplejelovens § 566, stk. 3, foreskriver.

Det må således som følge af udviklingen antages, at det i dag ved at lade annonceringen foregå på internettet er muligt i langt højere grad at nå ud til (potentielt) købsinteresserede og derved bidrage til at skabe den købsinteresse, som er formålet med annonceringen.

Hertil kommer, at de forskellige portalløsninger, der allerede findes på området, og eventuelle tilsvarende løsninger, der måtte komme til fremover, giver mulighed for at sikre, at købsinteresserede – herunder de købsinteresserede, som måske ikke som udgangspunkt (også) søger efter ejendomme, der udbydes på tvangsauktion – i langt højere grad end i dag vil kunne få opmærksomheden henledt på den specielle del af ejendomsudbuddet, som tvangsauktionerne udgør.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at de nu gældende regler bør moderniseres, således at de muligheder, som den digitale kommunikation giver, i langt videre omfang, end det er tilfældet i dag, udnyttes til at sikre størst mulig opmærksomhed blandt potentielle købere af fast ejendom om de ejendomme, der udbydes på tvangsauktion, samtidig med at det sikres, at omkostningerne til annonceringen af auktionerne nedbringes væsentligt.

6.2.2.2. Arbejdsgruppen har anført, at der i princippet kan opstilles flere forskellige modeller for en ændring af de nu gældende krav til valg af medie til annoncering af tvangsauktioner.

Arbejdsgruppen har overvejet en ordning, hvor valget af annonceringsmedie helt overlades til rekvirenten ud fra en betragtning om, at denne har en naturlig interesse i, at annonceringen når ud til den bredest mulige kreds af (potentielt) købsinteresserede. Arbejdsgruppen har dog ikke fundet grundlag for at foreslå en sådan ordning.

For at sikre, at samtlige kreditorers og skyldnerens interesser varetages bedst muligt, må en ny ordning således efter arbejdsgruppens opfattelse være baseret på, at der fortsat skal ske bekendtgørelse i Statstidende, og at tvangsauktioner herudover skal bekendtgøres i det eller de andre medier, der må anses for bedst egnede til at skabe den størst mulige eksponering af tvangsauktionen. Det bør efter arbejdsgruppens opfattelse endvidere fortsat være fogedretternes opgave at påse, at disse krav er opfyldt i hvert enkelt tilfælde.

Med afsæt i dette udgangspunkt har arbejdsgruppen dernæst overvejet, hvor konkret kravet til valg af annonceringsmedie i en sådan ny ordning kan udformes.

Kravet bør efter arbejdsgruppens opfattelse udformes således, at det så vidt muligt fremtidssikres i forhold til den teknologiske udvikling og udviklingen i den måde, hvorpå information om salg af fast ejendom i øvrigt typisk udbydes og søges. Navnlig af den grund finder arbejdsgruppen ikke grundlag for at stille forslag om en meget præcis lovtekst, f.eks. med opregning eller meget fast afgrænsning af de konkrete medier, hvori annoncering kan komme på tale.

På den anden side finder arbejdsgruppen det ubetænkeligt at foreslå kravet udformet på en måde, der forudsætter, at internettet og portaler med søgeredskaber på nettet vil eksistere i en eller anden form i mange år fremefter.

6.2.2.3. Arbejdsgruppen har herefter overvejet, hvordan en ny ordning bedst muligt vil kunne sikre den øgede opmærksomhed om tvangsauktionerne og dermed den – alt andet lige – større købsinteresse for de pågældende ejendomme, som må vil være det primære formål med en sådan ændring.

Efter arbejdsgruppens opfattelse vil dette formål bedst kunne nås, hvis annonceringen – ud over i Statstidende – som hovedregel skal ske på eller kan findes ved hjælp af en almindeligt anvendt internetportal, der giver adgang til de steder på internettet, hvor ejendomme udbydes til salg.

Under de nuværende forhold på ejendomsformidlingsområdet vil en sådan ordning for det første betyde, at kravet til valg af annonceringsmedie vil være opfyldt, når annonceringen sker direkte på en eller flere af de almindeligt anvendte portaler, der udgør en samlet indgang til de ejendomme, der udbydes via de enkelte ejendomsmægleres hjemmesider. Det er herved en forudsætning, at annonceringen (afhængigt

af søgekriterierne) fremkommer i det samlede søgeresultat, når brugeren anvender portalen.

Det foreslåede annonceringskrav vil herudover være opfyldt, f.eks. når annonceringen sker på en eller flere af de enkelte ejendomsmægler-hjemmesider, som en eller flere af de pågældende portaler giver adgang til.

Arbejdsgruppen finder, at en sådan ordning vil udgøre den modernisering af reglerne på området, som stemmer bedst overens med den oprindelige hensigt bag reglerne.

Arbejdsgruppen har tillige overvejet behovet for en undtagelsesbestemmelse, hvorefter annonceringen i særlige tilfælde kan ske på anden vis.

Arbejdsgruppen finder ikke at kunne udelukke, at der kan tænkes situationer, hvor et andet medie vil være bedre egnet til at skabe købsinteresse end et af de medier, der vil være omfattet af den foreslåede hovedregel. Efter arbejdsgruppens opfattelse bør internetannoncering dog ikke undlades, men i givet fald suppleres med annoncering i det pågældende bedre egnede medie. Dette kan f.eks. være relevant i forbindelse med tvangsauktion over særlige ejendomme, herunder særlige erhvervsjendomme, der også i frit salg typisk annonceres på anden måde, f.eks. i fagblade, med henblik på at nå frem til den specifikke modtagerkreds, der har særlig interesse for den pågældende type ejendomme. Arbejdsgruppen har herved taget i betragtning, at internetannoncering forudsættes at være billig i forhold til annoncering andre steder, og at der kan være fordele ved, at internetannoncering anvendes i alle tilfælde.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at der er behov for at kunne gøre en undtagelse fra hovedreglen i ekstraordinære tilfælde, f.eks. ved eventuelle større og længerevarende systemnedbrud på portalerne, der måtte være til hinder for annoncering efter hovedreglen.

Med hensyn til prisniveauet for annoncering finder arbejdsgruppen anledning til at bemærke, at det bør være en forudsætning ved den foreslåede ordning, at prisdannelsen sker i lyset af de omkostninger, der er forbundet med annonceringen, og annonceringens værdi. Det er således ikke tanken, at de medier, der lever op til ordningens krav, frit skal kunne fastsætte priser, der markant overstiger de omkostninger, der er ved annonceringen, og den værdi, som ydelsen repræsenterer. Måtte der alligevel opstå tilfælde, hvor prisniveauet ligefrem antager karakter af udnyttelse af det afhængighedsforhold, som ordningen sætter rekvirenterne i, vil sådanne prisaftaler efter omstændighederne kunne tilsidesættes af domstolene efter aftalelovens §§ 33 eller 36.

6.2.2.4. Den ordning, som arbejdsgruppen foreslår, forudsætter, at de medier, der fremover vil leve op til betingelserne for at være et af de medier, hvori annoncering kan ske, også rent teknisk vil være i stand til at optage tvangsauktionsannoncerne. For at give de pågældende medier mulighed for at foretage eventuelle nødvendige tilpasninger af deres systemer i denne henseende finder arbejdsgruppen, at ord-

ningen først bør træde i kraft en vis tid efter en eventuel vedtagelse af et lovforslag herom. Arbejdsgruppen foreslår således, at ordningen træder i kraft 6 måneder efter vedtagelsen af lovforslaget.

Herudover har arbejdsgruppen overvejet, om en ophævelse af det nu mere end 30 år gamle krav om annoncering i dagblade i givet fald bør give anledning til en særlig overgangsbestemmelse i en eventuel lovændring.

En overgangsordning skulle have til formål at sikre maksimal opmærksomhed om, at annonceringen af tvangsauktioner efter lovens ikrafttræden ikke længere (obligatorisk) vil ske i dagbladene. Overgangsordningen kunne eventuelt bestå i et krav om, at annoncerne i dagbladene i overgangsperioden blev forsynet med en oplysning om, at der pr. ikrafttrædelsesdatoen ikke længere er krav om annoncering af tvangsauktioner i dagbladene, men at annoncering fortsat vil ske på www.statstidende.dk (der er gratis tilgængelig) og til lige på anden vis.

En overgangsordning ville endvidere kunne give de dagblade, der berøres af ændringen, en vis tid til at indstille sig på den nye ordning.

Arbejdsgruppen finder imidlertid ikke grundlag for at foreslå en sådan overgangsordning. Arbejdsgruppen finder, at den af arbejdsgruppen foreslåede nye ordning i sig selv vil indebære den nødvendige grad af sikkerhed for, at købsinteresserede også allerede umiddelbart efter ordningens ikrafttræden vil kunne finde frem til de annoncerede tvangsauktioner, selv om disse altså ikke længere, som det har været tilfældet i mere end 30 år, vil kunne findes på daglig basis i de respektive dagblade.

Arbejdsgruppen bemærker endvidere, at ikrafttrædelsestidspunktet for den nye ordning efter arbejdsgruppens opfattelse som ovenfor nævnt vil skulle tage højde for, at de relevante internetmedier mv. får den fornødne tid til at foretage de nødvendige systemtekniske tilpasninger. Som følge heraf vil de berørte dagblade også få en rimelig tid til at indstille sig på den nye ordning.

6.2.2.5. Arbejdsgruppens notat om medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom blev efter afgivelsen sendt i høring, og på baggrund af et høringssvar overvejede arbejdsgruppen efterfølgende retsplejelovens § 567 om aflysning af auktioner.

Arbejdsgruppen anbefaler på baggrund af de supplerende overvejelser en række ændringer af retsplejelovens § 567.

Arbejdsgruppen foreslår således, at retsplejelovens § 567 ændres, så det fremgår af bestemmelsen, at det er rekvirenten eller den sagkyndige og ikke fogedretten, som skal foretage aflysningen, da det er sådan bestemmelsen anvendes i praksis. Herudover foreslås det, at bestemmelsen ændres, så der tages højde for forslaget om, at bekendtgørelse om aflysningen fremover skal ske på internettet.

Endelig foreslår arbejdsgruppen, at § 567, 2. pkt., ændres, således at den tager højde for, at der i nogle tilfælde ikke vil være udsendt indkaldelser til selve auktionen efter retsplejelovens § 564.

6.2.3. Retsplejerådets overvejelser

Notatet af 15. oktober 2012 om medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom fra Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelse har været forelagt Retsplejerådet.

Retsplejerådet har i udtalelse af 19. december 2012 tilsluttet sig arbejdsgruppens grundlæggende overvejelser og anbefalinger om at overgå til annoncering af tvangsauktioner over fast ejendom på internettet, således som det foreslås i arbejdsgruppens lovudkast. Retsplejerådet bemærker dog, at det kan overvejes nærmere at undersøge, om begrebet ”portal” er et begreb, der også i fremtiden kan forventes anvendt med den forståelse, som er lagt til grund for arbejdsgruppens overvejelser.

Retsplejerådet har endvidere tilsluttet sig arbejdsgruppens supplerende overvejelser om bekendtgørelse af og underretning om aflyste tvangsauktioner.

6.2.4. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet kan tilslutte sig arbejdsgruppens synspunkter og forslag, herunder de supplerende overvejelser om behovet for ændring af retsplejelovens § 567, og lovforslaget er i det væsentlige udformet i overensstemmelse hermed.

Justitsministeriet er således enig i, at det bør sikres, at de muligheder, som den digitale kommunikation giver, i langt videre omfang end i dag udnyttes til at sikre størst mulig opmærksomhed om de ejendomme, der udbydes på tvangsauktion. Samtidig vil omkostningerne til annoncering af tvangsauktioner herved kunne nedbringes væsentligt, hvilket vil være til fordel for kreditorerne og i sidste ende skyldneren.

For så vidt angår Retsplejerådets overvejelser om anvendelsen af begrebet portal, har Justitsministeriet overvejet, om der bør anvendes et andet begreb end portal i lovteksten.

Begrebet portal anvendes i dag almindeligvis om et sted på internettet, der fungerer som indgang til søgemuligheder, især inden for et bestemt område. Justitsministeriet finder på den baggrund, at begrebet portal er dækkende, og at begrebet også fremover må forventes at være dækkende.

Endelig er Justitsministeriet enig i, at ophævelsen af kravet om annoncering i dagblade ikke bør give anledning til en særlig overgangsbestemmelse. Justitsministeriet lægger i den forbindelse vægt på, at der med forslaget lægges op til, at den nye ordning skal træde i kraft 6 måneder efter vedtagelsen, og at der herved dels er givet mulighed for, at de relevante internetportaler mv. får den fornødne tid til at foretage de nødvendige systemtekniske tilpasninger, dels er givet de berørte dagblade en rimelig tid til at indstille sig på den nye ordning.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 77-79 (forslag til retsplejelovens §§ 566, stk. 3, 1. og 2. pkt., 567 og 569, stk. 2, 1. pkt.), og bemærkningerne hertil.

7. Skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande

7.1. Indledning

Formålet med denne del af lovforslaget er at forenkle sagsbehandlingen ved anke af straffesager, hvor anklagemyndigheden og tiltalte er enige om, hvilket resultat ankesagen bør få.

I straffesager skal der i dag i alle ankesager holdes en mundtlig hovedforhandling, og dette gælder, uanset om der ikke under ankesagen er nogen reel tvist mellem anklagemyndigheden og tiltalte. Det betyder, at anklageren og forsvareren altid skal møde i retten til mundtlig forhandling, hvor de deltagende dommere – i landsretten 3 landsdommere og eventuelt 3 lægdommere og i Højesteret mindst 5 højesteretsdommere – samtidig skal være til stede. Endvidere har tiltalte ret til at være til stede, og hvis tiltalte ikke forstår dansk, vil der i givet fald også skulle deltage en tolk.

I straffesager, hvor anklagemyndigheden og tiltalte er enige om, hvilket resultat ankesagen bør få, kan en sådan mundtlig forhandling være meget kortvarig, og det forekommer i sådanne tilfælde uforholdsmæssigt besværligt at afholde en mundtlig forhandling, hvor så mange mennesker skal være til stede samtidig for så lidt.

Det foreslås på denne baggrund at indføre regler om, at retten kan afgøre en ankesag, som ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, på skriftligt grundlag, hvis parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag. Forslaget omfatter både ankesager i landsretten og i Højesteret.

7.2. Gældende ret

7.2.1. Straffesager, som påtales af det offentlige, behandles i 1. instans i byretten, jf. retsplejelovens § 686, stk. 1.

7.2.2. Byrettens domme i straffesager, som påtales af det offentlige, kan ankes til landsretten af anklagemyndigheden eller tiltalte i overensstemmelse med reglerne i retsplejelovens kapitel 82.

Hvis anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, finder en fuldstændig ny hovedforhandling sted for landsretten, jf. retsplejelovens § 917, stk. 1.

Hvis anken ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, behandles sagen ifølge retsplejelovens § 917, stk. 2, efter reglerne i kapitel 78, medmindre andet er bestemt i kapitel 82. Retsplejelovens kapitel 78 angår hovedforhandling i 1. instans.

Efter retsplejelovens § 914 og § 920, stk. 1 og 3, kan landsretten i visse tilfælde afvise en anke uden at afholde hoved-

forhandling. Retsplejeloven indeholder derimod ikke regler om, at landsretten kan realitetsbehandle en anke uden at afholde hovedforhandling.

Østre Landsret har dog i en dom af 9. marts 2012 (Ugeskrift for Retsvæsen 2012, side 2222) afgjort en anke fra anklagemyndigheden med påstand om frifindelse uden at afholde hovedforhandling. Tiltalte tilsluttede sig anklagemyndighedens frifindelsespåstand, og anklagemyndigheden og tiltalte var enige om, at sagen kunne afgøres på skriftligt grundlag.

Rigsadvokaten har imidlertid oplyst, at en anmodning om at behandle en anke på skriftligt grundlag i en række andre tilfælde er blevet afvist af landsretterne med den begrundelse, at der ikke findes hjemmel hertil i retsplejeloven.

7.2.3. Landsrettens domme i straffesager kan med Procesbevillingsnævnets tilladelse ankes til Højesteret, jf. retsplejelovens § 932.

Højesteret kan i visse tilfælde afvise en anke uden at afholde hovedforhandling, jf. retsplejelovens § 935, stk. 1.

Når Højesteret realitetsbehandler en anke, skal der afholdes hovedforhandling, jf. retsplejelovens § 937.

Rigsadvokaten har oplyst, at Rigsadvokaten med Højesteret har aftalt en særlig procedure for afviklingen af ankesager, hvor parterne nedlægger samstemmende påstande. I sådanne sager afgiver Rigsadvokaten et udvidet påstandsdokument, hvor der redegøres for sagen og baggrunden for, at der nedlægges samstemmende påstande. Under hovedforhandlingen redegør parterne ganske kort for de synspunkter, der fremgår af påstandsdokumenterne, hvorefter sagen bliver optaget til dom. Hovedforhandlingen i sådanne sager er således kun ganske kortvarig og varer således i praksis ofte kun ca. 10-15 minutter.

Denne fremgangsmåde har blandt andet været anvendt i følgende sager:

Højesterets dom af 7. december 2011 (som gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2012, side 886): En rumænsk statsborger var ved landsrettens dom idømt 20 dages fængsel for at overtræde et indrejseforbud. Tiltalte ankede dommen til Højesteret med påstand om frifindelse. Under sagens behandling for Højesteret fastslog Højesteret i en anden sag, at et indrejseforbud meddelt under lignende omstændigheder var ugyldigt, og Integrationsministeriet ophævede herefter tiltaltes indrejseforbud. Anklagemyndigheden tilsluttede sig tiltaltes påstand om frifindelse. Højesteret anførte, at der efter ophævelsen af indrejseforbuddet ikke var grundlag for tiltaltes overtrædelse af indrejseforbuddet. Allerede af denne grund og i overensstemmelse med parternes samstemmende påstande frifandt Højesteret tiltalte.

Højesterets dom af 20. august 2012 (som gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2012, side 3359): Tiltalte var ved landsrettens dom idømt 7 dages fængsel for på offentligt tilgængeligt sted uden anerkendelsesværdigt formål at have været i

besiddelse af en foldekniv med et blad på 9,5 cm, som kan fastlåses i udfoldet position. Tiltalte ankede til Højesteret med påstand om formildelse, således at han idømtes en bøde på 3.000 kr. Anklagemyndigheden tilsluttede sig denne påstand. Parterne henviste i den forbindelse til forarbejderne til lov nr. 274 af 27. marts 2012 om ændring af våbenloven. Efter parternes samstemmende påstande, som Højesteret tiltrådte, ændrede Højesteret landsrettens strafudmåling til en bøde på 3.000 kr.

Højesterets dom af 8. maj 2013 (som gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2013, side 2283): En lastbilchauffør var ved landsrettens dom idømt en bøde på 11.500 kr. for fire overtrædelser af reglerne om køre- og hviletid. Tiltalte ankede til Højesteret med påstand om frifindelse i et af forholdene (anketilladelsen var begrænset hertil). Anklagemyndigheden tilsluttede sig denne påstand, og parterne nedlagde samstemmende påstand om, at bøden skulle nedsættes til 6.500 kr. Parterne henviste i den forbindelse til administrativ praksis. Efter parternes samstemmende påstande, som Højesteret tiltrådte, frifandt Højesteret tiltalte i det pågældende forhold og fastsatte den samlede bøde for de øvrige forhold til 6.500 kr.

Højesterets dom af 7. oktober 2013 (sag 170/2013): Tiltalte var ved landsrettens dom dømt for overtrædelse af straffelovens § 289 a ved at have afgivet urigtige oplysninger over for Lønmodtagernes Garantifond med forsæt til at opnå urettiligt vinding. Tiltalte ankede dommen til Højesteret med påstand om frifindelse, og anklagemyndigheden tilsluttede sig tiltaltes påstand om frifindelse. Påstanden var begrundet i, at straffelovens § 289 a efter forarbejderne forudsætter, at der er tale om offentlige midler, der figurerer på statslige, amtskommunale eller kommunale budgetter, hvad udbetalinger fra Lønmodtagernes Garantifond ikke gør. I overensstemmelse med parternes samstemmede påstande frifandt Højesteret tiltalte.

7.3. Lovforslagets udformning

7.3.1. Som det fremgår under pkt. 7.2 ovenfor, skal der i forbindelse med en realitetsbehandling af en anke til landsretten eller Højesteret i en straffesag, der påtales af det offentlige, afholdes en mundtlig hovedforhandling. Det er dog forekommet, at landsretten har afgjort en anke på skriftligt grundlag, når parterne nedlagde samstemmende påstande og var enige om, at sagen kunne afgøres på skriftligt grundlag. Retsplejeloven indeholder imidlertid ikke regler om en sådan skriftlig behandling, og landsretterne har i andre sager afvist anmodninger om skriftlig behandling under henvisning til, at der ikke findes hjemmel hertil i retsplejeloven.

7.3.2. Rigsadvokaten har oplyst, at det gennem de senere år i et vist begrænset omfang er forekommet, at parterne i straffesager for Højesteret har nedlagt samstemmende påstande om f.eks. frifindelse eller ophævelse af dommen og hjemvisning til fornyet behandling i landsretten.

Som nævnt under pkt. 7.2 ovenfor behandles sådanne sager i dag under en kortvarig mundtlig hovedforhandling i Højesteret.

Det vil imidlertid efter Rigsadvokatens opfattelse være praktisk, at der indføres en hjemmel til, at retten i disse sager efter anmodning fra parterne kan bestemme, at sagen skal behandles på skriftligt grundlag. Det er endvidere Rigsadvokatens opfattelse, at adgangen til skriftlig behandling bør gælde ankesager i både Højesteret og landsretten, hvor parterne nedlægger samstemmende påstande.

7.3.3. Princippet om mundtlighed i retsplejen fremgår udtrykkeligt af grundloven og indirekte af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Efter grundlovens § 65, stk. 1, gennemføres i retsplejen offentlighed og mundtlighed i videst muligt omfang. Efter artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har enhver ret til en retfærdig og offentlig rettergang, og kravet om offentlighed har som konsekvens, at retssager som udgangspunkt skal afgøres på grundlag af en mundtlig forhandling.

Mundtlighed i retsplejen skal sikre en hurtig og naturlig sagsbehandling, og mundtlighed er et vigtigt led i offentlighed og umiddelbarhed.

Offentlighed i retsplejen har to hovedformål: dels at sikre parternes interesse i ikke at blive udsat for en hemmelig retspleje, dels at styrke offentlighedens viden om og tillid til retsvæsenet. Hertil kommer det almindelige demokratiske princip, at borgerne bør have adgang til en så vid indsigt i myndighedernes virksomhed som muligt.

Umiddelbarhedsprincippet betyder, at bevisførelse og procedure foregår umiddelbart for den eller de personer, som skal træffe afgørelse i sagen. Formålet med umiddelbarhed er på en effektiv måde at sikre retten det bedst mulige grundlag for at træffe afgørelsen.

7.3.4. Princippet om mundtlighed i retsplejen og de dermed forbundne principper om offentlighed og umiddelbarhed er nærmere udmøntet i retsplejeloven. For så vidt angår mundtlighed fremgår det af retsplejelovens § 148, at retssager forhandles mundtligt, og at skrift kun anvendes, i det omfang loven særlig bestemmer det.

Mundtlighed er imidlertid alene et udgangspunkt, og der gælder en række undtagelser hertil. I straffesager behandles kæremål således som udgangspunkt skriftligt, jf. retsplejelovens §§ 970-972, og Den Særlige Klagerets behandling af sager om genoptagelse af straffesager sker som udgangspunkt også på skriftligt grundlag, jf. retsplejelovens §§ 979-981. Herudover kan nævnes den forenklede bødeproces, jf. retsplejelovens § 896 a, hvor der kun afholdes retsmøde, hvis sigtede anmoder om det. Desuden giver retsplejeloven mulighed for anvendelse af skriftlig forelæggelse og procedure, jf. retsplejelovens §§ 850 og 878. Der skal i givet fald gives en mundtlig sammenfatning heraf i retten.

7.3.5. Justitsministeriet kan på denne baggrund tilslutte sig Rigsadvokatens anbefaling om, at der indføres en hjemmel i retsplejeloven, der giver mulighed for skriftlig behandling af ankesager i straffesager med samstemmende påstande, hvor parterne er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag.

Justitsministeriet lægger i den forbindelse først og fremmest vægt på, at mundtlighed i retsplejen ikke er et absolut krav, men derimod et udgangspunkt og et hovedprincip, som kan fraviges i nærmere afgrænsede tilfælde, hvis det er tilstrækkeligt velbegrundet.

Justitsministeriet lægger endvidere i forhold til den ordning, som Rigsadvokaten anbefaler, vægt på, at ordningen går ud på at give mulighed for skriftlig behandling i tilfælde, hvor parterne er enige både om, hvilket resultat ankeinstansen bør komme til, og om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag.

Justitsministeriet lægger endvidere vægt på, at såvel Højesteret som Advokatrådet og Landsforeningen af Forsvarsadvokater har tilsluttet sig den ordning, som Rigsadvokaten anbefaler.

7.3.6. Det foreslås på denne baggrund at indføre regler om, at retten kan afgøre en ankesag, som ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, på skriftligt grundlag, hvis parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag.

Forslaget omfatter både ankesager i landsretten og i Højesteret, forudsat at anken ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld. Ankesager i Højesteret omfatter aldrig bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, og forslaget omfatter dermed alle ankesager i Højesteret, hvor parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag. Forslaget omfatter derimod ikke ankesager i landsretten, som omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Det er efter forslaget for det første en betingelse, at parterne har nedlagt samstemmede påstande. Heri ligger, at anklagemyndigheden og tiltalte skal være enige om, hvilket resultat ankeinstansen bør komme til. Som eksempler kan nævnes, at parterne er enige om at påstå ophævelse af den indankede dom og hjemvisning til fornyet behandling i foregående instans, at parterne er enige om at påstå frifindelse, eller at parterne er enige om at påstå formildelse og fastsættelse af en nærmere angiven straf. Det er efter forslaget derimod ikke et krav, at parterne er enige om begrundelsen for deres samstemmende påstande.

Det er efter forslaget for det andet en betingelse, at parterne er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag. En tiltalt vil således efter forslaget altid kunne forlange, at der afholdes en mundtlig forhandling, som tiltalte i givet fald har ret til at deltage i, jf. retsplejelovens § 921, stk. 1, og § 936, stk. 1, jf. § 921, stk. 1.

Efter forslaget har retten, når disse betingelser er opfyldt, mulighed for at afgøre ankesagen på skriftligt grundlag. I praksis vil retten formentlig som oftest imødekomme en anmodning fra parterne om afgørelse på skriftligt grundlag, men retten kan efter forslaget også vælge at holde en mundtlig hovedforhandling trods parternes anmodning om skriftlig behandling, hvis retten finder, at en mundtlig hovedforhandling vil være den bedste måde at behandle sagen på.

Det er efter forslaget ikke en betingelse, at retten tager parternes samstemmende påstande til følge, men dette må dog forventes at blive den praktiske hovedregel. Hvis retten eksempelvis ikke finder grundlag for at imødekomme parternes samstemmende påstande om ændring af den indankede dom, vil retten imidlertid kunne stadfæste dommen. Retten vil også eksempelvis, hvis den finder grundlag for det, kunne ophæve den indankede dom og hjemvise sagen til behandling i foregående instans eller eventuelt afvise sagen fra domstolene, selv om parterne alene har nedlagt samstemmende påstande om frifindelse eller om formildelse. Retten vil også kunne tage samstemmende påstande om formildelse delvis til følge, således at straffen nok nedsættes, men ikke så meget som påstået. Det følger af forbuddet mod *reformatio in pejus* (retsplejelovens § 924 og § 936, stk. 1, jf. § 924), at retten derimod ikke kan idømme en strengere straf end fastsat i den indankede dom, hvis anklagemyndigheden ikke har nedlagt påstand herom.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 92, 90 og 94 (forslag til retsplejelovens § 930 a og forslag til ændring af retsplejelovens §§ 917 og 936), og bemærkningerne hertil.

7.3.7. Justitsministeriet har overvejet, hvilke andre regler i retsplejeloven indførelse af en mulighed for at afgøre en anke i en straffesag på skriftligt grundlag kan give anledning til at foreslå ændringer i.

Justitsministeriet har i den forbindelse overvejet regler om antallet af dommere, som deltager i sagens afgørelse i landsretten (retsplejelovens § 7, stk. 1, 1. og 2. pkt.), regler om medvirken af sagkyndige dommere (retsplejelovens § 20 b, stk. 2), regler om dørlukning og referatforbud i sager med skriftligt forelæggelse og procedure (retsplejelovens § 31 b), regler om aktindsigt i skriftlig forelæggelse og procedure (retsplejelovens § 41 c, stk. 1), regler om inhabilitet (retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 6), regler om domsafsigelse uden afholdelse af retsmøde (retsplejelovens § 219 a, stk. 3, 2. pkt.), regler om medvirken af lægdommere (retsplejelovens § 689), regler om begrænsning af sigtedes aktindsigt mv. (retsplejelovens § 729 a, stk. 4, § 729 c og § 748, stk. 6), regler om beskikkelse af offentlig forsvarer (retsplejelovens § 731, stk. 1, litra f, § 738, stk. 2, § 915 og § 935, stk. 2), regler om varetægtsfængsling under en anke (retsplejelovens § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 2 og 3), regler om hovedforhandlingen (retsplejelovens § 917, stk. 2, jf. kapitel 78, og kapitel 82 og 83), regler om frist for at ansøge om tredjeinstansbevilling (retsplejelovens § 932, stk. 2, jf. § 904, stk. 3), regler om kære (retsplejelovens § 968 a, jf. § 968) og regler om

genoptagelse (retsplejelovens § 982, § 983, § 987, stk. 4, og § 988).

7.3.7.1. Den foreslåede mulighed for at afgøre en ankesag på skriftligt grundlag er begrænset til tilfælde, hvor ankesagen ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, og hvor parterne nedlægger samstemmende påstande, eksempelvis om hjemvisning, frifindelse eller formildelse, og hvor parterne desuden er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag.

Justitsministeriet finder, at de hensyn, der begrunder medvirken af lægdommere i ankesager i landsretten, ikke gør sig gældende i sådanne tilfælde. Justitsministeriet finder derfor, at lægdommere ikke bør medvirke i ankesager i landsretten, der afgøres på skriftligt grundlag, uanset om der skulle have medvirket lægdommere under en mundtlig hovedforhandling. Tilsvarende bør sagkyndige dommere ikke medvirke i sådanne sager, uanset om der skulle have medvirket sagkyndige dommere under en mundtlig hovedforhandling.

Det bemærkes, at der under alle omstændigheder ikke medvirker lægdommere eller sagkyndige dommere i Højesteret, jf. for så vidt angår lægdommere udtrykkeligt retsplejelovens § 690, stk. 2. At der ikke medvirker sagkyndige dommere i Højesteret, følger af, at retsplejeloven ikke indeholder regler herom, men derimod om, at sagkyndige dommere i visse tilfælde medvirker i byretten og landsretten.

Retsplejelovens § 20 b, stk. 2, jf. stk. 1, indebærer, at landsretten under anke af en straffesag, i hvilke fagkundskab til søforhold skønnes at være af betydning, under hovedforhandlingen tiltrædes af 2 sagkyndige dommere. Det følger allerede af bestemmelsens formulering, at de sagkyndige dommere kun medvirker under hovedforhandlingen i landsretten, og der er derfor ikke behov for at foreslå bestemmelsen ændret i konsekvens af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling.

Retsplejelovens § 689, stk. 2, og § 86 a indebærer, at nævninger i ankesager i landsretten, hvor byrettens afgørelse er truffet under medvirken af nævninger, og hvor anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, deltager i afgørelsen af skyldsspørgsmålet og i fastsættelsen af sanktionen. Det følger allerede af § 689, stk. 2, at nævninger kun medvirker i ankesager, som omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, og der er derfor ikke behov for at foreslå bestemmelsen ændret i konsekvens af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag, som *ikke* omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, uden mundtlig hovedforhandling.

Retsplejelovens § 689, stk. 3 og 4, og § 91, stk. 2, indebærer, at domsmænd i visse ankesager i landsretten virker med samme beføjelser som dommere under hovedforhandlingen og de afgørelser, der står i forbindelse med denne. Det følger allerede af formuleringen af § 91, stk. 2, at domsmænd kun medvirker i forbindelse med en hovedforhandling, og der er derfor ikke behov for at foreslå bestemmelsen ændret

i konsekvens af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling.

7.3.7.2. Ifølge retsplejelovens § 7, stk. 1, 1. pkt., deltager mindst 3 dommere i afgørelsen af sager ved landsretten, medmindre andet er bestemt. Ifølge bestemmelsens 2. pkt. kan en enkelt dommer dog handle på rettens vegne "uden for hovedforhandlingen". Det må antages, at retsplejelovens § 7, stk. 1, 2. pkt., ikke giver mulighed for, at én landsdommer afgør en sag ved dom, selv om dommen afsiges uden mundtlig hovedforhandling. Højesteret har således i en dom af 20. november 2001 (som gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2002, side 360) fastslået, at bestemmelsen (dengang retsplejelovens § 6, stk. 1, 2. pkt.) ikke giver hjemmel til, at en enkelt dommer pådømmer sagen i en situation, der som følge af indstævntes udeblivelse er omfattet af retsplejelovens § 386, stk. 2. Retsplejelovens § 386, stk. 2, angår bl.a. udeblivelse fra retsmøder under forberedelsen af en civil ankesag (hvilket der var tale om i den nævnte højesteretssag). Det må antages, at retsplejelovens § 7, stk. 1, 2. pkt., heller ikke giver mulighed for, at en civil sag, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling i medfør af retsplejelovens § 366 eller § 387, afgøres af en enkelt dommer.

Efter Justitsministeriets opfattelse bør ankesager i straffesager med samstemmende påstande, hvor parterne er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag, tilsvarende ikke kunne afgøres af en enkelt dommer.

Justitsministeriet har overvejet, om det for at sikre dette vil være nødvendigt at ændre retsplejelovens § 7, stk. 1, 2. pkt., men har ikke fundet tilstrækkeligt grundlag herfor. Justitsministeriet lægger i den forbindelse vægt på, at der allerede i dag er mulighed for, at civile sager i landsretten under visse omstændigheder kan afgøres på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling, og at retsplejelovens § 7, stk. 1, 2. pkt., ikke kan anvendes i sådanne tilfælde. Med lovforslaget foreslås det at indføre en begrænset mulighed for, at visse ankesager i straffesager kan afgøres på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling, og det forudsættes i den forbindelse, at retsplejelovens § 7, stk. 1, 2. pkt., heller ikke vil kunne anvendes i sådanne tilfælde.

7.3.7.3. Det følger af retsplejelovens § 31 b, at hvis der i en sag anvendes skriftlig forelæggelse eller procedure efter retsplejelovens §§ 850 eller 878, kan retten forbyde offentlig gengivelse heraf, i det omfang der under en tilsvarende mundtlig forelæggelse eller procedure kan ske dørlukning eller nedlægges referatforbud, jf. §§ 29 og 30.

Det følger endvidere af retsplejelovens § 41 c, at hvis der i en sag er anvendt skriftlig forelæggelse eller procedure efter retsplejelovens §§ 850 eller 878, har enhver som udgangspunkt ret til at få udleveret kopi heraf, når der er afsagt dom i sagen, medmindre dokumenterne er omfattet af et forbud mod offentlig gengivelse, jf. § 31 b.

I konsekvens af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling foreslås det at ændre

retsplejelovens §§ 31 b og 41 c, så disse bestemmelser også henviser til den foreslåede § 930 a.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 9 (ændring af retsplejelovens §§ 31 b og 41 c), og bemærkningerne hertil.

Retsplejelovens § 729 a, stk. 4, og § 748, stk. 6, giver mulighed for under visse betingelser at begrænse sigtedes aktindsigt i sagens materiale, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen.

Eftersom en begrænsning i sigtedes aktindsigt efter disse bestemmelser bortfalder senest, når tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen, vil bestemmelserne have størst betydning under sagens behandling i første instans. Det bemærkes herved, at bestemmelserne må forstås på den måde, at begrænsningen i sigtedes aktindsigt under alle omstændigheder bortfalder senest ved afslutningen af bevisførelsen under hovedforhandlingen, selvom tiltalte ikke har afgivet forklaring under denne, hvad enten dette skyldes, at tiltalte ikke har ønsket at afgive forklaring, eller at hovedforhandlingen er fremmet i tiltaltes fravær.

I ankesager kan disse bestemmelser derfor kun få betydning, hvis der under anken tilvejebringes nyt materiale til brug for eller af betydning for sagen.

Retsplejelovens § 729 c giver mulighed for under visse betingelser at begrænse forsvarerens og sigtedes aktindsigt i sagens materiale. Hvis retten har bestemt, at begrænsningen skal gælde indtil videre, skal retten på ny vurdere begrænsningen, før hovedforhandlingen indledes. Bestemmelsen giver i modsætning til § 729 a, stk. 4, mulighed for, at begrænsningen i aktindsigt vedvarer under hele sagen.

Eftersom en begrænsning i forsvarerens og sigtedes aktindsigt efter § 729 c kan vare ved under hele sagen, er bestemmelsen også relevant i ankesager. Bestemmelsen må i den henseende formentlig forstås på den måde, at ankeinstansen i givet fald er forpligtet til på ny at vurdere begrænsningen, før hovedforhandlingen i ankesagen indledes.

Den foreslåede mulighed for at afgøre en ankesag på skriftligt grundlag er begrænset til tilfælde, hvor ankesagen ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, og hvor parterne nedlægger samstemmende påstande, eksempelvis om hjemvisning, frifindelse eller formildelse, og hvor parterne desuden er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag.

Efter Justitsministeriets opfattelse må det på denne baggrund antages, at bestemmelserne i retsplejelovens § 729 a, stk. 4, og § 748, stk. 6, sjældent vil være relevante i sager, der afgøres på skriftligt grundlag. Retsplejelovens § 729 c vil formentlig også sjældent have betydning for behandling af en sådan sag.

Justitsministeriet finder bl.a. i lyset heraf ikke grundlag for at foreslå nogen ændringer af disse bestemmelser i konsekvens af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag

uden mundtlig hovedforhandling. Det er imidlertid med lovforslaget forudsat, at den tidsmæssige grænse for begrænsningen af sigtedes aktindsigt, jf. § 729 a, stk. 4, og § 748, stk. 6, og for rettens pligt til at genoverveje en begrænsning i forsvarerens og sigtedes aktindsigt, jf. § 729 c, stk. 4, i sager, der afgøres på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling, skal forstås på den måde, at en begrænsning i sigtedes aktindsigt efter § 729 a, stk. 4, eller § 748, stk. 6, bortfalder senest, når udvekslingen af skriftlige procedurindlæg begynder, og at retten i givet fald skal genoverveje spørgsmålet om begrænsning i forsvarerens og sigtedes aktindsigt efter § 729 c, inden udvekslingen af skriftlige procedurindlæg begynder.

7.3.7.4. Ifølge retsplejelovens § 219 a, stk. 3, afsiges domme i straffesager som udgangspunkt i et retsmøde. Hvis afsigelsen ikke finder sted samme dag, som sagen er optaget til dom, og tiltalte ikke er fængslet, eller hvis sagen er behandlet efter § 896 a, kan dommen dog afsiges uden afholdelse af retsmøde, jf. § 219 a, stk. 3, 2. pkt. Retsplejelovens § 896 a giver mulighed for at behandle sager, hvor der er udstedt bødeforelæg, uden afholdelse af retsmøde, hvis sigtede ikke anmoder om afholdelse af retsmøde.

Ifølge retsplejelovens § 932, stk. 2, 1. pkt., skal ansøgning om tilladelse til at anke landsrettens dom i en straffesag indgives inden 14 dage efter dommens afsigelse. Ifølge § 932, stk. 2, 2. pkt., beregnes fristen dog efter reglerne i § 904, stk. 2 og 3, hvis det er tiltalte, der vil anke. § 904, stk. 3, bestemmer, at hvis sagen er afgjort efter § 897, og tiltalte ikke var til stede eller gjort bekendt med tidspunktet for dommens afsigelse, regnes tiltaltes frist fra den dag, hvor retten har sendt en udskrift af dommen til tiltalte. Retsplejelovens § 897 angår bl.a. sager omfattet af § 896 a, hvor sigtede ikke har anmodet om afholdelse af retsmøde.

Justitsministeriet finder, at dommen i en ankesag, som afgøres uden mundtlig hovedforhandling, bør kunne afsiges uden afholdelse af retsmøde, hvis tiltalte ikke er fængslet.

Justitsministeriet finder endvidere, at hvis tiltalte ikke var til stede ved domsafsigelsen i en sådan ankesag i landsretten og heller ikke var gjort bekendt med tidspunktet for domsafsigelsen, bør tiltaltes frist for at ansøge Procesbevillingsnævnet om tredjeinstansbevilling først regnes fra den dag, hvor retten har sendt en udskrift af dommen til tiltalte.

Det foreslås derfor at ændre retsplejelovens § 219 a, stk. 3, og § 932, stk. 2, så der i disse bestemmelser også henvises til de foreslåede regler om afgørelse af ankesager uden mundtlig hovedforhandling.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 25 og 93 (ændring af retsplejelovens § 219 a, stk. 3, og § 932, stk. 2).

7.3.7.5. Ifølge retsplejelovens § 731, stk. 1, litra f, skal der ske beskikkelse af offentlig forsvarer for en tiltalt, der ikke har en valgt forsvarer, når der i anledning af indankning af en sag skal finde mundtlig forhandling sted for retten. Det fremgår videre af retsplejelovens § 915 om anke til landsret,

at hvis landsretten ikke straks afviser anken, beskikker landsrettens præsident en forsvarer for tiltalte, hvis denne ikke selv har valgt en forsvarer, og af retsplejelovens § 935, stk. 2, om anke til Højesteret, at hvis Højesteret ikke straks afviser anken, beskikker Højesterets præsident en forsvarer for tiltalte, hvis tiltalte ikke selv har valgt en forsvarer.

De gældende bestemmelser indebærer således, at der i alle ankesager, hvor tiltalte ikke selv har valgt en forsvarer, skal beskikkes en offentlig forsvarer, medmindre ankeinstansen straks afviser anken.

Efter Justitsministeriets opfattelse bør dette også gælde i ankesager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling. Justitsministeriet lægger i den forbindelse bl.a. vægt på, at det af retssikkerhedsmæssige grunde vil være mest hensigtsmæssigt, at tiltalte ikke på egen hånd – men kun i samråd med en valgt eller beskikket forsvarer – kan give samtykke til, at sagen kan behandles på skriftligt grundlag, og dermed give afkald på mundtlig forhandling for den dømmende ret. Efter Justitsministeriets opfattelse gælder dette, selv om muligheden for at give samtykke til, at sagen kan behandles på skriftligt grundlag, efter forslaget alene omfatter tilfælde, hvor parterne nedlægger samstemmende påstande.

Der foreslås derfor en konsekvensændring af retsplejelovens § 731, stk. 1, litra f, så forsvarerbeskikkelse også bliver obligatorisk i ankesager, der afgøres på skriftligt grundlag, når ankeinstansen ikke straks afviser ankesagen. Der er ikke behov for at foreslå ændringer af retsplejelovens § 915 og § 932, stk. 2, som efter deres ordlyd ikke er begrænset til ankesager med mundtlig hovedforhandling.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 86 (ændring af retsplejelovens § 731, stk. 1, litra f), og bemærkningerne hertil.

Ifølge retsplejelovens § 738, stk. 2, er den offentlige forsvarer, som er beskikket til at varetage sigtedes tarv ”under hovedforhandlingen”, beføjet til at give møde også under retshandlinger ved anden ret.

Efter Justitsministeriets opfattelse bør denne bestemmelse i givet fald også kunne anvendes i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling.

Justitsministeriet har overvejet, om det for at sikre dette er nødvendigt at foreslå bestemmelsen ændret, men har ikke fundet tilstrækkeligt grundlag herfor. Justitsministeriet lægger vægt på, at retsplejelovens § 738, stk. 2, blot anvender udtrykket ”beskikket til at varetage sigtedes tarv under hovedforhandlingen” som modstykke til udtrykket ”særlig forsvarer”, som beskikkes til at møde ved en anden ret. Bestemmelsen er således ikke en regel om en forsvarer, der er beskikket til særligt at varetage sigtedes interesser under hovedforhandlingen i modsætning til under andre dele af sagen, men omhandler derimod offentlige forsvarere, der er beskikket til at varetage sigtedes tarv ved den ret, hvor sagen verserer. Efter Justitsministeriets opfattelse vil bestemmelsen derfor uden vanskeligheder kunne forstås således, at den

i givet fald også finder anvendelse i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling.

7.3.7.6. Ifølge retsplejelovens § 769, stk. 1, har bestemmelse om varetægtsfængsling kun virkning indtil sagens afgørelse i retten, idet retten dog efter begæring efter afgørelsen kan træffe bestemmelse om varetægtsfængsling under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes. Indbringes den afgørelse, der er truffet i sagen for højere ret, og er der truffet afgørelse om anvendelse af varetægtsfængsling efter afgørelsen, skal spørgsmålet ifølge § 769, stk. 3, snarest forelægges for den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægtsfængsling finder bl.a. § 767, stk. 2 og 3, tilsvarende anvendelse. § 767, stk. 2, indeholder regler om, at retten, når anklagemyndigheden har indleveret anklageskrift til retten, og retten har fastsat tidspunktet for hovedforhandlingen, i stedet for en fængslingsfrist på højst 4 uger kan fastsætte, at varetægtsfængslingen skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen. § 767, stk. 3, indeholder regler om, at når en fængslingsfrist udløber, efter at hovedforhandlingen er begyndt, fortsætter varetægtsfængslingen uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen.

Justitsministeriet finder ikke grundlag for at foreslå, at de særlige regler i § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 3, om fængslingsfrister, når en hovedforhandling er begyndt, gøres anvendelige i sager, som afgøres uden afholdelse af hovedforhandling.

Derimod vil det efter Justitsministeriets opfattelse være hensigtsmæssigt at give mulighed for, at retten, når den har truffet afgørelse om, at sagen skal behandles uden mundtlig hovedforhandling, kan bestemme, at en varetægtsfængsling skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 87 (ændring af retsplejelovens § 769, stk. 3), og bemærkningerne hertil.

7.3.7.7. Det følger af retsplejelovens § 917, stk. 2, at hvis en anke til landsretten ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, behandles anken efter reglerne i kapitel 78, medmindre andet er bestemt i kapitel 82.

Størsteparten af reglerne i kapitel 78 vil ikke være relevante i ankesager, som afgøres uden mundtlig hovedforhandling. Det gælder reglerne om anklagerens, forsvarers og tiltaltes tilstedeværelse og udeblivelse (§§ 852-855), tiltaltes tilstedeværelse i retslokalet (§ 856, stk. 1, 4 og 7-9, og 857), hemmeligholdelse af et vidnes bopæl eller identitet (§ 856, stk. 2, 3, 5, 6 og 10), hovedforhandlingens afbrydelse (§ 858, § 859, § 863, stk. 3, og § 874, stk. 1-3), hovedforhandlingens opdeling (§ 862, stk. 1 og 2, § 864, stk. 2, og § 879) og hovedforhandlingens afvikling (§ 860, § 861, § 862, stk. 4, § 863, § 864, stk. 1, §§ 865-869, § 871, stk. 3, §§ 873 og 876-878, og § 882, 1. pkt.). Tilsvarende er der enkelte regler i retsplejelovens kapitel 82 om anke til landsretten, der ikke

er relevante, hvis sagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling. Det gælder reglerne om ankeafkald under hovedforhandlingen (§ 909, 3. pkt.), tiltaltes udeblivelse (§ 921, stk. 2) og hovedforhandlingens afvikling (§ 921 a). Endvidere er der en regel i retsplejelovens kapitel 83 om anke til Højesteret, der ikke er relevant, hvis sagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling, nemlig § 937 om hovedforhandlingen. Endelig er der en regel i retsplejelovens kapitel 86 om genoptagelse, der ikke er relevant, hvis den genoptagne sag afgøres uden mundtlig hovedforhandling, nemlig § 987, stk. 4, om domfældtes udeblivelse.

Efter retsplejelovens § 862, stk. 4, kan spørgsmål om afvisning af sagen efter § 846 rejses på ny under hovedforhandlingen, selv om retten under forberedelsen af hovedforhandlingen har afslået at afvise sagen. Efter retsplejelovens § 876 skal parterne have lejlighed til at udtale sig, inden retten afsiger dom eller kendelse under hovedforhandlingen, og tiltalte har altid det sidste ord. Disse bestemmelser finder efter deres ordlyd ikke direkte anvendelse, hvis sagen afgøres uden hovedforhandling. Justitsministeriet finder imidlertid, at de principper, som disse regler er udtryk for, også bør gælde, når en ankesag afgøres uden hovedforhandling. Der er derfor med lovforslaget forudsat, at en afgørelse under ankesagens forberedelse om, at ankesagen ikke afvises efter § 914 eller § 920, stk. 1, jf. § 846, ikke hindrer, at spørgsmålet om afvisning kan rejses på ny i parternes procedureindlæg. Det er endvidere en selvfølge, at retten ikke træffer afgørelse, uden at parterne har haft lejlighed til at udtale sig, og det forudsættes med lovforslaget, at forsvareren skal have lejlighed til at afgive procedureindlæg sidst, og at tiltalte desuden, hvis tiltalte eller forsvareren har meddelt retten et ønske herom, skal have lejlighed til som den sidste at afgive et skriftligt indlæg, før retten træffer afgørelse. Retten vil derimod ikke efter lovforslaget skulle spørge forsvareren eller tiltalte, om tiltalte ønsker at benytte sig af muligheden for som den sidste at afgive et skriftligt indlæg.

Når ankesagen afgøres på skriftligt grundlag, udelukker det i sagens natur, at der kan blive tale om mundtlig bevisførelse for den dømmende ret. Bevisførelse for den dømmende ret vil dermed i sagens natur i sådanne tilfælde altid være skriftlig, idet "skriftlig" dog her skal forstås i vid forstand, således at også billed- og lydmateriale kan være omfattet. Der er i princippet ikke noget til hinder for, at der kan ske mundtlig bevisoptagelse i et retsmøde under ankesagens forberedelse, men der vil ikke være videre adgang hertil end i sager med mundtlig hovedforhandling.

Retsplejelovens § 871, stk. 1, 2 og 4, og § 872 indeholder regler om anvendelse af dokumenter og videoafhøringer af børn som bevis under hovedforhandlingen. Selv om disse bestemmelser efter deres ordlyd ikke finder direkte anvendelse, hvis sagen afgøres uden hovedforhandling, er det med lovforslaget forudsat, at bestemmelserne vil finde tilsvarende anvendelse på bevisførelsen under en ankesag, som afgøres uden hovedforhandling.

Retsplejelovens § 874, stk. 3 og 4 (om rettens beslutning af egen drift om bevisførelse), § 875 (om afgørelse ved kendelse i anledning uenighed mellem parterne om bevisførelsen), § 880, 2. pkt. (om bevisbedømmelsens frihed), § 881 (om afstemninger), § 882, 2. pkt. (om, hvor længe sagen er verserende ved retten) og §§ 883 og 884 (om dommen) vil også kunne anvendes i ankesager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling.

Retsplejelovens § 880, 1. pkt., bestemmer, at der ved afgørelsen af, om noget er bevist eller ikke, alene tages hensyn til de beviser, som er ført under hovedforhandlingen. Dette princip kan ikke anvendes direkte i ankesager, der afgøres uden hovedforhandling, men efter Justitsministeriets opfattelse bør der gælde et tilsvarende princip i sådanne sager. Ved afgørelsen af, om noget er bevist eller ikke, bør der således alene tages hensyn til de beviser, som parterne har henvist til i deres procedureindlæg.

Bemærkningerne ovenfor om reglerne om bevisførelse og bevisbedømmelse er naturligvis kun relevante, i det omfang der under ankesagen skal være bevisførelse, og det må forventes at forekomme sjældent i sager, som ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, og hvor parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan behandles på skriftligt grundlag.

Ifølge retsplejelovens § 907, stk. 4, skal anklagemyndighedens ankemeddelelse indeholde oplysning om, at tiltalte eller forsvareren senere vil blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen. Dette vil ikke være relevant i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, og der foreslås derfor en konsekvensændring af retsplejelovens § 907, stk. 4, hvorefter anklagemyndighedens ankemeddelelse skal indeholde oplysning om, at tiltalte eller forsvareren *i givet fald* senere vil blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen.

Ifølge retsplejelovens § 918 skal anklagemyndigheden udarbejde en ekstrakt, der skal indeholde udskrift af byrettens dom, udskrift af retsbogen vedrørende hovedforhandlingen ved byretten og andre relevante dokumenter. Ekstrakten skal sendes til landsretten og forsvareren så vidt muligt senest 2 uger før hovedforhandlingen. Denne fristregel kan ikke anvendes i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, og der foreslås derfor en konsekvensændring af retsplejelovens § 918, hvorefter ekstrakten i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, skal sendes til landsretten og forsvareren senest samtidig med anklagerens første procedureindlæg.

Hvad angår de regler, der efter deres formulering finder anvendelse ”inden hovedforhandlingen”, er det Justitsministeriets opfattelse, at sådanne regler – hvis de ikke angår berømmelse af, indkaldelse til, udsættelse af eller afvikling af hovedforhandlingen – bør kunne anvendes også i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling.

Justitsministeriet har overvejet, om formuleringen af sådanne regler (navnlig § 916, stk. 1, § 923, § 926, stk. 1, 2. pkt., og § 988) bør ændres for at tydeliggøre, at de kan anvendes, selv om sagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling, men har ikke fundet det nødvendigt at stille forslag herom. Justitsministeriet lægger herved vægt på, at formuleringen ”inden hovedforhandlingen” i disse regler angiver, at reglerne finder anvendelse, når hovedforhandlingen ikke er begyndt, og at dette også er dækkende for sager, hvor der slet ikke holdes en hovedforhandling.

Sammenfattende foreslås der i retsplejelovens kapitel 82 om anke til landsretten alene enkelte konsekvensændringer som følge af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling. Som nærmere beskrevet ovenfor vil de øvrige bestemmelser i dette kapitel og i kapitel 78, som der henvises til i § 917, stk. 2, enten ikke være relevante eller kunne anvendes direkte eller i det mindste kunne anvendes tilsvarende i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 89 og 91 (ændring af retsplejelovens § 907, stk. 4, og § 918, stk. 2), og bemærkningerne hertil.

7.3.7.8. Ifølge retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 6, må ingen handle som dommer i en sag, når han eller hun har deltaget som dommer under den tidligere hovedforhandling i en straffesag, der er hjemvist til ny hovedforhandling efter § 929 eller genoptaget efter §§ 976 eller 977.

Efter Justitsministeriets opfattelse bør en dommer, der har deltaget i afgørelsen af en straffesag uden afholdelse af mundtlig hovedforhandling, heller ikke kunne handle som dommer, hvis sagen hjemvises eller genoptages.

Justitsministeriet har overvejet, om det for at sikre dette vil være nødvendigt at ændre retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 6, men har ikke fundet tilstrækkeligt grundlag herfor. Justitsministeriet lægger herved vægt på, at den generelle regel i retsplejelovens § 61 om, at ingen må handle som dommer i en sag, når der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed, må antages at være tilstrækkelig til at sikre, at en dommer, der har deltaget i afgørelsen af en straffesag uden afholdelse af mundtlig hovedforhandling, anses for inhabil under en eventuel fornyet behandling af sagen efter en hjemvisning eller genoptagelse. Justitsministeriet lægger også vægt på, at eftersom den foreslåede mulighed for at afgøre en straffesag på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling alene omfatter tilfælde, hvor parterne nedlægger samstemmende påstande, kan der kun i helt særegne tilfælde forventes efterfølgende at opstå spørgsmål om hjemvisning eller genoptagelse af sagen.

7.3.7.9. Ifølge retsplejelovens § 968 a, stk. 1, kan kendelser og andre beslutninger, der er afsagt af landsretten under behandling af en ankesag, kun kæres til Højesteret under tilsvarende betingelser som nævnt i § 968 og med Procesbevil-

lingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan meddeles, hvis kæremålet angår spørgsmål af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler derfor. Retsplejelovens § 968, stk. 4, begrænser mulighederne for at kære kendelser og andre beslutninger, der afsiges ”under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse”.

Justitsministeriet finder ikke behov for, at begrænsningerne i kæreadgangen efter retsplejelovens § 968 a, stk. 1, jf. § 968, stk. 4, finder anvendelse i ankesager i landsretten, der afgøres på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling. Justitsministeriet lægger bl.a. vægt på, at kære under alle omstændigheder kræver Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Det følger allerede af formuleringen af retsplejelovens § 968, stk. 4, at bestemmelsen angår kendelser og andre beslutninger, der afsiges ”under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse”, og der er derfor ikke behov for at foreslå bestemmelsen ændret i konsekvens af forslaget om mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling.

7.3.7.10. Det fremgår af retsplejelovens § 982, 1. pkt., at hvis Den Særlige Klageret imødekommer en anmodning om genoptagelse af en straffesag, går klagerettens kendelse ud på, at ny hovedforhandling skal finde sted. Det fremgår endvidere af retsplejelovens § 983, at den nye hovedforhandling foregår ved den landsret, som tidligere har dømt i sagen, og forberedes og fremmes i overensstemmelse med de almindelige regler om hovedforhandling for landsret.

Justitsministeriet finder, at muligheden for skriftlig behandling af en ankesag med samstemmende påstande også bør gælde i genoptagne straffesager. Justitsministeriet lægger bl.a. vægt på, at baggrunden for, at straffesagen er blevet genoptaget, i nogle tilfælde vil kunne være, at domfældte og anklagemyndigheden er enige om, at sagen er urigtigt afgjort, og at parterne derfor også i nogle tilfælde vil nedlægge samstemmende påstande under den genoptagne sag. Hvis parterne endvidere er enige om, at den genoptagne sag kan afgøres på skriftligt grundlag, bør retten have mulighed herfor.

Justitsministeriet har overvejet, om det er nødvendigt at ændre formuleringen af retsplejelovens §§ 982 og 983, men har ikke fundet tilstrækkeligt grundlag herfor. Efter Justitsministeriets opfattelse fremgår det således tilstrækkeligt tydeligt af henvisningen til de almindelige regler om hovedforhandling for landsretten, at den foreslåede nye bestemmelse om afgørelse på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling også vil kunne anvendes i genoptagne straffesager.

8. Opfølgning på anbefalinger fra Udvalget om pligtig afgangsalder

8.1. Indledning

8.1.1. Det er efter regeringens opfattelse vigtigt, at også dommere og andre tjenestemandansatte jurister ved domstolene bidrager til at løse den udfordring der består i, at der

fremover vil være behov for at kunne skaffe yderligere arbejdskraft som følge af udviklingen i befolkningens alderssammensætning, levealder mv. Det skal naturligvis kun ske i det omfang, det findes muligt og forsvarligt under hensyn til de særlige opgaver, som varetages af domstolene.

Den generelle pligtige afgangsalder på 70 år for tjenestemænd blev ophævet ved lov nr. 484 af 17. juni 2008 med virkning fra den 19. juni 2008. Dommere og andre tjenestemandansatte jurister ved domstolene er dog ikke omfattet af den nævnte lovændring og afskediges således fortsat fra udgangen af den måned, hvori de fylder 70 år.

I forbindelse med behandlingen af det pågældende lovforslag tilkendegav den daværende regering, at man ville tage initiativ til, at der efter lovens vedtagelse blev gennemført et udvalgsarbejde vedrørende spørgsmålet om ændring af den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandansatte jurister ved domstolene.

Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv. blev nedsat i januar 2009 og fik til opgave at overveje, om der bør fastsættes en højere pligtig afgangsalder for dommere og andre tjenestemandansatte jurister ved domstolene end 70 år og komme med forslag til, hvilken pligtig afgangsalder der i givet fald bør fastsættes.

Udvalget afsluttede i januar 2014 sit arbejde med ”Udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandansatte jurister ved domstolene”. Denne del af lovforslaget bygger på udvalgets udtalelse.

8.1.2. Den pligtige afgangsalder for dommere mv. på 70 år foreslås i overensstemmelse med udvalgets anbefaling på nuværende tidspunkt fastholdt. For på anden måde at forøge tilknytningen til arbejdsmarkedet for dommere og andre tjenestemandansatte jurister ved domstolene, således at de også kan bidrage til løsningen af de kommende års samfundsmæssige udfordringer, foreslås det imidlertid, at der indføres følgende nye ordninger:

- En mulighed for, at ældre dommere kan overgå til ansættelse som dommer på deltid (deltidsordning).
- En tilkaldeordning for pensionerede dommere mv., hvorefter det enkelte embede i forfaldssituationer eller andre særlige situationer, f.eks. for at forhindre, at der opstår sagsbunker, får mulighed for at tilkalde en pensioneret dommer og lade denne virke som dommer i en nærmere bestemt periode.

8.1.3. Uafhængigt af ovennævnte udvalgsarbejde har Domstolsstyrelsen foreslået, at der skabes en mere fleksibel mulighed for, at en retspræsident kan fratæde sin stilling som præsident og fortsætte i en dommerstilling. En sådan mulighed vil kunne medvirke til at fastholde retspræsidenten længere på arbejdsmarkedet, og lovforslaget indeholder derfor et forslag om, at der etableres en sådan mulighed.

8.1.4. Endelig er retspræsidenterne, Den Danske Dommerforening og Domstolsstyrelsen fremkommet med et ønske om, at der skabes mulighed for, at to dommere fra forskelli-

ge byretter og to landsdommere fra henholdsvis Østre og Vestre Landsret midlertidigt kan bytte stilling for at give mulighed for faglig og personlig udvikling for de pågældende og for erfaringsudveksling mellem retterne samt for at fremme mobiliteten blandt dommerne. Lovforslaget indeholder på den baggrund endvidere et forslag om, at der indføres hjemmel til, at to dommere midlertidigt kan bytte stilling.

8.2. Lovforslagets udformning

8.2.1. Pligtig afgangsalder for dommere mv.

8.2.1.1. Gældende ret om afskedigelse af dommere mv.

8.2.1.1.1. Efter tjenestemandslovens § 34, stk. 2, afskediges dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene fra udgangen af den måned, hvori de fylder 70 år. Denne bestemmelse i tjenestemandsloven indebærer, at der ikke er mulighed for, at ansættelsen kan fortsætte, efter at dommeren mv. er fyldt 70 år. Efter retsplejelovens § 51 er der dog mulighed for, at en dommer, der afskediges på grund af alder, kan færdigbehandle sager, i hvilke mundtlig forhandling er påbegyndt inden ansættelsens ophør.

Den faste aldersgrænse på 70 år for dommere har været gældende siden 1933. Indtil da havde der ikke været nogen aldersgrænse for dommere.

Højesteret har i en sag anlagt af 6 underretsdommere fastslået, at grundlovens regel om, at afskedigelse kun kan ske ved dom, må antages at åbne plads for, at det ved lov bestemmes, at dommere ubetinget skal afgå ved en bestemt alder, når aldersgrænsen fastsættes således, at dommerne ved denne alder ikke længere anses fuldt egnede til at bestride deres embedsforretninger, hvilket fandtes at være tilfældet med hensyn til den indførte aldersgrænse på 70 år. Højesteret fremhævede i dommen, at det væsentlige er, at sådanne regler ikke berører dommernes uafhængighed og ikke åbner mulighed for vilkårlighed fra administrationens side, jf. Ugeskrift for Retsvæsen 1935, side 1 ff.

8.2.1.1.2. Af grundlovens § 64, 2. og 3. pkt., følger det, at dommere ikke kan afsættes uden ved dom og ej heller forflyttes mod deres ønske uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted. Dog kan den dommer, der er fyldt 65 år, afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket den pågældende skulle være afskediget på grund af alder.

Grundlovens ansættelsesværn indebærer, at en dommer (som udgangspunkt) ikke uden ansøgning kan afskediges ved en administrativ beslutning, således som det principielt gælder for administrative tjenestemænd. Afgørelsen må altså træffes af et organ, der selv opfylder betingelserne for at være en domstol. Det vil navnlig sige, at det pågældende organ er etableret ved lov og nyder den nødvendige uafhængighed.

Spørgsmålet om afskedigelse af dommere er henlagt til Den Særlige Klageret, dog med mulighed for anke til Højesteret, jf. retsplejelovens § 49, stk. 8.

Bestemmelsen i grundlovens § 64, 2. pkt., om, at afskedigelse af en dommer kun kan ske ved dom, er ikke blot en kompetenceregulering. Bestemmelsen indebærer således også, at afskedigelse ikke kan ske diskretionært, men kun af bestemte grunde, som er angivet i loven. Betingelserne herfor er opregnet i retsplejelovens § 49, stk. 6, og § 49 a. Af disse bestemmelser følger det, at afskedigelse af en dommer kan ske i tilfælde af disciplinære forhold af graverende karakter og i tilfælde, hvor en dommer lider af vedvarende åndelig eller legemlig sygdom.

Når det gælder administrativ afskedigelse, vil retsstillingen for en dommer, der afskediges i forbindelse med en omordning af domstolene, være den samme som for en administrativ tjenestemand i en tilsvarende situation. Det vil sige, at tjenestemandslovens regler om rådighedsløn og pension finder anvendelse. Endvidere kan en dommer afskediges administrativt på grund af alder, men kun som grundlovens § 64, 3. pkt., foreskriver, hvis den pågældende er fyldt 65 år. Reglen om afsked ved det 65. år er udtryk for, at der fra den alder kan forekomme svækkelser, der gør det umuligt for dommeren at bestride sit embede fuldt forsvarligt. En administrativ afskedigelse ved det 65. år forudsætter dog, at den sker uden indtægtstab, dvs. at dommeren vedblivende oppebærer fuld løn efter afskedigelsen. Hvis en dommer modsætter sig administrativ afskedigelse, gælder tjenestemandslovens regler. Administrativ afskedigelse efter det 65. år er så vidt ses ikke anvendt i praksis.

8.2.1.1.3. For så vidt angår fuldmægtige ved domstolene (dvs. dommerfuldmægtige og retsassessorer) er disses ansættelsesværn fastsat i retsplejelovens §§ 54-55. Af disse bestemmelser følger det, at fuldmægtige kan afskediges af Den Særlige Klageret på grund af uegnethed eller sygdom, jf. § 54, stk. 1, eller i de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted, jf. § 54, stk. 2, 1. pkt. Endvidere kan en fuldmægtig, der er fyldt 65 år, afskediges administrativt, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket denne skulle have været afskediget på grund af alder, hvis vedkommende havde været dommer, jf. retsplejelovens § 54, stk. 2, 2. pkt. I øvrigt gælder det, at jurister, som er ansat i en tjenestemandsstilling ved domstolene (dvs. retsassessorer), er omfattet af tjenestemandslovens regler.

8.2.1.2. Udvalgets overvejelser

8.2.1.2.1. Udvalget har overvejet, om der bør fastsættes en højere pligtig afgangsalder for dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene end 70 år.

Udvalget finder, at de samfundsøkonomiske konsekvenser, der følger af udviklingen i befolkningens alderssammensætning, levealder mv., indebærer, at der fremover vil være behov for at kunne skaffe yderligere arbejdskraft. Udvalget finder det i den forbindelse vigtigt, at dommere og andre tje-

nestemandsansatte jurister ved domstolene – ligesom andre erhvervsområder – bidrager til at løse denne udfordring i det omfang, det findes muligt og forsvarligt under hensyn til de opgaver, som varetages af domstolene.

Udvalget har i lyset heraf koncentreret sine overvejelser om, hvorvidt en forhøjelse af den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene vil være den mest hensigtsmæssige måde, hvorved dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene vil kunne bidrage til løsningen af de nævnte samfundsmæssige udfordringer.

Udvalget finder, at det ved vurderingen af dette spørgsmål må holdes for øje, at en eventuel forhøjelse af en dommers afgangsalder vil betyde, at den enkelte dommer normalt vil have ret til at fortsætte sit virke som dommer med uændret funktion, herunder også som embedschef eller retsformand. Denne mulighed vil gælde i hele perioden frem til, at en dommer når den højere afgangsalder. Hvis vedkommende dommer således ønsker at fortsætte sin funktion som dommer, vil dette i praksis alene kunne hindres, hvis Den Særlige Klageret finder, at retsplejelovens betingelser for suspension og senere afskedigelse af dommeren er opfyldt.

8.2.1.2.2. Udvalget finder det afgørende, at dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene også fremover kan leve op til de væsentlige krav, der stilles til deres arbejdsevne. Det bør således efter udvalgets opfattelse søges undgået, at der sker en forøgelse af antallet af sager om afskedigelse af dommere på grund af aldersbetinget svækkelse, idet en sådan forøgelse bl.a. vil kunne bidrage til at svække borgernes tillid til domstolene.

Udvalget henviser i den forbindelse bl.a. til, at domstolene er samfundets endelige tvistløser. Det gælder i forholdet mellem borgere og virksomheder indbyrdes, men det gælder også i forholdet mellem borgere og offentlige myndigheder, hvor domstolene er den enkelte borgers sidste mulighed for at få prøvet en myndighedsafgørelse. Det er endvidere domstolene, der pålægger straf, hvilket er en af de mest indgribende foranstaltninger, samfundet kan bringe i anvendelse over for borgerne. Domstolene varetager således en helt grundlæggende funktion i samfundet, og befolkningens tillid til, at domstolene kan opfylde denne funktion, taler derfor med vægt imod, at der i en domstolsbehandling deltager en dommer, som på grund af aldersbetinget svækkelse ikke er egnet hertil.

Udvalget henviser endvidere til, at samfundsudviklingen har betydet en øget retlig kompleksitet, og for mange dommere også har medført et øget sagspres. Der stilles således i dag ganske store krav til dommeres arbejdsmæssige kapacitet.

I den forbindelse er det efter udvalgets opfattelse vigtigt at holde sig for øje, at domstolenes forhold adskiller sig fra et sædvanligt hierarkisk opbygget administrativt system bl.a. derved, at der ved domstolene ikke er samme muligheder som i forhold til tjenestemænd hos forvaltningsmyndigheder

for at omplacere den enkelte dommer i en mindre krævende stilling, der er passende i forhold til bl.a. den pågældendes arbejdsmæssige kapacitet.

Hvis en tjenestemand hos en forvaltningsmyndighed på grund af f.eks. aldersbetinget svækkelse ikke er i stand til at varetage sine arbejdsopgaver forsvarligt, vil man således kunne sikre, at den pågældende ikke fortsætter med at varetage de opgaver, som vedkommende ikke længere magter at udføre.

For dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene er situationen imidlertid en anden, idet der af hensyn til at sikre uafhængige og upartiske domstole i grundloven (for udnævnte dommere), henholdsvis i retsplejeloven (for andre domstolsjurister) er fastsat en særlig beskyttelse mod afskedigelse og forflyttelse. Dette værn mod afskedigelse og forflyttelse skal bl.a. sikre mod, at der ved trussel om afsked kan lægges pres på dommere eller ske ansættelsesretlig forfølgelse af dommere, der træffer "ubekvemme" afgørelser.

I tilfælde, hvor en dommer som følge af aldersbetinget svækkelse ikke længere er i stand til at varetage sine arbejdsopgaver på en forsvarlig måde, vil det ikke nødvendigvis være sådan, at den pågældende dommers selvpfattelse vil svare til omgivelsernes bedømmelse. En dommer, der således ikke selv ønsker at fratæde sin stilling, kan som følge af det særlige værn mod afskedigelse og forflyttelse ikke fjernes fra sin dømmende funktion uden sikkert grundlag for, at en sådan fjernelse ikke skyldes uenighed i dommerens judicielle afgørelser.

Det er udvalgets vurdering, at en aldersbetinget svækkelse af en dommer i praksis langt fra altid vil indtræde og forløbe på en sådan måde, at det – hvis dommeren ikke selv ønsker at fratæde sin stilling – vil være muligt straks at tilvejebringe det sikre grundlag, som vil være en forudsætning for, at den pågældende dommer vil kunne suspenderes eller afsættes ved dom afsagt af Den Særlige Klageret. Det betyder, at den pågældende – i hvert fald i en periode – vil virke som dommer uden at være i stand til at varetage sine arbejdsopgaver forsvarligt. I lyset af de opgaver, som domstolene varetager, kan dette efter omstændighederne være forbundet med ganske vidtrækkende konsekvenser for de berørte borgere, virksomheder mv.

8.2.1.2.3. Det har været vanskeligt for udvalget på det foreliggende grundlag at vurdere, om en eventuel mindre forhøjelse af den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene – f.eks. til 72 år – må antages at ville medføre en forøgelse af tilfælde, hvor en dommer på grund af aldersbetinget svækkelse ikke er i stand til at varetage sine arbejdsopgaver forsvarligt.

I lyset heraf har udvalget fundet ikke at kunne se bort fra, at en højere pligtig afgangsalder eventuelt kan indebære en forøget risiko for, at sådanne tilfælde opstår.

Samlet set finder udvalget på det foreliggende grundlag, at den pligtige afgangsalder for dommere mv. på 70 år på nuværende tidspunkt bør fastholdes.

8.2.1.2.4. Udvalget har i lyset af forslaget om, at den nuværende pligtige afgangsalder for dommere mv. ikke forhøjes, overvejet en ordning, der findes i forskellige varianter i visse andre lande, og som giver mulighed for en konkret forhøjelse af den enkelte dommers afgangsalder.

Udvalget kan imidlertid ikke anbefale en ordning med en konkret afgørelse af, om afgangsalderen skal forhøjes for den enkelte dommer. Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på bl.a., at en sådan ordning vil kunne give anledning til betæneligheder og kritik med hensyn til dommerens uafhængighed.

En sådan ordning vil endvidere have den efter udvalgets opfattelse u hensigtsmæssige virkning, at en dommer med en forhøjet afgangsalder vil have krav på at fortsætte sit virke som dommer med uændret funktion, herunder også som embedschef eller retsformand. Denne ret vil gælde i hele perioden frem til opnåelsen af den højere pensionsalder. Hvis vedkommende dommer således ønsker at fortsætte sin funktion som dommer i denne periode, vil dette i praksis alene kunne hindres, hvis Den Særlige Klageret finder, at retsplejelovens betingelser for suspension og senere afskedigelse af dommeren er opfyldte.

8.2.1.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser vedrørende en højere pligtig afgangsalder for dommere. På den baggrund foreslås den pligtige afgangsalder for dommere mv. på 70 år på nuværende tidspunkt fastholdt.

8.2.2. Mulighed for deltidsansættelse for ældre dommere mv.

8.2.2.1. Retsplejelovens regler om antallet af dommere ved retterne

Antallet af dommere ved henholdsvis Højesteret, landsretterne, SØ- og Handelsretten og Tinglysningretten er fastsat i retsplejelovens § 2, stk. 1, § 5, stk. 2, § 14, stk. 1, og § 18, stk. 1.

Retsplejelovens § 9, stk. 2-11, fastsætter et minimumstal for antallet af dommere ved de enkelte byretter, og i forlængelse heraf er der i retsplejelovens § 9, stk. 12, 1. pkt., fastsat en pulje på 25 yderligere byretsdommere (puljedommere), som kan fordeles mellem byretterne inden for de maksimumstal for antallet af puljedommere ved de enkelte byretter, som er fastsat i lovens § 9, stk. 12, 2. pkt.

Ved ledighed i en dommerstilling ved en byret, hvor der er udnævnt en eller flere yderligere dommere, bestemmer Domstolsstyrelsen, ved hvilken ret stillingen skal placeres, jf. retsplejelovens § 9, stk. 12, 3. pkt.

En byretsdommer, der udnævnes som yderligere dommer efter retsplejelovens § 9, stk. 12, er ligestillet med de øvrige dommere ved embedet, og en sådan dommer vil således være ansat som fast dommer ved den pågældende ret og være udnævnt som dommer ved den pågældende ret uden anden tidsbegrænsning end den generelle aldersgrænse. Domstolsstyrelsen vil derfor efter retsplejelovens § 9, stk. 12, 3. pkt., først kunne flytte en dommerstilling fra én byret til en anden byret, når der opstår ledighed i en dommerstilling ved en byret, hvor der er udnævnt en eller flere dommere ud over det antal, der er fastsat i § 9, stk. 2-11.

Ud over det antal dommere ved de enkelte retter, der er fastsat i retsplejeloven, er der praksis for, at tekstanmærkninger på finansloven kan give hjemmel til udnævnelse af yderligere dommere ved en bestemt ret, f.eks. i forbindelse med andre dommers varetagelse af opgaver ved internationale domstole eller som formand for undersøgelseskommissioner. Disse stillinger bortfalder ved den første ledighed i en fast stilling, efter at de pågældende er vendt tilbage til deres stilling ved den pågældende ret.

Herudover giver retsplejelovens §§ 44, 44 a, 44 b, 44 c, 44 d og 45 hjemmel til midlertidig beskikkelse (konstitution) som dommer.

8.2.2.2. Almindelige ansættelsesretlige regler om deltidsansættelse, herunder seniorordninger

Efter tjenstemandslovens § 58, stk. 3, kan vedkommende minister eller den, ministeren bemyndiger dertil, imødekomme en tjenstemands anmodning om nedsat arbejdstid for en begrænset periode eller indtil videre mod tilsvarende nedsættelse af løn og lønanciennitetsoptjening.

Den tid, i hvilken en tjenstemand har haft nedsat tjenestetid, indgår tilsvarende nedsat i pensionsalderen, jf. tjenstemandspensionslovens § 4, stk. 3.

Finansministeriet og Centralorganisationernes Fællesudvalg har indgået en rammeaftale om senior- og fratrædelsesordninger, jf. cirkulære nr. 9394 af 29. august 2011 om aftale om senior- og fratrædelsesordninger.

Rammeaftalen giver hjemmel til lokalt at etablere seniorordninger for en eller flere medarbejdere. Initiativet til etablering af en seniorordning kan komme fra ansættelsesmyndigheden eller fra den ansatte. Det er ansættelsesmyndigheden, der vurderer mulighederne for og hensigtsmæssigheden af at etablere en seniorordning for den enkelte ansatte.

Seniorordninger hviler på frivillighed og forudsætter enighed mellem den ansatte og ansættelsesmyndigheden.

De lokale aftaler afstemmes efter forholdene på arbejdspladsen og den enkelte ansattes forhold. De økonomiske vilkår aftales med den enkelte medarbejder, som omfattes af ordningen, men formaliseres ved en aftale mellem ansættelsesmyndigheden og vedkommende organisationsrepræsentant.

En seniorordning kan f.eks. omfatte aftrapning i tid (deltid) eller aftrapning i job/charge. Rammeaftalen giver adgang til, at der for den enkelte kan aftales en seniorordning, der kombinerer forskellige elementer.

Seniorordning med aftrapning i tid forudsætter, at den ansatte er fyldt 60 år, at den ansatte i sammenlagt 10 år har været ansat inden for rammeaftalens dækningsområde, og at arbejdstiden efter nedsættelsen udgør mindst 15 timer pr. uge.

Selv om en medarbejder i forvejen er på deltid, kan det som led i en seniorordning aftales, at arbejdstiden nedsættes yderligere.

For tjenestemænd kan det aftales, at vedkommende får pensionsaldermedregning op til den hidtidige beskæftigelsesgrad (maksimalt fuld tid), selv om vedkommende går på deltid. Det forudsætter, at ansættelsesmyndigheden indbetaler et pensionsdækningsbidrag svarende til den højere beskæftigelsesgrad.

Rammeaftalen giver ikke hjemmel til at yde lønkompensation i forbindelse med aftrapning i tid.

Ansættelsesmyndigheden kan som led i en seniorordning bevilge op til 12 dages frihed med løn om året til en ansat, der er fyldt 62 år. Friheden kan afvikles som hele eller halve arbejdsdage, enkeltvis eller i sammenhæng, eller som enkelttimer. Ansættelsesmyndigheden fastsætter afviklingstidspunkt og/eller afviklingsbetingelser efter nærmere drøftelse med den ansatte.

Ansættelsesmyndigheden kan endvidere give en særlig fastholdelsesbonus til medarbejdere, som vælger at udskyde deres fratræden indtil et nærmere aftalt tidspunkt.

8.2.2.3. Udvalgets overvejelser

8.2.2.3.1. Udvalget har overvejet, om der kan peges på andre måder end en generel forhøjelse af den pligtige afgangsalder, hvorpå dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene kan bidrage til løsningen af de kommende års samfundsmæssige udfordringer.

Det er en forholdsvis lille andel af dommerne, der fortsætter i deres ansættelse indtil det fyldte 70. år. Samtidig er der i dag ikke i praksis en almindelig adgang til som (ældre) dommer mv. at overgå til deltidsansættelse. En dommer, der har et ønske om endnu ikke at forlade arbejdsmarkedet, men som samtidig ikke ønsker fortsat at være ansat i en fuldtidsstilling, vil således ikke have mulighed for at fortsætte ansættelsen på nedsat tid.

Udvalget har på den baggrund overvejet en ordning, hvor ældre dommere får mulighed for at overgå til en deltidsstilling ved domstolene, med det formål at fastholde ældre dommere mv., der ellers ville have trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet inden det fyldte 70. år.

8.2.2.3.2. Udvalget har indledningsvis overvejet spørgsmålet om deltidsansættelse i forhold til retsplejeloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Det må efter udvalgets opfattelse antages, at de bestemmelser om antallet af dommere, der er fastsat i retsplejeloven (og finansloven) for de enkelte retter, må fortolkes som det antal personer, der kan udnævnes som dommere ved de enkelte retter. To udnævnte dommere kan således næppe dele en "dommerstilling", hvis de begge er ansat på halv tid.

Det må således antages at være udelukket at udnævne flere dommere – bortset fra puljedommere – ved den enkelte ret end det antal, der er fastsat for den pågældende ret.

Det må endvidere antages, at det ved normeringen af dommere ved de enkelte retter er forudsat, at der er tale om fuldtidsstillinger. Hvis man (i vidt omfang) giver mulighed for deltidsansættelse af udnævnte dommere, vil antallet af "dommertimer" ved den enkelte ret kunne komme til at variere betydeligt i forbindelse med, at dommerne vælger at gå på nedsat tid.

I den forbindelse må det overvejes, om det er nødvendigt at justere normeringen af dommere ved de enkelte retter, eller om en nedgang i den arbejdsmængde, der leveres af udnævnte dommere, kan opvejes ved, at man i videre omfang overlader til andre domstolsjurister (konstituerede dommere, retsassessorer og dommerfuldmægtige) at udøve dømmende myndighed.

Hvis man i videre omfang overlader udøvelsen af dømmende myndighed til andre domstolsjurister end udnævnte dommere, må det holdes for øje, om forskydningen i forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, vil kunne give anledning til betænkeligheder i relation til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6.

Udvalget har i den forbindelse henvist til overvejelserne i Domstolsudvalgets betænkning nr. 1319/1996, bl.a. side 263 ff., og i den sammenhæng endvidere anført, at det i bemærkningerne til retsplejelovens § 44 b om midlertidig beskikkelse som landsdommer er anført, at forfatningsretlige hensyn taler for, at landsretterne normeres således, at der altid kan deltage mindst 2 faste dommere i sagernes afgørelser, jf. herved forslag til lov om ændring af retsplejeloven, tjenestemandsløven og forskellige andre love (L 32) (Rekruttering af dommere, dommerfuldmægtiges ansættelsesvilkår, dommeres bierhverv og ændringer som følge af oprettelse af en domstolsstyrelse m.v.), Folketingstidende 1997-98, 2. samling, tillæg A, side 865. Af de nævnte bemærkninger fremgår det endvidere, at retten i en række sager, herunder sager af mere principiel eller indgribende karakter eller af særlig politisk interesse, bør beklædes af 3 faste dommere.

Udvalget har herudover henvist til behandlingen af forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (L 168, folketingsåret 2005-06) (Politi- og domstolsre-

form), hvor det i bemærkningerne til et ændringsforslag til lovforslaget, jf. Folketingets Retsudvalgs betænkning af 23. maj 2006, Folketingstidende 2005-06, tillæg B, side 1493, der blev vedtaget, anføres – under henvisning til de principielle synspunkter, der er anført i betænkning nr. 1319/1996 – at andelen af retssager, der varetages af udnævnte dommere, med den foreslåede tilførsel af dommerstillinger vil blive hævet fra de 60 pct. på landsplan, der er forudsat i lovforslaget, til omkring 75 pct.

Retsplejeloven regulerer, som det fremgår, antallet af dommere. Derimod regulerer retsplejeloven ikke dommeres eller andre domstolsjuristers arbejdstid, der ligesom en række andre ansættelsesvilkår for dommere mv., herunder lønmæssige forhold og ret til tjenestefrihed, er reguleret i den ansættelsesretlige lovgivning.

Retsplejeloven ses derfor efter udvalgets opfattelse ikke at være til hinder for, at der indføres en ordning, hvorefter ældre dommere gives mulighed for at gå på nedsat tid.

8.2.2.3.3. Udvalget har endvidere overvejet forholdet mellem retsplejelovens regler om dommeres bibeskæftigelse og en ordning, hvorefter (ældre) dommere mv. kan overgå til deltidsansættelse.

Ifølge retsplejelovens § 47 b, stk. 1, må en dommers indtægter ved bibeskæftigelse i gennemsnit ikke overstige 50 pct. af dommerens løn i hovedstillingen, og den må maksimalt udgøre 50 pct. af en højesteretsdommers løn i hovedstillingen. Hvis en dommer går på nedsat tid, må en fortolkning af retsplejelovens § 47 b, stk. 1, antages at indebære, at grænserne for dommerens indtægter ved bibeskæftigelse reduceres tilsvarende. Det kan i givet fald gøre det uattraktivt for en dommer at gå på nedsat tid. Det bemærkes i den forbindelse, at en ordning, hvorefter der gives adgang til deltidsansættelse, i givet fald ikke vil have til formål at skabe mulighed for at forkorte arbejdstiden i hovedstillingen med henblik på i stedet at have bibeskæftigelse, og at der i givet fald vil være kontrol heraf i Bibeskæftigelsesnævnet.

8.2.2.3.4. Udvalget har herefter overvejet, inden for hvilke overordnede rammer en eventuel ordning med mulighed for deltidsansættelse af dommere bør udformes. Udvalget har lagt vægt på, at en sådan ordning bør udformes således, at der samlet set sker en forøgelse af dommeres tilknytning til arbejdsmarkedet.

8.2.2.3.4.1. Det er for det første udvalgets opfattelse, at en deltidsordning bør udformes således, at overgang til deltidsansættelse tidligst bør kunne ske fra en vis fast (højere) alder – f.eks. det fyldte 65. år.

Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at sigtet med ordningen ikke er, at flere dommere ved at vælge deltidsansættelse samlet set får en mindre tilknytning til arbejdsmarkedet, end de har i dag. Hensigten er tværtimod, at flere dommere forbliver længere på arbejdsmarkedet og dermed samlet set får en større tilknytning hertil, fordi de får mulighed for at gå på deltid. Fastsættelsen af den alder, som skal

kunne give mulighed for at overgå til deltidsansættelse, må derfor ske, så et betydeligt antal dommere må forventes at udskyde deres fratræden i forhold til det tidspunkt, hvor de ville have ønsket at fratræde deres stilling, hvis der ikke havde været en almindelig mulighed for, at de kunne virke som dommere på nedsat tid.

8.2.2.3.4.2. Det bør endvidere være en forudsætning for indgåelse af en aftale om deltidsansættelse, at vedkommende retspræsident vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede i øvrigt. Der bør være tale om en konkret vurdering, der skal foretages individuelt i forbindelse med enhver anmodning om at overgå til deltidsansættelse.

I det omfang en anmodning fra en dommer om at overgå til deltidsansættelse ikke imødekommes, forudsættes det, at den pågældende meddeles grunden til, at det ikke vurderes muligt og hensigtsmæssigt.

8.2.2.3.4.3. Det er udvalgets opfattelse, at en dommerstilling altid bør være en hovedstilling. Arbejdstidens længde bør derfor ikke kunne nedsættes med mere end halv tid.

Arbejdstidens fordeling og tilrettelæggelse bør i øvrigt fastsættes af vedkommende retspræsident efter drøftelse med den deltidsansatte. Ved arbejdstidens fordeling og tilrettelæggelse bør det i den forbindelse sikres, at den deltidsansatte kan indgå i rettens berammelseskema på en forsvarlig og hensigtsmæssig måde.

8.2.2.3.4.4. Efter udvalgets opfattelse bør en deltidsansat dommer som det naturlige udgangspunkt modtage løn i forhold til sin arbejdstid. Spørgsmålet om, hvorvidt en deltidsansat dommer samtidig kan deltage i andre relevante seniorordninger på arbejdsmarkedet, må i givet fald vurderes særskilt.

8.2.2.3.4.5. Hvis der gives mulighed for deltidsansættelse af udnævnte dommere, vil antallet af arbejdstimer, der ved den enkelte ret leveres af udnævnte dommere, kunne komme til at variere betydeligt. Hvis normeringen af dommerstillinger ved de enkelte embeder, jf. retsplejelovens § 2, stk. 1, § 5, stk. 2, § 9, stk. 2-11, § 14, stk. 1, og § 18, stk. 1, fastholdes, vil der således – hvis nogle af embedets udnævnte dommere går på deltid – som udgangspunkt ske en nedgang i antallet af arbejdstimer, der udføres af udnævnte dommere.

Nedgangen i den arbejdsmængde, der leveres af udnævnte dommere, vil i visse tilfælde formentlig kunne opvejes ved i videre omfang at overlade til andre domstolsjurister (konstituerede dommere, retsassessorer og dommerfuldmægtige) at udøve dømmende myndighed.

Det må i den forbindelse løbende holdes for øje, at en for stor forskydning i forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, vil kunne give anledning til betænkeligheder i relation til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6.

I forbindelse med etablering af en mulighed for deltidsansættelse af dommere bør antallet af dommere, der kan udnævnes i byretterne efter retsplejelovens § 9, stk. 12, efter udvalgets opfattelse øges, og der bør åbnes mulighed for en tilsvarende fleksibel normering af antallet af dommere ved landsretterne og Sø- og Handelsretten.

8.2.2.3.4.6. Under henvisning til de særlige opgaver, som retspræsidenter varetager, finder udvalget, at en ordning med mulighed for at overgå til deltidsansættelse ikke bør omfatte retspræsidenter. Udvalget finder af samme grund – og under hensyn til den særlige arbejdsform i Højesteret – at en deltidsordning ikke bør omfatte højesteretsdommere.

Da antallet af retsassessorstillinger ikke er fastsat ved lov på samme måde, som det er tilfældet med dommerstillinger, er der efter udvalgets opfattelse intet til hinder for, at en retsassessor kan overgå til deltidsansættelse, hvis retspræsidenten konkret vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede i øvrigt.

8.2.2.3.4.7. Med henblik på at vurdere effekten af en ordning med mulighed for deltidsansættelse som dommer, herunder med henblik på at vurdere, om formålet med ordningen opnås, således at der sker en ”netto-tilvækst” i forhold til det samlede antal arbejdstimer, dommere yder, finder udvalget, at ordningen bør genovervejes efter en kortere periode (ca. 3 år). I den forbindelse vil også ordningens betydning for forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, kunne vurderes.

8.2.2.3.5. Udvalget anbefaler således samlet set, at en ordning med mulighed for deltidsansættelse af dommere overordnet bygger på følgende elementer:

- Deltidsansættelse bør tidligst kunne ske fra en vis fast (højere) alder – f.eks. det fyldte 65. år.
- Det bør være en forudsætning for indgåelse af en aftale om deltidsansættelse, at vedkommende retspræsident vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede i øvrigt. Hvis det ikke vurderes muligt og hensigtsmæssigt, at en dommer overgår til deltidsansættelse, forudsættes det, at den pågældende meddeles grunden hertil.
- Arbejdstidens længde bør ikke kunne nedsættes med mere end halv tid.
- En deltidsansat dommer bør som det naturlige udgangspunkt modtage løn i forhold til sin arbejdstid.
- Antallet af dommere, der kan udnævnes i byretterne efter retsplejelovens § 9, stk. 12 (puljedommere), bør øges, ligesom der bør åbnes mulighed for en tilsvarende fleksibel normering af antallet af dommere ved landsretterne og Sø- og Handelsretten.
- En ordning med mulighed for at overgå til deltidsansættelse bør ikke omfatte retspræsidenter eller højesteretsdommere.

- Ordningen bør genovervejes efter en kortere årrække (ca. 3 år).

8.2.2.4. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og finder, at der bør indføres mulighed for, at dommere mv. kan overgå til deltidsansættelse. Justitsministeriet er i den forbindelse enig i, at en deltidsordning bør bygge på de elementer, som udvalget har peget på.

Antallet af dommere ved de enkelte retter er fastsat i retsplejeloven, og normeringen må som anført af udvalget antages at forudsætte, at der er tale om fuldtidsstillinger. En mulighed for deltidsansættelse af udnævnte dommere vil betyde, at antallet af arbejdstimer, der ved den enkelte ret leveres af udnævnte dommere, kan komme til at variere betydeligt. Hvis normeringen af dommerstillinger ved de enkelte embeder, jf. retsplejelovens § 2, stk. 1, § 5, stk. 2, § 9, stk. 2-11, § 14, stk. 1, og § 18, stk. 1, fastholdes, vil der således – hvis nogle af embedets udnævnte dommere går på deltid – som udgangspunkt ske en nedgang i antallet af arbejdstimer, der udføres af udnævnte dommere.

Nedgangen i den arbejdsmængde, der leveres af udnævnte dommere, vil i et vist omfang kunne opvejes ved i videre omfang at overlade til andre domstolsjurister (konstituerede dommere, retsassessorer og dommerfuldmægtige) at udøve dømmende myndighed. Det må dog i den forbindelse løbende holdes for øje, at en for stor forskydning i forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, vil kunne give anledning til betænkeligheder i relation til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6.

For at skabe mulighed for, at et antal dommere kan overgå til deltid, foreslås det derfor, at der gives mulighed for at udnævne et yderligere antal dommere. Der vil ikke være pligt til at holde disse yderligere dommerstillinger besat.

For at give mulighed for, at byretsdommere kan overgå til deltidsansættelse, foreslås det, at antallet af puljedommere efter retsplejelovens § 9, stk. 12, øges, således at der kan udnævnes yderligere op til 8 dommere.

For på tilsvarende måde at give mulighed for, at landsdommere og dommere ved Sø- og Handelsretten kan overgå til deltidsansættelse, foreslås det endvidere, at der indføres mulighed for en tilsvarende fleksibel normering af antallet af dommere ved landsretterne og Sø- og Handelsretten, således at der kan udnævnes yderligere op til 4 landsdommere og yderligere én dommer ved Sø- og Handelsretten.

Justitsministeriet har særskilt overvejet, om der er behov for at regulere dommeres mulighed for deltidsansættelse i en særlig lovbestemmelse, eller om dette kan ske forudsætningsvist i forbindelse med en udvidelse af det nuværende antal af (yderligere) dommere.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at de nuværende regler for dommers ansættelse som udgangspunkt giver de fornødne muligheder for, at der kan indgås aftaler om deltid. Antallet af dommerstillinger er imidlertid reguleret i retsplejeloven, og det må som nævnt antages, at forudsætningen bag normeringen er, at der er tale om fuldtidsstillinger.

Justitsministeriet finder derfor, at der bør indføres særlige bestemmelser i retsplejeloven, som udgør rammen for eventuelle fremtidige aftaler om overgang til deltidsansættelse som dommer.

En dommer, som er ansat på deltid, vil efter forslaget være ansat på fuldstændig samme vilkår som dommere ansat på fuld tid, herunder således at afskedigelse kun kan ske efter de almindelige regler om afskedigelse af dommere.

Muligheden for deltidsansættelse af dommere er en helt ny ordning, og Justitsministeriet finder derfor, at der – som også anbefalet af udvalget – efter en periode bør foretages en evaluering af ordningen for at vurdere effekten af denne, herunder om formålet med ordningen opnås. Justitsministeriet vil derfor på baggrund af høring af de relevante interessenter udarbejde en redegørelse om erfaringerne med deltidsordningen, når denne har været i kraft i 3 år, og sende redegørelsen til Folketinget.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 4, 5, 7 og 12 (forslag til retsplejelovens § 5, stk. 2, § 9, stk. 12, § 14, stk. 1, og § 51 a), og bemærkningerne hertil.

8.2.3. Tilkaldeordning for pensionerede dommere mv.

8.2.3.1. Udvalgets overvejelser

8.2.3.1.1. Udvalget har i forlængelse af overvejelserne om muligheden for at indføre en almindelig adgang for ældre dommere til at overgå til deltidsansættelse overvejet, om der kan peges på andre ordninger, der vil kunne medvirke til at sikre, at dommere mv. bliver længere tid på arbejdsmarkedet og herved bidrager til at imødegå konsekvenserne af den forventede demografiske udvikling.

Udvalget har i den forbindelse undersøgt mulighederne for at indføre en ordning, hvorefter alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere og andre tjenestemandssatte jurister ved domstolene kan tilkaldes til at virke ved domstolene i nærmere bestemt omfang.

Formålet med en sådan ordning vil i givet fald overordnet være at forsøge at bidrage til at imødegå konsekvenserne af den forventede demografiske udvikling, og ordningen vil mere konkret kunne anvendes som en mulighed for at udfylde et eventuelt personalemæssigt tomrum ved embederne, når de faste dommere mv. er forhindret i at varetage alle embedets opgaver (med retsarbejde), og der derfor er behov for tilkaldte dommere mv. for at forhindre, at der opstår sagsbunker.

8.2.3.1.2. Udvalget har for det første overvejet, om det alene er alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere mv. eller også dommere mv., der har opsagt deres dommerstilling til fordel for andet arbejde, der bør kunne tilkaldes efter en eventuel tilkaldeordning.

I den forbindelse kan det nævnes, at Domstolsudvalget i betænkning nr. 1319/1996, side 194, overvejede, om man skulle foreslå en ordning med deltidskonstitution for advokater, således at advokaterne kunne undlade at deponere deres bestilling, mens de gjorde tjeneste som konstitueret dommer, f.eks. en gang om ugen. Domstolsudvalget afstod imidlertid fra at fremkomme med et sådant forslag, da en sådan deltidsordning muligvis vil kunne anfægtes som værende i modstrid med Menneskerettighedskonventionens artikel 6, stk. 1.

Bl.a. på denne baggrund finder udvalget, at principielle synspunkter om domstolenes uafhængighed taler for, at en tilkaldeordning alene bør omfatte alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere mv. og således ikke dommere mv., der ophører med at virke som dommer mv., fordi vedkommende ønsker at udøve et andet (hoved)erhverv.

8.2.3.1.3. Skal ordningen alene gælde alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere mv., vil det efter udvalgets opfattelse formentlig lægge en naturlig ramme for, hvor ”unge” personer en tilkaldeordning i givet fald vil komme til at omfatte.

Udvalget har i den forbindelse henvist til, at Domstolsstyrelsen har oplyst, at af de fire yngste blandt de 42 dommere, der i perioden 2008-2012 gik på alderspension, var én dommer 60 år på tidspunktet for pensioneringen, mens 3 dommere var 62 år. Domstolsstyrelsen har endvidere oplyst, at ingen dommere gik på svagelighedspension i den anførte periode.

Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der ikke består noget behov for nærmere at fastsætte en nedre aldersmæssig grænse for, hvem en eventuel tilkaldeordning bør kunne omfatte.

Udvalget har herefter overvejet spørgsmålet om, hvilken alder der bør fastsættes som den øverste grænse for at kunne deltage i en tilkaldeordning for dommere mv.

Der kan i den forbindelse peges på, at hensynet til at sikre en fleksibel og operationel ordning taler for, at der ikke fastsættes en fast og absolut grænse for, indtil hvilken alder en pensioneret dommer mv. vil kunne fungere som tilkaldt dommer.

Da det er udvalgets opfattelse, at en eventuel tilkaldeordning bør udformes således, at det bliver vedkommende retspræsident, der får kompetencen til at tilkalde pensionerede dommere mv., vil det endvidere kunne anføres, at der ikke er et behov for en sådan absolut aldersgrænse, da retspræsidenten typisk vil være bekendt med de kandidater, der overvejes i

forbindelse med en tilkaldeopgave, og ikke vil vælge en kandidat, der på grund af legemlig eller psykisk svækkelse ikke vil kunne varetage opgaven.

Det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der ikke bør fastsættes en absolut øvre grænse for, hvilken alder en tilkaldt dommer mv. vil kunne have.

Det er dog udvalgets opfattelse, at det vil være hensigtsmæssigt at fastsætte en *vejledende* øvre grænse for, hvilken alder en tilkaldt dommer vil kunne have. At aldersgrænsen alene er vejledende, vil eksempelvis kunne indebære, at en ”tilkaldedommer” vil kunne færdigbehandle en sag, hvor hovedforhandlingen er påbegyndt, inden den pågældende dommer har passeret den vejledende aldersgrænse.

Efter udvalgets opfattelse bør en sådan vejledende aldersgrænse fastsættes således, at man som udgangspunkt ikke kan være tilkaldt dommer efter det fyldte 72. år. Udvalget finder således, at pensionerede dommere dels bør kunne tilkaldes i tiden, indtil den pågældende fylder 70 år, dels i tiden derefter og indtil (som vejledende aldersgrænse) det fyldte 72. år.

8.2.3.1.4. Udvalget har endvidere overvejet, om dommere mv. skal tilkaldes til at virke i nærmere bestemte sager, eller om det vil være mere hensigtsmæssigt at lade de pågældende fungere i retten i en nærmere afgrænset periode.

Der kan i den forbindelse peges på, at bl.a. hensynet til at etablere en ordning, der er fleksibel og rummelig, kan tale for, at den ikke begrænses til at omfatte enten tilkald til nærmere bestemte sager eller tilkald i nærmere afgrænsede perioder, men at det overlades til den retspræsident, der bemyndiges til at administrere ordningen, at beslutte, hvordan opgaverne for den pågældende tilkaldte dommer mv. i en konkret situation skal afgrænses.

Udvalget finder imidlertid under henvisning til spørgsmålet om en tilkaldeordnings forhold til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention anledning til at fremhæve, at store profilerede sager som udgangspunkt bør varetages af embedets faste dommere, mens tilkaldte dommere mv. bør indgå i fordelingen af det pågældende embedes almindelige sager i en nærmere bestemt periode.

8.2.3.1.5. Udvalget har herudover overvejet, hvilken person eller myndighed der bør have kompetencen til at tilkalde pensionerede dommere mv.

I den forbindelse kan der på den ene side peges på, at hensynet til en fleksibel og operationel ordning taler for, at der etableres en enkel og administrativ let procedure med at antage personer som led i en tilkaldeordning. Dette hensyn kan tale for, at beslutningen om at tilkalde en bestemt person til at virke som tilkaldt dommer kan træffes af retspræsidenten, der vil være nærmest til at vurdere behovet for at tilkalde yderligere arbejdskraft og til at vurdere, hvem der i den konkrete situation bedst vil kunne afhjælpe dette behov.

På den anden side vil der kunne argumenteres for, at stillinger, der indebærer, at man skal fungere som dommer, bør forelægges for et bredt sammensat og uafhængigt råd (Dommerudnævnelsesrådet) til indstilling, inden den pågældende stilling besættes.

En sådan fremgangsmåde vil dog i betragtning af Dommerudnævnelsesrådets arbejdsform kunne forhindre en smidig løsning af eventuelle problemer med f.eks. personalemangel ved domstolene.

Der kan i øvrigt peges på, at en ordning, hvor retspræsidenterne tilkalder de ønskede dommere mv., næppe vil give anledning til betænkeligheder.

Det skyldes bl.a., at de pågældende tilkaldte dommere mv. tidligere har fungeret som dommere mv., at der vil være tale om, at de pågældende kun skal fungere i en nærmere bestemt periode, at det derfor ikke kan antages, at der vil opstå problemer i forhold til en tung afskedigelsesprocedure, at dommerfuldmægtige og retsassessorer allerede i dag i et vist omfang udfylder dommerfunktioner uden udnævnelse og uden at være indstillet hertil fra Dommerudnævnelsesrådet, og at retspræsidenten under de nævnte omstændigheder vil være en tilstrækkelig garant for, at den bedst kvalificerede vælges til stillingen, herunder fordi midlerne til finansiering af stillingen som udgangspunkt vil skulle tages fra det pågældende embedes lønsum.

På den anførte baggrund er det udvalgets opfattelse, at retspræsidenterne i givet fald bør tildeles kompetencen til at tilkalde dommere mv.

Det kan i den forbindelse overvejes at etablere en liste over de pensionerede dommere mv., der har tilkendegivet interesse for at blive tilkaldt som dommer.

8.2.3.1.6. Udvalget har herefter overvejet, om der skal være adgang til at klage over et afslag på at fungere som tilkalde-dommer. Selv om alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere mv. ikke vil have et retskrav på at blive tilkaldt til at virke som dommer i konkrete sager, kan det efter udvalgets opfattelse ikke udelukkes, at personer, der trods et ønske herom ikke kommer i betragtning, vil kunne føle sig forbigået.

Der kan derfor rejses det spørgsmål, om eventuelle betænkeligheder i forhold til proceduren ved udvælgelsen af de personer, der skal tilkaldes, bør søges imødegået.

Det kan således overvejes, om pensionerede dommere mv., der har tilkendegivet en interesse i at komme i betragtning som ”tilkaldedommer” ved et bestemt embede, og som til trods herfor ikke kommer i betragtning, i givet fald skal have adgang til at få prøvet dette ”afslag”.

Der kan i den forbindelse henvises til, at der ved lov nr. 1266 af 16. december 2009 om ændring af bl.a. retsplejeloven blev indført mulighed for, at et afslag på ansættelse som retsassessor eller dommerfuldmægtig af en ansøger, der er

eller har været ansat i en tidsbegrænset stilling som dommerfuldmægtig, kan indbringes for Den Særlige Klageret, jf. retsplejelovens § 54 a, stk. 3.

Det kan i lyset heraf umiddelbart overvejes at undergive retspræsidenternes beslutninger om at undlade at tilkalde en bestemt person klageadgang til enten vedkommende landsretspræsident (alternativt Højesterets præsident, når den pågældende beslutning er truffet af landsrettens præsident), Dommerudnævnelsesrådet eller Den Særlige Klageret.

For alle de nævnte ”instanser” vil gælde, at det anførte tema (retspræsidentens skøn over, hvem der vil være bedst egnet til at løse en bestemt opgave ved det pågældende embede) vil være særdeles vanskeligt at efterprøve, og at der under alle omstændigheder næppe vil kunne blive tale om, at prøvelsen fører til et pålæg til retspræsidenten om at tilkalde den person, der har klaget.

For så vidt angår Dommerudnævnelsesrådet bemærker udvalget, at rådet i dag ikke har til opgave at træffe afgørelse i klagesager, men derimod at afgive indstillinger til justitsministeren i forbindelse med besættelse af dommerstillinger og -konstitutioner. En opgave som den anførte vil derfor ligge uden for rammerne af rådets nuværende opgaver.

I forhold til Den Særlige Klageret bemærker udvalget særligt, at klageretten ved varetagelsen af sine opgaver træffer afgørelse efter en formaliseret retslig procedure. Det kan umiddelbart forekomme tvivlsomt, om en sådan form for sagsbehandling vil være egnet i forbindelse med en afgørelse af, hvorvidt en retspræsidents beslutning om at undlade at tilkalde en bestemt person (men omvendt at tilkalde en anden person) har været korrekt.

De generelle vanskeligheder ved at efterprøve retspræsidentens skøn over, hvem der vil være bedst egnet til at løse en bestemt opgave ved det pågældende embede, vil også være til stede, hvis landsretspræsidenterne udpeges som klageinstans. I forhold til landsretspræsidenterne kan der imidlertid peges på, at de almindeligvis vil have et større kendskab til de enkelte (pensionerede) dommere mv. og derfor vil have bedre forudsætninger for at bedømme grundlaget for en retspræsidents beslutning om at tilkalde en bestemt person.

På den anførte baggrund og under hensyntagen til en fleksibel anvendelse af ordningen er det udvalgets opfattelse, at det formentlig begrænsede behov for en prøvelsesadgang næppe i tilstrækkelig grad tilsiger, at der indføres en sådan klageadgang for dommere mv., der måtte tilkendegive en interesse i at komme i betragtning som ”tilkaldedommer” ved et bestemt embede, og som til trods herfor ikke kommer i betragtning. Der vil dog i givet fald kunne indhentes erfaringer om behovet for en klageadgang, inden en tilkaldeordning vil skulle genovervejes (efter ca. 3 år), jf. pkt. 8.2.3.1.13 nedenfor.

8.2.3.1.8. Selv om tilkaldte dommere mv. vil skulle indgå i fordelingen af det pågældende embedes almindelige sager i en nærmere bestemt periode, således at ”ansættelsen” bort-

falder ved udløbet af den pågældende periode, er det efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt at udelukke muligheden for at tilbagekalde en beslutning om at tilkalde en bestemt person, inden den pågældendes ”tilkaldeperiode” er udløbet.

Udvalget finder således, at vedkommende retspræsident i særlige tilfælde, hvor den tilkaldte dommer mv. f.eks. på grund af aldersbetinget svækkelse viser sig at være uegnet til stillingen, bør kunne tage initiativ til at bringe den aftalte ”tilkaldeperiode” til ophør før tid.

Selv om ”tilkaldedommere” ikke som f.eks. mange dommerfuldmægtige har en lang karriere foran sig, finder udvalget, at ansættelsesværet for de pågældende ikke bør være ringere end det, der gælder for andre ikke-udnævnte dommere, jf. retsplejelovens §§ 54 og 54 a.

Det er derfor udvalgets opfattelse, at Den Særlige Klageret bør tillægges kompetence til at træffe afgørelse i disse sager, og at ordningen bør indrettes således, at den svarer til den ordning, der gælder i forbindelse med uansøgt afsked af bl.a. dommerfuldmægtige, jf. retsplejelovens § 54 a. Hensynet til en ensartet behandling af sagerne taler for, at de behandles af et centralt organ. Også Den Europæiske Menneskerettighedskonventions krav til en uafhængig og upartisk domstol taler efter udvalgets opfattelse for, at Den Særlige Klageret tillægges den nævnte kompetence.

Det er i øvrigt udvalgets forventning, at antallet af sager, hvor det vil være nødvendigt at tilbagekalde beslutningen om at tilkalde en bestemt person, inden den pågældendes ”tilkaldeperiode” er udløbet, må antages at blive særdeles begrænset.

8.2.3.1.9. Anvendelse af pensionerede dommere mv. som tilkaldte dommere må sidestilles med at overlade dømmende myndighed til andre ikke-udnævnte dommere.

Det må i den forbindelse løbende holdes for øje, at en for stor forskydning i forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, vil kunne give anledning til betænkeligheder i relation til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6.

Det er imidlertid ikke muligt at foretage et skøn over, hvor mange pensionerede dommere mv., der i givet fald vil være interesseret i at deltage i en tilkaldeordning, ligesom det ikke på forhånd kan afgøres, i hvilket omfang embederne vil gøre brug af en sådan ordning.

På den baggrund er det udvalgets opfattelse, at der ikke på forhånd synes at være et behov for at fastsætte en ramme for, hvor stor en andel af et embedes sagsmængde der kan varetages af tilkaldte dommere. Det følger dog af selve ordningens karakter, at det kun bør være en begrænset del af embedets sagsmængde, der behandles af tilkaldte dommere.

Det bemærkes endvidere, at det som anført ovenfor efter udvalgets opfattelse vil være hensigtsmæssigt, at tilkaldeordningen i givet fald gennemgår en revision efter en kortere årrække (ca. 3 år), jf. pkt. 8.2.3.1.13 nedenfor. I den forbindelse vil ordningens betydning for forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, kunne vurderes.

8.2.3.1.10. Indførelse af en ordning, hvorefter pensionerede dommere mv. kan tilkaldes til at virke ved domstolene, forudsætter efter udvalgets opfattelse en stillingtagen til spørgsmålet om, hvordan tilkaldte dommere mv. skal vurderes i forhold til aflønning og øvrige ansættelsesforhold. Disse overvejelser, herunder spørgsmålet om, hvorvidt der vil skulle udarbejdes en helt særskilt model herfor, vil i givet fald skulle foretages af Moderniseringsstyrelsen i samarbejde med Domstolsstyrelsen.

8.2.3.1.11. Endelig forudsætter indførelse af en tilkaldeordning som nævnt overvejelser om forholdet til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Udvalget har overvejet tilkaldeordningen i forhold til grundlovens § 61, 2. pkt., om særdomstole, og § 64, 2. pkt., om dommeres personelle uafhængighed. Det er i den forbindelse udvalgets vurdering, at den foreslåede tilkaldeordning ikke vil være i strid med grundloven. Om udvalgets overvejelser i den forbindelse henvises til udvalgets udtalelse, side 56-58.

Udvalget har endvidere overvejet den foreslåede ordning i forhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, der omhandler retten til en retfærdig rettergang for en uafhængig og upartisk domstol.

Det er i den forbindelse udvalgets opfattelse, at det på baggrund af den foreslåede ordnings karakter må antages, at ordningen vil være i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6. Der må i den forbindelse lægges vægt på, at kompetencen til at tilkalde en pensioneret dommer henlægges til retspræsidenten, at den pensionerede dommer ikke udnævnes til at behandle enkelt-sager, men til at behandle embedets almindelige sager i en nærmere bestemt periode, at en eventuel "afskedigelse" vil skulle foretages af Den Særlige Klageret, samt at den pensionerede dommer i tilfælde af "afskedigelse" er sikret økonomisk uafhængighed i form af sin (allerede tildelte) pension. Om udvalgets overvejelser i den forbindelse henvises i øvrigt til udvalgets udtalelse side 58-60.

8.2.3.1.12. Udvalget har endvidere vurderet tilkaldeordningen i forhold til lov om tidsbegrænset ansættelse, jf. lovbestemt nr. 907 af 11. september 2008, der bl.a. indeholder regler om forbud mod forskelsbehandling af tidsbegrænset ansatte i forhold til sammenlignelige fastansatte og om begrænsninger i forhold til fornyelser af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelsesforhold.

Det er udvalgets opfattelse, at de pensionerede dommere, der tilknyttes et embede som led i en tilkaldeordning, må betragtes som lønmodtagere i den nævnte lovs forstand. Lovens bestemmelser vil derfor finde anvendelse i forhold til ordningen.

I den sammenhæng er det relevant at vurdere tilkaldeordningens forhold til lovens § 5, stk. 1, om fornyelse af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelsesforhold.

Fornyelse af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelsesforhold kan efter bestemmelsen kun ske, hvis fornyelse er begrundet i objektive forhold. Reglen er indført for at forhindre, at tidsbegrænset ansættelse anvendes for at omgå de sædvanlige opsigelsesregler, der gælder på det pågældende område.

Om en fornyelse er objektivt begrundet, vil bero på en konkret vurdering. I loven angives som eksempler på objektive begrundelser bl.a. uforudset forfald som sygdom, graviditet, barsel, orlov og borgerligt ombud eller løsning af en oprindelig bestemt arbejdsopgave af midlertidig karakter.

Der skal være tale om mindst to tidsbegrænsede ansættelsesforhold, for at der foreligger en fornyelse af et tidsbegrænset ansættelsesforhold i den anførte bestemmelses forstand. Et tidsbegrænset ansættelsesforhold, der etableres i umiddelbar tilknytning til et ikke tidsbegrænset ansættelsesforhold, vil således ikke anses som en fornyelse.

Derudover skal der være en vis tidsmæssig tilknytning mellem de tidsbegrænsede ansættelser, uden at de dog behøver at ligge i umiddelbar forlængelse af hinanden.

Der er således ikke i loven opstillet nærmere definerede kriterier for, hvornår der kan ske fornyelse af tidsbegrænsede ansættelser, herunder hvor mange gange det kan ske. Vurderingen heraf må derfor foretages konkret i hvert enkelt tilfælde. Det anførte vil også gælde i forhold til, om der kan ske fornyelse af en tidsbegrænset ansættelse for en pensioneret dommer mv. som led i en tilkaldeordning.

8.2.3.1.13. Det er på baggrund af overvejelserne gengivet ovenfor udvalgets opfattelse, at en tilkaldeordning overordnet bør bygge på følgende elementer:

- En tilkaldeordning vil skulle reguleres i retsplejeloven.
- Den bør alene omfatte alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere mv. og ikke dommere mv., der måtte ophøre med at virke som dommer mv., fordi vedkommende ønsker at udøve et andet (hoved)erhverv.
- Der er ikke behov for at fastsætte en nedre aldersmæssig grænse for, hvem ordningen i givet fald vil skulle omfatte.
- Der bør derimod fastsættes en vejledende øvre aldersgrænse, således at man som udgangspunkt ikke kan være tilkaldt dommer efter det fyldte 72. år.
- Tilkaldte dommere mv. bør indgå i fordelingen af det pågældende embedes almindelige sager i en nærmere bestemt periode. Store profilerede sager bør således som udgangspunkt varetages af embedets faste dommere.

- Ordningen vil som udgangspunkt skulle fungere inden for domstolenes økonomiske rammer.
- Det er retspræsidenterne, der bør tildeles kompetencen til at tilkalde dommere mv.
- Der vurderes som udgangspunkt ikke at være behov for at indføre en klageadgang for dommere mv., der måtte tilkendegive en interesse i at komme i betragtning som ”tilkaldedommer”, og som til trods herfor ikke kommer i betragtning.
- Retspræsidenten bør i særlige tilfælde kunne tage initiativ til at bringe den aftalte ”tilkaldeperiode” til ophør før tid. Kompetencen til at træffe afgørelse i sådanne sager bør henlægges til Den Særlige Klageret.
- Ordningen bør genovervejes efter en kortere årrække (ca. 3 år).

8.2.3.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag om at indføre en tilkaldeordning for pensionerede dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene. Justitsministeriet er enig i, at en tilkaldeordning skal reguleres i retsplejeloven, og det foreslås derfor, at der indsættes en ny bestemmelse herom.

Den foreslåede tilkaldeordning bygger på de elementer, som udvalget har peget på, jf. pkt. 8.2.3.1.13 ovenfor. Tilkaldeordningen foreslås således alene at omfatte alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere mv. og ikke dommere mv., der måtte ophøre med at virke som dommer mv., fordi vedkommende ønsker at udøve et andet (hoved)erhverv. Ordningen foreslås endvidere at omfatte både byretter, landsretter, Sø- og Handelsretten og Højesteret. Der fastsættes ikke en absolut øvre aldersgrænse for, hvornår en dommer kan tilkaldes efter ordningen, men tilkaldeperioden kan kun under særlige omstændigheder forlænges ud over det fyldte 72. år.

Tilkaldte dommere mv. forudsættes at indgå i fordelingen af det pågældende embedes almindelige sager i en nærmere bestemt periode, mens store profilerede sager som udgangspunkt skal varetages af embedets faste dommere.

Det er præsidenten for den pågældende ret, som kan tilkalde pensionerede dommere efter ordningen. Justitsministeriet er enig med udvalget i, at der ikke er behov for en klageadgang for dommere mv., der måtte tilkendegive en interesse i at komme i betragtning som ”tilkaldedommer”, og som til trods herfor ikke kommer i betragtning.

Retspræsidenten vil i særlige tilfælde kunne tage initiativ til at bringe den aftalte ”tilkaldeperiode” til ophør før tid. Afgørelsen af, om tilkaldeperioden herefter skal ophøre, vil efter forslaget skulle træffes af Den Særlige Klageret.

Da der er tale om en helt ny ordning, finder Justitsministeriet på samme måde som udvalget, at der efter en periode bør foretages en evaluering af ordningen, herunder af ordningens betydning for forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myn-

dighed, der udøves af andre domstolsjurister. Justitsministeriet vil derfor på baggrund af en høring af de relevante interessenter udarbejde en redegørelse om erfaringerne med tilkaldeordningen, når denne har været i kraft i 3 år, og sende redegørelsen til Folketinget.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 1, 12, 14 og 15 (forslag til retsplejelovens § 1 a, stk. 1, §§ 51 e og f, § 54, stk. 3, og § 55) og bemærkningerne hertil.

8.3. Mulighed for at retspræsidenter kan overgå til en stilling som dommer

8.3.1. Domstolsstyrelsen har foreslået, at der skabes en mere fleksibel mulighed for, at en retspræsident kan fratræde sin stilling som præsident og fortsætte i en byretsdommerstilling.

Et ønske om at overgå til en dommerstilling kan skyldes, at vedkommende retspræsident på ny ønsker at beskæftige sig med retsarbejde på fuld tid, eller at vedkommende ikke længere ønsker en krævende toplederstilling, som en stilling som retspræsident er.

En retspræsident, som i dag ønsker at fratræde sin stilling som præsident og fortsætte i en dommerstilling, må søge en dommerstilling på lige fod med andre ansøgere og efter den sædvanlige ansættelsesprocedure.

Det er Domstolsstyrelsens opfattelse, at dette i sig selv kan udgøre en barriere for, at en retspræsident søger en dommerstilling.

8.3.2. Justitsministeriet er af de grunde, Domstolsstyrelsen har anført, enig i, at der bør etableres mulighed for, at en retspræsident på en fleksibel måde kan overgå til en byretsdommerstilling. Muligheden skal omfatte både retspræsidenter ved byretterne, Sø- og Handelsretten og landsretterne. For Højesterets vedkommende vælges præsidenten af og blandt de allerede udnævnte højesteretsdommere, og der er således allerede i dag mulighed for, at Højesterets præsident, hvis denne måtte ønske det, kan vælge at overgå til en almindelig dommerstilling i Højesteret.

En mere fleksibel mulighed for, at en retspræsident kan overgå til en stilling som byretsdommer, vil efter Justitsministeriets opfattelse kunne medvirke til at fastholde en retspræsident, der ønsker at fratræde sin stilling som præsident og fortsætte i en byretsdommerstilling, længere på arbejdsmarkedet til gavn for domstolssystemet.

Med lovforslaget foreslås – i overensstemmelse med Domstolsstyrelsens forslag herom – følgende ordning:

- Domstolsstyrelsen tillægges kompetence til efter anmodning fra en byretspræsident at indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som dommer ved en byret. Det samme gælder for Tinglysningssrettens præsident. Der kan i medfør af ordningen alene udnævnes én yderligere dommer ved den pågældende byret.

- Der kan kun ske beskikkelse ved byretter med mere end 9 faste dommere, jf. retsplejelovens § 9, stk. 2-6, og beskikkelse kan ikke meddeles ved den byret, hvor den pågældende var retspræsident.
- For så vidt angår landsretspræsidenter og præsidenten for Sø- og Handelsretten tillægges Domstolsstyrelsen kompetence til efter anmodning fra den pågældende retspræsident at indstille til justitsministeren, at vedkommende udnævnes som dommer ved en landsret.
- Udnævnes en retspræsident som dommer ved en byret eller en landsret, sker der en midlertidig opnormering af antallet af dommere ved den pågældende ret. Ved første ledighed i en fast dommerstilling ved retten bortfalder den yderligere dommerstilling.
- Det er en betingelse for, at en retspræsident kan anvende ordningen, at den pågældende er fyldt 62 år.

Den foreslåede ordning, hvorefter dommere kan overgå til deltidsansættelse, jf. pkt. 2.2 ovenfor, vil som udgangspunkt kunne kombineres med nærværende ordning, således at en retspræsident, som efter forslaget er overgået til en dommerstilling, vil kunne overgå til deltidsansættelse, hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 12 (forslag til retsplejelovens § 51 b, c og d), og bemærkningerne hertil.

8.4. Mulighed for, at dommere midlertidigt kan bytte stilling

8.4.1. Retspræsidenterne, Den Danske Dommerforening og Domstolsstyrelsen har peget på, at der bør skabes mulighed for, at to dommere fra forskellige byretter, henholdsvis to landsdommere fra hver af de to landsretter midlertidigt kan bytte stilling for herigennem at give mulighed for faglig og personlig udvikling for de pågældende og erfaringsudveksling mellem retterne samt for at fremme mobiliteten blandt dommerne.

8.4.2. Justitsministeriet kan tilslutte sig forslaget, og lovforslaget indeholder i overensstemmelse hermed et forslag om, at der i retsplejeloven tilvejebringes hjemmel til, at to dommere midlertidigt kan bytte stilling. Både byretsdommere og landsdommere får efter forslaget mulighed for at bytte stilling med sideordnede dommere.

Det foreslås, at det er landsrettens præsident, som kan meddele midlertidig beskikkelse ved en anden ret. Hvor landsdommere ønsker at bytte stilling, eller hvor der er tale om dommere fra byretter, der ligger i hver sin landsretskreds, vil ordningen involvere begge landsretspræsidenter.

Herudover forudsætter ordningen, at beskikkelsen sker efter anmodning fra de pågældende dommere og, for så vidt angår byretsdommere, efter indstilling fra vedkommende byretspræsident.

For så vidt angår den tidsmæssige udstrækning af en midlertidig beskikkelse som led i, at to dommere bytter stilling, vil

denne skulle ske for en bestemt periode, der ikke kan have en varighed på mere end et år.

Der henvises til lovforslagets § 1, nr. 11 (forslag til retsplejelovens § 44 e), og bemærkningerne hertil.

9. Opfølgning på evaluering af reglerne om gruppesøgsmål

9.1. Indledning og baggrund

9.1.1. Der blev ved lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.) indført regler om gruppesøgsmål i dansk ret. Gruppesøgsmål er en procesform, der giver mulighed for på en effektiv måde at håndtere tvister om et større antal ensartede krav.

Ifølge lovens § 8, stk. 3, skulle justitsministeren i folketingsåret 2010-11 fremsætte forslag til revision af loven. Da der i 2010 kun var gennemført ét gruppesøgsmål, blev bestemmelsen ved lov nr. 272 af 4. april 2011 ændret, således at justitsministeren i folketingsåret 2013-14 fremsætter forslag om revision af loven.

9.1.2. Til brug for Justitsministeriets vurdering af behovet for en revision af reglerne om gruppesøgsmål anmodede ministeriet ved brev af 10. juli 2013 relevante myndigheder og organisationer mv. om en udtalelse om deres erfaringer med de nye regler om gruppesøgsmål siden reglernes ikrafttræden den 1. januar 2008.

På baggrund af de indkomne høringssvar udarbejdede Justitsministeriet en redegørelse om erfaringerne med reglerne om gruppesøgsmål, som den 3. marts 2014 blev sendt til Folketingets Retsudvalg.

9.1.3. Som det fremgår af den nævnte redegørelse, er det på baggrund af de indkomne høringssvar Justitsministeriets opfattelse, at der ikke er behov for ændringer af reglerne om gruppesøgsmål i retsplejelovens kapitel 23 a eller øvrige regler af betydning for sådanne søgsmål.

Lovforslaget har på den baggrund til formål at ophæve revisionsklausulen.

9.2. Gældende ret

9.2.1. Retsplejelovens kapitel 23 a om gruppesøgsmål blev indført ved lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.). Reglerne trådte i kraft den 1. januar 2008.

Reglerne bygger i det væsentlige på Retsplejerådets betænkning nr. 1468/2005 om reform af den civile retspleje IV (Gruppesøgsmål mv.).

Formålet med at indføre mulighed for at føre retssager som gruppesøgsmål i dansk ret var bl.a. at skabe mulighed for en mere effektiv behandling af ensartede krav – og navnlig et større antal ensartede krav – end retsplejelovens regler om

kumulation mv. giver mulighed for. Herudover havde reglerne til formål at lette adgangen til domstolene og dermed lette gennemførelsen af berettigede krav, herunder krav som tidligere blev opgivet af ressourcemæssige årsager.

Ved reglernes udformning er der også lagt vægt på at søge at undgå, at gruppessøgsmål bruges til at presse virksomheder mv. til at acceptere uberettigede krav.

9.2.2. Retsplejelovens § 254 a fastlægger, hvilke krav der kan behandles efter reglerne om gruppessøgsmål.

Efter bestemmelsen kan ensartede krav, som fremsættes på vegne af flere personer, under nærmere angivne betingelser behandles under et gruppessøgsmål efter reglerne i retsplejelovens kapitel 23 a. Dette gælder dog ikke sager om ægteskab, forældremyndighed, faderskab og medmoderskab, værgemål, prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse eller adoption uden samtykke, mortifikations- eller ejendomsdomme samt private straffesager. Såfremt lovforslag nr. L 22 om forslag til lov om en fælles patentdomstol m.v., der blev fremsat den 2. oktober 2013, vedtages, vil heller ikke sager, der efter retsplejelovens § 225 a, stk. 1, anlægges ved den fælles patentdomstol, kunne behandles som gruppessøgsmål.

Betingelserne for, at der kan anlægges et gruppessøgsmål, er efter retsplejelovens § 254 b, stk. 1,

- 1) at der foreligger ensartede krav som nævnt i retsplejelovens § 254 a,
- 2) at der er værneting for alle kravene her i landet,
- 3) at retten er værneting for et af kravene,
- 4) at retten er sagligt kompetent med hensyn til et af kravene,
- 5) at gruppessøgsmål skønnes at være den bedste måde at behandle kravene på,
- 6) at gruppemedlemmerne kan identificeres og underrettes om sagen på en hensigtsmæssig måde, og
- 7) at der kan udpeges en grupperepræsentant, jf. retsplejelovens § 254 c.

Hvis retten, hvor gruppessøgsmål ønskes anlagt, ikke har saglig kompetence til at behandle alle kravene under en selvstændig sag, kan retten vælge at henvise sagen til afgørelse ved en domstol, der har saglig kompetence til at behandle mindst ét krav, jf. retsplejelovens § 254 b, stk. 2.

9.2.3. Gruppessøgsmål kan behandles efter to modeller. Udgangspunktet er, at gruppessøgsmål behandles efter en såkaldt tilmeldingsmodel, hvor gruppessøgsmålet omfatter de gruppemedlemmer, der har tilmeldt sig gruppessøgsmålet, jf. retsplejelovens § 254 e, stk. 5. Retten kan dog bestemme, at gruppessøgsmålet skal behandles efter en såkaldt frameldingsmodel, hvor gruppessøgsmålet omfatter de gruppemedlemmer, der ikke har frameldt sig gruppessøgsmålet, jf. retsplejelovens § 254 e, stk. 8.

Et gruppessøgsmål føres efter retsplejelovens § 254 c, stk. 1, af en grupperepræsentant på gruppens vegne, således at de enkelte gruppemedlemmer ikke er selvstændige parter i sag-

en. Det er retten, der udpeger grupperepræsentanten, der kan være

- 1) et medlem af gruppen,
- 2) en forening, privat institution eller anden sammenslutning, når søgsmålet falder inden for rammerne af sammenslutningens formål, eller
- 3) en offentlig myndighed, der ved lov er bemyndiget til det.

Kun en offentlig myndighed efter nr. 3 kan dog udpeges som grupperepræsentant i sager efter retsplejelovens § 254 e, stk. 8, om gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen, jf. lovens § 254 c, stk. 2.

En grupperepræsentant skal være i stand til at varetage gruppe-medlemmernes interesser under sagen, jf. retsplejelovens § 254 c, stk. 3.

Efter retsplejelovens § 254 d, stk. 1, anlægges et gruppessøgsmål som andre søgsmål ved indlevering af stævning til retten, jf. retsplejelovens § 348. Ud over de almindelige krav til stævningen i § 348 skal stævningen indeholde en beskrivelse af gruppen, oplysninger om, hvordan gruppemedlemmerne kan identificeres og underrettes om sagen, og et forslag til grupperepræsentant, der er villig til at påtage sig hvervet. Opfylder stævningen ikke kravene, og er den herefter uegnet til at danne grundlag for sagens behandling, finder retsplejelovens § 349 om afvisning af sagen eller indrømmelse af en frist til at afhjælpe mangler anvendelse, jf. § 254 d, stk. 2.

Finder retten, at betingelserne i retsplejelovens §§ 254 b og 254 c for at føre den anlagte sag som gruppessøgsmål er opfyldt, udpeger retten en grupperepræsentant, jf. retsplejelovens § 254 e, stk. 1. Retten kan i den forbindelse eller efter udløbet af fristen for at tilmelde sig henholdsvis framelde sig gruppessøgsmålet efter bestemmelsens stk. 2 bestemme, at grupperepræsentanten skal stille sikkerhed for de sagsomkostninger, grupperepræsentanten kan blive pålagt at betale til modparten. Stilles den krævede sikkerhed ikke, og udpeges der ikke en anden grupperepræsentant, jf. nedenfor, afviser retten sagen.

Hvis det er påkrævet, kan retten på et senere tidspunkt i sagen udpege en ny grupperepræsentant, jf. retsplejelovens § 254 e, stk. 3. I gruppessøgsmål efter tilmeldingsmodellen skal retten tage stilling til, om det er påkrævet at udpege en ny grupperepræsentant, hvis mindst halvdelen af de gruppe-medlemmer, der har tilmeldt sig gruppessøgsmålet, anmoder herom, og anmodningen er ledsaget af et forslag til en ny grupperepræsentant, der er villig til at påtage sig hvervet.

9.2.4. Efter retsplejelovens § 254 e, stk. 4, fastlægges rammen for et gruppessøgsmål af retten, dvs. retten træffer afgørelse om, hvilke krav der skal være omfattet af gruppessøgsmålet. Retten kan senere ændre denne ramme, hvis det er påkrævet.

Afgrænsning af kredsen af deltagere i et gruppessøgsmål kan ske på to måder, jf. retsplejelovens § 254 e, stk. 5-8. Efter

stk. 5 omfatter et gruppessøgsmål de gruppemedlemmer, der har tilmeldt sig gruppessøgsmålet, jf. stk. 6 og 7, medmindre retten bestemmer, at gruppessøgsmålet skal omfatte de gruppemedlemmer, der ikke har frameldt sig gruppessøgsmålet efter stk. 8.

Kredsen af gruppemedlemmer fastlægges således som udgangspunkt efter en tilmeldingsmodel, hvor retten efter retsplejelovens § 254 e, stk. 6, fastsætter en frist for ved skriftlig meddelelse at tilmelde sig gruppessøgsmålet samt bestemmer, hvortil tilmelding skal ske. Retten kan undtagelsesvist tillade tilmelding efter fristens udløb, hvis særlige grunde taler for det.

Retten kan endvidere efter retsplejelovens § 254 e, stk. 7, bestemme, at tilmelding til et gruppessøgsmål skal være betinget af, at gruppemedlemmet stiller en af retten fastsat sikkerhed for sagsomkostninger, medmindre gruppemedlemmet har en retshjælpsforsikring eller anden forsikring, der dækker omkostninger ved sagen, eller gruppessøgsmålet opfylder betingelserne for fri proces efter retsplejelovens §§ 327-329, og gruppemedlemmet opfylder de økonomiske betingelser efter retsplejelovens § 325. Efter ansøgning fra grupperepræsentanten meddeler justitsministeren (Civilstyrelsen), om gruppessøgsmålet opfylder betingelserne for fri proces efter retsplejelovens §§ 328 og 329.

Under visse særlige betingelser kan kredsen af gruppemedlemmer fastlægges efter en frameldingsmodel. Efter retsplejelovens § 254 e, stk. 8, kan frameldingsmodellen anvendes, hvis gruppessøgsmålet vedrører krav, hvor det er klart, at kravene på grund af deres ringe størrelse almindeligvis ikke kan forventes fremmet ved individuelle søgsmål, og det må antages, at et gruppessøgsmål efter tilmeldingsmodellen ikke vil være en hensigtsmæssig måde at behandle kravene på. Det fremgår af forarbejderne, at betingelsen normalt kun bør anses for at være opfyldt, hvis det enkelte krav ikke overstiger ca. 2.000 kr. Det er retten, der efter anmodning fra grupperepræsentanten kan bestemme, at gruppessøgsmålet skal omfatte de gruppemedlemmer, der ikke har frameldt sig gruppessøgsmålet. Retten fastsætter i givet fald en frist for ved skriftlig meddelelse at framelde sig gruppessøgsmålet og bestemmer, hvortil framelding skal ske. Retten kan undtagelsesvist tillade framelding efter fristens udløb, hvis særlige grunde taler for det.

9.2.5. Personer, der har et krav, som falder inden for rammen af gruppessøgsmålet, skal underrettes om de forhold, der er nævnt i retsplejelovens § 254 e, stk. 1-8, samt om retsvirkningerne af at tilmelde sig henholdsvis framelde sig gruppessøgsmålet, jf. retsplejelovens § 254 e, stk. 9. Formålet med denne underretningspligt er at give de personer, hvis krav er omfattet af gruppessøgsmålet, et forsvarligt grundlag for at træffe en velovervejede beslutning om, hvorvidt de pågældende ønsker at tilmelde sig henholdsvis framelde sig gruppessøgsmålet. Retten bestemmer, på hvilken måde underretning skal gives, og retten kan i den forbindelse bestemme, at underretning helt eller delvis skal ske ved offentlig bekendtgørelse. Retten kan endvidere pålægge gruppere-

præsentanten at foretage underretningen. De udgifter, der er ved den krævede underretning, betales foreløbigt af grupperepræsentanten.

Kun grupperepræsentanten og gruppens modpart anses som parter i et gruppessøgsmål, jf. retsplejelovens § 254 f, stk. 1. Rettens afgørelser i gruppessøgsmålet har dog bindende virkning for alle de gruppemedlemmer, der er omfattet af gruppessøgsmålet, jf. retsplejelovens § 254 f, stk. 2. Med hensyn til afgørelser om modkrav gælder det imidlertid kun krav, som udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som gruppemedlemmernes krav støttes på. I gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen har rettens afgørelser kun bindende virkning for gruppemedlemmer, der ved sagens anlæg kunne have været sagsøgt her i landet vedrørende det pågældende krav.

Med hensyn til sagsomkostninger kan et gruppemedlem pålægges at betale sagsomkostninger til modparten og/eller grupperepræsentanten, således at modpartens krav går forud for grupperepræsentantens. Gruppemedlemmet kan dog højst pålægges at betale sagsomkostninger med et beløb som fastsat i medfør af retsplejelovens § 254 e, stk. 7 (som kun er relevant i gruppessøgsmål efter tilmeldingsmodellen), med tillæg af beløb, der gennem retssagen kommer gruppemedlemmet til gode, jf. retsplejelovens § 254 f, stk. 3.

Med hensyn til mundtlig forklaring for retten og edition er gruppemedlemmer, der er omfattet af gruppessøgsmålet, sidestillet med parter, jf. retsplejelovens § 254 f, stk. 5.

9.2.6. Retsplejelovens § 254 g, stk. 1, regulerer underretning af gruppemedlemmer under sagens gang. Efter denne bestemmelse skal gruppemedlemmer, der er omfattet af gruppessøgsmålet, underrettes, hvis der opstår spørgsmål om at hæve eller afvise gruppessøgsmålet, medmindre underretning er åbenbart overflødig. Retten kan herudover bestemme, at der skal ske underretning i andre tilfælde, herunder når der opstår spørgsmål om at godkende forlig.

Hvis et gruppessøgsmål hæves eller afvises, kan et gruppe-medlem, der er omfattet af gruppessøgsmålet, ved skriftlig meddelelse til retten inden 4 uger indtræde som part, for så vidt angår den pågældendes krav, og videreføre sagen efter reglerne om individuelle søgsmål, jf. retsplejelovens § 254 g, stk. 2. Gruppemedlemmet har også denne ret, hvis retten i medfør af retsplejelovens § 254 e, stk. 4, 2. pkt. (om ændring af rammen for gruppessøgsmålet), bestemmer, at et krav ikke skal være omfattet af gruppessøgsmålet.

For at et forlig, som grupperepræsentanten indgår om krav, der er omfattet af gruppessøgsmålet, kan opnå gyldighed, skal det godkendes af retten, jf. retsplejelovens § 254 h. Retten godkender forliget, medmindre der ved forliget sker usaglig forskelsbehandling af gruppemedlemmerne, eller forliget i øvrigt er åbenbart urimeligt. Gruppemedlemmer, der er omfattet af gruppessøgsmålet, skal underrettes om rettens godkendelse af et forlig.

Når et gruppessøgsmål er afgjort, skal retten underrette gruppe-medlemmerne om sagens afgørelse, jf. retsplejelovens § 254 i. Retten fastlægger det nærmere indhold af underretningen, der dog som minimum skal indeholde domskonklusionen. Det forudsættes i forarbejderne, at den fuldstændige dom offentliggøres på rettens netsted på internettet (om nødvendigt med udeladelse af fortrolige oplysninger).

9.2.7. Retsplejelovens regler om appel finder anvendelse på afgørelser i gruppessøgsmål. Ankes en dom i et gruppessøgsmål af grupperepræsentanten, finder retsplejelovens § 254 e, stk. 5-9 (om tilmelding eller framelding mv.), anvendelse, jf. retsplejelovens § 254 j, stk. 1. Dette indebærer, at ankesagen behandles efter reglerne om gruppessøgsmål.

Hvis grupperepræsentanten ikke anker dommen, kan anke iværksættes af enhver, der efter retsplejelovens § 254 c, stk. 1 og 2, kan udpeges som grupperepræsentant, jf. retsplejelovens § 254 j, stk. 2, og også en sådan ankesag behandles efter reglerne om gruppessøgsmål.

Ankes dommen af gruppens modpart, skal ankesagen ligeledes behandles efter reglerne om gruppessøgsmål, jf. retsplejelovens § 254 j, stk. 3.

Retsplejelovens § 254 k indeholder regler om anke af domme i gruppessøgsmål, hvor anken behandles efter reglerne om individuelle søgsmål. Et gruppe-medlem, der er omfattet af gruppessøgsmålet, og hvis krav ikke er omfattet af en anke efter retsplejelovens § 254 j, kan anke en dom i et gruppessøgsmål for så vidt angår den pågældendes krav. En anke eller en ansøgning om anketilladelse anses i givet fald som rettidig, såfremt ankestævningen eller ansøgningen om anketilladelse indleveres senest 4 uger efter udløbet af retsplejelovens almindelige frist herfor. Den ekstra frist giver mulighed for at afvente, om der sker anke efter retsplejelovens § 254 j (om ankesager, der behandles efter reglerne om gruppessøgsmål).

9.3. Lovforslagets udformning

9.3.1. I 2007 blev der med lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppessøgsmål m.v.) indført regler om gruppessøgsmål i dansk ret.

Gruppessøgsmål er en procesform, der giver mulighed for på en effektiv måde at håndtere tvister om et større antal ensartede krav. Reglerne, der i det væsentlige bygger på Retsplejerådets betænkning nr. 1468/2005 om reform af den civile retspleje IV (Gruppessøgsmål mv.), trådte i kraft den 1. januar 2008.

Det fremgår af Justitsministeriets besvarelse af 18. januar 2007 af spørgsmål nr. 24 vedrørende lovforslag nr. L 41 fra Folketingets Retsudvalg, at ministeriet efter 3 år ville udarbejde en redegørelse til Retsudvalget om erfaringerne med de nye regler om gruppessøgsmål. Justitsministeriet ville i den forbindelse inddrage de norske erfaringer med gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen, hvor andre end offentli-

ge myndigheder har fungeret som grupperepræsentant, jf. den norske tvistelovs kapitel 35.

Der blev herefter indsat en revisionsbestemmelse i lovforslaget om indførelsen af gruppessøgsmål som procesform i Danmark, hvorefter justitsministeren i folketingsåret 2010-11 skulle fremsætte forslag til revision af loven.

Justitsministeriet anmodede i november 2010 Domstolsstyrelsen om en udtalelse vedrørende de praktiske erfaringer, der på daværende tidspunkt forelå med hensyn til retsplejelovens kapitel 23 a om gruppessøgsmål. Domstolsstyrelsen indhentede en udtalelse fra Østre Landsret, der havde behandlet det dengang eneste gennemførte gruppessøgsmål. Østre Landsret udtalte, at man ikke under behandlingen af sagen var stødt på uhensigtsmæssigheder eller behov for forbedringer i det gældende regelsæt i retsplejelovens kapitel 23 a, og at de deltagende advokater heller ikke havde gjort opmærksom på sådanne forhold.

Der blev på den baggrund fremsat forslag til ændring af revisionsbestemmelsen i § 8, stk. 3, i lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppessøgsmål m.v.), således at revisionen af loven blev udskudt til folketingsåret 2013-14, hvor der måtte forventes at være gennemført flere sager efter reglerne om gruppessøgsmål, og hvor der derfor ville foreligge et bedre grundlag for overvejelser om en eventuel indholdsmæssig revision af reglerne om gruppessøgsmål.

Det fremgår herefter af § 8, stk. 3, i lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af lov om retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppessøgsmål m.v.), som ændret ved § 1 i lov nr. 272 af 4. april 2011, at justitsministeren fremsætter forslag om revision af loven i folketingsåret 2013-14.

9.3.2. Justitsministeriet har til brug for evalueringen af reglerne om gruppessøgsmål anmodet følgende myndigheder og organisationer mv. om en udtalelse om deres erfaringer med reglerne om gruppessøgsmål:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Retspolitisk Forening, Danske Regioner, Danske Speditører, ADIPA, Voldgiftsinstituttet, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerrådet, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige i DJØF, Foreningen Danske Inkassoadvokater, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, Frederiksberg Kommune, FSR – danske revisorer, FTF, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, HK/Danmark, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, Kø-

benhavns Kommune, KL, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Procesbevillingsnævnet, Realkreditrådet, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Syddansk Universitet, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har herudover anmodet det norske justitsministerium om en udtalelse om de norske erfaringer med gruppesøgsmål efter frameldingsmodellen, hvor andre end offentlige myndigheder har fungeret som grupperepræsentant, jf. den norske tvistelovs kapitel 35.

Indholdet af de indkomne høringsvar og Justitsministeriets overvejelser i den forbindelse fremgår af den redegørelse om erfaringerne med reglerne om gruppesøgsmål, der blev sendt til Folketingets Retsudvalg den 3. marts 2014.

9.3.3. Som det fremgår af redegørelsens pkt. 3, er det på baggrund af beskrivelsen af de sager, som har været gennemført efter reglerne om gruppesøgsmål, og de modtagne høringsvar Justitsministeriets opfattelse, at reglerne om gruppesøgsmål fungerer efter hensigten.

Justitsministeriet finder derfor, at der ikke er behov for at forslå ændringer eller præciseringer af de gældende regler om gruppesøgsmål, som vedtaget ved lov nr. 181 af 28. februar 2007, eller øvrige love, der måtte have betydning for anvendelsen af reglerne om gruppesøgsmål.

Med lovforslaget foreslås det på den anførte baggrund, at revisionsklausulen i lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.), som ændret ved § 1 i lov nr. 272 af 4. april 2011, ophæves.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 10, nr. 1, og bemærkningerne hertil.

10. Adgang for Arbejdsretten til at foretage telefonforkyndelse

10.1. Gældende ret

10.1.2. Efter § 2, stk. 1, i lov om Arbejdsretten og faglige voldgiftsretter består Arbejdsretten af 12 ordinære dommere og 31-41 suppleanter for disse samt af en formand og 5 næstformænd. Efter lovens § 5, 1. pkt., bistår Arbejdsretten af et sekretariat.

Sag anlægges ved Arbejdsretten ved indlevering af klageskrift, jf. § 14, stk. 1, i lov om Arbejdsretten og faglige voldgiftsretter. Sekretariatet sender snarest muligt et eksemplar af klageskriftet med bilag til indklagede og opfordrer samtidig denne til at afgive svarskrift med eventuelle bilag. Om fornødent lader sekretariatet klageskriftet forkynde for indklagede efter retsplejelovens regler om forkyndelse, jf. lovens § 15, stk. 1.

10.1.2. Reglerne om telefonforkyndelse blev indført i retsplejeloven ved lov nr. 1242 af 18. december 2012 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og lov om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (Revision af reglerne om forkyndelse m.v.). Reglerne bygger på betænkning nr. 1528 om revision af reglerne om forkyndelse fra Arbejdsgruppen om forkyndelse samt på Retsplejerådets udtalelse herom af 27. juni 2012.

Efter retsplejelovens § 155, stk. 1, nr. 4, sker telefonforkyndelse ved, at den meddelelse, der skal forkyndes, med eventuelle bilag telefonisk gives den pågældende, der forinden eller efterfølgende får tilsendt eller overdraget dokumentet og efterfølgende får tilsendt en bekræftelse på forkyndelsen. Telefonforkyndelse kan ikke anvendes, når der skal ske forkyndelse for selskaber, foreninger, fonde og boer m.v. (juridiske personer), jf. retsplejelovens § 155, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 58, stk. 1, kan retspræsidenten i hver retskreds samt ved landsretterne og Sø- og Handelsretten beskikke ansatte ved retten til at foretage stævningsmandsforkyndelser og telefonforkyndelser.

10.2. Justitsministeriets overvejelser

Efter de gældende regler er der ikke hjemmel til, at ansatte ved Arbejdsretten kan beskikkes til at foretage telefonforkyndelser. Arbejdsretten har anmodet Justitsministeriet om, at en sådan hjemmel indføres.

Efter Justitsministeriets opfattelse bør Arbejdsretten på samme måde og i samme omfang som de almindelige domstole have mulighed for at foretage telefonforkyndelse. Justitsministeriet finder på den baggrund, at der er anledning til at ændre retsplejelovens regler, således at Arbejdsretten får mulighed for at foretage telefonforkyndelse.

Med lovforslaget foreslås det i overensstemmelse hermed, at retsplejelovens § 58 ændres, således at formanden for Arbejdsretten får mulighed for at beskikke ansatte ved retten til at foretage telefonforkyndelse.

Med lovforslaget sker der dermed en udvidelse af kredsen af personer, der kan beskikkes til at foretage telefonforkyndelser i overensstemmelse med retsplejelovens § 155, stk. 1, nr. 4 (der ikke foreslås ændret), idet der skabes hjemmel til, at ansatte ved Arbejdsretten på linje med ansatte ved byretterne, landsretterne og Sø- og Handelsretten kan beskikkes til at foretage telefonforkyndelser i overensstemmelse med retsplejelovens regler herom.

Beskikkelsen af ansatte ved Arbejdsretten til at foretage telefonforkyndelse skal foretages på samme måde, som beskikkelsen af ansatte ved byretterne, landsretterne og Sø- og Handelsretten. Formanden for Arbejdsretten skal således i forbindelse med beskikkelsen instruere den beskikkede i, hvordan den pågældende skal foretage telefonforkyndelser og i øvrigt vejlede den beskikkede med hensyn til dennes pligter.

Selve telefonforkyndelsen skal i øvrigt ske i overensstemmelse med de regler om telefonforkyndelse, der er fastsat i bekendtgørelse nr. 816 af 25. juni 2013 om forkyndelse.

Forslaget betyder samtidig, at ansatte ved Arbejdsretten, der er beskikket til at foretage telefonforkyndelser, får adgang til oplysninger om de hemmelige telefonnumre i nummeryoplysningsdatabasen ("118") på linje med ansatte ved byretterne, landsretterne og Sø- og Handelsretten, der kan foretage telefonforkyndelser, jf. § 31, stk. 6, i lov om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester, hvorefter oplysningerne kan videregives til retterne.

Der henvises i øvrigt til lovforslagets § 1, nr. 16 (ændring af retsplejelovens § 58), og bemærkningerne hertil.

11. Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Det vurderes, at forslagene fra udvalgsarbejderne om henholdsvis varetagelse af skiftesagsbehandlingen og behandlingen af civile sager samt forslagene i Retsplejerådets betænkning om syn og skøn kan føre til en samlet set bedre og mere effektiv behandling af de civile sager og skiftesagerne i alle instanser, og at forslagene samlet set vil medføre mindredrigter for det offentlige.

De økonomiske konsekvenser som følge af lovforslaget indgår i fastlæggelsen af de økonomiske rammer for domstolene i forbindelse med finanslovsforslaget for 2015.

Forslagene fra Udvalget om pligtig afgangsalder vedrørende deltidsordning for ældre dommere og tilkaldedommere samt de yderligere forslag vedrørende dommernes forhold vil medføre visse merudgifter for domstolene, som vil blive afholdt inden for domstolenes egne rammer.

Lovforslaget har ikke administrative konsekvenser af betydning for det offentlige.

12. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet

Lovforslaget har ikke økonomiske og administrative konsekvenser af betydning for erhvervslivet.

13. Administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget har ikke administrative konsekvenser af betydning for borgerne.

14. Miljømæssige konsekvenser

Lovforslaget har ingen miljømæssige konsekvenser.

15. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

16. Hørte myndigheder mv.

16.1. Rapporten fra Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene har i perioden fra den 20. december 2013 til den 31. januar 2014 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningssretten, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Domstolenes Tjenestemandsförening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Det centrale handicapråd, Danmarks Rederiförening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Pantebrevsförening, Danske Speditører, De Danske Patentagenters Forening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Domstolenes Tjenestemandsförening, HK/Danmark, HK/kommunal, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retssikkerhedsfonden, Retspolitisk Forening, Syddansk Universitet, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

16.2. Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolenes delnotat om adgangen til appel i civile sager har i perioden fra den 2. juli 2013 til den 19. august 2013 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Domstolenes Tjenestemandsförening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Børn og Familier, Børnesagens Fællesråd, Børne og kulturchefföreningen, Børns Vilkår, Børnerådet, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Psykologforening, Det centrale handicapråd, Danmarks Rederiförening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk

Pantebrevsforening, Retspolitisk Forening, Danske Speditører, De Danske Patentagenters Forening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Fabu, Foreningen af Danske Døgninstitutioner, Foreningen af Socialchefer i Danmark, ForældreLANDSforeningen (FBU), Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK/kommunal, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge, Kuratorforeningen, Københavns Rets hjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen Bopam, Landsforeningen af Aktive Bedsteforældre, Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud (LOS), Landsforeningen af Socialpædagoger, Liberale Erhvervs Råd, Plejefamiliernes Landsforening, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Red Barnet, Retssikkerhedsfonden, Socialpædagogernes Landsforbund, Syddansk Universitet, TABUKA, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aalborg Universitet, Aarhus Rets hjælp og Aarhus Universitet.

16.3. Forslaget om begrænsning af appel i sager om tvangsanbringelse af børn, som indgår i delnotat om adgangen til appel i civile sager afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene, har desuden i perioden fra den 20. december 2013 til den 31. januar 2014 været sendt i en supplerende høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Børn og Familier, Børnesagens Fællesråd, Børne og kulturchefforeningen, Børns Vilkår, Børnerådet, Danske Handicaporganisationer, Dansk Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Psykologforening, Det centrale handicapråd, Fabu, Foreningen af Danske Døgninstitutioner, Foreningen af Socialchefer i Danmark, Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge, Landsforeningen Bopam, Landsforeningen af Aktive Bedsteforældre, Landsforeningen af Socialpædagoger, Plejefamiliernes Landsforening, Red Barnet og TABUKA.

16.4. Retsplejerådets betænkning nr. 1543/2013 om syn og skøn har i perioden fra den 30. januar 2014 til den 3. marts 2014 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri, Dansk Inkasso-Brancheorganisation, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Insolvensadvokater, Danske Mediers Forum,

Danske Speditører, Den Danske Dommerforening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Dommerfuldmægtigforeningen, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finans og Leasing, Finansrådet, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsadvokater, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, HK/Danmark, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, Kommunernes Landsforening, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Københavns Rets hjælp, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark, Liberale Erhvervs Råd, Politiforbundet i Danmark, Politidirektørforeningen, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, TEKNIQ Installatørernes Organisation, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Århus Rets hjælp, Københavns Universitet, Aalborg Universitet, Aarhus Universitet og Syddansk Universitet.

16.5. Redegørelsen fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen har i perioden fra den 22. oktober 2013 til den 3. december 2013 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Tinglysningsretten, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandforening, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Datatilsynet, Digitaliseringsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Dansk Kredit Råd, Dansk Told & Skatteforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Socialrådgiverforening, Det Centrale Handicapråd, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheorganisation, Dansk IT, Dansk Pantebrevsforening, Danske Dødsboadvokater, Danske Familieadvokater, Danske Speditører, Danske Bedemænd, Det Danske Voldgiftsinstitut, Ejendomsforeningen Danmark, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen Danske Inkassoadvokater, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, FDHI – Foreningen for Dansk Internet Handel, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, FTF – Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, FSD – Foreningen af Kommunale Social-, Sundheds- og Arbejdsmarkedschefer i Danmark, Grundejernes Landsorganisation, Handelshøjskolen i København, Handelshøjskolen i Århus, HK/Danmark, HK/kommunal, HK Politiet, Håndværksrådet, Institut for Men-

neskerettigheder, KL, IT-Branchen, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Kriminalforsorgsforeningen, Kristelig Arbejdsgiverforening, Kristelig Fagbevægelse, Kvinderådet, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landbrug og Fødevarer, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen af Socialpædagoger, Lejernes Landsorganisation, Liberale Erhvervs Råd, Lønmodtagerens Garantifond, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rådet for Digital Sikkerhed, Socialpædagogernes Landsforbund, Syddansk Universitet, Teknologisk institut, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, TR Kollegiet Kriminalforsorgen, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Ældre Sagen, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

16.6. Rapporten fra Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager har i perioden fra den 18. december 2013 til den 20. januar 2014 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningssretten, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandsförening, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Datatilsynet, Digitaliseringsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Dansk Kredit Råd, Dansk Told & Skatteforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Socialrådgiverforening, Det Centrale Handicapråd, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk IT, Dansk Pantebrevsforening, Danske Dødsboadvokater, Danske Familieadvokater, Danske Speditører, Danske Bedemænd, Det Danske Voldgiftsinstitut, Ejendomsforeningen Danmark, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen Danske Inkassoadvokater, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, FDHI – Foreningen for Dansk Internet Handel, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, FTF – Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, FSD – Foreningen af Kommunale Social-, Sundheds- og Arbejdsmarkedschefer i Danmark, Grundejernes Landsorganisation, Handelshøjskolen i København, Handelshøjskolen i Århus, HK/Danmark, HK/kommunal, HK Politiet, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, IT-Branchen, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Kriminalforsorgsforeningen, Kristelig Arbejdsgiverforening, Kristelig Fagbevægelse, Kvinderådet, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp,

Københavns Universitet, Landbrug og Fødevarer, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen af Socialpædagoger, Lejernes Landsorganisation, Liberale Erhvervs Råd, Lønmodtagerens Garantifond, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rådet for Digital Sikkerhed, Socialpædagogernes Landsforbund, Syddansk Universitet, Teknologisk institut, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, TR Kollegiet Kriminalforsorgen, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Ældre Sagen, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

16.7. Notatet om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom afgivet af Retsplejerådets arbejdsgruppe vedrørende tvangsfuldbyrdelse har i perioden fra den 15. oktober 2012 til den 9. november 2012 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Dansk InkassoBrancheforening, Danske Advokater, Dansk Erhverv, Dansk Industri, Danske Inkassoadvokater, Danske Insolvensadvokater, Danske Boligadvokater, Danske Dagblades Forening, Dansk Byggeri, Den Danske Dommerforening, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Journalistforbund, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandsförening, Finans og Leasing, Finansrådet, Forbrugerrådet, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Forsikring & Pension, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, Københavns Retshjælp, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden og Århus Retshjælp.

16.8. Et lovudkast vedrørende den del af lovforslaget, som angår tvangsfuldbyrdelse på grundlag af digitale dokumenter, har i perioden fra den 17. januar 2014 til den 14. februar 2014 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningssretten, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Domstolenes Tjenestemandsförening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Danmarks Rederiforening, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Danske Insolvensadvokater, Dansk IT, Dansk Kredit Råd, Dansk Pantebrevsforening, Danske Speditører, Datatilsynet, Det centrale handicapråd, De Danske Patentagenters Forening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Digitaliseringsstyrelsen, Fagligt Fælles Forbund 3F, FDHI – Foreningen for Dansk Internet Handel, Finansrådet, Finans og Leasing, FOA – Fag og Arbejde,

Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK/kommunal, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, IT-Branchen, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kuratorforeningen, Københavns Rets- hjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retssikkerhedsfonden, Retspolitisk Forening, Rådet for Digital Sikkerhed, Syddansk Universitet, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Teknologisk institut, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

16.9. Et lovudkast vedrørende den del af lovforslaget, som angår skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande, har i perioden fra den 20. december 2013 til den 30. januar 2014 været sendt til høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Højesteret, Østre og Vestre Landsret, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Foreningen af Offentlige Anklagere, Politiforbundet, Advokatrådet, Danske Advokater, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Amnesty International, Institut for Menneskerettigheder, Kriminalpolitisk Forening (KRIM), Retspolitisk Forening og Retssikkerhedsfonden.

16.10 Udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene afgivet af Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv. har i perioden fra den 9. januar 2014 til den 6. februar 2014 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningsretten, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danske Advokater, Den Danske Dommerforening, DJØF, Dommer-

fuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandforening, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsadvokater, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, Politidirektørforeningen, Procesbevillingsnævnet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rigsadvokaten og Rigspolitiet.

16.11. Et lovudkast vedrørende den del af lovforslaget, som angår opfølgning på evaluering af reglerne om gruppesøgs- mål, har i perioden fra den 3. marts 2014 til den 17. marts 2014 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Copenhagen Business School, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Retspolitisk Forening, Danske Regioner, Danske Speditører, ADIPA, Voldgiftsinstituttet, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerrådet, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige i DJØF, Foreningen Danske Inkasoadvokater, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, Frederiksberg Kommune, FSR – danske revisorer, FTF, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, Københavns Kommune, KL, Københavns Rets- hjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Procesbevillingsnævnet, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Syddansk Universitet, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

17. Sammenfattende skema

	Positive konsekvenser/mindre udgifter	Negative konsekvenser/merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Vil samlet set medføre mindreudgifter for det offentlige. De økonomiske konsekvenser af lovforslaget vil i øvrigt indgå i fastlæggelsen af de økonomiske rammer for domstolene i forbindelse med finanslovsforslaget for 2015.	Ingen.
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen af betydning.	Ingen af betydning.

Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen af betydning.	Ingen af betydning
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen af betydning.	Ingen af betydning.
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen af betydning	Ingen af betydning
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

(Retsplejeloven)

Til nr. 1

Der er tale om konsekvensændringer som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 2 (§ 1 a, stk. 1, nr. 4)

Det foreslås, at Den Særlige Klageret får kompetence til at behandle og påkende sager om afsked før tilkaldeperiodens udløb af en pensioneret dommer, som er tilkaldt efter den tilkaldeordning, som foreslås indført med forslaget til ny § 51 e i retsplejeloven (lovforslagets § 1, nr. 12).

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 3 (§ 5, stk. 2, 1. og 2. pkt.)

Som konsekvens af forslaget om at indføre en form for puljedommerordning for landsretterne, hvorefter der kan udnævnes yderligere op til 4 landsdommere med henblik på at give mulighed for, at landsdommere kan overgå til ansættelse på deltid, jf. den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 5, stk. 3 (lovforslagets § 1, nr. 4), foreslås det tydeliggjort i retsplejelovens § 5, stk. 2, 1. og 2. pkt., at antallet af landsdommere nævnt i bestemmelsen er et minimumstal.

Til nr. 4 (§ 5, stk. 3)

Med den foreslåede § 5, stk. 3, i retsplejeloven indføres der en form for puljedommerordning for landsretterne med henblik på at skabe mulighed for, at landsdommere kan overgå til deltid, jf. forslaget til ny § 51 a (lovforslagets § 1, nr. 12).

Det foreslås således, at der gives mulighed for at udnævne yderligere op til 4 landsdommere med henblik på, at landsdommere kan overgå til ansættelse på deltid. Der er ikke pligt til at holde stillingerne besat. Domstolsstyrelsen træffer bestemmelse om, hvorvidt stillingerne skal søges besat og i

givet fald om fordelingen af disse stillinger ved de to landsretter.

En landsdommer, der udnævnes som yderligere dommer i medfør af den foreslåede bestemmelse, er fuldstændig ligestillet med de øvrige landsdommere ved embedet, og en sådan dommer vil være ansat som fast dommer ved den pågældende landsret og være udnævnt som dommer ved den pågældende landsret uden anden tidsbegrænsning end den generelle aldersgrænse.

Det foreslås, at Domstolsstyrelsen ved ledighed i en dommerstilling ved en landsret, hvor der er udnævnt en eller flere yderligere dommere efter 3. pkt., bestemmer, om stillingen skal søges besat, og i givet fald ved hvilken ret stillingen skal placeres.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 5 (§ 9, stk. 12, 2. og 3. pkt.)

Det foreslås som noget nyt, at der for at skabe mulighed for, at dommere ved byretterne kan overgå til deltid, jf. forslaget til § 51 a (lovforslagets § 1, nr. 12), kan udnævnes yderligere 8 dommere. Der er ikke pligt til at holde disse stillinger besat.

Domstolsstyrelsen træffer bestemmelse om fordelingen af disse dommerstillinger på de enkelte byretter. Der kan efter forslaget dog højst udnævnes yderligere 6 dommere ved Københavns Byret, yderligere 5 dommere ved retterne i Glostrup, Aarhus, Odense, Aalborg og Frederiksberg, yderligere 4 dommere ved de øvrige byretter bortset fra retten på Bornholm, hvor der kan udnævnes yderligere 1 dommer. Dette antal omfatter både puljedommere udnævnt efter bestemmelsens 1 pkt. (som ikke foreslås ændret), hvorefter der udnævnes yderligere 25 dommere, og efter den nye ordning, hvorefter der kan udnævnes yderligere op til 8 dommere.

En dommer, der udnævnes som yderligere dommer, er fuldstændig ligestillet med de øvrige dommere ved embedet, og en sådan dommer vil således være ansat som fast dommer ved den pågældende ret og være udnævnt som dommer ved

den pågældende ret uden anden tidsbegrænsning end den generelle aldersgrænse.

Ved ledighed i en dommerstilling ved en byret, hvor der er ansat en eller flere dommere udover det minimumsantal, der fremgår af bestemmelsens stk. 2-11, vil stillingen kunne flyttes fra en byret til en anden byret, jf. bestemmelsens 3. pkt. (der bliver 4. pkt., men som ikke i øvrigt foreslås ændret), hvorefter Domstolsstyrelsen bestemmer, ved hvilken ret stillingen skal kunne placeres. Som nævnt er der ikke pligt til at holde de 8 dommerstillinger, som kan udnævnes efter det foreslåede 2. pkt., besat.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 6 (§ 14, stk. 1)

Som konsekvens af forslaget om, at der skal kunne udnævnes yderligere én dommer ved Sø- og Handelsretten for at give mulighed for, at dommere eller vicepræsidenter ved Sø- og Handelsretten kan overgå til ansættelse på deltid, jf. den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 14, stk. 2 (lovforslagets § 1, nr. 7), tydeliggøres det, at antallet af dommere nævnt i bestemmelsen er et minimumstal.

Til nr. 7 (§ 14, stk. 2)

Det foreslås, at der udover det antal dommere ved Sø- og Handelsretten, som fremgår af bestemmelsens 1. pkt., kan udnævnes yderligere én dommer ved Sø- og Handelsretten for at skabe mulighed for, at dommere eller vicepræsidenter ved Sø- og Handelsretten kan overgå til ansættelse på deltid.

Domstolsstyrelsen træffer bestemmelse om, hvorvidt stillingen skal besættes. Der er ikke pligt til at holde stillingen besat.

En dommer, der udnævnes som yderligere dommer, er fuldstændig ligestillet med de øvrige dommere ved embedet, og en sådan dommer vil således være ansat som fast dommer ved Sø- og Handelsretten og være udnævnt som dommer ved Sø- og Handelsretten uden anden tidsbegrænsning end den generelle aldersgrænse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 8 (§ 20, stk. 2)

Det foreslås, at landsretten i ankesager kan bestemme, at retten under hovedforhandlingen skal tiltrædes af sagkyndige medlemmer.

Forslaget giver mulighed for en mere fleksibel brug af sagkyndige dommere, ligesom antallet af sagkyndige dommere ikke længere er reguleret i bestemmelsen.

Landsretten kan både i tilfælde, hvor der har medvirket sagkyndige dommere i 1. instans, og i tilfælde, hvor der ikke

har medvirket sagkyndige dommere i 1. instans, bestemme, at der skal medvirke sagkyndige dommere i landsretten.

Efter de gældende regler i retsplejelovens § 20, stk. 2, kan landsretten tiltrædes af to sagkyndige medlemmer. Dette foreslås ikke videreført. Landsretten kan således efter den foreslåede bestemmelse selv fastsætte antallet af sagkyndige.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at landsretten kan vælge et mindre antal sagkyndige end i 1. instans, hvis dette vurderes hensigtsmæssigt.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 9 (§§ 31 b og 41 c)

Det følger af retsplejelovens § 31 b, at hvis der i en sag anvendes skriftlig forelæggelse eller procedure efter retsplejelovens §§ 850 eller 878, kan retten forbyde offentlig gengivelse heraf, i det omfang der under en tilsvarende mundtlig forelæggelse eller procedure kan ske dørlukning eller nedlægges referatforbud, jf. §§ 29 og 30.

Det følger endvidere af retsplejelovens § 41 c, at hvis der i en sag er anvendt skriftlig forelæggelse eller procedure efter retsplejelovens §§ 850 eller 878, har enhver som udgangspunkt ret til at få udleveret kopi heraf, når der er afsagt dom i sagen, medmindre dokumenterne er omfattet af et forbud mod offentlig gengivelse, jf. § 31 b.

I konsekvens af forslaget om at indføre mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling, jf. lovforslagets § 1, nr. 92 (retsplejelovens § 930 a), foreslås det at ændre retsplejelovens §§ 31 b og 41 c, så disse bestemmelser også henviser til den foreslåede § 930 a.

Forslaget indebærer for det første, at retten kan forbyde offentlig gengivelse af parternes skriftlige procedureindlæg, som indleveres i medfør af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 930 a, i det omfang der under en tilsvarende mundtlig procedure ville kunne ske dørlukning eller nedlægges referatforbud efter reglerne i retsplejelovens §§ 29 og 30.

Forslaget indebærer for det andet, at enhver som udgangspunkt har ret til at få udleveret kopi af parternes skriftlige procedureindlæg, som indleveres i medfør af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 930 a, når der er afsagt dom i sagen, jf. retsplejelovens § 41 c, stk. 1. Dette gælder dog ikke, hvis dokumenterne er omfattet af et forbud mod offentlig gengivelse efter retsplejelovens § 31 b, og endvidere finder ifølge retsplejelovens § 41 c, stk. 4, undtagelserne til aktindsigt i retsplejelovens § 41 b, stk. 2 og 3, tilsvarende anvendelse. Anmodning om aktindsigt skal indgives til retten, jf. retsplejelovens § 41 e, stk. 2.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 10 (§ 44, stk. 1)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til ny § 51 e (lovforslagets § 1, nr. 12), hvorefter også pensionerede højesteretsdommere skal kunne tilkaldes for at virke som dommer i en nærmere bestemt periode.

Til nr. 11 (§ 44 e)

Det foreslås som noget nyt at indføre en ordning, hvor to dommere midlertidigt får mulighed for at bytte stilling med henblik på faglig og personlig udvikling for de pågældende samt erfaringsudveksling mellem retterne.

Både byretsdommere og landsdommere får med forslaget mulighed for at bytte stilling med sideordnede dommere.

Det foreslåede *stk. 1* vedrører byretsdommeres mulighed for at bytte stilling. Det foreslås, at det er landsrettens præsident, som kan meddele en dommer midlertidig beskikkelse ved en anden byret. Midlertidig beskikkelse meddeles for en bestemt periode på op til 1 år. Midlertidig beskikkelse meddeles efter ansøgning fra de pågældende byretsdommere og efter indstilling fra vedkommende byretspræsidenter. Hvor der er tale om dommere fra byretter, der ligger i hver sin landsretskreds, vil ordningen involvere begge landsretspræsidenter.

Det foreslåede *stk. 2* vedrører landsdommeres mulighed for at bytte stilling. Det foreslås, at landsretternes præsidenter efter ansøgning fra de pågældende landsdommere kan meddele midlertidig beskikkelse som landsdommer ved den anden landsret. Midlertidig beskikkelse kan meddeles for en bestemt periode på op til 1 år.

Efter det foreslåede *stk. 3* er det landsretspræsidenten, som har kompetencen til at tilbagekalde den midlertidige beskikkelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

*Til nr. 12 (§§ 51 a-f)**Til § 51 a*

Bestemmelsen vedrører dommeres mulighed for at overgå til deltidsansættelse.

Det foreslås med *stk. 1*, at dommere, der er fyldt 65 år, efter aftale med vedkommende retspræsident kan overgå til deltidsansættelse.

Overgang til deltidsansættelse skal ske efter aftale med vedkommende retspræsident, og kun hvis vedkommende retspræsident vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede i øvrigt. Hvis det ikke vurderes muligt og hensigtsmæssigt, at en dommer overgår til deltidsansættelse, skal retspræsidenten meddele den pågældende grunden her til.

Da en dommerstilling altid bør være en hovedstilling, foreslås det, at arbejdstidens længde ikke skal kunne nedsættes til under halv tid. Det bemærkes, at en dommer, der er overgået til ansættelse på deltid, ikke vil have krav på at overgå til ansættelse på fuld tid igen.

Det foreslås med *stk. 2*, at retspræsidenter og højesteretsdommere ikke skal kunne overgå til deltidsansættelse. Det skyldes de særlige opgaver, som disse varetager og for så vidt angår højesteretsdommere tillige hensynet til den særlige arbejdsform i Højesteret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 51 b

Bestemmelsen vedrører byretspræsidenters og Tinglysningstingligningsrettens præsidents mulighed for at overgå til ansættelse som byretsdommer.

Det foreslås med *stk. 1*, at Domstolsstyrelsen efter anmodning fra en byretspræsident, som er fyldt 62 år, kan indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som yderligere dommer ved en af de byretter, som er nævnt i § 9, stk. 2-6.

Indstilling sker efter anmodning fra den pågældende byretspræsident, som i den forbindelse tilkendegiver, ved hvilken byret der ønskes udnævnelse. Udnævnelse som yderligere dommer efter den foreslåede bestemmelse kræver ikke samtykke fra retspræsidenten ved den byret, hvor den pågældende ønsker at blive udnævnt som byretsdommer.

Det samme gælder Tinglysningstingligningsrettens præsident, der således har mulighed for at overgå til ansættelse som dommer ved en af de byretter, som er nævnt i § 9, stk. 2-6.

Det foreslåede *stk. 2* indebærer, at udnævnelse efter *stk. 1* ikke kan ske ved den ret, hvor den pågældende har været retspræsident, eller ved en ret, hvor der allerede er udnævnt én yderligere dommer efter ordningen.

Efter det foreslåede *stk. 3* bortfalder stillingen første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende byret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 51 c

Bestemmelsen vedrører landsretspræsidenters mulighed for at overgå til ansættelse som landsdommer.

Det foreslås med *stk. 1*, at Domstolsstyrelsen efter anmodning fra en landsretspræsident, som er fyldt 62 år, kan indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som yderligere dommer ved den landsret, hvor vedkommende er præsident, eller ved den anden af landsret.

Indstilling sker efter anmodning fra den pågældende, som i den forbindelse tilkendegiver, ved hvilken landsret der ønskes udnævnelse. Udnævnelse som yderligere landsdommer efter den foreslåede bestemmelse kræver ikke samtykke fra retspræsidenten ved den pågældende landsret.

Udnævnelse til yderligere landsdommer efter ordningen kan – i modsætning til den foreslåede ordning for byretspræsidenter – ske ved den landsret, hvor den pågældende har været retspræsident, ligesom der ved en landsret vil kunne udnævnes flere yderligere landsdommere efter den foreslåede ordning i §§ 51 c og 51 d.

Efter det foreslåede *stk. 3* bortfalder stillingen første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende landsret.

Til § 51 d

Bestemmelsen vedrører præsidenten for Sø- og Handelsrettens mulighed for at overgå til ansættelse som landsdommer.

Det foreslås med *stk. 1*, at Domstolsstyrelsen efter anmodning fra Sø- og Handelsrettens præsident kan indstille til justitsministeren, at den pågældende, når denne er fyldt 62 år, udnævnes som yderligere dommer ved en af de to landsretter.

Indstilling sker efter anmodning fra den pågældende, som i den forbindelse tilkendegiver, ved hvilken landsret der ønskes udnævnelse. Udnævnelse som yderligere landsdommer efter den foreslåede bestemmelse kræver ikke samtykke fra retspræsidenten ved den pågældende landsret.

Der vil ved en landsret kunne udnævnes flere yderligere landsdommere efter den foreslåede ordning i §§ 51 c og 51 d.

Efter det foreslåede *stk. 3* bortfalder stillingen første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende landsret.

Til § 51 e

Med den foreslåede bestemmelse indføres en tilkaldeordning for pensionerede dommere.

Det foreslås med *stk. 1*, at en dommer, der er pensioneret på grund af alder eller svagelighed, af vedkommende retspræsident kan tilkaldes for at virke som dommer ved det pågældende embede i en nærmere bestemt periode, der forudsættes at være af kortere varighed. Ordningen omfatter både dommere ved byret, landsret, Sø- og Handelsretten og Højesteret. Det forudsættes, at en pensioneret dommer ikke kan tilkaldes for at virke som dommer i en højere instans end den, hvor den pågældende indtil sin pensionering har været udnævnt som dommer.

Ordningen omfatter som nævnt dommere, som er pensioneret på grund af alder eller svagelighed. Pensionerede dommere, der varetager hvervet som formand for eller medlem

af nævn og råd mv. efter, at de er fyldt 70 år, vil dermed også være omfattet af tilkaldeordningen.

Det er ikke fundet hensigtsmæssigt at fastsætte en absolut øvre aldersgrænse for, hvornår en dommer senest kan tilkaldes, men tilkaldeperioden kan efter bestemmelsen kun forlænges ud over dommerens fyldte 72. år, når særlige omstændigheder taler for det. Det vil f.eks. kunne være, hvis det er nødvendigt af hensyn til færdiggørelsen af en sag, i hvilken mundtlig hovedforhandling er påbegyndt inden det fyldte 72. år. En dommer vil dermed heller ikke vil kunne tilkaldes efter det fyldte 72. år.

Det forudsættes, at tilkaldte dommere indgår i fordelingen af det pågældende embedes almindelige sager. Store profilerede sager bør således som udgangspunkt varetages af embedets faste dommere. Det forudsættes endvidere, at en tilkaldt dommer mv., hvor den pågældende tilkaldes med henblik på at forhindre, at der opstår sagsbunker, eller med henblik på at nedbringe sådanne, også i disse situationer vil skulle behandle embedets almindelige sager og ikke kun sager, der tilhører en enkelt bestemt sagskategori (f.eks. således, at den pågældende alene tilkaldes med henblik på at behandle færdselssager).

Efter det foreslåede *stk. 2* kan en dommer, som er tilkaldt efter *stk. 1*, afskediges før tilkaldeperiodens udløb på grund af uegnethed eller sygdom. Der henvises herom i øvrigt til bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 51 d nedenfor.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 51 f

Bestemmelsen vedrører afsked uden ansøgning før tilkaldeperiodens udløb af en dommer, som er tilkaldt efter § 51 e. Det foreslås, at sådanne sager skal afgøres af Den Særlige Klageret.

Det foreslås med *stk. 1*, at sager om afsked uden ansøgning før tilkaldeperiodens udløb af en pensioneret dommer, som er tilkaldt efter § 51 e, efter anmodning fra vedkommende retspræsident af Domstolsstyrelsen skal indbringes for Den Særlige Klageret. Reglerne i retsplejelovens § 54 a om afsked uden ansøgning af en fuldmægtig finder i den forbindelse tilsvarende anvendelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 13 (§ 54, stk. 2, 3. pkt.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget om, at der indsættes et nyt *stk. 3* i bestemmelsen, jf. lovforslagets § 1, nr. 14.

Til nr. 14 (§ 54, stk. 3)

Det foreslås, at den nye tilkaldeordning, jf. den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 51 e (jf. lovforslagets § 1, nr. 12), skal finde tilsvarende anvendelse på fuldmægtige ved domstolene. Bestemmelsen giver mulighed for, at andre tjenestemandsansatte jurister end dommere kan tilkaldes for at virke ved et embede for en nærmere bestemt periode, hvorved bemærkes, at dommerfuldmægtige (overenskomstansatte) allerede i dag vil kunne tilkaldes.

Det foreslås i den forbindelse også, at § 51 f om afsked uden ansøgning før tilkaldeperiodens udløb skal finde tilsvarende anvendelse på andre tjenestemandsansatte jurister, som tilkaldes for at virke efter § 51 e.

For at skabe sammenhæng i bestemmelsen foreslås det desuden, at det gældende § 54, stk. 2, 3. pkt., hvorefter bestemmelsen i retsplejelovens § 51 (som ikke foreslås ændret) finder tilsvarende anvendelse med hensyn til fuldmægtige, indsættes i det nye stk. 3. Der tilsigtes ingen ændringer i forhold hertil.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 15 (§ 55)

Det foreslås, at bestemmelserne i retsplejelovens §§ 48, 49 og 50 skal finde tilsvarende anvendelse med hensyn til dommere og andre tjenestemandsansatte jurister, der er tilkaldt efter den foreslåede § 51 e, på samme måde som for fuldmægtige, midlertidigt beskikkede dommere og sagkyndige retsmedlemmer.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 16 (§ 58)

Det foreslås, at der i retsplejelovens § 58, stk. 1, indsættes et nyt 2. pkt. om, at formanden for Arbejdsretten kan beskikke ansatte ved retten til at foretage telefonforlyndelser.

Formanden for Arbejdsretten skal i forbindelse med beskikkelsen instruere den beskikkede i, hvordan den pågældende skal foretage telefonforlyndelser, og i øvrigt vejlede den beskikkede med hensyn til dennes pligter.

Selve telefonforlyndelsen skal i øvrigt ske i overensstemmelse med de regler om telefonforlyndelse, der er fastsat i bekendtgørelse nr. 816 af 25. juni 2013 om forlyndelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 10 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 17 (§ 60, stk. 1, nr. 4)

Der er tale om en konsekvensændring som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 18 (§ 148 b)

Det foreslås, at retten fremover i særlige tilfælde kan stille krav om, at processkrifter skal forsynes med original underskrift fra en part eller rettergangsfuldmægtig. Det vil f.eks. kunne være tilfælde, hvor der konkret måtte opstå spørgsmål om, hvorvidt et processkrift hidrører fra den pågældende part eller rettergangsfuldmægtig.

Det forudsættes med den foreslåede bestemmelse, at der ikke længere skal gælde et generelt krav om original underskrift af processkrifter. Dette vil muliggøre fremsendelse af processkrifter digitalt.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.6 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 19 (§ 149, stk. 7)

Der er tale om konsekvensændringer som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 20 (§ 175, stk. 1, 2. pkt.)

Det foreslås, at rettens indkaldelse af vidner i civile sager skal ske hurtigst muligt efter berømmelse af hovedforhandlingen.

Det foreslås desuden, at parterne eller advokaterne skal underrette deres respektive vidner om tidspunktet for hovedforhandling, så snart denne er berammet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.3.1.2 og 2.1.2.3.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 21 (§ 175, stk. 2, nr. 6)

Retsplejelovens § 180 (der ikke foreslås ændret) stiller visse krav til vidnets egen forberedelse. Efter bestemmelsen skal vidnet således om fornødent opfriske sin viden om sagen, inden vidnet møder i retten, f.eks. ved at efterse dokumenter eller bese genstande, hvortil vidnet uden omkostning eller besvær har adgang.

Det foreslås, at kravene til vidnets egen forberedelse, jf. § 180, tilføjes opregningen i § 175, stk. 2, af, hvad vidneindkaldelsen skal indeholde, således at vidnet gøres udtrykkeligt opmærksom på forpligtelsen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.3.1.3 og 2.1.2.3.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 22 (Kapitel 19)

Det foreslås, at retsplejelovens kapitel om syn og skøn nyaffattes for at sikre, at der er større sammenhæng mellem bestemmelserne, og med henblik på en sproglig modernisering af bestemmelserne.

Kapitel 19 om syn og skøn skal fortsat omfatte både borgerlige sager og straffesager. Nyaffattelsen indebærer dog, at bestemmelserne i §§ 196-209 er affattet med henblik på borgerlige sager, og at det herefter i § 210 udtrykkeligt præcise-

res, hvilke af de regler, der gælder for borgerlige sager, som også gælder for straffesager. Endvidere indeholder § 210 enkelte særlige bestemmelser for syn og skøn i straffesager.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 196

Bestemmelsen vedrører en parts begæring om syn og skøn og rettens beslutning herom.

Det foreslås i *stk. 1*, at parterne som hidtil fremsætter en begæring om syn og skøn over for retten.

Normalt vil en begæring om syn og skøn fremkomme i forbindelse med det forberedende møde, jf. retsplejelovens § 353, men i nogle tilfælde vil en begæring fremkomme allerede i forbindelse med stævningen. En begæring om syn og skøn kan dog også fremsættes på et senere tidspunkt under forberedelsen. Det bør tilstræbes, at en begæring om syn og skøn fremkommer så tidligt som muligt under en sag.

I *stk. 2* fastsættes, hvad begæringen om syn og skøn skal indeholde. Det foreslås således, at der af begæringen skal fremgå oplysninger om genstanden for syn og skøn og formålet med forretningen.

Det indebærer, at en begæring om syn og skøn fremover skal være en kort anmodning til retten, som angiver, hvad der er den overordnede ramme for syn og skøn, herunder hvad genstanden for syn og skøn er, hvorfor der er behov for syn og skøn, og hvad det skal bevise. Den skal således som udgangspunkt alene angive den ramme inden for hvilken, spørgsmålene vil blive stillet. Rammen forudsættes at ligge inden for de påstande og anbringender, der er anført i sagen.

Begæringen kan dog også være vedlagt partens spørgsmål til skønsmanden. Dette vil f.eks. være relevant i tilfælde, hvor der skal stilles et begrænset antal spørgsmål til skønsmanden, og parten derfor allerede på tidspunkt for begæringen kan fremsende disse.

Stk. 3 vedrører rettens beslutning om syn og skøn. Det foreslås, at modparten skal have lejlighed til at udtale sig om begæringen, inden retten træffer afgørelse. På baggrund af begæringen og eventuelle bemærkninger fra modparten træffer retten herefter afgørelse om, hvorvidt der skal udmeldes syn og skøn i sagen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.2 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 197

Bestemmelsen omhandler spørgsmålene til skønsmanden.

Det foreslås i *stk. 1*, at retten, når den har truffet afgørelse om syn og skøn, fastsætter en frist for parten til at fremsende sine spørgsmål til skønsmanden til modparten og retten. Modparten skal herefter fremsende eventuelle supplerende

spørgsmål til skønsmanden til den anden part og retten inden for en frist fastsat af retten.

Det forudsættes, at fristen for parten til at fremsende spørgsmålene som udgangspunkt sættes til 1-2 uger. Modpartens frist bør som udgangspunkt fastsættes til det samme, medmindre særlige forhold taler for en længere frist, herunder f.eks. modpartens mulighed for at forberede og stille sine spørgsmål.

Hvis den anden parts spørgsmål giver anledning til yderligere spørgsmål fra en part, skal parten hurtigst muligt give besked herom til retten, som herefter fastsætter en frist for fremsendelse af disse spørgsmål.

Det foreslås, at der fremover skal være en friere adgang for parterne til at stille spørgsmål til skønsmanden, således at det i stedet overlades til retten efterfølgende at vurdere både spørgsmål og svar, herunder relevansen af spørgsmålene, som led i den almindelige bevisvurdering af den foreliggende tvist. Det indebærer, at parterne ikke skal være enige om spørgsmålene, og at parterne som udgangspunkt hver især kan stille de spørgsmål, de ønsker, inden for den ramme, som er angivet i begæringen om syn og skøn.

Det indebærer også, at parterne som udgangspunkt ikke kan gøre indsigelse over for hinandens spørgsmål, og dermed heller ikke kan anmode retten om at tage stilling til, om den anden part må stille et bestemt spørgsmål.

Det foreslås dog i *stk. 2*, at retten – eventuelt efter indsigelse fra en part – kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller afgørelsen om foretagelse af syn og skøn, eller som skønnes at være åbenbart overflødige, jf. retsplejelovens § 341, f.eks. fordi spørgsmålene falder uden for sagens påstande og anbringender. Endvidere kan retten afvise spørgsmål, som på utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Det bemærkes, at der med den foreslåede bestemmelse i § 204, stk. 3, skal anvendes særlige blanketter til spørgsmålene til skønsmanden.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.3 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 198

Bestemmelsen vedrører udpegningen af skønsmænd.

Det foreslås således i *stk. 1*, at det er retten, som foretager udpegningen. Retten kan udpege en eller flere skønsmænd. Det vil afhænge af forholdene i den konkrete sag, om der skal udpeges flere skønsmænd, herunder f.eks. hvor skønsforretningen vedrører spørgsmål, der angår forskellige fagområder. Herudover foreslås det i *stk. 2*, at den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 201, stk. 3, videreføres, således at der som udgangspunkt skal udpeges mindst to

skønsmænd, hvis foretagelsen af syn og skøn vil medføre tilintetgørelse eller forandring af genstanden, og det ikke er muligt at holde en del af denne uden for undersøgelsen.

Efter *stk. 3* kan parterne komme med forslag til, hvem der skal udpeges, men retten er ikke bundet heraf. Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvem der agtes udpeget, og give parterne mulighed for at udtale sig herom.

Efter *stk. 4*, som er en videreførelse af den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 200, stk. 1, kan indsigelser, der ikke gøres gældende straks ved udpegningen, kun tages i betragtning, når parten uden egen skyld ikke har kunnet fremsætte dem tidligere. Sådanne indsigelser skal fremsættes inden 1 uge efter udpegningen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 199

Med den foreslåede bestemmelse videreføres den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 197, stk. 1, således at kun personer, som er uberygtede, kan udpeges som skønsmænd, ligesom personer, som ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må udpeges som skønsmænd. De øvrige personer nævnt i retsplejelovens § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 200

Med bestemmelsen foreslås det, at retten kan bestemme, at en person, der er forpligtet til at vidne, også er forpligtet til at lade sig udpege som skønsmand. Det forudsættes, at der som udgangspunkt alene udpeges personer, som er villige til at lade sig udpege som skønsmand, og at der kun i særlige tilfælde, f.eks. hvor der er et begrænset antal egnede skønsmænd, udpeges personer, som ikke ønsker det.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 201

Bestemmelsen vedrører skønsmandens overslag over omkostningerne ved forretningen samt tidspunktet for skønserklæringen.

Det foreslås således i *stk. 1*, at begæringen om syn og skøn og spørgsmålene inden udpegningen af en skønsmand sendes til den person, som overvejes udpeget, og at vedkommende anmodes om et overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og møde i retten. Overslaget skal omfatte både skønsmandens honorar og eventuelle andre udgifter ved skønsforretningen.

For at sikre, at skønsforretningen kan gennemføres inden rimelig tid, foreslås det desuden, at skønsmanden, inden vedkommende udpeges, anmodes om at meddele, hvornår skønserklæringen kan foreligge. Dermed har retten eller parterne mulighed for at modsætte sig, at der udpeges en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid.

Efter *stk. 2* skal parterne således have lejlighed til at udtale sig om de indhentede overslag vedrørende vederlag og tidspunkt for skønserklæringen, inden retten udpeger skønsmanden. Det foreslås i den forbindelse, at retten kan afvise at udpege en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid. I denne vurdering må også indgå muligheden for at finde andre ligeså kvalificerede skønsmænd, som kan svare på et tidligere tidspunkt.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4 og 3.2.2.9 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 202

Det foreslås i *stk. 1*, at retten, når den har udpeget skønsmanden, sender spørgsmålene til skønsmanden til besvarelse. Retten fastsætter i den forbindelse en frist for, hvornår besvarelsen, dvs. skønserklæringen, skal foreligge. Fristen fastsættes med udgangspunkt i skønsmandens overslag over tidspunktet for skønserklæringen, jf. § 201, stk. 1.

Det foreslås desuden med *stk. 2*, at der indføres en adgang til, at retten kan tilbagekalde udpegningen, hvis fristen overskrides, og dette kan bebrejdes skønsmanden. Retten udpeger herefter nye skønsmænd. Det vil bero på en konkret vurdering, om en overskridelse af fristen skal medføre, at udpegningen tilbagekaldes. I den forbindelse må bl.a. indgå årsagerne til fristoverskridelsen, længden af fristoverskridelsen og en afvejning af den forventede overskridelse over for den forsinkelse af sagen, som det vil medføre at finde en anden skønsmand.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 203

Bestemmelsen angår skønsforretningen og viderefører de gældende bestemmelser i retsplejelovens § 203, stk. 2 og 3.

I *stk. 1* foreslås det således, at skønsmanden skal give parterne underretning om sted og tidspunkt for skønsforretningen.

Efter *stk. 2* kan klage over fremgangsmåden ved skønsforretningen fremsættes over for retten, og retten kan pålægge skønsmændene at omgøre eller supplere forretningen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.5 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 204

Bestemmelsen vedrører skønserklæringen.

Efter *stk. 1* skal skønsmanden besvare spørgsmålene ved en skriftlig erklæring til retten, og retten kan pålægge skønsmanden at omgøre eller supplere en mangelfuld erklæring.

Stk. 2 vedrører de tilfælde, hvor skønserklæringen afgives af to eller flere skønsmænd. I disse tilfælde skal hver enkelts mening fremgå af erklæringen, hvis der ikke er enighed, eller hvis de vedrører forskellige fagområder.

Endelig foreslås det med *stk. 3*, at der indføres et krav om, at skønserklæringer skal udformes ved brug af en bestemt blanket, som udformes af Domstolsstyrelsen. Efter bestemmelsen skal Domstolsstyrelsen således fastsætte regler om, at der skal anvendes særlige blanketter til spørgsmål og svar, ligesom Domstolsstyrelsen vil kunne fastsætte regler om, at spørgsmål og svar skal fremsendes i et særligt format, herunder digitalt.

Det forudsættes, at blanketten udformes således, at parterne skal indføre spørgsmålene til skønsmanden i denne, og at der efter hvert spørgsmål skal være et felt til skønsmandens svar, således at skønsmanden herefter blot skal føre sine svar ind i dette felt. Blanketten skal desuden tage højde for, at der kan være forskel på længden af skønserklæringer, spørgsmål og svar. Blanketten skal endelig kunne udfyldes elektronisk.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.6 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 205

Bestemmelsen regulerer muligheden for at stille supplerende spørgsmål, når skønserklæringen er afgivet.

Det foreslås i *stk. 1*, at parterne alene kan stille supplerende spørgsmål til skønsmanden efter rettens bestemmelse. Det er således retten, som afgør, om der må stilles supplerende spørgsmål, og det forudsættes, at der som det klare udgangspunkt kun kan stilles supplerende spørgsmål én gang. Dette bør normalt også gælde, hvis der under anke er anledning til at stille (yderligere) supplerende spørgsmål til den skønsmand, der har afgivet skønserklæring til brug for byrettens behandling af sagen.

Efter *stk. 2* skal anmodning om at stille supplerende spørgsmål sendes til retten og modparten inden en frist fastsat af retten. Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt der kan stilles supplerende spørgsmål. Hvis spørgsmålene tillades, bestemmer retten, om de skal besvares skriftligt af skønsmanden eller mundtligt i et retsmøde, jf. den foreslåede bestemmelse i § 206.

Hvis spørgsmålene skal besvares mundtligt i et retsmøde, sendes de under alle omstændigheder til skønsmanden, således at denne er bekendt med disse inden retsmødet og har mulighed for eventuelt at foretage supplerende undersøgelser mv.

Alt efter omfanget af de supplerende spørgsmål kan det være relevant at overveje et fornyet pris- og tidsoverslag, jf. den foreslåede bestemmelse i § 201.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.7 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 206

Bestemmelsen angår skønsmandens fremmøde i retten.

Efter *stk. 1* kan skønsmændene således indkaldes til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen, herunder supplerende spørgsmål, som er fremsendt efter § 205. Det forudsættes, at det konkret vurderes, om der er behov for at indkalde skønsmanden til retsmødet, og at dette dermed ikke nødvendigvis sker i alle tilfælde.

Stk. 2 fastsætter, hvem der skal møde i retten, hvis erklæringen er afgivet af flere skønsmænd. Hvis der er tale om flere skønsmænd, som repræsenterer samme fagområde, møder som udgangspunkt en af skønsmændene. Hvis der er meningsforskel, møder én skønsmand for hver af de meninger, hvori skønsmændene har delt sig.

Er der tale om flere skønsmænd, som repræsenterer hver deres fagområde, møder som udgangspunkt en skønsmand for hvert fagområde.

Der er tale om en videreførelse af den gældende bestemmelse i retsplejelovens 204, stk. 2.

Efter *stk. 3* sker afhøring af skønsmænd efter reglerne om afhøring af vidner, men skønsmændene kan dog som udgangspunkt overhøre hinandens og andre vidners afhøring, og retten kan give skønsmændene lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer. Det kan samtidig betyde, at retten kan vælge at afhøre alle skønsmænd under et. Der er tale om en videreførelse af den gældende bestemmelse i 204, stk. 3.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.8 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 207

Efter bestemmelsen anvendes reglerne om vidner på skønsmænd med de lempelser, der følger af forholdets natur, hvis ikke reglerne i dette kapitel er til hinder herfor. Der er tale om en videreførelse af den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 209.

Til § 208

Bestemmelsen angår skønsmandens honorar.

Det foreslås i *stk. 1*, at det er retten, som fastsætter vederlaget til skønsmændene for forretningens udførelse og møde i retten samt godtgørelse for afholdte udlæg. Når skønforretningen er afsluttet, skal skønsmanden fremsende sit honorarkrav til retten.

Det forudsættes, at skønsmanden begrundet sit honorarkrav og i den forbindelse angiver, hvordan kravet forholder sig til skønsmandens prisoverslag. Hvis skønsmandens opgørelse af omkostningerne ved skønforretningen afviger fra overslaget, skal skønsmanden således over for retten redegøre for grunden hertil.

Det forudsættes endvidere, at skønsmanden redegør for, hvordan honorarkravet fordeler sig i forhold til parternes spørgsmål.

Retten indhenter parternes bemærkninger til kravet og fastsætter herefter skønsmandens vederlag på baggrund af kravet, det tidligere overslag og parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Det kan efter *stk. 2* indgå, om den frist, som er fastsat for erklæringens afgivelse, jf. den foreslåede bestemmelse i § 202, er overskredet. Hvis tidsfristen overskrides, skal skønsmanden redegøre for, hvad dette skyldes, og det forudsættes, at retten tillægger en overskridelse af fristen konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden.

Det foreslås i *stk. 3*, at den part, som begærer syn og skøn, hæfter for omkostningerne hertil. Det foreslås desuden, at der indsættes en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter partens rettergangsfuldmægtig også hæfter. I lyset af den friere adgang til at stille spørgsmål også fra modpartens side foreslås det samtidig, at modparten og dennes rettergangsfuldmægtig også skal hæfte for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af de spørgsmål, som denne har ønsket at stille.

Retten kan bestemme, at parterne skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn. Det gælder også, når parterne er repræsenteret af advokat.

Honorar for skønsmandens deltagelse i hovedforhandlingen fastsættes af retten i forbindelse med skønsmandens fremmøde. Den part, der har ønsket skønsmanden afhørt under hovedforhandlingen, hæfter for omkostningerne hertil.

Den endelige fordeling mellem sagens parter af udgifterne til syn og skøn og eventuel afhjemling fastsættes af retten som led i rettens samlede sagsomkostningsafgørelse, jf. reglerne i retsplejelovens kapitel 30.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.9 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 209

Bestemmelsen angår muligheden for nyt syn og skøn.

Med bestemmelsen videreføres den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 210, hvorefter den omstændighed, at syn og skøn har fundet sted, ikke udelukker fornyet syn og skøn over samme genstand ved de samme skøns mænd eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, ved andre skøns mænd.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.10 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 210

Bestemmelsen vedrører syn og skøn i straffesager.

Efter *stk. 1* kan retten i straffesager efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden bestemme, at der skal foretages syn og skøn. Begæringen forudsættes at indeholde de oplysninger, som er nødvendige for, at retten kan tage stilling til begæringen, herunder hvad der er genstanden for syn og skøn, og hvad der er formålet med forretningen.

Stk. 2 fastsætter, i hvilket omfang de øvrige regler i kapitel 19 også finder anvendelse i straffesager. Det drejer sig om § 197, § 198, stk. 1-3, §§ 199-204, § 207, § 208, stk. 1, 1. og 2. pkt., og stk. 2, samt § 209.

Det bemærkes for en god ordens skyld, at §§ 199, 200, 207 og 209 allerede efter deres ordlyd og placering finder anvendelse i både civile sager og straffesager, men for at undgå fortolkningstvivel er de nævnt direkte i bestemmelsen.

I forhold til formuleringen af spørgsmålene gælder således de samme regler som i civile sager, jf. den foreslåede § 197. Det betyder, at retten kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence, eller anmodningen om syn og skøn, eller som skønnes at være uden betydning for sagen. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Disse muligheder for at afvise spørgsmål er de relevante også i straffesager, men det forudsættes, at retten i straffesager har en mere aktiv rolle i forbindelse med formuleringen af spørgsmålene, navnlig hvis der er uenighed mellem parterne om formuleringen af spørgsmålene. Det gælder både i forhold til at sikre, at alle relevante spørgsmål stilles, og at der ikke bliver stillet spørgsmål, som f.eks. forsøger at få skønsmanden til at tage stilling til skyldsspørgsmålet.

Stk. 3 vedrører muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden i straffesager. Der forudsættes her at være en videre adgang til at stille supplerende spørgsmål end i civile sager. Udgangspunktet er således, at der kan stilles supplerende spørgsmål, medmindre disse er åbenbart overflødige. De supplerende spørgsmål skal stilles inden en frist fastsat af retten.

Stk. 4 vedrører skønsmandens fremmøde i retten. Det forudsættes, at skønsmanden i straffesager kan indkaldes til hovedforhandlingen med henblik på at redegøre for skønserklæringen og besvare spørgsmål i tilknytning hertil.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.3 og 3.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 23 (§ 218 a, stk. 3)

Det foreslås, at muligheden for brug af domme uden fuld­stændig sagsfremstilling udvides til også at omfatte sager, der undergives kollegial behandling i medfør af § 12, stk. 3 (som ikke foreslås ændret).

Henset til kriterierne for kollegial behandling i § 12, stk. 3 – hvorefter der er tale om sager, som er af principiel karakter, eller hvis udfald kan få væsentlig betydning for andre end parterne, eller som frembyder særlig omfattende eller vanskelige retlige eller bevismæssige spørgsmål, eller hvis karakter i øvrigt undtagelsesvis gør kollegial behandling påkrævet – foreslås dog ikke brug af domme helt uden sagsfremstilling i disse sager.

Den foreslåede ændring af § 218 a betyder imidlertid, at der kan anvendes domme med begrænset sagsfremstilling i kollegialt behandlede sager, hvis retten konkret finder det forsvarligt. Det forudsættes, at en begrænset sagsfremstilling er mere udførlig end blot en angivelse af parternes anbringender. På samme måde som med de korte domme skal det af dommen fremgå, at dommen ikke indeholder en fuldstændig sagsfremstilling, og i tilfælde af anke skal retten afgive en supplerende redegørelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.5.4 og 2.1.2.5.7 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 24 (§ 219, stk. 6)

Det foreslås, at domsudskrifter som udgangspunkt kan sendes digitalt til parterne. Der kan dog være situationer, hvor det konkret ikke er muligt, f.eks. hvor parten ikke kan modtage dommen digitalt, eller hvor en digital fremsendelse konkret vil være i strid med persondatalovens regler.

Det forudsættes, at domsudskriften sendes til parterne umiddelbart efter afsigelsen af dommen.

Forslaget forudsættes at medføre, at parter, som kan modtage domsudskriften digitalt, ikke længere vil have behov for at få oplyst dommens resultat telefonisk af retten.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.5.6 og 2.1.2.5.7 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 25 (§ 219 a, stk. 3)

Ifølge retsplejelovens § 219 a, stk. 3, afsiges domme i straffesager som udgangspunkt i et retsmøde. Hvis afsigelsen ikke finder sted samme dag, som sagen er optaget til dom, og tiltalte ikke er fængslet, eller hvis sagen er behandlet efter § 896 a, kan dommen dog afsiges uden afholdelse af retsmøde. Retsplejelovens § 896 a giver mulighed for at behandle sager, hvor der er udstedt bødeforelæg, uden afholdelse af retsmøde, hvis sigtede ikke anmoder om afholdelse af retsmøde.

I konsekvens af forslaget om at indføre mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling, jf. lovforslagets § 1, nr. 92 (retsplejelovens § 930 a), foreslås det at

ændre retsplejelovens § 219 a, stk. 3, så der i denne bestemmelse også henvises til den foreslåede § 930 a.

Forslaget indebærer, at hvis tiltalte ikke er fængslet, kan landsrettens eller Højesterets dom i en ankesag, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, afsiges uden afholdelse af retsmøde.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 26 (§ 221, stk. 1)

Med forslaget udvides muligheden for at berigtige forglemmelser og fejl i domme, således at også fejl og forglemmelser, der ikke vedrører udfærdigelsens form, kan berigtiges af retten, hvis parterne ikke udtaler sig imod. Bestemmelsen omfatter f.eks. forglemmelser i forhold til at træffe bestemmelse om sagsomkostninger, at tage højde for fastsættelse af visse udgifter ved fastsættelse af sagsomkostninger eller medtage sædvanlig forrentning af beløb.

Hvis den ene part udtaler sig imod en berigtigelse, må den anden part som hidtil appellere afgørelsen for at få afgørelsen ændret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 27 (§ 245 a)

Det foreslås, at en ret kan henvide en sag til behandling ved en tilstødende ret. Forslaget skal sikre større fleksibilitet i perioder med spidsbelastning og deraf følgende lange sagsbehandlingstider ved en bestemt ret.

Det forudsættes, at henvisning skal kunne anvendes, hvor en ret har meget lange sagsbehandlingstider, og hvor parterne derfor vil få deres sag behandlet væsentligt hurtigere ved, at sagen flyttes til en anden ret med en kortere berammelsestid. Henvisning kan efter den foreslåede bestemmelse alene ske til en tilstødende ret.

Det er efter forslaget ikke en betingelse for henvisning, at parterne samtykker. Det kræver desuden ikke en begæring fra en part at henvide en sag. Hvis det samlede antal sager, der er til behandling ved retten, og sagsbehandlingstiderne ved retten taler for det, kan retten således af egen drift henvide sagen til en nærliggende ret.

Det foreslås, at parterne skal høres, inden retten træffer afgørelse om henvisning.

Af hensyn til sagstilrettelæggelsen ved den modtagende ret foreslås det, at der, forinden henvisning sker, træffes aftale med vedkommende retspræsident herom. En sådan aftale kan være en generel aftale om henvisning eller en aftale om henvisning af en konkret sag.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.5 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 28 (§ 253, stk. 4-5)

Med lovforslaget foreslås kompetencen til at meddele tilladelse til appel af delafgørelser i alle tilfælde henlagt til Procesbevillingsnævnet. Der foreslås i den forbindelse en ændring og opdeling af bestemmelsen i retsplejelovens § 253, stk. 4, mens § 253, stk. 1-3, ikke foreslås ændret.

Det foreslås således med *stk. 4*, at anmodning om appel af delafgørelser som nævnt i § 253, stk. 3 (der ikke foreslås ændret), indgives til Procesbevillingsnævnet frem for – som i dag – den overordnede ret.

Herefter vil anmodning om såvel tilladelse til anke af deldomme og kære af kendelser afsagt efter reglerne i § 253 skulle indgives til Procesbevillingsnævnet.

Den gældende højesteretspraksis for at opnå tilladelse, hvorefter kriteriet er, om der foreligger særlige grunde, forudsættes videreført af Procesbevillingsnævnet. Kriteriet ”særlige grunde” foreslås i den forbindelse udtrykkeligt nævnt i lovbestemmelsen. Grundlaget for at tage endelig stilling for appelinstanten skal være tilstrækkeligt oplyst, og der lægges navnlig vægt på den procesøkonomiske besparelse, der vil være forbundet med at afgøre spørgsmålet særskilt.

Forslaget tilsigter ingen ændring af, hvilke afgørelser der er omfattet af bestemmelsen om delafgørelser.

Delafgørelser, der omfattes af § 253, vil således i overensstemmelse med gældende ret være afgørelser om spørgsmål, der er afgørende for hele sagens behandling, som f.eks. lovvalg, rettens kompetence og søgsmålsfrister og søgsmålskompetence.

Afgørelser om formalitetsspørgsmål vedrørende sagens gang, som f.eks. afgørelser om bevisførelse, syn og skøn, stedlig kompetence mv., vil ligesom i dag ikke være delafgørelser efter § 253. Det samme gælder afgørelser om henvisning til landsretten efter § 226.

Er der ikke tale om en delafgørelse omfattet af § 253, vil kære kunne ske efter de almindelige regler for kære af afgørelser om formalitetsspørgsmål.

For så vidt angår de af byrettens afgørelser om formalitetsspørgsmål, som ikke er delafgørelser omfattet af § 253, vil disse således være omfattet af reglerne i den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 389 a om kære af kendelser og andre beslutninger, der afsiges af byretten under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse. Efter denne bestemmelse er det udgangspunktet, at der ikke kan ske kære til landsretten. Procesbevillingsnævnet kan dog meddele tilladelse til kære, hvis kendelsen eller beslutningen angår spørgsmål af væsentlig betydning for sagens forløb eller af afgørende betydning for parten, jf. lovforslagets § 1, nr. 63.

For kendelser og beslutninger afsagt af landsretten eller Sø- og Handelsretten, som ikke er delafgørelser omfattet af § 253, gælder retsplejelovens § 392 (som affattet ved lovfor-

slagets § 1, nr. 67) og den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 392 a, (som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 68).

Det foreslåede *stk. 5* vedrører fristerne for at indgive ansøgning til Procesbevillingsnævnet og indbringelse af sagen for den overordnede ret. Bestemmelsen viderefører de gældende frister, således at anmodning om tilladelse skal indgives til Procesbevillingsnævnet (og ikke – som i dag – til den overordnede ret, jf. ovenfor) inden udløbet af den almindelige frist for indbringelse af afgørelsen. Dette indebærer ligesom i dag en henvisning til ankefristen i retsplejelovens § 372, stk. 1, og kærefristen i § 394, stk. 1.

Det foreslås desuden som noget nyt, at der bliver mulighed for, at Procesbevillingsnævnet kan meddele tilladelse til anke, selv om ansøgning indgives efter fristens udløb. Bestemmelserne i § 371, stk. 2, 2. pkt., og § 392, stk. 4, 2. pkt., foreslås således at finde tilsvarende anvendelse. Udgangspunktet forudsættes som i dag at være, at der ikke meddeles tilladelse, hvis anmodningen indgives efter fristens udløb, men det er fundet rigtigst at medtage en mulighed for, at Procesbevillingsnævnet i helt særlige tilfælde kan meddele tilladelse, selv om fristen for at indgive ansøgning er overskredet.

Når tilladelse er meddelt, skal sagen som efter de gældende regler indbringes for den overordnede ret inden 4 uger.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 29 (§ 259, stk. 2)

Det foreslås, at retsplejelovens § 259, stk. 2, ændres, således at betingelsen for at meddele advokatpålæg fremover er, at advokatbistand anses for nødvendig for, at retten kan behandle sagen på ”hensigtsmæssig” måde.

Der forudsættes med ændringen, at retterne oftere og i højere grad af egen drift overvejer at meddele advokatpålæg ud fra en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder af hensyn til sagens fremme og muligheden for en hurtigere domstolsbehandling.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.4 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 30 (§ 261, stk. 2)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til retsplejelovens § 148 b (jf. lovforslagets § 1, nr. 18), hvorefter der ikke længere skal gælde et generelt krav om original underskrift af processkrifter.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.6 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 31 (§ 273, stk. 2)

Det foreslås, at dommermæglere skal kunne fungere som retsmæglere ved andre retter end eget embede, herunder eventuelt på tværs af instanser, efter aftale mellem retspræ-

sidenterne. Forslaget tager sigte på at opnå en større fleksibilitet i forbindelse med eventuelle ændringer i sagstilgangen ved de enkelte retter.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 32 (§ 297, stk. 2)

Det foreslås, at retten får mulighed for at henstille til parterne, at der søges indhentet en skriftlig vidneerklæring. Forslaget tager sigte på at afkorte hovedforhandlingen. Anvendelse af skriftlige vidneerklæringer kan således spare tid under hovedforhandlingen. Herudover kan der være den fordel, at erklæringen, hvis den foreligger tidligt i forberedelsesfasen, vil kunne bidrage til sagens tilskæring og dermed lette den videre sagsforberedelse.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget til ændring af retsplejelovens § 353, stk. 3 (jf. lovforslaget § 1, nr. 49), hvor det foreslås, at der fremover skal angives et tema for, hvad vidner skal forklare om, samt en begrundelse for, hvorfor det er relevant at høre vidnet, idet dette vil kunne medvirke til, at retten i højere grad får mulighed for at drøfte med parterne, om det er relevant med skriftlige vidneerklæringer om et eller flere temaer.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.3.1.4 og 2.1.2.3.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 33 (§ 301, stk. 2, 2. pkt.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 34 (§ 311, stk. 2)

Der er tale om en konsekvensændring som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 35 (§ 312, stk. 2)

Med forslaget præciseres det, at den tabende part i kæresager skal erstatte modparten de udgifter, som kæresagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet, eller retten finder grundlag for en anden fordeling af omkostningerne.

Som eksempel på en situation, hvor der kan være anledning til en anden fordeling af omkostningerne, kan nævnes det forhold, at den part, der vinder kæremålet, først under dette er fremkommet med oplysninger, der er afgørende for kæremålets udfald.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 36 (§ 312, stk. 3, 2. pkt.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til retsplejelovens § 312, stk. 2, jf. lovforslagets § 1, nr. 35.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 37 (§ 318, stk. 2)

Det foreslås, at retten får mulighed for at tillægge det konsekvenser i forbindelse med afgørelsen om sagsomkostninger ved sagens afslutning, hvis en part har opført sig i strid med pligten til at fremme sagen med fornøden hurtighed, til at undgå unødige sagsskridt og til at undersøge muligheden for en løsning ved mediation eller anden forligsmæssig løsning også forud for sagens anlæg, jf. forslaget til ændring af retsplejelovens § 336 a, som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 39. Det kunne eksempelvis være i den situation, hvor en af parterne har forhalet sagen og f.eks. nægtet at indgå i drøftelser med modparten om forlig. Det forudsættes i den forbindelse, at det fremgår af begrundelsen for rettens afgørelse om sagsomkostninger, hvis retten har tillagt sådanne omstændigheder vægt ved afgørelsen om sagsomkostningerne.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.1 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 38 (§ 322, stk. 2)

For at sikre, at parterne i forbindelse med kære af en kendelse eller beslutning foretager en reel overvejelse af udsigten til at få medhold i kæresagen og nødvendigheden af kære, foreslås det, at der træffes særskilt afgørelse om fordeling af omkostningerne ved kæresagen i forbindelse med, at kæremålet afgøres, således at omkostningsfordelingen i kæresagen er uafhængig af selve sagens udfald, men alene afhænger af udfaldet af kæresagen.

Afgørelsen om sagsomkostninger vil desuden kunne fuldbyrdes uafhængigt af hovedsagen. Om fuldbyrdelse gælder reglerne i retsplejelovens § 481, stk. 1, jf. § 480, stk. 5 (som ikke foreslås ændret).

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 39 (§ 336 a)

Det foreslås, at parterne i en civil sag skal have pligt til at fremme sagen med fornøden hurtighed, til at undgå unødige sagsskridt og til at undersøge muligheden for en løsning ved mediation eller anden forligsmæssig løsning også forud for sagens anlæg.

Forslaget tager sigte på at sikre, at sagens parter medvirker til, at en civil sag fremmes hurtigt, og så tidligt som muligt indgår i drøftelser om sagen, herunder om muligheden for forlig, men også om andre forhold, der f.eks. kan føre til en tilskæring af sagen.

Forslaget har sammenhæng med forslaget til en ny § 318, stk. 2, jf. lovforslagets § 1, nr. 37, hvorefter det kan få om-

kostningsmæssige konsekvenser, hvis en part har opført sig i strid med forpligtelsen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.1 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 40 (§ 343, stk. 2)

Det foreslås, at den, der har fremsat en anmodning om isoleret bevisoptagelse, foreløbigt skal afholde omkostningerne forbundet hermed. Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget til et nyt stk. 3 i § 343 (jf. lovforslagets § 1, nr. 41), hvor det foreslås, at også den part, som ikke har fremsat anmodning om isoleret bevisoptagelse, kan pålægges omkostninger i anledning af denne.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.3 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 41 (§ 343, stk. 3)

Det foreslås, at der med et nyt stk. 3 i § 343 indføres hjemmel til, at også den part, som ikke har fremsat anmodning om isoleret bevisoptagelse, kan pålægges omkostninger i anledning af denne. Det forudsættes, at retten i forbindelse med omkostningsfastsættelsen bl.a. inddrager, hvilken part der har fået medhold i forhold til resultatet af bevisførelsen.

Det forudsættes, at retten alene skal træffe afgørelse om omkostningerne ved den isolerede bevisoptagelse, hvis retten får en anmodning herom. Rettens afgørelse træffes ved kendelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.3 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 42 og 44 (§ 348, stk. 2, nr. 6, og § 351, stk. 2, nr. 6)

Det foreslås, at parterne over for retten allerede i stævning (jf. retsplejelovens § 348) eller svarskrift (jf. retsplejelovens § 351) skal oplyse forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde. Ved at henlede rettens og modpartens opmærksomhed på behovet for drøftelse af et givent tema sikres det, at begge parter og retten konkret er forberedt herpå til det forberedende møde, og at der er afsat tilstrækkelig tid hertil.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.1 og 2.1.2.4.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 43 og 45 (§ 348, stk. 5, 1. pkt., og § 351, stk. 6, 1. pkt.)

Når der indgives stævning (jf. retsplejelovens § 348) og svarskrift (jf. retsplejelovens § 351), har retten behov for en række oplysninger, herunder navn, adresse, cpr.nr. eller cvr.nr. på sagsøger og sagsøgte og en eventuel advokat mv.

Med henblik på at sikre, at alle relevante oplysninger med det samme tilgår retten, og at retten hurtigt kan finde frem til oplysningerne, foreslås det, at Domstolsstyrelsen fastsætter

regler om, at der skal anvendes en bestemt blanket som forside på stævning og svarskrift. Disse forsideblanketter forudsættes påført de oplysninger, som retten har brug for ved sagens registrering mv.

Det foreslås desuden, at Domstolsstyrelsen som i dag desuden fastsætter regler om, at stævninger og svarskrifter i øvrigt kan udfærdiges på særlige blanketter.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.7.1.2 og 2.1.2.7.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 46 (§ 353, stk. 1, nr. 14)

Der er tale om en konsekvensændring som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 47 (§ 353, stk. 2, 2. pkt.)

Det foreslås, at der stilles krav om, at hver af parterne til det forberedende møde skal give møde ved en person, der er bemyndiget til at træffe bestemmelse med hensyn til sagen for så vidt angår spørgsmål af processuel karakter.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.1 og 2.1.2.4.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 48 (§ 353, stk. 3, 2. pkt.)

Efter retsplejelovens § 353, stk. 3, skal dokumenter, som agtes påberåbt, så vidt muligt sendes til retten og modparten en uge før det forberedende møde. Det foreslås i forlængelse heraf, at retten, når det findes påkrævet af hensyn til drøftelserne på det forberedende møde, får mulighed for at pålægge parterne at meddele deres foreløbige stillingtagen til nærmere angivne problemstillinger.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.1 og 2.1.2.4.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 49 (§ 353, stk. 3, 4. pkt.)

Det foreslås, at parterne, for vidner de ønsker ført, skal angive et tema for, hvad det pågældende vidne skal forklare om, samt en begrundelse for, hvorfor det er relevant at høre vidnet.

En sådan fremgangsmåde vil give parter og advokater anledning til en nøjere overvejelse af formålet med og relevansen af enhver vidneførelse forholdsvis tidligt i processen. På samme måde bibringes retten informationer, som sætter retten bedre i stand til at forholde sig til relevansen af en vidneførelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.3.1.1 og 2.1.2.3.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 50 (§ 353, stk. 5)

Det foreslås, at parterne på det forberedende møde skal redegøre for, hvilke drøftelser der forud for udtagelse af stæv-

ning har været mellem parterne. Der skal i den forbindelse redegøres for, hvilke drøftelser der har været om mulighederne for at forlige sagen. Forslaget tager sigte på at sikre, at en civil sag fremmes hurtigst og bedst muligt, og vil medvirke til en tilskæring af sagen.

Det foreslås endvidere at pålægge parterne på det forberedende møde at redegøre for, hvilke initiativer der har været forud for dette møde. Formålet er at sikre, at parterne arbejder videre med sagen, sådan at den ikke ligger stille og venter på initiativer iværksat af retten.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.1 og 2.1.2.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 51 (§ 353 a)

Det foreslås, at retten kan bestemme, at hovedforhandlingen skal foregå i tilslutning til det forberedende møde. Kriterierne foreslås at være, at sagens parter er indforstået hermed, at sagen findes at være tilstrækkeligt oplyst, og også i øvrigt er egnet til at domsforhandles, herunder at begge parter skønnes at have mulighed for at varetage deres interesser.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.3 og 2.1.2.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 52 (§ 357, stk. 4, 1. pkt.)

Det foreslås, at retten konkret kan pålægge parterne at indlevere ekstrakt til retten inden en fastsat frist før hovedforhandlingen også i sager, der behandles af én dommer. Det forudsættes, at et sådant pålæg kun gives i sager, hvor parterne er repræsenteret ved advokat, og kun hvor sagens karakter gør det relevant, f.eks. i sager med mange dokumenter.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.4 og 2.1.2.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 53, 59, 60, 61, 64, 80, 82 og 83 (§ 368, stk. 1, 2. pkt., § 389, stk. 2, 1. pkt., og stk. 3, § 391, stk. 1, § 584, stk. 2, 1. pkt., og § 584 a, stk. 1, 1. pkt., og stk. 3)

Det foreslås, at appelgrænsen ændres fra de nuværende 10.000 kr. til 20.000 kr. Beløbsgrænsen omfatter civile sager, der angår krav, der efter påstanden har en værdi af højst 20.000 kr.

Beløbsgrænsen omfatter også kendelser og beslutninger om sagsomkostninger afsagt af en byret eller fogedret, og bestemmelser i domme afsagt af en byret om sagsomkostninger. I denne forbindelse indebærer den foreslående appelgrænse, at kun afgørelser om sagsomkostninger, der er fastsat til mere end 20.000 kr., kan kæres uden særlig tilladelse.

Beløbsgrænsen omfatter herudover udlæg for krav, der har en økonomisk værdi af højst 20.000 kr.

Det foreslås endelig, at beløbsgrænsen som noget nyt også skal omfatte afgørelser efter retsplejelovens § 334, stk. 4, om salær i fri processager.

For alle afgørelser gælder, at der er mulighed for, at Procesbevillingsnævnet kan give tilladelse til at indbringe afgørelsen for landsretten.

Ved anke af civile sager, der angår krav på højst 20.000 kr., kan der ligesom i dag meddeles tilladelse, hvis sagen er af principiel karakter, eller særlige grunde i øvrigt taler derfor.

Kriteriet ”principiel karakter” omfatter som i dag sager vedrørende lovfortolkning eller sager, som i øvrigt angår et principielt retligt spørgsmål. Uden for falder således f.eks. sager, hvis afgørelse hovedsageligt beror på en konkret bevismæssig vurdering. I sådanne sager vil tilladelse til anke ligesom i dag forudsætte, at der i øvrigt er særlige grunde, der taler for en prøvelse i to instanser.

Ved afgørelser vedrørende sagsomkostninger, der er under beløbsgrænsen, kan Procesbevillingsnævnet meddele tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor. Det samme gælder afgørelser vedrørende udlæg og afgørelser om salær i fri processager. Om appel af delafgørelser, hvorved sagsomkostninger ophæves, henvises til forslaget til § 389, stk. 2, 2. pkt., § 391, stk. 1, 2. pkt., og § 584 a, stk. 1, 2. pkt. (lovforslagets § 1, nr. 60, 65 og 82).

Den foreslåede bestemmelse berører ikke den eksisterende adgang til prøvelse i 2. instans (uden krav om Procesbevillingsnævnets tilladelse) af sager uden økonomisk værdi som f.eks. visse anerkendelsessøgsmål. Alt efter den nærmere udformning af stævningen og de anførte anbringender betyder det, at eksempelvis et anerkendelsessøgsmål om, hvorvidt en påtænkt handlemåde er lovlig, eller hvorvidt en myndighedsafgørelse er ugyldig, fortsat vil kunne ankes uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet i samme omfang som hidtil.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 54 (§ 368 a)

Det foreslås, at der som supplement til den generelle ankebegrænsning baseret på sagens værdi indføres en adgang for landsretten til efter en indledende overordnet vurdering af sagen at afvise en anke i en civil sag.

Efter forslaget får landsretten mulighed for at afvise sagen, hvis landsretten vurderer, at sagens parter ikke har oplyst om forhold, der gør, at der er udsigt til, at sagen vil kunne få et andet udfald end i byretten, og landsretten vurderer, at der ikke i øvrigt foreligger særlige grunde til, at sagen skal prøves i to instanser, f.eks. fordi den er af principiel karakter.

Det forudsættes, at landsretten ikke skal foretage en systematisk gennemgang af alle ankesager med henblik på en vurdering af, om der skal ske afvisning efter bestemmelsen.

Der er derimod tale om en mulighed for landsretten, som navnlig forudsættes benyttet i sager, hvor det efter en overordnet umiddelbar vurdering synes nærliggende, at betingelserne for afvisning vil kunne være opfyldt. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor der i ankestævningen alene henvises til samme påstande og anbringender som i byretten, og hvor der ikke afgives svarskrift. I sådanne sager, hvor der intet anføres til støtte for, at byrettens dom er forkert, og hvor det derfor umiddelbart forekommer åbenbart, allerede når sagen modtages i landsretten, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald end i byretten, vil der således efter en konkret vurdering kunne ske afvisning efter den foreslåede bestemmelse.

Bestemmelsen forudsættes således navnlig anvendt, hvor der f.eks. er tale om rene "kreditanker", dvs. hvor der alene ankes med det formål at udsætte afslutningen af sagen og dermed f.eks. fuldbyrdelsen af det (betalings)krav, som sagen omhandler.

Landsretten skal i tilfælde, hvor afvisning overvejes, orientere parterne herom. Parterne har herefter mulighed for inden to uger at fremkomme med bemærkninger til landsretten, som herefter træffer afgørelse om afvisning. Afgørelsen træffes ved dom. Om prøvelse af landsrettens afgørelse henvises til forslaget til § 369, stk. 3, 2. pkt., og § 391, stk. 4 (jf. lovforslagets § 1, nr. 55 og 66).

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 55 og 66 (§ 369, stk. 3, 2. pkt., og § 391, stk. 4)

Det foreslås, at retsmidlet til prøvelse af landsrettens dom om afvisning efter den foreslåede bestemmelse i § 368 a (lovforslagets § 1, nr. 54) skal være kære, og at kære til Højesteret kun kan ske med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Procesbevillingsnævnet kan meddele tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler for, at landsrettens dom om afvisning skal kunne indbringes for Højesteret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 56 (§ 371, stk. 2, 1. pkt.)

Som konsekvens af forslaget om at ændre den ordinære ankefrist til 4 uger, jf. forslaget til ændring af retsplejelovens § 372, stk. 1 (lovforslagets § 1, nr. 57), foreslås det, at fristen for at indgive ansøgning til Procesbevillingsnævnet om tredjeinstansbevilling ligeledes ændres fra 8 uger til 4 uger.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 57 (§ 372, stk. 1)

Det foreslås, at ankefristen ændres, således at den i alle tilfælde er 4 uger, uanset om der ankes fra byret til landsret, fra landsret til Højesteret eller fra Sø- og Handelsretten til landsret eller Højesteret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 60, 65 og 82 (§ 389, stk. 2, 2. pkt., § 391, stk. 1, 2. pkt., og § 584 a, stk. 1, 2. pkt.)

Det foreslås, at appelgrænsen i forhold til sager om økonomiske krav også skal finde anvendelse i forhold til adgangen til at appellere afgørelser om at ophæve sagens omkostninger. En afgørelse, hvor retten har ophævet sagens omkostninger, således at det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, kan således efter forslaget kun appelleres uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr. Det er påstanden (vedrørende sagsomkostninger) fra den, som ønsker byrettens afgørelse om at ophæve sagsomkostningerne indbragt for landsretten, som er afgørende for, om der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 62 (§ 389, stk. 4)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget om et nyt stk. 3 i retsplejelovens § 389 (jf. lovforslagets § 1, nr. 61).

Til nr. 63 (§ 389 a)

Det foreslås, at muligheden for frit at kære byrettens afgørelser under sagen begrænses.

Kendelser og andre beslutninger, der afsiges af byretten under en hovedforhandling eller under dennes forberedelse, vil således – uanset den gældende bestemmelse i § 389, stk. 1, som ikke foreslås ændret – fremover ikke kunne kæres frit til landsretten. Der er dog mulighed for at få Procesbevillingsnævnets tilladelse til at indbringes visse kendelser og beslutninger afsagt under sagens forberedelse eller hovedforhandlingen for landsretten.

Betingelserne for at få kærertiladelse er efter forslaget, at afgørelsen angår spørgsmål af væsentlig betydning for sagens forløb eller af afgørende betydning for parten.

Omfattet heraf vil eksempelvis være kendelser eller beslutninger, som går ud på, at sagen afvises eller hæves, om stedlig og saglig kompetence, habilitet og rette sagsøgte. Det vil imidlertid bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, om en afgørelse har en sådan karakter og betydning, at der er grund til, at kæresagen skal kunne afgøres af landsretten som 2. instans, og der derfor skal meddeles kærertiladelse.

Det er desuden en betingelse, at der er anledning til at lade afgørelsen prøve af landsretten som 2. instans. Det forudsættes således, at der udover en vurdering af afgørelsens karakter også foretages en vurdering af selve afgørelsen, herunder af resultatet.

Forslaget tilsigter ingen ændringer af, hvilke afgørelser som er omfattet af § 253 om delafgørelser.

Bestemmelsen omfatter således ikke afgørelser om spørgsmål, der er afgørende for hele sagens behandling som f.eks. lovvalg, rettens kompetence og søgsmålsfrister og søgsmålskompetence, da der i overensstemmelse med gældende ret vil være tale om delafgørelser, der er omfattet af § 253, hvorfor tilladelse til at kære afgørelsen ligesom i dag vil skulle meddeles efter denne bestemmelse (som ændret ved lovforslagets § 1, nr. 28).

Det foreslås i *stk. 2*, at ansøgning om kæretilladelse efter *stk. 1* skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 67 (§ 392)

Med lovforslaget foreslås den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 392 om kære af kendelser og beslutninger, der afsiges af landsret, opdelt i flere stykker med henblik på at sikre større klarhed, herunder i forhold til sammenhængen med reglerne om appel af delafgørelser, jf. herved retsplejelovens § 253 (som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 28).

Det foreslås i *stk. 1*, at Procesbevillingsnævnet frem for – som i dag – Højesteret, skal behandle anmodninger om kære af delafgørelser afsagt af landsretten som 1. instans efter de foreslåede regler i § 253. Forslaget om en ændret kompetencefordeling skal ses i lyset af, at Procesbevillingsnævnet i forvejen behandler anmodninger om kæretilladelse efter § 392, *stk. 3*.

Betingelserne for at få kæretilladelse er, at der foreligger særlige grunde, jf. herved henvisningen til § 253, *stk. 4* (som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 28). Hvis afgørelsen kan fuldbyrdes, kræves dog ingen tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Med forslaget til *stk. 2* videreføres det gældende *stk. 2* om, at en kendelse, hvor landsretten i medfør af retsplejelovens § 226, *stk. 5* (indsat ved lov nr. 84 af 28. januar 2014), afviser en sag, der er henvist fra byret til landsret, skal kunne kæres til Højesteret uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Med forslaget til *stk. 3* videreføres det gældende *stk. 3*, 1. og 2. pkt. I forhold til den gældende bestemmelse foreslås det endvidere udtrykkeligt anført i lovbestemmelsen, at kære fra landsret til Højesteret (som 3. instans) – udover at kæren skal vedrøre spørgsmål af principiel karakter – er betinget af, at der foreligger særlige grunde, jf. herved også den foreslåede præcisering i retsplejelovens § 253.

Med *stk. 4* videreføres de gældende bestemmelser i *stk. 3*, 4. og 5. pkt., om frist for indgivelse af ansøgning til Procesbevillingsnævnet og om adgang for Procesbevillingsnævnet til

undtagelsesvis at give tilladelse, hvis ansøgning indgives efter fristen.

Med *stk. 5* videreføres det gældende *stk. 3*, 3. pkt., om, at en tilladelse til kære til Højesteret som 3. instans kan begrænses til en del af sagen, hvis særlige grunde taler for det. Der er ikke tilsigtet ændringer i forhold til den gældende bestemmelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 68 (§ 392 a)

Med lovforslaget foreslås den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 392 a om kære af kendelser og beslutninger, der afsiges af Sø- og Handelsretten, opdelt i flere stykker med henblik på at sikre større klarhed, herunder i forhold til sammenhængen med reglerne om appel af delafgørelser, jf. herved retsplejelovens § 253 (som affattet ved lovforslagets § 1, nr. 28).

Det foreslås i *stk. 1*, at Procesbevillingsnævnet frem for – som i dag – landsretten, skal behandle anmodninger om kære af delafgørelser afsagt af Sø- og Handelsretten som 1. instans efter de foreslåede regler i § 253. Forslaget om en ændret kompetencefordeling skal ses i lyset af, at Procesbevillingsnævnet i forvejen behandler anmodninger om kæretilladelse efter § 392 a, *stk. 2* (der med lovforslaget indholdsmæssigt videreføres som *stk. 3*).

I andre tilfælde vil Sø- og Handelsrettens kendelser og beslutninger efter lovforslaget kunne kæres til landsret med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter, jf. forslaget til *stk. 2*, som viderefører det gældende *stk. 2*, 1. og 2. pkt.

I alle tilfælde sker kære efter forslaget til den landsret, i hvis kreds sagen skulle have været anlagt efter reglerne i retsplejelovens kapitel 22, hvis sagen ikke var blevet anlagt ved Sø- og Handelsretten.

Efter *stk. 3* skal ansøgning om kæretilladelse efter *stk. 1* og 2 indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet. Den foreslåede bestemmelse svarer til forslaget til retsplejelovens § 392, *stk. 5*, og viderefører den gældende § 392 a, *stk. 2*, 3. og 4. pkt., jf. lovforslagets § 1, nr. 67.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 69 (§ 394, stk. 2, 2. pkt.)

Det foreslås, at fristen for at indgive kære fastsættes til 4 uger i den situation, hvor en delafgørelse efter § 253 ønskes indbragt for Højesteret som 3. instans med tilladelse efter § 392, *stk. 3*.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 70 (§ 395)

Det foreslås, at der skal gælde de samme regler om opsættende virkning for en ansøgning til Procesbevillingsnævnet om karettilladelse efter den foreslåede § 389 a (jf. lovforslagets § 1, nr. 63) som for kære i øvrigt. En ansøgning til Procesbevillingsnævnet om karettilladelse har således ikke opsættende virkning, medmindre andet er bestemt i loven, eller det bestemmes af den ret, hvis afgørelse kæres, eller den ret, hvortil afgørelsen kæres. Det forudsættes, at det klare udgangspunkt er, at en sådan ansøgning efter forslaget til § 389 a ikke tillægges opsættende virkning.

Det foreslås samtidig, at det præciseres i retsplejelovens § 395, at en ansøgning til Procesbevillingsnævnet om tilladelse til kære kan tillægges opsættende virkning. Det bør dog have undtagelsens karakter, at dette sker. Det vil normalt være den ret, hvis afgørelse ønskes prøvet, der kan tillægge en ansøgning til Procesbevillingsnævnet opsættende virkning. I de tilfælde, hvor Procesbevillingsnævnet har imødekommet ansøgningen, og kærende har indbragt sagen for kæreinstansen, vil også kæreinstansen kunne tillægge kære-målet opsættende virkning.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 71 (§ 406, stk. 5, 3. pkt.)

Det foreslås, at retten skal kunne beslutte, at der ikke skal udarbejdes en fortegnelse, hvis det konkret findes forsvarligt at afholde hovedforhandling på det foreliggende grundlag. Det kan f.eks. være i de sager, hvor parterne har valgt selv at udarbejde processkrifter, og disse må anses for at være fyldestgørende, således at det konkret findes forsvarligt at afholde hovedforhandling på det foreliggende grundlag.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.4 og 2.1.2.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 72 (§ 454, stk. 1, 1. pkt.)

Det foreslås, at ankefristen i sager om ægteskab og forældremyndighed ændres, således at den – som den ordinære ankefrist – er 4 uger.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om generelt at harmonisere ankefristen, jf. forslaget til ændring af retsplejelovens § 372, stk. 1 (lovforslagets § 1, nr. 57).

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 73 (§ 475 i, stk. 1, 1. pkt.)

Det foreslås, at ankefristen for anke til Højesteret i sager om adoption ændres, således at den – som den ordinære ankefrist – er 4 uger.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om generelt at harmonisere ankefristen, jf. forslaget til ændring af retsplejelovens § 372, stk. 1 (lovforslagets § 1, nr. 57).

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 74 (§ 477 f)

Det foreslås, at retten i sager, hvor betalingspåkravet overstiger 50.000 kr., kan beslutte, at sagsøger – hvis der kommer indsigelser fra skyldneren mod betalingspåkravet – skal indlevere et supplerende processkrift (et såkaldt stævningstillæg). Dette stævningstillæg skal opfylde kravene til stævning i retsplejelovens § 348, stk. 2, nr. 4-6, om bl.a. sagsfremstilling og bilag.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.4.1.2 og 2.1.2.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 75 (§ 478, stk. 4, 2. pkt.)

Det foreslås, at der i retsplejelovens § 478, stk. 4, indsættes et nyt 2. pkt. om, at underskrifter på de dokumenter, som er nævnt i retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 4 og 5 (dvs. udenrettlige skriftlige forlig og gældsbreve), kan være tilføjet digitalt.

Tvangsfuldbyrdelse af digitalt underskrevne udenrettlige skriftlige forlig eller gældsbreve forudsætter, at retsplejelovens betingelser herfor i øvrigt er fyldt.

Den digitale signatur, der anvendes, forudsættes at være baseret på OCES-standarden, kvalificerede certifikater eller på digitale signaturer med et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES-standarden.

Hvis rekvisitus (den, mod hvem fuldbyrdelsen er rettet) gør gældende, at han ikke har underskrevet det digitale dokument, er det op til rekvirenten (den, der anmoder om fuldbyrdelsen) at løfte bevisbyrden herfor, jf. herved retsplejelovens § 501, der ikke foreslås ændret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 5.4.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 76 (§ 488, stk. 2, 3. pkt.)

Med lovforslaget skabes hjemmel til, at tvangsfuldbyrdelse kan ske på grundlag af udenrettlige skriftlige forlig og gældsbreve, som er underskrevet digitalt, jf. den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 478, stk. 4, 2. pkt. (lovforslagets § 1, nr. 58).

Det foreslås i tilknytning hertil, at der i retsplejelovens § 488, stk. 2, indsættes en bestemmelse som nyt 3. pkt. om, at der ved udenrettlige skriftlige forlig og gældsbreve, der er underskrevet digitalt, skal indleveres en skriftlig repræsentation af dokumentet til fogedretten.

Den skriftlige repræsentation skal være en eksakt fremstilling af indholdet af det udenretlige skriftlige forlig eller gælds-brev på tidspunktet for den digitale signering. Udskriften af dokumentet skal således repræsentere det digitale dokument, som rekvisitus (den, mod hvem fuldbyrdelsen er rettet) med sin digitale signatur har underskrevet.

Det bør fremgå af enten selve repræsentationen af det pågældende digitale udenretlige skriftlige forlig eller gælds-brev eller af anmodningen om tvangsfuldbyrdelse, jf. retsplejelovens § 488, stk. 1, der ikke foreslås ændret, at udlægsgrundlaget er underskrevet digitalt.

Hvis rekvisitus under fogedforretningen gør gældende, at den skriftlige repræsentation af dokumentet ikke er en eksakt fremstilling af det indhold, som det udenretlige skriftlige forlig eller gælds-brev havde på tidspunktet for den digitale signering, er det op til rekvirenten (den, der anmoder om fuldbyrdelsen) at løfte bevisbyrden herfor, jf. herved retsplejelovens § 501, der ikke foreslås ændret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 5.4.2 og 5.4.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 77 (§ 566, stk. 3, 1. og 2. pkt.)

Det foreslås i 1. pkt., at bekendtgørelse af tvangsauktioner fremover (ud over i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet, således at bekendtgørelsen sker på, eller kan findes ved hjælp af, en almindeligt anvendt portal, der giver adgang til de steder på internettet, hvor ejendomme almindeligvis udbydes til salg.

Det betyder for det første, at kravet til valg af annonceringsmedie vil være opfyldt, når annonceringen sker direkte på en eller flere af de almindeligt anvendte portaler, der udgør en samlet indgang til de ejendomme, der udbydes via de enkelte ejendomsmægleres hjemmesider. Det er ikke et krav, at en portal skal omfatte samtlige ejendomme, der udbydes til salg på internettet. Det er dog en forudsætning, at annonceringen (afhængigt af søgekriterierne) fremkommer i det samlede søgeresultat, når brugeren anvender portalen.

Annonceringskravet vil derudover være opfyldt, når annonceringen sker på en eller flere af de enkelte ejendomsmæglerhjemmesider, som en eller flere af de pågældende portaler giver adgang til, eller på en eller flere andre hjemmesider, forudsat at disse hjemmesiders indhold er dækket af en af de pågældende portaler. Det kan f.eks. dreje sig om hjemmesider, der måtte være eller blive oprettet specifikt til annoncering af tvangsauktioner, og som omfattes af en eller flere portalløsninger.

Det foreslås desuden, at bekendtgørelsen eventuelt tillige skal ske i et andet medie, der også er egnet til at skabe købsinteresse. Det kan f.eks. tænkes at være påkrævet i forbindelse med tvangsauktion over særlige ejendomme, herunder særlige erhvervsjendomme, der også i frit salg typisk annonceres på en særlig måde, f.eks. i fagblade, med henblik

på at nå frem til den specifikke modtagerkreds, der har særlig interesse for den pågældende type ejendomme.

Det foreslås med 2. pkt., at bekendtgørelse i helt særlige tilfælde kan ske på anden måde. Der er tale om en undtagelsesbestemmelse, der alene skal kunne finde anvendelse i ekstraordinære tilfælde. Det vil f.eks. være, hvor bekendtgørelse efter hovedreglen i 1. pkt. ikke er mulig eller i væsentligt omfang er vanskeliggjort, f.eks. som følge af eventuelle større og længerevarende systemnedbrud på de pågældende portaler. I sådanne situationer overlades det til fogedretten at påse, at bekendtgørelsen sker på den måde, der efter omstændighederne vil være bedst egnet til at skabe købsinteresse, jf. retsplejelovens § 569, stk. 2 (som ændret ved lovforslagets § 1, nr. 79).

Der henvises i øvrigt til pkt. 6.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 78 (§ 567)

Det foreslås, at der sker en præcisering af bestemmelsens ordlyd, således at den bliver i overensstemmelse med den måde, hvorpå bestemmelsen anvendes i praksis ved domstolene.

Det foreslås således præciseret, at det – i overensstemmelse med, hvordan bestemmelsen anvendes i praksis – er rekvirenten (den, der anmoder om tvangsauktion) eller, hvis en sagkyndig er antaget, den sagkyndige, der skal aflyse auktionen ved bortfald eller udsættelse, og ikke som det fremgår af den nuværende bestemmelse fogedretten.

Endelig foreslås det, at ordene ”i medfør af § 564” udgår af bestemmelsen. Efter retsplejelovens § 564, stk. 1, indkalder fogedretten med mindst 3 ugers varsel til tvangsauktionen. Indkaldelse kan dog undlades, hvis auktionen er berammet på det forberedende møde efter § 563. I praksis underrettes også personer, som ikke har fået en indkaldelse efter § 564, da indkaldelse er sket på det forberedende møde, om aflysningen. Der ses således i praksis bort fra ordene ”i medfør af § 564”. Det foreslås derfor, at ordene udgår af bestemmelsen.

Endelig foretages der en konsekvensændring som følge af den foreslåede ændring af lovens § 566, stk. 3, 1. og 2. pkt. (jf. lovforslagets § 1., nr. 77), hvorefter annoncering fremover (ud over i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 6.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 79 (§ 569, stk. 2, 1. pkt.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til ændring af retsplejelovens § 566, stk. 3, 1. og 2. pkt. (jf. lovforslagets § 1, nr. 77), hvorefter annoncering fremover (ud over i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 6.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 84 (§ 585, stk. 2, 1. pkt.)

Det foreslås, at fristen for at indgive ansøgning til Procesbevillingsnævnet om køretilladelse i fogedsager ligeledes ændres til fra 8 uger til 4 uger.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om generelt at harmonisere ankefristen, jf. forslaget til ændring af retsplejelovens § 372, stk. 1 (lovforslagets § 1, nr. 57).

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 85 (§ 586, stk. 4, 5. pkt.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til ændring af retsplejelovens § 392 (jf. lovforslagets § 1, nr. 67), hvorefter den nugældende § 392 nyaffattes.

Til nr. 86 (§ 731, stk. 1)

Ifølge retsplejelovens § 731, stk. 1, litra f, skal der – for så vidt sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver – beskikkes offentlig forsvarer, bl.a. når der i anledning af indankning af en sag skal finde mundtlig forhandling sted for retten. Det fremgår i den forbindelse af retsplejelovens § 915 om anke til landsret og af retsplejelovens § 935, stk. 2, om anke til Højesteret, at hvis ankeinstansen ikke straks afviser anken, beskikker ankeinstansens præsident en forsvarer for tiltalte, hvis tiltalte ikke selv har valgt en forsvarer.

I konsekvens af forslaget om at indføre mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling foreslås det at ændre retsplejelovens § 731, stk. 1, *litra f*, således at der skal beskikkes offentlig forsvarer, når en sag ankes og anken ikke straks afvises. Dette svarer i realiteten til, hvad der allerede gælder efter § 731, stk. 1, litra f, når bestemmelsen sammenholdes med § 915 og § 935, stk. 2 (som ikke foreslås ændret), men den ændrede formulering sikrer samtidig, at der også skal beskikkes offentlig forsvarer i ankesager, som ikke straks afvises, når anken afgøres på skriftligt grundlag efter den foreslåede § 930 a (jf. lovforslagets § 1, nr. 75).

Endvidere foreslås det at udskille den del af det gældende § 731, stk. 1, litra f, som angår beskikkelse af offentlig forsvarer i anledning af kære eller begæring om genoptagelse, til et nyt selvstændigt *litra g*.

Det nye litra g er alene redaktionelt ændret i forhold til den pågældende del af det gældende litra f, og der er ikke tilsigtet nogen realitetsændringer af bestemmelsen. Bestemmelsen angår dels mundtligt forhandlede kæremål, jf. retsplejelovens § 972, stk. 2 (som ikke foreslås ændret og i øvrigt gentager reglen om forsvarerbeskikkelse), dels mundtlig forhandling af en begæring om genoptagelse, jf. retsplejelovens § 980, stk. 2 (som ikke foreslås ændret).

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.7.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 87 (§ 769, stk. 3)

Retsplejelovens § 769, stk. 3, angår ankeinstansens afgørelser om varetægtsfængsling i tilfælde, hvor der er truffet afgørelse om, at tiltalte skal være varetægtsfængsling efter dommens afsigelse i den foregående instans. Ifølge bestemmelsen skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse af varetægtsfængsling snarest forelægges for ankeinstansen, og en række bestemmelser om varetægtsfængsling i 1. instans finder i givet fald tilsvarende anvendelse.

Blandt de bestemmelser, som i givet fald finder tilsvarende anvendelse, er retsplejelovens § 767, stk. 2 og 3, som indeholder særlige regler om forlængelse af varetægtsfængsling, når hovedforhandlingen er berammet eller begyndt.

Det foreslås at ændre § 769, stk. 3, således at der i sager, der behandles uden mundtlig hovedforhandling efter den foreslåede § 930 a (lovforslagets § 1, nr. 92), bliver mulighed for, at retten, når den har truffet afgørelse om, at sagen skal behandles uden mundtlig hovedforhandling, kan bestemme, at en varetægtsfængsling eller foranstaltning efter § 765 skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen.

Den foreslåede nye regel svarer til, hvad der efter § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 2, 1. pkt., gælder i ankesager med mundtlig hovedforhandling, når hovedforhandlingen er berammet, og det er forudsat, at den foreslåede nye regel skal anvendes på tilsvarende måde som § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 2, 1. pkt.

Bestemmelsen forudsættes således kun anvendt, hvis retten finder, at der efter de gældende fængslingsregler er grundlag for varetægtsfængsling i hvert fald for en længere periode end de 4 uger, som er maksimum efter den almindelige frist, jf. retsplejelovens § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 1, og at varetægtsfængsling indtil domsafsigelse ikke på forhånd kan anses for udelukket efter den almindelige proportionalitetsbestemmelse i retsplejelovens § 762, stk. 3.

Bestemmelsen bør heller ikke anvendes, hvis retten i øvrigt finder det betænkeligt.

Hvis retten omgør beslutningen om, at ankesagen skal afgøres uden mundtlig hovedforhandling, må retten i givet fald fastsætte en ny fængslingsfrist efter de regler, der gælder i sager med mundtlig hovedforhandling.

Det foreslås, at retsplejelovens § 767, stk. 2, 2.-4. pkt., skal finde tilsvarende anvendelse, når retten i medfør af den foreslåede nye regel træffer afgørelse om fortsat varetægtsfængsling, indtil der er afsagt dom i sagen. Det betyder, at tiltalte tidligst 3 uger efter afgørelsen kan anmode retten om at ophæve varetægtsfængslingen eller foranstaltningen, jf. § 767, stk. 2, 2. pkt. Fremsættes en sådan anmodning, skal retten træffe afgørelse inden 7 dage, jf. § 767, stk. 2, 3. pkt. Fristen indebærer, at der skal træffes afgørelse inden udløbet

af den syvende dag, efter at tiltalte eller dennes forsvarer har fremsat anmodningen. Hvis retten ikke imødekommer tiltaltes anmodning om, at varetægtsfængslingen ophæves, kan tiltalte tidligst 3 uger efter rettens afgørelse kræve en ny afgørelse af, om betingelserne for fortsat varetægtsfængsling er opfyldt, jf. § 767, stk. 2, 4. pkt.

Der foreslås ikke i ankesager, som afgøres uden mundtlig hovedforhandling, nogen regel svarende til, hvad der efter § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 3, gælder i ankesager med mundtlig hovedforhandling, når hovedforhandlingen er begyndt.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.7.6 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 88 (§ 871, stk. 3)

Der er tale om en konsekvensændring som følge forslaget om en nyaffattelse af retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn, jf. lovforslagets § 1, nr. 22, og bemærkningerne hertil.

Til nr. 89 (§ 907, stk. 4)

Ifølge retsplejelovens § 907, stk. 4, skal anklagemyndighedens ankemeddelelse indeholde oplysning om, at tiltalte eller forsvareren senere vil blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen.

I konsekvens af forslaget om at indføre mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling foreslås det at ændre retsplejelovens § 907, stk. 4, således at anklagemyndighedens ankemeddelelse skal indeholde oplysning om, at tiltalte eller forsvareren *i givet fald* senere vil blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen.

Forslaget indebærer, at i alle ankesager skal anklagemyndighedens ankemeddelelse fremover indeholde oplysning om, at tiltalte eller forsvareren i givet fald senere vil blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen. Dette gælder både i ankesager i landsretten, hvor § 907, stk. 4, finder direkte anvendelse, og i ankesager i Højesteret, hvor § 907, stk. 4, ifølge § 933, stk. 1 (der ikke foreslås ændret), finder tilsvarende anvendelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.7.7 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 90 (§ 917, stk. 1)

Retsplejelovens § 917, stk. 1, angår ankesager i landsretten, som omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Det foreslås at ændre § 917, stk. 1, således at den foreslåede § 930 a om afgørelse af en ankesag på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling medtages i opregningen af de bestemmelser i kapitel 82, der *ikke* finder anvendelse i ankesager, som omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Forslaget indebærer, at den foreslåede mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling ikke vil kun-

ne anvendes i ankesager, som omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.6 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 91 (§ 918, stk. 2)

Ifølge retsplejelovens § 918 skal anklagemyndigheden udarbejde en ekstrakt, der skal indeholde udskrift af byrettens dom, udskrift af retsbogen vedrørende hovedforhandlingen ved byretten og andre relevante dokumenter. Ekstrakten skal sendes til landsretten og forsvareren så vidt muligt senest 2 uger før hovedforhandlingen.

I konsekvens af forslaget om at indføre mulighed for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling foreslås det at ændre retsplejelovens § 918, således at ekstrakten i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, skal sendes til landsretten og forsvareren senest samtidig med anklagerens første procedureindlæg.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 918, stk. 2, 2. pkt. – som bliver 3. pkt. – om, at landsrettens præsident fastsætter antallet af ekstrakter, foreslås ikke ændret. Landsrettens præsident vil imidlertid have mulighed for at fastsætte et andet (lavere) antal ekstrakter i sager, som afgøres uden mundtlig hovedforhandling, end i sager, som afgøres under medvirken af domsmænd.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.7.7 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 92 (§ 930 a)

Det foreslås at indsætte en ny bestemmelse i retsplejelovens kapitel 82 om anke til landsret, hvorefter retten med parternes samtykke kan bestemme, at ankesagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling, når parterne nedlægger samstemmende påstande.

Det foreslås, at muligheden for under disse betingelser at afgøre ankesagen uden mundtlig hovedforhandling skal kunne anvendes i ankesager i landsretten, som ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld. Muligheden for at afgøre en ankesag i landsretten uden mundtlig hovedforhandling vil således efter forslaget ikke kunne anvendes i ankesager, som omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, jf. herved lovforslagets § 1, nr. 90 (forslag til ændring af retsplejelovens § 917, stk. 1). Hvis en ankesag i landsretten, der oprindeligt omfattede bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, senere ændres til ikke længere at omfatte bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, vil den foreslåede mulighed for at kunne afgøre ankesagen uden mundtlig hovedforhandling kunne anvendes.

Det foreslås, at muligheden for under de nævnte betingelser at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling endvidere skal kunne anvendes i ankesager i Højesteret, jf. lovforslagets § 1, nr. 94 (ændring af retsplejelovens § 936, stk.

1). Da ankesager i Højesteret aldrig omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, går forslaget ud på, at alle ankesager i Højesteret skal være omfattet (når parterne nedlægger samstemmende påstande, jf. nedenfor).

Muligheden for under de nævnte betingelser at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling kan også anvendes, hvis der er tale om en genoptaget ankesag, jf. retsplejelovens kapitel 86, og dette gælder, uanset om der ved ankesagens oprindelige behandling fandt mundtlig hovedforhandling sted eller ej.

Det foreslås, at mundtlig forhandling i givet fald kan undlades i sager, hvor parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag.

Det er således for det første en betingelse, at parterne har nedlagt samstemmende påstande. Heri ligger, at anklagemyndigheden og tiltalte skal være enige om, hvilket resultat ankeinstansen bør komme til. Som eksempler kan nævnes, at parterne er enige om at påstå ophævelse af den indankede dom og hjemvisning til fornyet behandling i foregående instans, at parterne er enige om at påstå frifindelse, eller at parterne er enige om at påstå formildelse og fastsættelse af en nærmere angiven straf. Som andre eksempler kan nævnes, at parterne er enige om at påstå en nærmere angiven ændring af den indankede doms bestemmelser om andre retsfølger end straf, eksempelvis konfiskation, førerrettsfrakendelse, anden rettighedsfrakendelse eller udvisning. Det er et krav, at parternes påstande er fuldstændig sammenfaldende. Det er således eksempelvis ikke tilstrækkeligt, at parterne er enige om at påstå formildelse. De skal også være enige om, hvad straffen i givet fald skal nedsættes til. Hvis der nedlægges flere påstande, herunder alternative eller subsidiære påstande, skal parterne være enige om samtlige nedlagte påstande. Som eksempel kan nævnes, at hvis tiltalte nedlægger påstand om nedsættelse af en idømt fængselsstraf og om frifindelse for udvisning, skal anklagemyndigheden tilslutte sig begge dele, for at sagens skal kunne behandles på skriftligt grundlag. Det er derimod ikke et krav, at parterne er enige om begrundelsen for deres samstemmende påstande.

Det er for det andet en betingelse, at parterne er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag. Parterne i en offentlig straffesag er anklagemyndigheden og sigtede/tiltalte, og det er således anklagemyndigheden og tiltalte, der skal være enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag. En valgt eller beskikket forsvarer er imidlertid beføjet til i denne henseende at handle på tiltaltes vegne, medmindre tiltalte over for retten eller forsvareren udtrykkeligt har tilkendegivet andet. Det er således forsvarerens ansvar i relevant omfang at drøfte spørgsmålet om i givet fald at give samtykke til, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag, med tiltalte. Hvis forsvareren giver samtykke til, at sagen kan behandles på skriftligt grundlag, behøver retten eller anklagemyndigheden ikke at rejse spørgsmålet om tiltaltes personlige samtykke. Hvis retten eller anklagemyndigheden har posi-

tivt kendskab til, at tiltalte aktuelt modsætter sig, at sagen afgøres på skriftligt grundlag, vil der dog være anledning til at få afklaret med forsvareren, hvad tiltaltes personlige holdning til spørgsmålet er. Og hvis tiltalte i den situation fortsat modsætter sig, at sagen afgøres på skriftligt grundlag, er betingelserne for at afgøre ankesagen uden mundtlig hovedforhandling ikke opfyldt. En tiltalt vil således efter forslaget altid kunne forlange, at der afholdes en mundtlig forhandling, som tiltalte i givet fald har ret til at deltage i, jf. retsplejelovens § 921, stk. 1, og § 936, stk. 1, jf. § 921, stk. 1.

Når de nævnte betingelser er opfyldt, kan retten afgøre ankesagen på skriftligt grundlag. I praksis vil retten formentlig som oftest imødekomme en anmodning fra parterne om afgørelse på skriftligt grundlag, men retten kan også vælge at holde en mundtlig hovedforhandling trods parternes anmodning om skriftlig behandling, hvis retten finder, at en mundtlig hovedforhandling vil være den bedste måde at behandle sagen på.

Det er ikke en betingelse for at afgøre ankesagen på skriftligt grundlag, at retten ved sin afgørelse af anken tager parternes samstemmende påstande til følge, men dette må dog forventes at blive den praktiske hovedregel. Hvis retten eksempelvis ikke finder grundlag for at imødekomme parternes samstemmende påstande om ændring af den indankede dom, vil retten imidlertid kunne stadfæste dommen. Retten vil også eksempelvis, hvis den finder grundlag for det, kunne ophæve den indankede dom og hjemvise sagen til behandling i foregående instans eller eventuelt afvise sagen fra domstolene, selv om parterne alene har nedlagt samstemmende påstande om frifindelse eller om formildelse. Retten vil også kunne tage samstemmende påstande om formildelse delvis til følge, således at straffen nok nedsættes, men ikke så meget som påstået. Det følger af forbuddet mod *reformatio in pejus* (retsplejelovens § 924 og § 936, stk. 1, jf. § 924), at retten derimod ikke kan idømme en strengere straf end fastsat i den indankede dom, hvis anklagemyndigheden ikke har nedlagt påstand herom.

Når retten har besluttet at afgøre sagen på skriftligt grundlag, træffer retten bestemmelse om parternes udveksling af skriftlige procedureindlæg, jf. det foreslåede 2. pkt.

Det er op til retten at bestemme, i hvilken rækkefølge parterne skal indgive procedureindlæg, hvor mange procedureindlæg hver part skal indgive (et eller flere), og på hvilke tidspunkter.

Det forudsættes dog, at hvis tiltalte eller forsvareren har meddelt retten et ønske herom, skal tiltalte personligt – i kraft af det almindelige princip om, at tiltalte altid har det sidste ord, jf. for mundtligt forhandlede sager retsplejelovens § 876, 2. pkt. (der ikke foreslås ændret) – have lejlighed til som den sidste at afgive et skriftligt indlæg, før retten træffer afgørelse. I modsætning til, hvad der gælder i mundtligt forhandlede sager, behøver retten imidlertid ikke spørge forsvareren eller tiltalte, om tiltalte ønsker at benytte sig af muligheden for som den sidste at afgive et skriftligt indlæg.

Det er således forsvarerens ansvar i relevant omfang at drøfte dette spørgsmål med tiltalte, og retten behøver kun at give tiltalte personligt lejlighed til som den sidste at afgive et skriftligt indlæg, hvis tiltalte eller forsvareren over for retten udtrykkeligt har tilkendegivet et ønske herom.

Der vil ikke som sådan være en egentlig udeblivelsesvirkning forbundet med ikke at indlevere et procedureindlæg inden for den frist, som retten har fastsat.

Det må antages, at sagen aldrig vil kunne afgøres, uden at anklagemyndigheden har indleveret mindst ét procedureindlæg. Det må til gengæld også forudsættes, at med forbehold for dels ekspeditionsfejl, dels helt ekstraordinære omstændigheder vil anklagemyndigheden altid overholde den frist, retten har fastsat – og i givet fald eventuelt efter anmodning forlænget – for at indlevere anklagemyndighedens procedureindlæg.

Forsvareren bør også altid overholde fristen for at indlevere forsvarerens procedureindlæg, idet forsvareren om nødvendigt, herunder i tilfælde af lovligt forfald, må anmode retten om at forlænge fristen. Skulle forsvareren alligevel overskride fristen, vil forsvareren – hvis der ikke foreligger lovligt forfald eller i det mindste stærkt undskyldende omstændigheder – have handlet i strid med sine pligter som forsvarer, hvilket vil kunne påtales efter de herom gældende regler og principper.

Det vil i en sådan – formentlig meget sjældent forekommende – situation være op til retten, hvordan sagens videre forløb skal håndteres.

Eftersom skriftlig behandling forudsætter, at parterne nedlægger samstemmende påstande og giver samtykke til skriftlig behandling, er det ikke udelukket, at retten finder det forsvarligt at afgøre ankesagen alene på grundlag af anklagemyndighedens procedureindlæg. Dette vil dog i det mindste forudsætte, at retten ud fra ankesagens tidligere forløb har sikkerhed for, at forsvarerens påstand er samstemmende med anklagemyndighedens.

Hvis retten ikke finder det forsvarligt at afgøre ankesagen uden et procedureindlæg fra forsvareren, vil retten kunne fastholde den skriftlige behandling og afvente et procedureindlæg fra forsvareren. Om retten på et tidspunkt kan beskikke en anden forsvarer for tiltalte, vil afhænge af de almindelige regler herom, jf. herved retsplejelovens § 736, stk. 2, jf. § 733, stk. 2 (tilbagekaldelse af beskikkelse), og § 730, stk. 3, jf. § 733, stk. 2 (afvisning af en valgt forsvarer). Hvis retten ikke finder det forsvarligt at afgøre ankesagen uden et procedureindlæg fra forsvareren, vil retten alternativt kunne omgøre sin beslutning om at afgøre sagen på skriftligt grundlag og beramme en hovedforhandling.

En beskikket forsvarer har ret til vederlag af statskassen, jf. retsplejelovens § 741, stk. 1, og vederlaget fastsættes af den ret, der har foretaget beskikkelsen, jf. § 741, stk. 2. I ankesager foretages beskikkelsen af ankeinstansens præsident, og det er derfor – ligesom i andre ankesager – ankeinstansen,

der skal fastsætte vederlaget for en beskikket forsvarer i en ankesag, der afgøres på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling.

Det er med lovforslaget overladt til domstolene – og det vil her sige ankeinstanserne (landsretterne og Højesteret) – at fastlægge en hensigtsmæssig praksis for fastsættelsen af en beskikket forsvarers vederlag i ankesager, der afgøres på denne måde. Der er dermed også overladt til landsretterne og Højesteret at beslutte, om der – inden for de rammer, som retsplejelovens § 741 sætter – skal fastsættes en vejledende standardsalærtakst for denne type ankesager, sådan som det kendes fra visse andre sagskategorier, og hvilket beløb en sådan vejledende salærtakst i givet fald skal fastsættes til.

At en ankesag afgøres på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling, indebærer i øvrigt bl.a. følgende:

- Lægdommere (domsmænd eller nævninger) vil ikke skulle medvirke, uanset om lægdommere skulle have medvirket under en mundtlig hovedforhandling af sagen.
- Sagkyndige dommere vil ikke skulle medvirke i medfør af retsplejelovens § 20 b, stk. 2, jf. stk. 1, uanset om fagkundskab til søforhold skønnes at være af betydning.
- I retsplejelovens § 738, stk. 2, om en beskikket forsvarers beføjelse til at give møde under retshandlinger ved anden ret vil udtrykket ”beskikket til at varetage sigtedes tarv under hovedforhandlingen” skulle forstås som ”beskikket til at varetage sigtedes tarv ved den ret, hvor ankesagen verserer.”
- Eftersom sagen afgøres uden hovedforhandling, vil anklagemyndigheden ikke skulle underrette forurettede, som har anmodet om det, om tidspunktet for hovedforhandlingen, jf. retsplejelovens § 741 f, stk. 2. Anklagemyndigheden bør dog i givet fald underrette forurettede, som har anmodet om at blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen, om rettens beslutning om at afgøre sagen uden mundtlig hovedforhandling.
- De særlige regler i retsplejelovens § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 2 og 3, om fængslingsfrister, når hovedforhandlingen er berammet eller begyndt, finder ikke anvendelse. Derimod foreslås det, at hvis retten har truffet afgørelse om, at ankesagen skal afgøres uden mundtlig hovedforhandling, kan retten ved udløb af en fængslingsfrist bestemme, at en varetægtsfængsling skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen, jf. lovforslagets § 1, nr. 87 (forslag til retsplejelovens § 769, stk. 3, 3. og 4. pkt.). Hvis retten først efter at have berammet en hovedforhandling og truffet bestemmelse om, at en varetægtsfængsling skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen, beslutter, at sagen i stedet skal afgøres på skriftligt grundlag, vil retten – hvis varetægtsfængslingen skal opretholdes – enten skulle fastsætte en fængslingsfrist efter de almindelige regler i § 769, stk. 3, jf. § 767, stk. 1, 1.-4. pkt., eller i medfør af det foreslåede § 769, stk. 3, 3. pkt., skulle fastsætte, at varetægtsfængslingen skal fortsætte, indtil der er afsagt dom i sagen.

- Retsplejelovens regler om berømmelse af, indkaldelse til, udsættelse af og afvikling af hovedforhandlingen, herunder regler om anklagerens, forsvarerens og tiltaltes tilstedeværelse og udeblivelse, vil ikke finde anvendelse. Det er imidlertid med lovforslaget forudsat, at der vil gælde et princip svarende til retsplejelovens § 880, 1. pkt. (om, at der ved afgørelsen af, om noget er bevist eller ikke, alene tages hensyn til de beviser, som er ført under hovedforhandlingen), således at der ved afgørelsen af, om noget under en ankesag, der afgøres på skriftligt grundlag, er bevist eller ikke, alene tages hensyn til de beviser, som parterne har henvist til i deres procedureindlæg. Det er desuden forudsat, at retsplejelovens § 871, stk. 1, 2 og 4, og § 872 om anvendelse af dokumenter og videoafhøringer af børn som bevis under hovedforhandlingen vil finde tilsvarende anvendelse på bevisførelsen under en ankesag, som afgøres uden hovedforhandling. Det er endvidere forudsat, at en afgørelse under ankesagens forberedelse om, at ankesagen ikke afvises efter § 914 eller § 920, stk. 1, jf. § 846, ikke hindrer, at spørgsmålet om afvisning kan rejses på ny under den skriftlige behandling, der træder i stedet for en mundtlig hovedforhandling.
- Begrænsningerne i kæreadgangen efter retsplejelovens § 968 a, stk. 1, jf. § 968, stk. 4, vil ikke finde anvendelse. Kære vil imidlertid kræve Procesbevillingsnævnets tilladelse, jf. retsplejelovens § 968 a, stk. 1.
- Den tidsmæssige grænse for begrænsningen af sigtedes aktindsigt, jf. § 729 a, stk. 4, og § 748, stk. 6, og for retens pligt til at genoverveje en begrænsning i forsvarerens og sigtedes aktindsigt, jf. § 729 c, stk. 4, vil skulle forstås på den måde, at en begrænsning i sigtedes aktindsigt efter § 729 a, stk. 4, eller § 748, stk. 6, bortfalder senest, når udvekslingen af skriftlige procedureindlæg begynder, og at retten i givet fald skal genoverveje spørgsmålet om begrænsning i forsvarerens og sigtedes aktindsigt efter § 729 c, inden udvekslingen af skriftlige procedureindlæg begynder.
- I ankesager i landsretten vil beslutninger og kendelser, som måtte blive truffet under den skriftlige behandling, der træder i stedet for en mundtlig hovedforhandling, kunne træffes af en enkelt dommer, jf. retsplejelovens § 7, stk. 1, 2. pkt. Ved sagens afgørelse ved dom vil der imidlertid i overensstemmelse med den almindelige regel i retsplejelovens § 7, stk. 1, 1. pkt., skulle deltage mindst 3 dommere, idet § 7, stk. 1, 2. pkt., ikke giver hjemmel til, at én dommer kan afsige en dom, jf. herved Højesterets dom af 20. november 2001 (gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2002, side 360).
- I ankesager i Højesteret vil beslutninger og kendelser, som måtte blive truffet under den skriftlige behandling, der træder i stedet for en mundtlig hovedforhandling, kunne træffes af Højesterets Kæremålsudvalg, jf. retsplejelovens § 3, stk. 3, nr. 1. Ved sagens afgørelse ved dom vil der imidlertid i overensstemmelse med den almindelige regel i retsplejelovens § 3, stk. 1, 1. pkt., skulle deltage mindst 5 dommere.

Det forudsættes, at en dommer, der har deltaget i afgørelsen af en straffesag uden afholdelse af mundtlig hovedforhandling, ikke vil kunne handle som dommer under sagens fornyede behandling, hvis sagen hjemvises eller genoptages, jf. retsplejelovens § 61 om, at ingen må handle som dommer i en sag, når der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upariskhed.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.6 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 93 (§ 932, stk. 2)

Ifølge retsplejelovens § 932, stk. 2, 1. pkt., skal ansøgning om tilladelse til at anke landsrettens dom i en straffesag indgives til Procesbevillingsnævnet inden 14 dage efter dommens afsigelse. Ifølge § 932, stk. 2, 2. pkt., beregnes fristen dog efter reglerne i § 904, stk. 2 og 3, hvis det er tiltalte, der vil anke. § 904, stk. 3, bestemmer, at hvis sagen er afgjort efter § 897, og tiltalte ikke var til stede eller gjort bekendt med tidspunktet for dommens afsigelse, regnes tiltaltes frist fra den dag, hvor retten har sendt en udskrift af dommen til tiltalte. Retsplejelovens § 897 angår bl.a. sager omfattet af § 896 a, hvor sigtede ikke har anmodet om afholdelse af retsmøde.

I konsekvens af forslaget om, at landsrettens dom i en ankesag, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, skal kunne afsiges uden afholdelse af retsmøde, hvis tiltalte ikke er fængslet (lovforslagets § 1, nr. 25), foreslås det at ændre retsplejelovens § 932, stk. 2, således at § 904, stk. 3, finder tilsvarende anvendelse i sager, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling.

Forslaget indebærer, at når landsrettens dom i en sag, der afgøres uden mundtlig hovedforhandling, afsiges, uden at tiltalte er til stede eller gjort bekendt med tidspunktet for dommens afsigelse, skal tiltaltes frist for at ansøge Procesbevillingsnævnet om tredjeinstansbevilling regnes fra den dag, hvor landsretten har sendt en udskrift af dommen til tiltalte.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.7.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 94 (§ 936, stk. 1)

Retsplejelovens § 936, stk. 1, fastsætter, at en række bestemmelser i retsplejelovens kapitel 82 om anke til landsret finder tilsvarende anvendelse ved anke til Højesteret.

Det foreslås at ændre § 936, stk. 1, således at den foreslåede § 930 a om afgørelse af en ankesag på skriftligt grundlag uden mundtlig hovedforhandling medtages i opregningen af de bestemmelser i kapitel 82, der finder tilsvarende anvendelse i ankesager for Højesteret.

Forslaget indebærer, at muligheden for at afgøre en ankesag uden mundtlig hovedforhandling, hvis parterne har nedlagt samstemmende påstande og er enige om, at sagen kan afgø-

res på skriftligt grundlag, også vil kunne anvendes i ankesager i Højesteret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 7.3.6 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 2

(Retsafgiftsloven)

Til nr. 1 (§ 14, stk. 3)

Det foreslås, at der som noget nyt skal betales en ny afgift, hvis parterne stiller supplerende spørgsmål senere end tre måneder efter, at der foreligger en besvarelse af de stillede spørgsmål. Forslaget tager sigte på at sikre, at eventuelle supplerende spørgsmål stilles hurtigst muligt i forbindelse med syn og skøn som led i isoleret bevisoptagelse (jf. retsplejelovens § 343, som ændret ved lovforslagets § 1, nr. 40 og 41), således at processen i forbindelse med isoleret bevisoptagelse ikke forlænges unødvendigt.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.3 og 2.1.2.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 2 (§ 49, stk. 2)

Ved § 8 i lov nr. 181 af 28. februar 2007, § 2 i lov nr. 517 af 6. juni 2007, og § 4 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 blev der indsat nye numre i § 49, stk. 2, på en måde, som kan skabe klarhed om den præcise nummerering i bestemmelsen.

For at sikre den fornødne klarhed foreslås det derfor, at der sker en samlet nyaffattelse af bestemmelsen. Der er tale om en videreførelse af bestemmelsen, og der tilsigtes således ingen indholdsmæssige ændringer af bestemmelsen. Der henvises i den forbindelse til bemærkningerne til lov nr. 206 af 21. maj 1969, lov nr. 609 af 17. december 1976, lov nr. 77 af 8. marts 1978, lov nr. 216 af 13. maj 1981, lov nr. 385 af 22. maj 1996, lov nr. 181 af 28. februar 2007, lov nr. 516 af 6. juni 2007 og lov nr. 517 af 6. juni 2007.

Til § 3

(Konkursloven)

Til nr. 1 (§ 248, stk. 2, 2. pkt.)

Det foreslås, at afgørelser om sagsomkostninger i konkursager og andre insolvensretlige sager fremover skal være omfattet af appelgrænsen i retsplejelovens § 389, stk. 2, jf. lovforslagets § 1, nr. 59.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 2 (§ 254)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til ændring af retsplejelovens § 392 (jf. lovforslagets § 1, nr. 67), hvorefter den nugældende § 392 nyaffattes.

Til § 4

(Lov om borteblevne)

Det foreslås, at ankefristen i sager vedrørende dødsformodning ændres, således at den – som den ordinære ankefrist – er 4 uger.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om generelt at harmonisere ankefristen, jf. forslaget til ændring af retsplejelovens § 372, stk. 1 (lovforslagets § 1, nr. 57).

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 5

(Lov om fuldbyrdelse af straf m.v.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget til ændring af retsplejelovens § 392 (jf. lovforslagets § 1, nr. 67), hvorefter den nugældende § 392 nyaffattes.

Til § 6

(Kreditaftaleloven)

Til nr. 1 (kreditaftalelovens § 36, stk. 2)

Det foreslås, at der i kreditaftalelovens § 36 indsættes et nyt stk. 2 om, at den underskrift på en kreditkøbekontrakt, der er omtalt i lovens § 36, stk. 1, nr. 1, der ikke foreslås ændret, kan være tilføjet digitalt.

Den digitale signatur, der anvendes, forudsættes at være baseret på OCES-standarden, kvalificerede certifikater eller på digitale signaturer med et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES-standarden.

Hvis rekvisitus (den, mod hvem fuldbyrdelsen er rettet) under en umiddelbar fogedforretning efter retsplejelovens kapitel 55 gør gældende, at han ikke har underskrevet det digitale dokument, skal rekvirenten løfte bevisbyrden herfor, jf. retsplejelovens § 597, der ikke foreslås ændret.

Der henvises i øvrigt til pkt. 5.4.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 2 og 3 (kreditaftalelovens § 45, stk. 1, 4. og 5. pkt.)

Det foreslås, at der som 4. pkt. i kreditaftalelovens § 45, stk. 1, indsættes en bestemmelse om, at hvis en kreditkøbekontrakt er underskrevet digitalt, skal en skriftlig repræsentation af dokumentet fremlægges under fogedforretningen. Det foreslås endvidere i bestemmelsens 5. pkt. fastsat, at fogedretten om fornødent kan kræve, at det originale dokument eller den skriftlige repræsentation skal foreligge, før fogedforretningen berammes.

Den skriftlige repræsentation skal være en eksakt fremstilling af indholdet af dokumentet på tidspunktet for den digitale signering. Udskriften af dokumentet skal således repræ-

sentere det digitale dokument, som rekvisitus (den, mod hvem fuldbyrdelsen er rettet) med sin digitale signatur har underskrevet.

Det bør fremgå af enten selve repræsentationen af den pågældende digitale kreditkøbekontrakt eller af anmodningen om tvangsfuldbyrdelse, jf. retsplejelovens § 598, stk. 1 og 2, der ikke foreslås ændret, at kreditkøbekontrakten er underskrevet digitalt.

Hvis rekvisitus under en umiddelbar fogedforretning gør gældende, at den skriftlige repræsentation af dokumentet ikke er en eksakt fremstilling af det indhold, som kreditkøbekontrakten havde på tidspunktet for den digitale signering, jf. retsplejelovens § 597, der ikke foreslås ændret, er det op til rekvirenten at løfte bevisbyrden for, at dokumentet på tidspunktet for dets underskrivelse havde det eksakte indhold, der fremgår af den skriftlige repræsentation af dokumentet.

Forslaget svarer til den foreslåede ændring af retsplejelovens § 488, stk. 2, 3. pkt. (lovforslagets § 1, nr. 76).

Der henvises i øvrigt til pkt. 5.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 4 (kreditaftalelovens § 51, stk. 1 og 3)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af lovforslagets § 6, nr. 1, hvorefter der indsættes et nyt stk. 2 i kreditaftalelovens § 36.

Til § 7

(Dødsboskifteloven)

Til nr. 1 (§ 2, stk. 2-4)

Det foreslås, at sager om henvisning i dødsboer, hvor afdøde ikke havde bopæl i Danmark, fremover skal behandles af skifteretten frem for af Justitsministeriet.

Det foreslås, at der fortsat skal gælde de samme betingelser for at få et dødsbo henvist til behandling ved en dansk skifteret, som efter den nugældende bestemmelse, men at kompetencen til at tage stilling til, om et dødsbo kan henvises til behandling i Danmark, flyttes fra Justitsministeriet til skifteretten.

Efter det foreslåede *stk. 2* kan et dødsbo eller en del af dette behandles ved en dansk skifteret, selv om afdøde ikke havde hjemting her i landet, hvis afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark, og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet, eller hvis afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

En behandling af boet i Danmark forudsætter således, at dødsfaldet er tilstrækkeligt dokumenteret, og at der ikke skiftes i afdødes bopælsland, eller at et eventuelt skifte i afdødes bopælsland ikke omfatter de aktiver, der ønskes henvist til behandling ved en dansk skifteret. Den, der anmoder

om behandling af dødsboet i Danmark, vil derfor skulle indsende dokumentation for, at boet efter afdøde ikke er eller vil blive skiftet i afdødes bopælsland, f.eks. i form af en erklæring fra myndighederne i det pågældende land.

Efter det foreslåede *stk. 3* skal anmodning om behandling efter *stk. 2* indgives til skifteretten på det sted, hvor boets faste ejendom er beliggende, eller boets aktiver befinder sig. Hvis boet ikke har fast ejendom eller aktiver i Danmark, indgives anmodningen til skifteretten i den retskreds, hvor arvingerne har bopæl. I øvrige tilfælde indgives anmodningen til Københavns Byret.

Efter det foreslåede *stk. 4* skal anmodningen om, at boet behandles i Danmark, vedlægges en samtykkeerklæring fra samtlige afdødes arvinger, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, der gør, at samtykke ikke kan indhentes. Sådanne særlige omstændigheder vil f.eks. kunne være, hvis man ikke har viden om, hvor en arving befinder sig, eller hvis en arving af chikanøse grunde ikke vil meddele samtykke.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.1.5.7 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 2 (§ 25, stk. 1, nr. 2)

Det foreslås, at solvenskravet i § 25, stk. 1, nr. 2, skærpes, således at det – udover kravet om, at boets aktiver samt en eventuel sikkerhedsstillelse må antages at være tilstrækkelige til at dække boets gæld – fremover også skal indebære et krav, at der ikke er konkret risiko for, at boet under bobehandlingen bliver insolvent.

Skifteretten skal således fremover vurdere, om der er omstændigheder, der gør, at der er konkret risiko for, at boet under behandlingen vil blive insolvent. Skifterettens vurdering skal foretages ud fra det traditionelle solvensbegreb, således at der også skal foretages en vurdering af likviditeten i boet.

Omstændigheder, som vil kunne indebære en konkret risiko for, at boet under behandlingen bliver insolvent, vil f.eks. være stærkt behæftede faste ejendomme eller andelsboliger. Bestemmelsen vil således bl.a. kunne anvendes i forhold til boer, hvor det væsentligste aktiv er en fast ejendom, og hvor arvingerne har en forventning om en salgspris og dermed et provenu for boet, der ikke svarer til den værdi, en ejendom som den foreliggende kan sælges til i det pågældende område, og hvor de løbende udgifter til den faste ejendom vurderes at kunne føre til, at boets likviditet udtømmes, mens ejendommen forsøges solgt.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.2.3.2.1 og 4.2.2.3.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 3 (§ 31, stk. 2)

Efter det foreslåede *stk. 2* kan der, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, kun gives tilladelse til henskyd-

ning – dvs. at en del af boet udskydes til behandling på et senere tidspunkt – af en del af et bo, hvis den del af boet, der henskydes, udgør en mindre del af boet.

Det må bero på en konkret vurdering, om den del af boet, som ønskes henskydt, udgør en mindre væsentlig del af boet, men det forudsættes, at henskydning som udgangspunkt kun sker, hvis den del, der henskydes, udgør højst 10-15 pct. af boets nettoformue. Der kan dog gives tilladelse til henskydning af en del af boet, hvis der foreligger særlige omstændigheder, herunder hvis boet står umiddelbart foran en afslutning f.eks. ved, at et ejendomssalg i realiteten er gennemført.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.2.3.2.2 og 4.2.2.3.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 4 (§ 42, stk. 2)

Efter det foreslåede *stk. 2* skal skifteretten samtidig med, at der udstedes skifteattest, udlevere oplysninger om afdøde fra det centrale Personregister (CPR) og oplysninger om den længstlevende ægtefælles skatteforhold til bobestyreren.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.1.5.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 5 (§ 96, stk. 4)

Efter det foreslåede *stk. 4* bemyndiges Domstolsstyrelsen til at fastsætte regler om, at der skal anvendes en særlig blanket til klage over bobestyrer.

Det forudsættes, at blanketten udformes således, at der på blanketten gives relevant information til klager om, hvem der kan klage, hvad der kan klages over, hvem der kan klages til, og hvilke reaktionsmuligheder der findes, ligesom det bør oplyses, at en klager kan risikere at blive pålagt omkostninger, og at en behandling af klagen under alle omstændigheder vil kunne få betydning for størrelsen af bobestyrers salær.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 8

(Forsikringsaftaleloven)

Til nr. 1 (§ 102, stk. 3, 2. pkt.)

Med den foreslåede ophævelse af forsikringsaftalelovens § 102, *stk. 3, 2. pkt.*, afskaffes skifterettens pligt til at underrette forsikringstagerens ægtefælle og livsarvinger om begunstigelsesindsættelsen, forsikringssummens størrelse og om, hvorvidt udbetaling er sket, samt skifterettens pligt til at vejlede om indholdet af forsikringsaftalelovens § 104, dvs. om reglerne for hel eller delvis tilsidesættelse af en urimelig begunstigelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.2.5.1.1 og 4.2.2.5.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 9

(Lov om visse civile retlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter)

Til nr. 1 (§ 2, stk. 3, 2. pkt.)

Med den foreslåede ophævelse af lovens § 2, *stk. 3, 2. pkt.*, afskaffes skifterettens pligt til at underrette kontohaverens ægtefælle og livsarvinger om begunstigelsesindsættelsen, det opsparede beløb og om, hvorvidt udbetaling er sket, samt skifterettens pligt til at vejlede om indholdet af lovens § 4, dvs. om reglerne for hel eller delvis tilsidesættelse af en urimelig begunstigelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 10

(Lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.))

Til nr. 1 (§ 8, stk. 3)

Det foreslås, at § 8, *stk. 3*, i lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.), som ændret ved § 1 i lov nr. 272 af 4. april 2011, ophæves, således at justitsministerens forpligtelse til at fremsætte forslag om revision af loven ophæves.

Der henvises i øvrigt til pkt. 9.3. i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 11

(Lov om social service)

Det foreslås, at prøvelsen af byrettens domme om prøvelse af Ankestyrelsens afgørelser begrænses, således at anke til landsretten kun kan ske med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. En sådan tilladelse kan meddeles, hvis sagen er af principiel karakter, eller særlige grunde i øvrigt taler derfor.

Vurderingen af, om der foreligger særlige grunde, beror på en konkret vurdering af den enkelte sag, men det forudsættes bl.a. at omfatte tilfælde, hvor byrettens afgørelse vurderes at være (åbenbart) forkert, eller hvor der i øvrigt er grund til at tro, at afgørelsen vil blive ændret af landsretten.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til § 12

(Ikrafttræden)

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. juli 2014, jf. *stk. 1*.

I forhold til de foreslåede regler om tvangsfuldbyrdelse af krav på grundlag af udenretlige skriftlige forlig, gældsbreve og kreditkøbekontrakter, jf. lovforslagets § 1, nr. 75, og § 6, nr. 1, kan fogedretterne således fra lovens ikrafttræden foretage tvangsfuldbyrdelse af krav på grundlag heraf i henhold til lovens bestemmelser, uanset om dokumentet er underskrevet digitalt før lovens ikrafttræden. Dette gælder dog kun i tilfælde, hvor den anvendte digitale signatur er baseret på OCES-standarden eller har et sikkerhedsniveau, der som minimum er på niveau med OCES-standarden, jf. herved bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 75, og § 6, nr. 1.

Det bemærkes, at der i forhold til de foreslåede regler om skriftlig behandling af ankesager i straffesager med samstemmende påstande, hvor parterne er enige om, at sagen kan afgøres på skriftligt grundlag, ikke foreslås særlige overgangsregler, og de foreslåede regler vil således også kunne anvendes i ankesager, der verserer ved lovens ikrafttræden.

Lovens § 1, nr. 18, om ophævelse af underskriftskravet på processkrifter foreslås først at træde i kraft den 1. januar 2015, således at domstolene har tid til at indrette sig på i højere grad at modtage dokumenterne digitalt, jf. den foreslåede bestemmelse i *stk. 2*.

Med *stk. 2* foreslås det endvidere, at lovens § 1, nr. 77-79, om medieannoncering af tvangsauktioner først skal træde i kraft den 1. januar 2015. Herved gives de medier, der fremover vil leve op til lovens betingelser for at være et af de medier, hvori annoncering af tvangsauktioner kan ske, mulighed for at foretage eventuelle nødvendige tekniske tilpasninger af deres systemer, således at disse vil være i stand til at optage og formidle tvangsauktionsannoncer i overensstemmelse med den foreslåede ændring af retsplejelovens § 566, *stk. 3*, jf. lovforslagets § 1, nr. 77. Endvidere gives de

berørte dagblade hermed en rimelig tid til at indstille sig på den nye ordning.

Lovens § 1, nr. 28, 53-70, 72, 73 og 80-84, § 3, nr. 1, § 5 og § 11 finder alene anvendelse på afgørelser, der træffes af retten efter lovens ikrafttræden. Verserende anke- og kæresager færdigbehandles således ved den pågældende appelinstant. For afgørelser truffet af retten før lovens ikrafttræden finder de hidtil gældende regler anvendelse, jf. *stk. 3*.

Lovens § 7, nr. 1, om overførsel af kompetencen til at træffe afgørelse om behandlingen af et dødsbo ved en dansk skifteret i tilfælde, hvor afdøde ikke havde hjemting her i landet, finder alene anvendelse på anmodninger indgivet efter lovens ikrafttræden. For anmodninger om henvisning indgivet før lovens ikrafttræden finder de hidtil gældende regler anvendelse. Sådanne anmodninger skal således færdigbehandles af Justitsministeriet, jf. *stk. 4*.

Til § 13

(Territorial gyldighed)

Bestemmelsen angår lovens territoriale gyldighed og indebærer, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland, jf. *stk. 1*, men at lovens §§ 3 og 7 (ændring af henholdsvis konkursloven og dødsboskifteloven) kan sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de ændringer, som de færøske og grønlandske forhold tilsiger, jf. *stk. 2*.

Endvidere kan lovens § 5 (ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v.) sættes i kraft for Færøerne med de ændringer, som de færøske forhold tilsiger, jf. *stk. 3*. Endelig kan lovens § 6 (ændring af kreditaftaleloven) sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger, jf. *stk. 4*.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1139 af 24. september 2013, som ændret bl.a. ved § 1 i lov nr. 1242 af 18. december 2012 og senest ved § 1 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændringer:

1. Overalt i loven ændres ”syns- og skønsmænd” til: ”skønsmænd” og ”syns- eller skønsmænd” til: ”skønsmænd”.

§ 1 a. Den Særlige Klageret behandler og påkender

- 1) begæringer om genoptagelse af en straffesag, jf. kapitel 86,
- 2) kærsmål vedrørende udelukkelse af en forsvarer, jf. § 737,
- 3) klager, der henvises efter § 48,
- 4) sager om suspension, disciplinærfølgning og afsked på grund af sygdom i de i §§ 49, 49 a, 50 og 55 nævnte tilfælde,
- 5) sager efter § 54 a om afsked og ændring af tjenestested og
- 6) sager om afsættelse af medlemmer af Domstolsstyrelsens bestyrelse, jf. § 6, stk. 3, i lov om Domstolsstyrelsen. Stk. 2-5. ...

§ 5. ...

Stk. 2. Østre Landsret, der har sit sæde i København, består af en præsident og 56 andre landsdommere. Vestre Landsret, der har sit sæde i Viborg, består af en præsident og 36 andre landsdommere.

Stk. 3-4. ...

§ 9. ...

Stk. 12. Ud over det antal dommere, der er nævnt i stk. 2-11, udnævnes yderligere 25 dommere ved byretterne. Der kan højst udnævnes yderligere 5 dommere ved Københavns Byret, yderligere 4 dommere ved hver af de retter, der er nævnt i stk. 3-5, yderligere 3 dommere ved hver af de retter, der er nævnt i stk. 6-10, og yderligere 1 dommer ved ret-

2. I § 1 a, stk. 1, indsættes efter nr. 4 som nyt nummer:

»5) sager efter § 51 f om afsked før tilkaldeperiodens udløb,«

Nr. 5 og 6 bliver herefter nr. 6 og 7.

3. I § 5, stk. 2, 1. og 2. pkt., indsættes efter »en præsident og«: »mindst«.

4. I § 5 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. For at give mulighed for, at landsdommere kan overgå til ansættelse på deltid, jf. § 51 a, kan der udnævnes yderligere op til 4 landsdommere. Ved ledighed i en dommerstilling ved en landsret, hvor der er udnævnt en eller flere yderligere dommere efter 1. pkt., bestemmer Domstolsstyrelsen, om stillingen skal søges besat, og i givet fald ved hvilken landsret stillingen skal placeres.«

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

5. § 9, stk. 12, 2. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:

»For at give mulighed for, at dommere kan overgå til ansættelse på deltid, jf. § 51 a, kan der udnævnes yderligere op til 8 dommere. Der kan højst udnævnes yderligere 6 domme-

ten på Bornholm. Ved ledighed i en dommerstilling ved en ret, hvor der er udnævnt en eller flere yderligere dommere, bestemmer Domstolsstyrelsen, ved hvilken ret stillingen skal placeres.

§ 14. Sø- og Handelsretten, der har sit sæde i København, består af en præsident, 2 vicepræsidenter og 2 andre dommere samt et antal sagkyndige medlemmer.

Stk. 2-3. ...

§ 20. ...

Stk. 2. I ankesager i landsretten, der i 1. instans er behandlet under medvirken af sagkyndige, kan retten bestemme, at retten under hovedforhandlingen skal tiltrædes af indtil samme antal sagkyndige, som har medvirket i 1. instans.

Stk. 3-5. ...

§ 31 b. Anvendes der i en sag skriftlig forelæggelse eller procedure, jf. §§ 366, 387, 850 og 878, eller er dokumenter undladt oplæst, jf. § 871, stk. 6, kan retten forbyde offentlig gengivelse heraf, i det omfang der under en tilsvarende mundtlig forelæggelse eller procedure kan ske dørlukning eller nedlægges referatforbud, jf. §§ 29 og 30. §§ 29 b, 29 c, 30 a og 30 b finder tilsvarende anvendelse.

§ 41 c. Er der i en sag anvendt skriftlig forelæggelse eller procedure, jf. §§ 366, 387, 850 og 878, har enhver ret til at få udleveret kopi heraf, når der er afsagt dom i sagen, medmindre dokumenterne er omfattet af et forbud mod offentlig gengivelse, jf. § 31 b.

Stk. 2-4. ...

§ 44. Midlertidig beskikkelse til højesteretsdommer kan ikke finde sted. En ledig stilling skal besættes inden 6 måneder.

Stk. 2-5. ...

re ved Københavns Byret, yderligere 5 dommere ved hver af de retter, der er nævnt i stk. 3-5, yderligere 4 dommere ved hver af de retter, der er nævnt i stk. 6-10, og yderligere 1 dommer ved retten på Bornholm.«

6. I § 14, stk. 1, indsættes efter »2 vicepræsidenter og «: »mindst«.

7. I § 14 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»*Stk. 2.* For at give mulighed for, at dommere eller vicepræsidenter kan overgå til ansættelse på deltid, jf. § 51 a, kan der udnævnes yderligere 1 dommer.«

Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 3 og 4.

8. § 20, stk. 2, 1. pkt., affattes således:

»I ankesager i landsretten kan retten bestemme, at retten under hovedforhandlingen skal tiltrædes af sagkyndige medlemmer.«

9. I § 31 b, 1. pkt., og § 41 c, stk. 1, ændres »og 878« til: », 878 og 930 a«.

10. I § 44, stk. 1, indsættes efter 1. pkt.:

»En pensioneret højesteretsdommer kan dog tilkaldes for at virke som dommer efter § 51 e.«

11. Efter § 44 d indsættes:

»**§ 44 e.** Landsrettens præsident kan meddele en byretsdommer midlertidig beskikkelse i op til 1 år som dommer ved en anden byret som led i, at to byretsdommere midlertidigt bytter stilling. Midlertidig beskikkelse efter 1. pkt. meddeles efter ansøgning fra de pågældende byretsdommere og efter indstilling fra vedkommende retspræsidenter.

Stk. 2. Landsretternes præsidenter kan meddele landsdommere midlertidig beskikkelse i op til 1 år som landsdommer ved den anden landsret som led i, at to landsdommere midlertidigt bytter stilling. Midlertidig beskikkelse meddeles efter ansøgning fra de pågældende landsdommere.

Stk. 3. Den midlertidige beskikkelse tilbagekaldes af landsretspræsidenten.«

12. Efter § 51 indsættes:

»§ 51 a. En dommer, som er fyldt 65 år, kan efter aftale med vedkommende retspræsident overgå til deltidsansættelse, hvis retspræsidenten vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede, jf. dog stk. 2. Arbejdstidens længde kan ikke nedsættes til under halv tid.

Stk. 2. Retspræsidenter og højesteretsdommere kan ikke overgå til deltidsansættelse.

§ 51 b. Domstolsstyrelsen kan efter anmodning fra en byretspræsident, som er fyldt 62 år, indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som yderligere dommer ved en af de byretter, der er nævnt i § 9, stk. 2-6. Det samme gælder for Tinglysningens retspræsident.

Stk. 2. Udnævnelse kan ikke ske ved den byret, hvor den pågældende har været byretspræsident, eller ved en byret, hvor der allerede er udnævnt en yderligere dommer efter stk. 1.

Stk. 3. Stillingen bortfalder første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende byret.

§ 51 c. Domstolsstyrelsen kan efter anmodning fra en landsretspræsident, som er fyldt 62 år, indstille til justitsministeren, at den pågældende udnævnes som yderligere dommer ved landsretten eller ved den anden landsret.

Stk. 2. Stillingen bortfalder første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende landsret.

§ 51 d. Domstolsstyrelsen kan efter anmodning fra Sø- og Handelsrettens præsident indstille til justitsministeren, at den pågældende, når denne er fyldt 62 år, udnævnes som yderligere dommer ved en af de to landsretter.

Stk. 2 Stillingen bortfalder første gang, en fast dommerstilling bliver ledig ved den pågældende landsret.

§ 51 e. En dommer, der er pensioneret på grund af alder eller svagelighed, kan af vedkommende retspræsident tilkaldes for at virke som dommer ved det pågældende embede i en nærmere bestemt periode. Kun under særlige omstændigheder kan tilkaldeperioden forlænges ud over dommerens fyldte 72. år.

Stk. 2. En dommer, som er tilkaldt efter stk. 1, kan afskediges før tilkaldeperiodens udløb på grund af uegnethed eller sygdom.

§ 51 f. Sager om afsked uden ansøgning før tilkaldeperiodens udløb af en pensioneret dommer, som er tilkaldt efter § 51 e, indbringes af Domstolsstyrelsen for Den Særlige Klageret. Retsplejelovens § 54 a finder i den forbindelse tilsvarende anvendelse.«

§ 54. ...

Stk. 2. Afskedigelse kan endvidere ske i de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted. En fuldmægtig, der

13. § 54, stk. 2, 3. pkt., ophæves.

er fyldt 65 år, kan ligeledes afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket denne skulle være afskediget på grund af alder, hvis pågældende havde været dommer. Bestemmelsen i § 51 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til fuldmægtige.

Stk. 3-4. ...

§ 55. Bestemmelserne i §§ 48, 49 og 50 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til fuldmægtige, midlertidigt beskikkede dommere og sagkyndige retsmedlemmer, dog er det Domstolsstyrelsen, der har kompetencen til at bede rigsadvokaten indbringe sagen for Den Særlige Klageret.

§ 58. I hver retskreds samt ved landsretterne og Sø- og Handelsretten kan retspræsidenten beskikke ansatte ved retten til at foretage stævningsmandsforkyndelser og telefonforkyndelser.

Stk. 2-6. ...

§ 60...

- 4) har aflagt vidnesbyrd eller været syns- eller skønsmand i sagen eller har handlet i den, hvis det er en borgerlig sag, som advokat eller i øvrigt som rettergangsfuldmægtig for nogen af parterne og, hvis det er en straffesag, som politiembedsmand, offentlig anklager, forsvarer eller rettergangsfuldmægtig for den forurettede;

Nr. 5-6. ...

Stk. 2-7. ...

§ 149. ...

Stk. 7. Tolkning kan ske ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, at tolken møder samme sted som parten, vidnet eller syns- og skønsmanden, og tolkning ved anvendelse af telekommunikation med billede findes forsvarlig. Når der tolkes for en part, et vidne eller en syns- og skønsmand, der deltager ved anvendelse af telekommunikation, skal tolken så vidt muligt befinde sig samme sted som parten, vidnet eller syns- og skønsmanden.

§ 175. Indkaldelse til at møde som vidne udstedes, hvor ikke andet er bestemt, af den ret, for hvilken vidneforklaringen skal afgives. Indkaldelsen skal forkyndes for vidnet. Udstedes indkaldelsen af retten, lader denne indkaldelsen forkynde på grundlag af de oplysninger, som vedkommende part har givet.

Stk. 2. Indkaldelsen skal indeholde:

- 1) fornøden betegnelse af vidnet,
- 2) angivelse af indkaldelsens øjemed,
- 3) angivelse af den ret, for hvilken der skal vidnes,
- 4) angivelse af tid og sted for mødet,
- 5) oplysning om, hvilket varsel vidnet har krav på,

14. I § 54 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Bestemmelserne i §§ 51, 51 e og 51 f finder tilsvarende anvendelse med hensyn til fuldmægtige.«
Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

15. I § 55 indsættes efter »midlertidigt beskikkede dommere«: », dommere og fuldmægtige tilkaldt efter § 51 e«.

16. I § 58, *stk. 1*, indsættes som *2. pkt.*:

»Formanden for Arbejdsretten kan beskikke ansatte ved retten til at foretage telefonforkyndelser.«

17. I § 60, *stk. 1, nr. 4*, ændres »syns- eller skønsmand« til: »skønsmand«.

18. Efter § 148 a indsættes:

»§ 148 b. Retten kan bestemme, at processkrifter skal forsynes med original underskrift, når den finder anledning her- til.«

19. I § 149, *stk. 7*, ændres »syns- og skønsmand« til: »skønsmand« og to steder ændres »syns- og skønsmanden« til: »skønsmanden«.

20. I § 175, *stk. 1*, indsættes som efter 1. pkt.:

»Rettens indkaldelse af vidner i civile sager skal ske hurtigst muligt efter berømmelsen af hovedforhandlingen, og parterne skal underrette deres egne vidner om tidspunktet for hovedforhandlingen, så snart den er berammet.«

21. I § 175, *stk. 2*, indsættes efter nr. 5 som nyt nummer:

»6) kravene til vidnets forberedelse, jf. § 180, og«.

- 6) oplysning om virkningerne af udeblivelse.
Stk. 3-4. ...

Kapitel 19
Syn og skøn

§ 196. Når der i en borgerlig sag eller i en straffesag fremsættes begæring om optagelse af syn og skøn og begæringen af retten tages til følge, udmelder retten en eller flere syns- eller skønsmænd.

Stk. 2. Personer, som bor uden for vedkommende rets embedsområde, kan kun udmeldes af denne, når det er oplyst, at de er villige til at efterkomme udmeldelsen, eller når det findes nødvendigt, enten fordi der inden for retskredsen ikke findes sagkyndige personer, som kan benyttes, eller fordi den ting, der er genstand for forretningen, er uden for retskredsen.

§ 197. Kun personer, der er uberygtede, kan udmeldes til syns- eller skønsmænd, hvorhos personer, der ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen ifølge § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, under ingen omstændigheder må tilkaldes som syns- eller skønsmænd, og de øvrige i § 60 nævnte personer kun, for så vidt det ikke er muligt at finde andre lige så gode.

Stk. 2. Til at foretage syn og skøn kan kvinder udmeldes lige så vel som mænd. Alt, hvad der i denne og andre love er bestemt om syns- eller skønsmænd, finder tilsvarende anvendelse på kvinder.

§ 198. Enhver, der er pligtig at vidne, er også pligtig at modtage udmeldelse som syns- eller skønsmand.

Stk. 2. Statens embedsmænd og bestillingsmænd fritages for udmeldelse, når de ved skrivelse fra de dem foresatte myndigheder oplyser, at de ikke har den fornødne tid, eller at forretningens foretagelse i øvrigt kommer i strid med deres offentlige pligter. Personer, for hvem syns- eller skønsforretningens udførelse ville medføre stort besvær eller ulempe, bør, for så vidt omstændighederne tillader det, forskånes for udmeldelse. Det samme gælder om den, der har fyldt 65 år.

Nr. 6 bliver herefter nr. 7.

22. Kapitel 19 affattes således:

»Kapitel 19
Syn og skøn

§ 196. Parter i en borgerlig sag kan over for retten fremsætte begæring om optagelse af syn og skøn. En kopi af begæringen sendes samtidig til modparten.

Stk. 2. Af begæringen skal fremgå oplysninger om genstanden for syn og skøn og formålet med forretningen. Begæringen kan være vedlagt spørgsmålene til skønsmanden.

Stk. 3. Retten træffer på baggrund af begæringen og en eventuel udtalelse fra modparten afgørelse om foretagelse af syn og skøn.

§ 197. Når retten har truffet afgørelse om foretagelse af syn og skøn i en borgerlig sag, skal den part, som har begæret syn og skøn, fremsende sine spørgsmål til skønsmanden til modparten og retten, hvis de ikke blev fremsendt sammen med begæringen om syn og skøn. Modparten skal herefter fremsende sine eventuelle spørgsmål til parten og retten. Der kan fremsendes supplerende spørgsmål, når den anden parts spørgsmål er modtaget. Retten fastsætter en frist for parternes fremsendelse af spørgsmålene.

Stk. 2. Retten kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller rettens afgørelse om foretagelse af syn og skøn, eller som skønnes at være uden betydning for sagen, jf. § 341. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

§ 198. Når retten i en borgerlig sag har modtaget spørgsmålene fra parterne, tager retten skridt til at udpege en eller flere skønsmænd.

Stk. 2. Vil foretagelsen af syn og skøn medføre tilintetgørelse eller forandring af dets genstand, skal en del af genstanden så vidt muligt holdes uden for undersøgelsen. Hvis dette ikke er muligt, bør der udpeges mindst to skønsmænd.

Stk. 3. Enhver af parterne kan komme med forslag til skønsmænd til retten, men retten er ikke bundet heraf. Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvilke personer der agtes udpeget, og give parterne adgang til at udtale sig om disse.

Stk. 4. Indsigelser, der ikke gøres gældende straks ved udpegningen, kan i borgerlige sager kun tages i betragtning, når parten oplyser, at han uden egen skyld har været ude af stand til at fremsætte dem tidligere. Den part, der vil fremsætte sådanne indsigelser, skal fremsætte sine indsigelser inden en uge efter udpegningen.

§ 199. For så vidt personer er beskikkede med almindelig bemyndigelse til foretagelsen af visse syn eller skøn, bør andre kun udmeldes hertil, når henvendelse til hine ville medføre en forhaling, hvorved øjemedet kunne forspildes, eller når andre særegne grunde gør det tilrådeligt.

Stk. 2. Til forretninger, ved hvilke der udkræves særegen indsigt eller færdighed, bør i reglen kun udmeldes mænd, der ifølge offentlig stilling eller livserhverv eller dog ifølge offentlig aflagte prøver må anses for duelige hertil.

§ 200. Enhver af parterne kan gøre henstilling til retten om valget af syns- eller skønsmændene, men retten er ikke bundet derved. Retten bør forinden udmeldelsen meddele parterne hvilke personer, der agtes udmeldte, og give dem adgang til at udtale sig om disse. Denne regel kan i straffesager tilsidesættes, når omstændighederne ikke tillader dens iagttagelse.

Stk. 2. Indsigelser, der ikke gøres gældende straks ved udmeldelsen, kan i borgerlige sager kun tages i betragtning, når parten oplyser, at han uden brøde fra sin side har været ude af stand til at fremsætte dem tidligere. Den part, der agter at fremsætte sådanne indsigelser, har inden en uge efter udmeldelsen at indkalde modparten til et møde for den ret, der har foretaget udmeldelsen, og i dette at fremsætte sine indsigelser. Rettens kendelse kan, når den tager indsigelserne til følge, ikke påklages; nægter den at tage indsigelserne til følge, kan der finde kære sted over dens afgørelse.

§ 201. I borgerlige sager må det i udmeldelsesdekretet tydeligt angives, hvad der er forretningens genstand og øjemed.

Stk. 2. I straffesager foretages den til et syn eller skøn fornødne besigtigelse under et retsmøde – der efter omstændighederne bliver at foretage uden for det sædvanlige tingsted – medmindre synet eller skønnet udkræver fortsat iagttagelse eller undersøgelse, eller besigtigelse under et retsmøde af anden grund, såsom af sømmelighedshensyn, findes uhensigtsmæssig eller ufornøden, i hvilket tilfælde retten kan overlade mændene at foretage eller fortsætte deres besigtigelse uden for retsmøde. I sådant tilfælde bliver der i udmeldelsesbeslutningen eller begæringen eller under møde inden retten at give dem sådan meddelelse om synets eller skønnets genstand og øjemed, som i første stykke nævnt, samt sådan anden anvisning, som måtte udkræves. Skal mændene afgive skriftlig erklæring, bliver der i udmeldelsesbeslutningen eller begæringen eller i en tilførsel til retsbogen, hvoraf udskrift overgives dem, at forelægge dem bestemte spørgsmål til besvarelse.

Stk. 3. Vil foretagelsen af et syn eller skøn medføre tilintetgørelse eller forandring af dets genstand, bør så vidt muligt en del af denne holdes uden for undersøgelsen. Lader dette sig ikke gøre, bør syns- eller skønsmændenes antal ikke være under to.

Stk. 4. De gældende regler om obduktionsforretninger bliver fremdeles stående ved magt.

§ 199. Kun personer, der er uberygtede, kan udpeges til skønsmænd.

Stk. 2. Personer, der ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, må ikke udpeges som skønsmænd, og de øvrige personer nævnt i § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre lige så egnede skønsmænd.

§ 200. Retten kan bestemme, at en person, der har pligt til at vidne, også har pligt til at lade sig udpege som skønsmænd.

§ 201. Inden udpegningen i en borgerlig sag sendes begæringen om syn og skøn samt spørgsmålene til den skønsmænd, som påtænkes udpeget. Skønsmændene skal snarest meddele retten et overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og ved skønsmændens møde i retten. Skønsmændene anmodes samtidig om at meddele, hvornår skønserklæringen forventes at foreligge.

Stk. 2. Parterne skal have lejlighed til at udtale sig om de indhentede overslag over vederlag og tidspunkt for skønserklæringen, inden retten udpeger skønsmændene.

Stk. 3. Retten kan afvise at udpege en skønsmænd, som ikke kan svare inden rimelig tid.

§ 202. (Ophævet)

§ 203. Udmeldelsesdekretet bliver uden ophold at meddele de udmeldte.

Stk. 2. I borgerlige sager skal syns- og skønsmændene give parterne underretning om, når og hvor forretningen foregår, ligesom de også har at meddele parterne genpart af den skriftlige forretning (§ 204) eller dog at give dem adgang til at gøre sig bekendt med den senest 3 dage forinden afhjemlingen.

Stk. 3. Klage over syns- og skønsmands fremgangsmåde ved deres forretning fremsættes for den ret, for hvilken afhjemlingen skal ske. Denne kan pålægge dem at omgøre eller fuldstændiggøre forretningen.

§ 204. Syns- og skønsmænd afgiver deres forklaring ved en skriftlig, til retten stilet, af mændene underskrevet erklæring. Dog kan retten med hensyn til forklaring, som skal afgives under hovedforhandlingen i straffesager, fratage krav om skriftlig afgivelse. Yderligere forklaring kan afæskes dem inden retten; findes erklæringen mangelfuld, kan derhos retten pålægge dem at omgøre eller fuldstændiggøre den i en yderligere skriftlig erklæring. Vedrører manglerne erklæringens affattelse, bør retten yde mændene fornøden bistand til deres afhjælpning. Sådant bistand kan også, når mændene ønsker det, og omstændighederne i øvrigt taler derfor, ydes inden det retsmøde, i hvilket afhjemlingen finder sted. Herom skal der da senest i dette retsmøde meddeles parterne underretning.

Stk. 2. Er erklæringen afgivet af et dertil beskikket kollegium, bør møde i retten, hvor sådant skal finde sted, som regel ikke fordres af flere end et af dets medlemmer eller, hvor der er meningsforskel, af et medlem for hver af de meninger, hvori kollegiet har delt sig; dette udpeger selv de medlemmer, som skal give møde. Hvor erklæring afgives af to eller flere syns- eller skønsmænd, bør, hvis mændene ikke er enige, hver enkelt mening fremgå af erklæringen.

Stk. 3. Afhørelse af syns- og skønsmænd sker efter reglerne om afhørelse af vidner; dog kan mændene som regel overvære hverandres såvel som vidners afhørelse, og det kan af retten tilstedes dem at rådføre sig med hverandre, forinden de svarer.

§§ 205-208. (Ophævet)

§ 202. Spørgsmålene sendes i en borgerlig sag til skønsmanden til besvarelse, og retten fastsætter i den forbindelse en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge.

Stk. 2. Hvis fristen ikke overholdes, kan retten tilbagekalde udpegningen af skønsmanden og udpege en ny skønsmand.

§ 203. Skønsmanden giver i borgerlige sager parterne underretning om sted og tidspunkt for skønsforretningen.

Stk. 2. Klage over en skønsmands fremgangsmåde ved skønsforretningen fremsættes over for den ret, der har udpeget skønsmanden. Retten kan pålægge skønsmanden at omgøre eller supplere forretningen.

§ 204. Skønsmanden besvarer i en borgerlig sag spørgsmålene ved en skriftlig erklæring til retten. Er erklæringen mangelfuld, kan retten pålægge ham at omgøre eller supplere den i en yderligere skriftlig erklæring.

Stk. 2. Afgives erklæring af to eller flere skønsmænd, skal hver enkelt mening fremgå af erklæringen, hvis der ikke er enighed, eller hvis skønsmændene repræsenterer forskellige fagområder.

Stk. 3. Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der i forbindelse med syn og skøn skal anvendes særlige blanketter til spørgsmål og svar, og kan fastsætte regler om, at spørgsmål og svar skal fremsendes i et særligt format, herunder digitalt.

§ 205. Efter erklæringens afgivelse kan parterne i en borgerlig sag efter rettens bestemmelse stille supplerende spørgsmål til skønsmanden.

Stk. 2. Hvis en part ønsker at stille supplerende spørgsmål, skal disse fremsendes til retten og modparten inden en frist fastsat af retten. Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt de supplerende spørgsmål skal besvares skriftligt af skønsmanden ved en supplerende skønserklæring eller mundtligt af skønsmanden i et retsmøde, jf. § 206.

§ 206. Skønsmænd kan i en borgerlig sag indkaldes til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen.

Stk. 2. Er skønserklæringen afgivet af flere skønsmænd, som repræsenterer samme fagområde, møder som udgangspunkt én af skønsmændene i retten. Hvis der er meningsforskel, møder en skønsmand for hver af de meninger, hvori skønsmændene har delt sig. Skønsmændene udpeger selv den eller de, der skal give møde. Hvis erklæringen er afgivet af flere skønsmænd, som repræsenterer hver deres fagområde, møder som udgangspunkt en skønsmand for hvert fagområde.

Stk. 3. Afhøring af skønsmænd sker efter reglerne om afhøring af vidner. Skønsmændene kan dog som udgangspunkt overhøre hinandens og andre vidners afhøring, og retten kan give skønsmændene lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer.

§ 207. Reglerne om vidner anvendes på skønsmænd med de lempelser, der følger af forholdets natur, hvis ikke reglerne i dette kapitel er til hinder herfor.

§ 208. Retten fastsætter i en borgerlig sag vederlaget til skønsmanden for forretningens udførelse og møde i retten samt godtgørelse for afholdte udlæg. Forinden afgørelsen indhentes parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Stk. 2. Ved fastsættelsen af vederlaget kan det indgå, om skønsmanden har overskredet den frist, som retten, jf. § 202, stk. 1, har fastsat for erklæringens afgivelse.

Stk. 3. Den part, som begærer syn og skøn, og partens rettergangsfuldmægtig hæfter for omkostningerne hertil. Modparten og dennes rettergangsfuldmægtig hæfter dog også for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af modpartens spørgsmål. Den part, som har ønsket skønsmanden indkaldt til hovedforhandlingen, hæfter for omkostningerne hertil. Retten kan bestemme, at parterne skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn.

§ 209. De om vidner givne regler skal med de lempelser, der følger af forholdets natur, anvendes på syns- og skønsmænd, for så vidt ovenstående forskrifter ikke er til hinder derfor.

§ 210. At syn eller skøn har fundet sted, udelukker ikke fornyet syn eller skøn over samme genstand ved de samme eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, andre mænd.

§ 209. At syn og skøn har fundet sted, udelukker ikke fornyet syn eller skøn over samme genstand ved de samme eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, andre skønsmænd.

§ 210. I straffesager kan retten efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden bestemme, at der skal foretages syn og skøn.

Stk. 2. § 197, § 198, stk. 1-3, §§ 199-204, § 207, § 208, stk. 1, 1. og 2. pkt., og stk. 2, samt § 209 finder med de ændringer, der følger af forholdets natur, anvendelse i straffesager.

Stk. 3. Efter skønserklæringens afgivelse kan tiltalte og anklagemyndigheden stille supplerende spørgsmål til skønsmanden inden en frist fastsat af retten.

Stk. 4. Skønsmanden kan indkaldes til hovedforhandlingen i straffesagen for at gennemgå skønserklæringen og besvare

spørgsmål i tilknytning hertil. § 206, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.«

§ 211. Efter rettens nærmere bestemmelse tilkommer der syns- og skønsmændene vederlag for forretningens udførelse og møde i retten samt godtgørelse for afholdte udlæg.

§ 218 a. ...

Stk. 2. I byretsdomme i borgerlige sager, der ikke har været undergivet kollegial behandling i medfør af § 12, stk. 3, kan sagsfremstillingen begrænses til en kort angivelse af parternes anbringender, såfremt der samtidig gives en udførlig begrundelse for afgørelsen. Det skal i givet fald fremgå af dommen, at dommen ikke indeholder en fuldstændig sagsfremstilling.

Stk. 3-4. ...

§ 219. ...

Stk. 6. Efter afsigelsen af en dom meddeler retten parterne udskrift af dommen. Efter afsigelsen af en kendelse meddeler retten en part udskrift af kendelsen, hvis parten anmoder herom, eller hvis parten ikke var til stede ved afsigelsen af kendelsen.

§ 221. Retten kan til enhver tid i embeds medfør eller ifølge begæring berigtige skrivefejl, som er indløbet i henseende til ord, navne eller tal, blotte regnefejl samt sådanne fejl og forglemmelser, som alene vedrører udfærdigelsens form.

Stk. 2-3. ...

§ 253. ...

Stk. 4. De i stk. 3 nævnte afgørelser kan først indbringes for højere ret i forbindelse med den endelige afgørelse i sagen,

23. I § 218 a indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»*Stk. 3.* I byretsdomme i borgerlige sager, der har været undergivet kollegial behandling, kan sagsfremstillingen forkortes, hvis retten finder det forsvarligt. Det skal i givet fald fremgå af dommen, at dommen ikke indeholder en fuldstændig sagsfremstilling.«

Stk. 3 og 4 bliver herefter stk. 4 og 5.

24. I § 219, *stk. 6*, indsættes efter 1. pkt.:

»Udskriften kan sendes digitalt til parterne.«

25. § 219 a, *stk. 3, 2. pkt.*, ophæves, og i stedet indsættes:

»Er tiltalte ikke fængslet, kan dommen dog afsiges uden afholdelse af retsmøde, hvis afsigelsen ikke finder sted samme dag, som sagen er optaget til dom, eller hvis sagen er behandlet efter § 930 a. Dommen kan endvidere afsiges uden afholdelse af retsmøde, hvis sagen er behandlet efter § 896 a.«

26. I § 221, *stk. 1*, indsættes som 2. *pkt.*:

»Øvrige fejl og forglemmelser kan berigtiges, hvis parterne ikke udtaler sig imod.«

27. Efter § 245 indsættes:

»§ 245 a. Hvis det samlede antal sager, der er til behandling ved en byret, og sagsbehandlingstiderne ved byretten tæller for det, kan den byret, der efter reglerne i dette kapitel er rette værneting, henvise sagen til behandling ved en tilstøden- de byret efter aftale med vedkommende retspræsident, hvis en afgørelse ved denne ret kan forventes væsentligt hurtigere. Før retten træffer afgørelse om henvisning, skal parterne have adgang til at udtale sig om spørgsmålet.«

28. § 253, *stk. 4*, ophæves, og i stedet indsættes:

»*Stk. 4.* De i stk. 3 nævnte afgørelser kan først indbringes for højere ret i forbindelse med den endelige afgørelse i sag-

medmindre afgørelsen kan fuldbyrdes, eller den højere ret har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Anmodning om sådan tilladelse skal indgives til den højere ret inden udløbet af den almindelige frist for indbringelse af afgørelsen. For afgørelser, der er truffet af Sø- og Handelsretten, indgives anmodningen om tilladelse til landsret eller Højesteret efter reglerne i § 368, stk. 4 og 5, og § 392 a. Meddeles tilladelsen, skal sagen indbringes for den overordnede ret inden 4 uger.

§ 259. ...

Stk. 2. Retten kan pålægge en part at lade sagen udføre af en advokat, dersom den ikke finder det muligt at behandle sagen på forsvarlig måde, uden at parten har sådan bistand. Pålægget kan ikke indbringes for højere ret.

Stk. 3. ...

§ 261. ...

Stk. 2. Retten har på embeds vegne at afvise personer, der ikke er berettigede til for den at give møde for andre, og at tilbagevise processkrifter, der er underskrevne af andre end parten og de foran nævnte mødeberettigede personer.

§ 273. ...

Stk. 2. Domstolsstyrelsen fastsætter nærmere regler om antagelse af advokater som retsmæglere.

§ 297. Retten kan tillade, at der indhentes en skriftlig erklæring fra en part eller fra en person, der ville kunne afhøres som vidne under sagen, hvis det findes ubetænkeligt. Før retten træffer afgørelse efter 1. pkt., skal modparten have adgang til at udtale sig om spørgsmålet.

§ 301. ...

Stk. 2. Er forretningens genstand i tredjemands væрге, og nægter han de udmeldte adgang til at iagttage den, kan vedkommende part derom henvende sig til den ret, hvor afhjælingen skal ske. Skønner retten, at tredjemands vægring ifølge grundsætningerne i § 299 er ubeføjet, pålægges det ham at tilstede synsmændene adgang inden en vis frist. De i §§ 299 og 300 givne regler bliver i øvrigt i sådant tilfælde at anvende.

en, medmindre afgørelsen kan fuldbyrdes, eller Procesbevillingsnævnet har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Sådan tilladelse kan gives, hvis der foreligger særlige grunde. Hvis tilladelse skal gives til at indbringe en afgørelse for Højesteret som 3. instans, skal sagen desuden angå spørgsmål af principiel karakter, jf. § 371, stk. 1, og § 392, stk. 3. En tilladelse til at indbringe afgørelsen for Højesteret som 3. instans kan begrænses til en del af sagen, hvis særlige grunde taler for det.

Stk. 5. Ansøgning om tilladelse efter stk. 4 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden udløbet af den almindelige frist for indbringelse af afgørelsen. § 371, stk. 2, 2. pkt., og § 392, stk. 4, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse. Meddeles tilladelsen, skal sagen indbringes for den overordnede ret inden 4 uger.«

29. I § 259, stk. 2, ændres »på forsvarlig måde« til: »på hensigtsmæssig måde«.

30. I § 261, stk. 2, ændres », der er underskrevne af« til: »fra«.

31. I § 273 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»*Stk. 2.* Dommere eller fuldmægtige, som er udpeget til at fungere som retsmægler, jf. stk. 1, nr. 1, kan efter aftale mellem retspræsidenterne fungere som retsmæglere ved andre embeder end deres eget.«

Stk. 2 bliver herefter stk. 3.

32. I § 297 indsættes som *stk. 2*:

»*Stk. 2.* Retten kan henstille til parterne, at der indhentes en skriftlig erklæring fra et vidne, hvis forklaringen uden betænkeligheder vil kunne afgives skriftligt.«

33. I § 301, stk. 2, 2. pkt., ændres »synsmændene« til: »skønsmændene«.

§ 311. ...

Stk. 2. Retten kan efter anmodning fra en part, der efter stk. 1 foreløbig skal betale omkostningerne ved et syn og skøn eller lignende, bestemme, at modparten foreløbig skal betale en del af omkostningerne, hvis modpartens spørgsmål til syns- og skønsmanden m.v. i væsentlig grad har bevirket en forøgelse af omkostningerne.

Stk. 3-4. ...

§ 312. ...

Stk. 2. Retten kan dog bestemme, at den tabende part ikke eller kun delvis skal erstatte modparten de påførte udgifter, hvis særlige grunde taler for det.

Stk. 3. Har den tabende part tilbudt modparten, hvad der tilkommer denne, skal modparten erstatte den tabende part udgifterne ved den derefter følgende del af processen. Stk. 2 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 4-6. ...

§ 318. Den part, som på uforsvarlig måde har foranlediget spildte møder, uforholdsmæssige udsættelser, unyttig bevisførelse eller andre overflødige processuelle skridt, skal, selv om parten i øvrigt vinder sagen, erstatte modparten udgifterne herved.

§ 322. Retten træffer bestemmelse om sagsomkostninger, selv om der ikke er nedlagt påstand herom, jf. dog § 319.

§ 343. ...

Stk. 2. Udgifterne ved bevisoptagelse efter stk. 1 afholdes af den part, der ønsker beviset optaget. Retten kan kræve, at der stilles sikkerhed for de udgifter, som bevisoptagelsen vil medføre.

Stk. 3. Retten kan pålægge den part, der har ønsket beviset optaget, at betale sagsomkostninger til modparten.

Stk. 4. ...

34. I § 311, stk. 2, ændres »syns- og skønsmanden« til »skønsmanden«.

35. I § 312 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»Stk. 2. Ved kære af kendelser og beslutninger skal den tabende part i kæresagen erstatte modparten de udgifter, kæresagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet.«

Stk. 2-6 bliver herefter stk. 3-7.

36. I § 312, stk. 3, 2. pkt., der bliver stk. 4, 2. pkt., ændres »Stk. 2« til: »Stk. 3«.

37. I § 318 indsættes som *stk. 2*:

»Stk. 2. Parter kan pålægges at bære de omkostninger, som de har forårsaget ved handlemåde, der er i strid med § 336 a.«

38. I § 322 indsættes som *stk. 2*:

»Stk. 2. Ved kære af kendelser og beslutninger træffer retten i forbindelse med afgørelse af kæremålet bestemmelse om sagsomkostninger, jf. § 312, stk. 2.«

39. Efter § 336 indsættes i *kapitel 32*:

»§ 336 a. Parterne har pligt til at fremme sagen med fornøden hurtighed, til at undgå unødige sagsskridt og til at undersøge muligheden for en forligsmæssig løsning også forud for sagens anlæg.«

40. I § 343, stk. 2, 1. pkt., indsættes efter »afholdes«: »foreløbigt«.

41. § 343, stk. 3, affattes således:

»Stk. 3. Retten træffer bestemmelse om betaling af omkostningerne ved bevisoptagelsen, medmindre parterne har aftalt andet.«

§ 348. ...

Stk. 2. Stævningen skal indeholde

- 1) parternes navn og adresse, herunder angivelse af en postadresse i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, hvortil meddelelser til sagsøgeren vedrørende sagen kan sendes, og hvor forkyndelse kan ske,
- 2) angivelse af den ret, ved hvilken sagen anlægges,
- 3) sagsøgerens påstand,
- 4) en udførlig fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden støttes,
- 5) angivelse af de dokumenter og andre beviser, som sagsøgeren agter at påberåbe sig, og
- 6) sagsøgerens forslag til sagens behandling, jf. § 12, stk. 3, og §§ 20, 226, 227 og 353.

Stk. 3-4. ...

Stk. 5. Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at stævninger kan udfærdiges på særlige blanketter. Domstolsstyrelsen kan fastsætte regler om, at stævninger i sager, der behandles efter kapitel 39, skal udfærdiges på særlige blanketter. Retten vejleder om udfyldning af blanketter og om mulighederne for retshjælp og fri proces, jf. kapitel 31, samt om mulighederne for at søge forsikringsdækning i henhold til en retshjælpsforsikring.

§ 351. ...

Stk. 2. Svarskriftet skal indeholde

- 1) sagsøgtets påstand,
- 2) angivelse af eventuelle modkrav,
- 3) en fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå påstanden og eventuelle modkrav støttes,
- 4) angivelse af de dokumenter og andre beviser, som sagsøgte agter at påberåbe sig,
- 5) angivelse af en postadresse i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, hvortil meddelelser til sagsøgte vedrørende sagen kan sendes, og hvor forkyndelse kan ske, for så vidt sådan angivelse ikke allerede er foretaget, og
- 6) sagsøgtets forslag til sagens behandling, jf. § 12, stk. 3, og §§ 20, 226, 227 og 353.

Stk. 3-5. ...

Stk. 6. Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at svarskrifter kan udfærdiges på særlige blanketter. Retten vejleder om udfyldning af blanketter og om mulighederne for retshjælp og fri proces, jf. kapitel 31, samt om mulighederne for at søge forsikringsdækning i henhold til en retshjælpsforsikring.

§ 353. ...

- 1)-13) ...
- 14) formulering af spørgsmål til syns- og skønsmænd, jf. § 201, stk. 1, sagkyndige, organisationer eller myndigheder,
- 15)-20) ...

Stk. 2. Hver af parterne skal så vidt muligt give møde ved en person, der er bemyndiget til at træffe bestemmelse med hensyn til sagen.

42. I § 348, stk. 2, nr. 6, indsættes efter »og 353«: », herunder forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde, jf. § 353.«

43. § 348, stk. 5, 1. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:

»Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der skal anvendes særlige blanketter som forside på en stævning. Domstolsstyrelsen fastsætter desuden regler om, at stævninger i øvrigt kan udfærdiges på særlige blanketter.«

44. I § 351, stk. 2, nr. 6, indsættes efter »og 353«: », herunder forslag til temaer til drøftelse på det forberedende møde, jf. § 353.«

45. § 351, stk. 6, 1. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:

»Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der skal anvendes særlige blanketter som forside på et svarskrift. Domstolsstyrelsen fastsætter desuden regler om, at svarskifter i øvrigt kan udfærdiges på særlige blanketter.«

46. I § 353, stk. 1, nr. 14, ændres »til syns- og skønsmænd, jf. § 201, stk. 1,« til: »til skønsmænd, jf. § 197,«.

Stk. 3. Dokumenter, som agtes påberåbt, skal så vidt muligt en uge før det forberedende møde sendes til retten og modparten i original eller kopi, hvis dette ikke er sket tidligere. Parterne skal tillige oplyse, hvilke beviser der i øvrigt agtes ført.

Stk. 4. ...

Stk. 5. I det forberedende møde bringes parternes stilling til sagens faktiske og retlige omstændigheder på det rene, og det søges derunder klargjort, hvilke omstændigheder der ikke bestrides, og hvilke der skal være genstand for bevisførelse. I det forberedende møde skal retten endvidere efter drøftelse med parterne så vidt muligt fastlægge sagens videre forløb, herunder tidsrammerne for en eventuel yderligere forberedelse. Retten skal endvidere så vidt muligt fastsætte tidspunktet for hovedforhandlingen.

Stk. 6. ...

§ 357. ...

Stk. 4. Rettens præsident kan bestemme, at de i stk. 3 nævnte kopier skal samles i en ekstrakt. Landsretspræsidenterne og præsidenten for Sø- og Handelsretten kan endvidere efter forhandling med Advokatrådet fastsætte regler om udformning af ekstrakter.

§ 368. Domme afsagt af en byret kan af parterne ankes til den landsret, i hvis kreds byretten ligger. Angår sagen krav, der efter påstanden har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr., kan dommen kun ankes med Procesbevillingsnævnets tilfaldelse, jf. stk. 2.

Stk. 2-9. ...

47. I § 353, *stk. 2*, indsættes som *2. pkt.*:

»Hver af parterne skal dog give møde ved en person, der er bemyndiget til at træffe bestemmelse om spørgsmål af processuel karakter.«

48. I § 353, *stk. 3*, indsættes efter *1. pkt.*:

»Retten kan, når det er nødvendigt af hensyn til drøftelserne på det forberedende møde, pålægge parterne at meddele deres foreløbige stillingtagen til bestemte problemstillinger.«

49. I § 353, *stk. 3*, indsættes som *4. pkt.*:

»For vidner, som parterne ønsker ført, skal angives et tema for, hvad vidnet skal forklare om, og en begrundelse for, hvorfor vidnet ønskes ført.«

50. I § 353, *stk. 5*, indsættes efter *1. pkt.*:

»Parterne redegør desuden for, hvilke drøftelser der forud for udtagelse af stævning har været mellem parterne, herunder om muligheden for forlig. Retten kan pålægge parterne at redegøre for, hvilke initiativer der har været i sagen forud for det forberedende møde.«

51. Efter § 353 indsættes:

»§ 353 a. Retten kan bestemme, at hovedforhandlingen skal foregå i tilslutning til et forberedende møde, hvis parterne samtykker heri, sagen findes tilstrækkeligt oplyst og også i øvrigt er egnet til straks at hovedforhandles, herunder at begge parter af retten skønnes at have tilstrækkelig mulighed for at varetage deres interesser.«

52. § 357, *stk. 4, 1. pkt.*, affattes således:

»Retten kan bestemme, at kopier af de udvekslede proceskrifter og af de dokumenter eller dele af dokumenter, der agtes påberåbt under sagen, skal samles i en ekstrakt.«

53. I § 368, *stk. 1, 2. pkt.*, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

54. Efter § 368 indsættes:

»§ 368 a. Landsretten kan afvise at behandle en sag i 2. instans, hvis der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald end i byretten, og sagen ikke er af principiel karakter, eller

andre grunde ikke i øvrigt taler for, at sagen skal behandles af landsretten. Landsretten kan dog ikke afvise en sag, som er indbragt efter tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Stk. 2. Hvis landsretten overvejer at afvise en ankesag efter stk. 1, underrettes parterne herom. Parterne kan herefter inden to uger efter at have modtaget meddelelsen give retten og den anden part underretning om sine bemærkninger, hvorefter retten træffer afgørelse.«

§ 369. ...

Stk. 3. Domme, hvorved retten afviser sagen, fordi den ikke er indbragt for rette domstol eller ikke rettidigt er indbragt for domstolene eller for ankeretten, kan kun indbringes for højere ret ved kære, jf. § 391, stk. 3.

Stk. 4. ...

55. I § 369, *stk. 3*, indsættes som *2. pkt.*:

»Det samme gælder domme, hvorved landsretten afviser sagen efter § 368 a, stk. 1, jf. § 391, stk. 4.«

§ 371. ...

Stk. 2. Ansøgning om tilladelse efter stk. 1, 2. pkt., skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 8 uger efter dommens afsigelse. Nævnet kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter afsigelsen.

56. I § 371, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres »8 uger« til: »4 uger«.

§ 372. Ankefristen er 4 uger ved anke fra byret til landsret og 8 uger ved anke fra landsret til Højesteret. Ankefristen er 8 uger ved anke fra Sø- og Handelsretten til Højesteret eller til landsret. Fristen regnes fra dommens afsigelse.

Stk. 2. Anke sker ved indlevering af ankestævning på ankeinstansens kontor. Indlevering skal ske inden ankefristens udløb eller, hvis der er meddelt tilladelse efter § 368, stk. 2, eller § 371, inden 4 uger efter, at tilladelsen er meddelt ansøgeren. Indleveres stævningen senere, afvises anken. Ankeinstansen kan dog undtagelsesvis tillade anke indtil 1 år efter dommens afsigelse. Stævningen skal i så fald indleveres inden 4 uger efter tilladelsens meddelelse. Bestemmelserne i § 398 finder tilsvarende anvendelse ved behandlingen af ansøgning om tilladelse til anke efter fristens udløb. Landsrettens afgørelse kan kun indbringes for Højesteret efter reglerne i § 392, stk. 2.

Stk. 3. ...

57. § 372, *stk. 1*, affattes således:

»Ankefristen er 4 uger. Fristen regnes fra dommens afsigelse.«

58. I § 372, *stk. 2, 7. pkt.*, ændres »§ 392, stk. 2« til: »§ 392, stk. 3-5.«

§ 389. ...

Stk. 2. Kendelser og beslutninger om sagsomkostninger, der er fastsat til højst 10.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor.

59. I § 389, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«

60. I § 389, *stk. 2*, indsættes efter *1. pkt.*:

»Hvis det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, kan afgørelsen herom kun

indbringes uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.«

61. I § 389 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Beslutning efter § 334, stk. 4, om salær, der er fastsat til højst 20.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 4.

Stk. 3. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 2 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Nævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgningen indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.

62. I § 389, *stk. 3, 1. pkt.*, der bliver *stk. 4, 1. pkt.*, indsættes efter »stk. 2«: »og 3«.

63. Efter § 389 indsættes:

»§ 389 a. Kendelser og andre beslutninger, der afsiges af byretten under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog meddele tilladelse til kære, hvis kendelsen eller beslutningen angår spørgsmål af væsentlig betydning for sagens forløb eller af afgørende betydning for parten, og der i øvrigt er anledning til at lade afgørelsen prøve af landsretten som 2. instans.

Stk. 2. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 1 skal indgives til Procesbevillingsnævnets inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet.«

§ 391. Bestemmelser i domme afsagt af en byret om sagsomkostninger, der er fastsat til mere end 10.000 kr., kan indbringes særskilt for landsret ved kære.

Stk. 2-3. ...

64. I § 391, *stk. 1*, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

65. I § 391, *stk. 1*, indsættes som *2. pkt.*:

»Hvis det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, kan bestemmelsen herom kun indbringes særskilt, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.«

66. I § 391 indsættes som *stk. 4*:

»Stk. 4. Domme, hvorved landsretten afviser sagen efter § 368 a, kan indbringes for Højesteret ved kære. Kære kan kun ske med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådantilladelse kan gives, hvis særlige grunde taler derfor. Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til nævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.«

§ 392. Kendelser og beslutninger, der afsiges af en landsret efter reglerne i § 253 i en sag, der behandles af retten som 1. instans, kan kæres til Højesteret, såfremt Højesteret tillader det, jf. § 253, stk. 4.

Stk. 2. En kendelse om afvisning, der afsiges af en landsret efter § 226, stk. 5, kan kæres til Højesteret.

67. § 392 affattes således:

»§ 392. Kendelser og beslutninger, der afsiges af en landsret efter reglerne i § 253 i en sag, der behandles af retten som 1. instans, kan kæres til Højesteret, hvis afgørelsen kan fuldbyrdes, eller Procesbevillingsnævnet har tilladt, at afgørelsen

Stk. 3. I andre tilfælde kan landsrettens kendelser og beslutninger kæres til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter. Hvis særlige grunde taler for det, kan en tilladelse til at kære til Højesteret som 3. instans begrænses til en del af sagen. Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til nævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.

§ 392 a. Kendelser og beslutninger, der afsiges af Sø- og Handelsretten efter reglerne i § 253, kan kæres til landsretten, hvis landsretten tillader det, jf. § 253, stk. 4.

Stk. 2. I andre tilfælde kan Sø- og Handelsrettens kendelser og beslutninger kæres til landsretten med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter. Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til nævnet, inden 2 uger efter at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter at afgørelsen er truffet.

§ 394. Kærefristen, der regnes fra den dag, afgørelsen er truffet, er 2 uger.

Stk. 2. Kære skal ske inden kærefristens udløb eller, hvis der er meddelt tilladelse efter § 389, § 391 eller § 392, inden 2 uger efter, at tilladelsen er meddelt ansøgeren. Iværksættes kære senere, afvises kæren af den ret, hvortil afgørelsen kæres. Retten kan dog undtagelsesvis tillade kære indtil 6 måneder efter afgørelsen. Kæreskriftet skal i så fald indleveres inden 2 uger efter tilladelsens meddelelse. Bestemmelserne i § 398 finder tilsvarende anvendelse ved behandling af ansøgning om tilladelse til kære efter fristens udløb.

indbringes særskilt. Sådan tilladelse kan gives, hvis der foreligger særlige grunde, jf. § 253, stk. 4.

Stk. 2. En kendelse om afvisning, der afsiges af en landsret efter § 226, stk. 5, kan kæres til Højesteret uden forudgående tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Stk. 3. I andre tilfælde kan landsrettens kendelser og beslutninger kæres til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter. Hvis kendelsen eller beslutningen er afsagt efter reglerne i § 253, skal der desuden foreligge særlige grunde, jf. § 253, stk. 4.

Stk. 4. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 1 og 3 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse efter stk. 3, 1. og 2. pkt., hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.

Stk. 5. Hvis særlige grunde taler for det, kan en tilladelse efter stk. 3 til at kære til Højesteret som 3. instans begrænses til en del af sagen.«

68. § 392 a affattes således:

»**§ 392 a.** Kendelser og beslutninger, der afsiges af Sø- og Handelsretten efter reglerne i § 253, kan kæres til landsretten, hvis afgørelsen kan fuldbyrdes, eller Procesbevillingsnævnet har tilladt, at afgørelsen indbringes særskilt. Sådan tilladelse kan gives, hvis der foreligger særlige grunde, jf. § 253, stk. 4. Kære sker til den landsret, i hvis kreds sagen skulle have været anlagt efter reglerne i kapitel 22, hvis sagen ikke var blevet anlagt ved Sø- og Handelsretten.

Stk. 2. I andre tilfælde kan Sø- og Handelsrettens kendelser og beslutninger kæres til landsretten med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådan tilladelse kan gives, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter. Kære sker til den landsret, i hvis kreds sagen skulle have været anlagt efter reglerne i kapitel 22, hvis sagen ikke var blevet anlagt ved Sø- og Handelsretten.

Stk. 3. Ansøgning om kæretilladelse efter stk. 1 og 2 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Procesbevillingsnævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse efter stk. 2, hvis ansøgning indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.«

69. I § 394, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.:

»Hvis der er meddelt tilladelse efter § 392, stk. 3, jf. § 253, stk. 4, skal kære ske inden 4 uger efter, at tilladelsen er meddelt ansøgeren.«

§ 395. Kære har ikke opsættende virkning, medmindre andet er bestemt i loven, eller det bestemmes af den ret, hvis afgørelse kæres, eller den ret, hvortil afgørelsen kæres.

§ 406. ...

Stk. 5. Retten udarbejder en fortegnelse over parternes påstande, anbringender og beviser og sender fortegnelsen til parterne. Forberedelsen sluttet tidligst 14 dage herefter.

Stk. 6. ...

§ 454. Ankefristen er 8 uger. Der kan ikke i medfør af § 372, stk. 2, meddeles tilladelse til efter ankefristens udløb at anke en dom, der går ud på separation, skilsmisse eller omstødelse af ægteskab, eller hvorved et ægteskab er kendt ikke bestående. Tilladelse kan dog meddeles til særskilt anke af vilkår, jf. stk. 2.

Stk. 2. ...

§ 475 i. Ankefristen er 4 uger ved anke til landsret og 8 uger ved anke til Højesteret. Der kan ikke i medfør af § 372, stk. 2, meddeles tilladelse til at anke dommen efter ankefristens udløb.

Stk. 2-5. ...

§ 477 f. Fremkommer der rettidigt indsigelser mod kravet, jf. § 477 e, stk. 1, og har fordringshaveren anmodet om, at retssagsbehandling indledes uden indlevering af stævning, jf. § 477 b, stk. 4, nr. 3, iværksætter retten retssagsbehandling på grundlag af betalingspåkravet, der sidestilles med en stævning. Har fordringshaveren ikke anmodet om, at retssagsbehandling indledes uden indlevering af stævning, sendes betalingspåkravet til fordringshaveren, og skyldneren underrettes herom.

§ 478. ...

Stk. 4. I de i stk. 1, nr. 4-7, nævnte tilfælde kan fuldbyrdelse foretages hos enhver, der ved sin underskrift på dokumentet har forpligtet sig som skyldner, selvskyldnerkautionist eller pantsætter. I de i stk. 1, nr. 6, nævnte tilfælde kan fuldbyrdelse endvidere foretages hos den, der som skyldner, selvskyldnerkautionist eller pantsætter har forpligtet sig ved et digitalt pantebrev, der er eller har været tinglyst eller registreret i skibsregisteret eller i Dansk Internationalt Skibsregister.

70. I § 395 indsættes som 2. pkt.:

»Det samme gælder ansøgning til Procesbevillingsnævnet om tilladelse til kære efter § 389 a.«

71. I § 406, stk. 5, indsættes som 3. pkt.:

»Retten kan dog beslutte, at der ikke skal udarbejdes en fortegnelse, hvis det findes forsvarligt at afholde hovedforhandling på det foreliggende grundlag.«

72. I § 454, stk. 1, 1. pkt., ændres »8 uger« til: »4 uger«.

73. I § 475 i, stk. 1, 1. pkt., ændres »8 uger« til: »4 uger«.

74. I § 477 f indsættes efter 1. pkt.: »I sager, hvor betalingspåkravet overstiger 50.000 kr., kan retten beslutte, at sagsøger inden 14 dage fra modtagelsen af underretning om indsigelsen skal indlevere et supplerende processkrift, der skal opfylde kravene i § 348, stk. 2, nr. 4-6.«

75. I § 478, stk. 4, indsættes efter 1. pkt.:

»I de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, nr. 4 og 5, kan underskriften være tilføjet digitalt.«

§ 488. ...

Stk. 2. Ved fremsættelse af anmodning i henhold til § 478, stk. 1, nr. 1-3, skal udskrift af afgørelsen, betalingspåkravet med påtegning, forliget, bevillingen, statsforvaltningens afgørelse, den anmeldte eller godkendte forældremyndighedsaftale eller aftalen om barnets bopæl eller samvær indleveres til fogedretten. Ved fremsættelse af anmodning i henhold til et af de i § 478, stk. 1, nr. 4-7, nævnte dokumenter skal det originale dokument indleveres, medmindre fogedretten anser det for unødvendigt. Ved digitale pantebreve, der er eller har været tinglyst eller registreret i skibsregisteret eller i Dansk Internationalt Skibsregister, skal anmodningen i stedet indeholde en præcis henvisning til dokumentet i tingbogen, bilbogen, andelsboligbogen, personbogen, skibsregisteret eller Dansk Internationalt Skibsregister.

Stk. 3. ...

§ 566. ...

Stk. 3. Rekvirenten eller den sagkyndige bekendtgør endvidere auktionen mindst én gang i et eller flere på auktionsstedet almindeligt læste dagblade og eventuelt tillige på anden hensigtsmæssig måde, der er egnet til at skabe købsinteresse. Bekendtgørelser i dagblade og andre blade skal i videst muligt omfang optages blandt de almindelige annoncer om ejendomme til salg og skal indeholde de i stk. 2 nævnte oplysninger. Ved auktioner over ejendomme, der anvendes til privat beboelse, kan fogedretten bestemme, at bekendtgørelsen skal indeholde eksempel på kontantbehov, årlige bruttoudgifter og skatteunderskud beregnet ved en given budsum.

§ 567. Bortfalder eller udsættes auktionen, skal fogedretten så vidt muligt aflyse denne ved bekendtgørelse én gang i de samme blade, hvori den har været bekendtgjort. Endvidere skal auktionsrekvirenten give underretning til alle, der i medfør af § 564 har fået særskilt indkaldelse til auktionen.

§ 569. ...

Stk. 2. Fogedretten påser, at auktionen er bekendtgjort efter § 566, herunder at den i § 566, stk. 3, nævnte bekendtgørelse efter indhold, placering, indrykningssteder og antal indrykninger er egnet til at skabe købsinteresse. Fogedretten påser endvidere, at den i § 562, stk. 3, nævnte salgsoptilling efter sit indhold er egnet til at skabe købsinteresse.

§ 584. ...

Stk. 2. Afgørelser om udlæg for krav, der har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillings-

76. I § 488, *stk. 2.*, indsættes efter 2. pkt.:

»Ved udenretlige skriftlige forlig og gældsbreve, der er underskrevet digitalt, skal en skriftlig repræsentation af dokumentet indleveres til fogedretten.«

77. § 566, *stk. 3, 1. og 2. pkt.*, affattes således:

»Rekvirenten eller den sagkyndige skal endvidere bekendtgøre auktionen på internettet, således at bekendtgørelsen indeholder de oplysninger, der er nævnt i stk. 2, og sker på eller kan findes ved hjælp af en almindeligt anvendt portal, der giver adgang til de steder på internettet, hvor ejendomme udbydes til salg, og eventuelt tillige i et andet medie, der også er egnet til at skabe købsinteresse. I helt særlige tilfælde kan bekendtgørelse dog ske på anden vis.«

78. § 567 affattes således:

»§ 567. Bortfalder eller udsættes auktionen, skal rekvirenten eller, hvis en sagkyndig er antaget, den sagkyndige så vidt muligt aflyse denne ved bekendtgørelse én gang i de samme medier, hvori den har været bekendtgjort. Endvidere skal rekvirenten give underretning til alle, der har fået særskilt indkaldelse til auktionen.«

79. I § 569, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres », placering, indrykningssteder og antal indrykninger« til: »og valg af bekendtgørelsesmedie«.

80. I § 584, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

nævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor.

Stk. 3-4. ...

§ 584 a. Fogedrettens afgørelser om omkostninger, der er fastsat til mere end 10.000 kr., kan særskilt kæres.

Stk. 2. ...

Stk. 3. Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter afgørelsen. Nævnet kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgningen indgives senere, men inden 6 måneder efter afgørelsen.

§ 585. ...

Stk. 2. Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 8 uger, i auktionssager dog inden 4 uger efter afgørelsen. I andre sager end auktionssager kan nævnet dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter afgørelsen.

§ 586. ...

Stk. 4. Iværksættes kære efter fristens udløb, afvises kæren af den ret, hvortil afgørelsen kæres. Retten kan dog undtagelsesvis tillade kære indtil 1 år, i auktionssager dog indtil 6 måneder, efter afgørelsen. Kæreskriftet skal i så fald indleveres inden 4 uger efter tilladelsens meddelelse. Bestemmelserne i § 398 finder tilsvarende anvendelse. Landsrettens afgørelse kan kun indbringes for Højesteret efter reglerne i § 392, stk. 2.

§ 731. Offentlig forsvarer bliver, for så vidt sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver, at beskikke,

- a) når sigtede fremstilles for retten med henblik på vare-tægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelsen,
- b) når der, forinden tiltale er rejst, skal afhøres vidner, eller besigtigelse skal ske eller syn eller skøn afgives til brug under hovedforhandling, dog at retshandlingen ej bliver at udsætte efter forsvarers tilstedekomst, når det må befrygtes, at beviset derved ville spildes,
- c) når der er spørgsmål om beslaglæggelse af en formue eller en del af denne, jf. § 802, stk. 3.
- d) når tiltale er rejst i sager, der skal behandles under medvirken af nævninger eller domsmænd,
- e) når tiltale er rejst i sager, i hvilke der bliver spørgsmål om højere straf end bøde,
- f) når der i anledning af indankning eller begæring om genoptagelse af en sag eller undtagelsesvis i anledning af

81. I § 584 a, stk. 1, ændres »10.000 kr.« til: »20.000 kr.«.

82. I § 584 a, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

»Det samme gælder afgørelser, hvorved det er bestemt, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 20.000 kr.«

83. I § 584 a indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Beslutning efter § 334, stk. 4, om salær, der er fastsat til højst 20.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 4.

84. § 585, stk. 2, 1. pkt., affattes således:

»Ansøgning om kæretilladelse skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 4 uger efter afgørelsen.«

85. I § 586, stk. 4, 5. pkt., ændres »§ 392, stk. 2« til: »§ 392, stk. 3-5«.

86. § 731, stk. 1, *litra f*, ophæves, og i stedet indsættes:

»f) når sagen ankes og anken ikke straks afvises,

- kære, jf. § 972, stk. 2, skal finde mundtlig forhandling sted for retten,
- g) når vidners eller syns- eller skønsmands beedigede forklaring begæres til brug under en i udlandet indledet straffesag,
- h) i alle tilfælde, hvor retten i medfør af § 29, stk. 1, og stk. 3, nr. 3, beslutter, at afhøring af sigtede skal foregå for lukkede døre,
- i) når sager, hvor der er spørgsmål om fængselsstraf, fremmes i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4.

Stk. 2. ...

§ 769. ...

Stk. 3. Indbringes den afgørelse, der er truffet i sagen, for højere ret, og er der i medfør af stk. 1 eller 2 truffet afgørelse om anvendelse af varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger efter afgørelsen, skal spørgsmålet om den fortsatte anvendelse heraf snarest forelægges for den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt. Ved denne rets behandling af spørgsmålet om varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger finder § 762, § 764, stk. 1, 3 og 4, §§ 765 og 766, § 767, stk. 1, 1.-4. pkt., og stk. 2 og 3, § 768 og § 769, stk. 2, tilsvarende anvendelse.

§ 871. ...

Stk. 3. Retten kan bestemme, at mundtlig afhøring af syns- og skønsmændene helt eller delvis skal træde i stedet for oplæsning af disses forklaringer eller skriftlige erklæringer efter stk. 2, nr. 1.

Stk. 4-6. ...

§ 907. ...

Stk. 4. Ankemeddelelsen skal indeholde oplysning om, at tiltalte eller forsvareren senere vil blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen. En kopi af meddelelsen sendes til den byret, hvis afgørelse ankes.

§ 917. Hvis anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, finder en fuldstændig ny hovedforhandling sted for landsretten. Anken forberedes, behandles og afgøres efter reglerne i kapitel 77-79, medmindre andet er bestemt i dette kapitel. Reglerne i §§ 926-930 finder ikke anvendelse.

Stk. 2. ...

§ 918. ...

Stk. 2. Ekstrakten indsendes til landsretten og forsvareren så vidt muligt senest 2 uger før hovedforhandlingen. Landsrettens præsident fastsætter antallet af ekstrakter.

- g) når der i anledning af kære eller begæring om genoptagelse skal finde mundtlig forhandling sted,«

Litra g-i bliver herefter litra h-j.

87. I § 769, stk. 3, indsættes som 3. og 4. pkt.:

»Hvis retten har truffet afgørelse om, at ankesagen skal afgøres uden mundtlig hovedforhandling, kan retten ved udløb af en frist efter 2. pkt., jf. § 767, stk. 1, bestemme, at varetægtsfængslingen eller foranstaltningen skal fortsætte uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen. § 767, stk. 2, 2.-4. pkt., finder i så fald tilsvarende anvendelse.«

88. I § 871, stk. 3, ændres »syns- og skønsmændene« til: »skønsmændene«.

89. I § 907, stk. 4, 1. pkt., indsættes efter »forsvareren«: »i givet fald«.

90. I § 917, stk. 1, 3. pkt., ændres »926-930« til: »926-930 a«.

91. I § 918, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.:

»Hvis sagen behandles efter § 930 a, indsendes ekstrakten til landsretten og forsvareren senest samtidig med anklage-rens første procedureindlæg.«

92. Efter § 930 indsættes:

»§ 930 a. Retten kan med parternes samtykke bestemme, at ankesagen afgøres uden mundtlig hovedforhandling, når parterne nedlægger samstemmende påstande. Retten træffer i så fald bestemmelse om parternes udveksling af skriftlige procedureindlæg.«

§ 932. ...

Stk. 2. Ansøgning om tilladelse til anke skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 14 dage efter dommens afsigelse. Hvis det er tiltalte, der vil anke, beregnes fristen efter reglerne i § 904, stk. 2 og 3. Procesbevillingsnævnet kan undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter dommens afsigelse. Hvis det er anklagemyndigheden, der vil anke, skal den samtidig med ansøgningen til Procesbevillingsnævnet underrette tiltalte om ansøgningen. Manglende underretning medfører ikke, at sagen kan afvises.

Stk. 3. ...

§ 936. Ved Højesterets behandling af anken finder reglerne i §§ 909, 916, 921, 922 og 924-930 tilsvarende anvendelse.

Stk. 2-3. ...

93. I § 932, *stk. 2, 2. pkt.*, indsættes efter »stk. 2 og 3«: », og § 904, *stk. 3*, finder tilsvarende anvendelse, hvis sagen er behandlet efter § 930 a«.

94. I § 936, *stk. 1*, ændres »924-930« til: »924-930 a«.

§ 2

I lov om retsafgifter, jf. lovbekendtgørelse nr. 936 af 8. september 2006, som ændret bl.a. ved § 2 i lov nr. 181 af 28. februar 2007, § 4 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 og § 2 i lov nr. 517 af 6. juni 2007 og senest ved § 2 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændringer:

§ 14. For bevisoptagelse, herunder optagelse af syn og skøn, hvad enten bevisoptagelse skal ske her i landet eller i udlandet, svares 400 kr., medmindre den sker under eller til brug for en her i landet anlagt retssag. Samme afgift svares for behandling af anmodninger efter voldgiftslovens § 5.

Stk. 2. Søforklaringer er afgiftsfri.

1. I § 14 indsættes som *stk. 3*:

»*Stk. 3.* Har der forud for sagens anlæg været afholdt syn og skøn uden anlæg af retssag, jf. retsplejelovens § 343, *stk. 1*, svares ny afgift, hvis parterne stiller supplerende spørgsmål til dette syn og skøn senere end tre måneder efter, at besvarelsen af de stillede spørgsmål forelå.«

2. § 49, *stk. 2*, affattes således:

»*Stk. 2.* Uden afgift udfærdiges endvidere:

- 1) Første udskrift til parterne af en retsafgørelse eller et retsforlig i en borgerlig retssag.
- 2) Første udskrift til parterne af en retsafgørelse eller et retsforlig vedrørende borgerlige krav i en offentlig strafesag.
- 3) Første udskrift til rekvirenten af en notarialforretning.
- 4) Første domsudskrift til beskikket advokat eller beskikket forsvarer.

- 5) Første domsudskrift til den forurettede efter retsplejelovens § 219 a.
- 6) Attest om, hvorvidt dommen i en ægteskabssag er anket.
- 7) Første udskrift eller attest til en rekvirent af en fogedforretning, når rekvirenten i henhold til retsplejelovens § 492, stk. 2, ikke har givet møde under forretningen.
- 8) Straffeattester.
- 9) Fotokopier af salgsopstilling udfærdiget til brug ved tvangsauktion over fast ejendom.
- 10) Første attest i dødsboer, der ikke behandles ved bobestyrer.
- 11) Første ekstraktudskrift af en dom i et gruppesøgsmål til gruppe medlemmer, der er omfattet af gruppesøgsmålet.
- 12) Første kopi til den førstafdøde ægtefælles livsarvinger af den formueoversigt, som ægtefællen skal indlevere ved udlevering af et bo til uskiftet bo.«

§ 3

I konkursloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 11 af 6. januar 2014, som ændret ved § 3 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændringer:

§ 248. ...

Stk. 2. Skifterettens kendelser og beslutninger kan med de i § 249 fastsatte undtagelser kæres til landsretten.

Stk. 3. ...

1. I § 248, *stk. 2*, indsættes som *2. pkt.*:

»Om kære af kendelser og beslutninger om sagsomkostninger gælder reglen i retsplejelovens § 389, stk. 2.«

2. I § 254 ændres »§ 392, stk. 3,« til: »§ 392, stk. 3-5,«.

§ 254. Procesbevillingsnævnet kan tillade, at landsrettens afgørelse indbringes for Højesteret. Retsplejelovens § 371, stk. 1, 2. og 3. pkt., og stk. 2, samt § 392, stk. 3, finder tilsvarende anvendelse.

§ 4

I lov om borteblevne, jf. lovbekendtgørelse nr. 766 af 4. august 2005, foretages følgende ændring:

§ 14. ...

Stk. 2. Ankefristen er 8 uger fra dommens afsigelse. Er der gået 8 uger efter dommens afsigelse, kan anke ikke tillades, og tilladelse til prøvelse i 3. instans kan ikke meddeles.

1. I § 14, *stk. 2, 1. pkt.*, ændres »8 uger« til: »4 uger«.

§ 5

I lov om fuldbyrdelse af straf m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 435 af 15. maj 2012, som ændret ved § 2 i lov nr. 628 af 12. juni 2013 og § 4 i lov nr. 84 af 28. januar 2014, foretages følgende ændring:

§ 121. Kendelser, der er afsagt af landsretten, kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis sagen er af principiel karakter. Retsplejelovens § 392, stk. 3, 3.-5. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. ...

1. I § 121, *stk. 1, 3. pkt.*, ændres »§ 392, stk. 3, 3.-5. pkt.,« til: »§ 392, stk. 4 og 5,«.

§ 6

I lov om kreditaftaler, jf. lovbekendtgørelse nr. 761 af 11. juni 2011, som ændret ved lov nr. 1243 af 18. december 2012 og § 4 i lov nr. 1460 af 17. december 2013, foretages følgende ændringer:

§ 36. Kreditgiveren kan umiddelbart på grundlag af købekontrakten søge sig fyldestgjort for sit tilgodehavende hos forbrugeren gennem tilbagetagelse af det solgte ved fogedrettens hjælp, hvis kontrakten

- 1) er underskrevet af forbrugeren og overgivet til den pågældende i genpart og
- 2) indeholder ejendomsforbehold.

Stk. 2. ...

§ 45. Anmodning om tilbagetagelse af det solgte skal være skriftlig og være ledsaget af en opgørelse af kreditgiverens tilgodehavende samt købekontrakten i original eller genpart. Hvis købekontrakten ikke indeholder de oplysninger, der er nævnt i § 8, stk. 2, skal det i anmodningen oplyses, om rekvisitus er en forbruger. Det originale dokument skal fremlægges under fogedforretningen. Fogedretten kan om fornødent kræve, at det originale dokument skal foreligge, før fogedforretningen berammes.

Stk. 2-3. ...

§ 51. I køb med ejendomsforbehold som nævnt i § 50 kan kreditgiveren ikke gøre udlæg i det solgte, men kan søge sig fyldestgjort enten ved tilbagetagelse af det solgte, jf. dog § 36, stk. 2, eller ved foretagelse af udlæg i køberens øvrige aktiver.

Stk. 2. ...

Stk. 3. Er det solgtes værdi mindre end kreditgiverens tilgodehavende efter § 38, har kreditgiveren krav på betaling af det overskydende beløb. For sit krav kan kreditgiveren foretage udlæg hos køberen på grundlag af fogedrettens opgørelse af kravet. Det samme gælder, hvis § 36, stk. 2, hindrer tilbagetagelse, eller hvis det solgte ikke findes hos køberen under tilbagetagelsesforretningen.

§ 2. ...

1. I § 36 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»Stk. 2. En købekontrakt som nævnt i stk. 1 kan være underskrevet digitalt.«

Stk. 2 bliver herefter stk. 3.

2. I § 45, stk. 1, indsættes efter 3. pkt.:

»Hvis dokumentet er underskrevet digitalt, skal en skriftlig repræsentation af dokumentet fremlægges under fogedforretningen.«

3. I § 45, stk. 1, 4. pkt., der bliver 5. pkt., indsættes efter »det originale dokument«: »eller den skriftlige repræsentation«.

4. I § 51, stk. 1 og 3, 3. pkt., ændres »§ 36, stk. 2, « til: »§ 36, stk. 3,«.

§ 7

I lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer, som ændret senest ved § 84 i lov nr. 594 af 14. juni 2011, foretages følgende ændringer:

Stk. 2. Havde afdøde ikke hjemting her i landet, kan justitsministeren henvise boet eller en del af dette til en dansk skifteret, såfremt

- 1) afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet, eller
- 2) afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

Stk. 3. Skifteretten i den retskreds, hvor boet skal behandles, kan ved kendelse henvise boet til behandling i en anden retskreds, såfremt det findes væsentlig mere hensigtsmæssigt, at behandlingen foregår der.

§ 25. Et bo udleveres til privat skifte, såfremt

- 1) alle arvinger anmoder derom,
- 2) boets aktiver samt en eventuel sikkerhedsstillelse må antages at være tilstrækkelige til at dække boets gæld,
- 3) mindst en af boets arvinger kan optræde under skiftet uden at være repræsenteret ved værge eller skifteværge og er i stand til at opfylde sine forpligtelser, efterhånden som de forfalder,
- 4) afdøde ikke ved testamente har udelukket privat skifte, jf. § 36, nr. 4, og
- 5) afgørende hensyn, herunder arvingernes manglende betalingssevne, ikke taler imod privat skifte.

Stk. 2-6. ...

§ 31. ...

Stk. 2. Skifteretten kan tillade, at endelig opgørelse vedrørende en endnu ikke oppebåret indtægt, et betinget eller omtvistet krav eller andre nærmere afgrænsede dele af boet henskydes til tiden efter boets slutning. Tillægsopgørelse, for hvis indlevering skifteretten kan fastsætte en frist, skal indleveres snarest muligt efter hindringens bortfald.

§ 42. Skifteretten udsteder straks skifteretsattest om, at boet er udleveret til den eller de pågældende bobestyrere. Begrænsninger i en bobestyrers tegningsret skal fremgå af attesten. Skifteretsattesten skal indeholde oplysning om afdødes personnummer.

§ 96. Klage over en bobestyrer, herunder klage over, at en bobestyrer ikke fremmer behandlingen af boet uden unødigt ophold, samt klage over afgørelser truffet af en bobestyrer

1. § 2, stk. 2, ophæves, og i stedet indsættes:

»*Stk. 2.* Havde afdøde ikke hjemting her i landet, kan boet eller en del af dette behandles ved en dansk skifteret, hvis

- 1) afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet, eller
- 2) afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

Stk. 3. Anmodning om behandling efter stk. 2 indgives til skifteretten på det sted, hvor boets faste ejendom er beliggende, eller boets aktiver befinder sig. Hvis boet ikke har fast ejendom eller aktiver i Danmark, indgives anmodningen til skifteretten i den retskreds, hvor arvingerne har bopæl. I øvrige tilfælde indgives anmodningen til Københavns Byret.

Stk. 4. Anmodning efter stk. 3 skal vedlægges en samtykkeerklæring fra samtlige afdødes arvinger, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, der gør, at samtykke ikke kan indhentes.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 5.

2. I § 25, stk. 1, nr. 2, indsættes efter »gæld,«: »og der ikke er konkret risiko for, at boet under behandlingen bliver insolvent,«.

3. I § 31, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.:

»Tilladelse kan, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, kun gives, hvis den del af boet, som henskydes, udgør en mindre væsentlig del af boet.«

4. I § 42 indsættes som *stk. 2*:

»*Stk. 2.* Skifteretten udleverer samtidig oplysninger om afdøde fra Det Centrale Personregister (CPR) og oplysninger om den længstlevende ægtefælles skatteforhold til bobestyrer.«

indgives skriftligt til skifteretten eller til bobestyreren, der videresender klagen til skifteretten.

Stk. 2. Fristen for klage over afgørelser er 4 uger og regnes fra det tidspunkt, hvor klageren fik kendskab til afgørelsen. Skifteretten kan undtagelsesvis tillade, at klagen tages under behandling indtil 6 måneder efter afgørelsen.

Stk. 3. Klage over bobestyrerens afgørelser har ikke opsættende virkning. Bobestyreren eller skifteretten kan dog tillægge en klage opsættende virkning.

5. I § 96 indsættes som *stk. 4*:

»*Stk. 4.* Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at klage over bobestyrer skal udfærdiges på en særlig blanket.«

§ 8

I lov om forsikringsaftaler, jf. lovbekendtgørelse nr. 999 af 5. oktober 2006, som ændret bl.a. ved § 1 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 og senest ved § 3 i lov nr. 1244 af 18. december 2012, foretages følgende ændring:

§ 102. ...

Stk. 3. Selskabet skal senest samtidig med underretningen af den begunstigede om forsikringsbegivenhedens indtræden underrette den skifteret, der behandler forsikringstagerens dødsbo, jf. § 2 i lov om skifte af dødsboer, om begunstigelsesindsættelsen, forsikringssummens størrelse og om, hvorvidt udbetaling er sket. Skifteretten skal herefter underrette forsikringstagerens ægtefælle og livsarvinger og vejlede om indholdet af § 104.

1. § 102, *stk. 3, 2. pkt.*, ophæves.

§ 9

I lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, som ændret ved § 2 i lov nr. 516 af 6. juni 2007 og § 9 i lov nr. 922 af 18. september 2012 foretages følgende ændring:

1. § 2, *stk. 3, 2. pkt.*, ophæves.

§ 2. ...

Stk. 3. Pengeinstituttet skal senest samtidig med underretningen af den begunstigede om kontohaverens dødsfald underrette den skifteret, der behandler kontohaverens dødsbo, jf. § 2 i lov om skifte af dødsboer, om begunstigelsesindsættelsen, det opsparede beløb og om, hvorvidt udbetaling er sket. Skifteretten skal herefter underrette kontohaverens ægtefælle og livsarvinger og vejlede om indholdet af § 4.

§ 10

I lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.), som ændret ved § 1 i lov nr. 272 af 4. april 2011, foretages følgende ændring:

1. § 8, *stk. 3*, ophæves.

§ 8. ...

Stk. 3. Justitsministeren fremsætter forslag om revision af loven i folketingsåret 2013-14.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

§ 11

I lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 254 af 20. marts 2014, foretages følgende ændring:

1. Efter § 170 indsættes:

»§ 171. Byrettens afgørelse kan ikke indbringes for landsretten. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til anke, hvis sagen er af principiel karakter, eller særlige grunde i øvrigt taler derfor. Ansøgning om tilladelse skal indgives til nævnet inden 4 uger efter dommens afsigelse. Nævnet kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter afsigelsen.«

§ 12

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 2014, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Lovens § 1, nr. 18 og 77-79, træder i kraft den 1. januar 2015.

Stk. 3. Lovens § 1, nr. 28, 53-70, 72, 73 og 80-84, § 3, nr. 1, § 5 og § 10 finder alene anvendelse på afgørelser, der træffes af retten efter lovens ikrafttræden. For afgørelser truffet af retten før lovens ikrafttræden finder de hidtil gældende regler anvendelse.

Stk. 4. Lovens § 7, nr. 1, finder alene anvendelse på anmodninger indgivet efter lovens ikrafttræden. For anmodninger om henvisning indgivet før lovens ikrafttræden finder de hidtil gældende regler anvendelse.

§ 13

Stk. 1. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, jf. dog stk. 2-4.

Stk. 2. §§ 3 og 7 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de ændringer, som de færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Stk. 3. § 5 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne med de ændringer, som de færøske forhold tilsiger.

Stk. 4. § 6 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.